JEAN-CLAUDE CARRIERE s-a născut în 1931, la Colombieres-sur-Orb. Deşi a studiat istoria, a renunţat curând la această vocaţie, consacrându-se desenului şi scrisului. Colaborarea cu Bufiuel 1-a adus în prim-pla-nul scenariştilor de renume internaţional. A lucrat cu Milos Forman, Jean-Luc Godard, Nagisa Oshima. In paralel, are o carieră de dramaturg şi adaptator, colaborând în special cu Jean-Louis Barrault şi Peter Brook.
A mai publicat: La Paix des braves (Le Pre aux clercs, 1988); Le Mahăbhărata (Belfond, 1989); Les Mots et la chose (Le Pre aux clercs, 1991); La Controverse de Valladolid (Le Pre aux clerc, 1992); C'etait la guerre, avecle commandant Azzedine (Pion, 1992); Conver-sations sur l'invisible, în colaborare cu Jean Audouze şi Michel Casse (Belfond/Sciences, ediţia I, 1988, Pion, ediţia a Ii-a, 1996); Simon le Mage (Pion, 1993); Le Dictionnaire de la belise et le Livre des bizarres, în colaborare cu Guy Bechtel (Robert Laffont, col. „Bou-quins", 1992); Laforce du bouddhisme, în colaborare cu Dalai-Lama (Robert Laffont, 1994); Regards sur le visible, în colaborare cu Jean Audouze (Pion, 1996); Le Film qu'on ne voitpas (Pion, 1996); Entretiens sur le fin des Temps, în colaborare cu Umberto Eco, Stephen Jay Gould, Jean Delumeau (Fayard, 1998).

JEAN-CLAUDE CARRIERE

Cercul mincinoşilor

5

POVEŞTI FILOZOFICE DIN LUMEA ÎNTREAGĂ

Traducere din franceză de BRÎNDUŞA PRELIPCEANU

HUMANITAS

BUCUREŞTI

Coperta

IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României CARRIERE, JEAN-CLAUDE

Cercul mincinoşilor: poveşti filozofice din lumea întreagă /

Jcan-Claude Carriere; trad.: Brînduşa Prelipccanu. - Ed. a 2-a. -Bucureşti: Humanitas, 2006

ISBN 973-50-1171-9

I. Prelipccanu, Brînduşa (trad.) 82-96=135.1

JEAN-CLAUDE CARRIERE LE CERCLE DES MENTEURS Contespkilosophiqu.es du monde entier ©PLON, 1998

© HUMANITAS, 1999, 2006, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS

Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România

tel. 021/31718 19 fax 021/31718 24

www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ: tel. 021/311 23 30,

fax 021/313 50 35, C.P.C.E. - CP 14, Bucureşti

e-mail: cpp@humanitas.ro

www.librariilehumanitas.ro

ISBN 973-50-1171-9

Aici este lumină

Asemenea râmelor care, se zice, afânează pământul pe care-1 străbat în întuneric şl—1 fac să rodească, poveştile trec din gură în gură şi spun, din timpuri străvechi, ceea ce nimic altceva nu poate spune. Unele se răsucesc şi se înfăşoară în interiorul aceluiaşi popor. Altele, ce par alcătuite dintr-o materie subtilă, pătrund prin zidurile nevăzute care ne despart, trec prin timp şi spaţiu şi merg mai departe. Astfel, scena comică bine cunoscută, în care clovnul caută un obiect pierdut într-un cerc de lumină, nu pentru că 1-a pierdut acolo, ci pentru că „aici este lumină", se regăseşte în culegerile arabe şi indiene încă din secolul al X-lea, şi poate chiar mai înainte. Trebuie spus că, la fel ca obiectul căutat, scena are un înţeles adânc şi tainic. Dincolo de anecdota savuroasă, ni se arată că e mai bine să căutăm acolo unde este lumină. Dacă nu găsim obiectul pierdut, vom găsi poate altceva; dar în întuneric nu vom găsi nimic.

Această poveste — ca atâtea altele — a supravieţuit războaielor, cotropirilor, destrămării imperiilor. A trecut prin atâtea secole. S-a strecurat în mintea noastră, ca multe alte taine. Povestea, străveche plăcere universală pe care o simţim din copilărie, este atât de trainică pentru că, fără îndoială, are o însuşire anume, un principiu deosebit de permanenţă. Mai întâi, pentru că ne duce, în câteva cuvinte, într-o altă lume, în care nu trăim întâmplările, ci le închipuim, o lume în care stăpânim spaţiul şi timpul, în care punem în mişcare personaje imposibile, cucerim după dorinţă alte planete,

_1
strecurăm tot soiul de făpturi sub ierburile de pe fundul iazurilor, între rădăcinile stejarilor, o lume în care carnaţii atârnă în copaci, râurile curg spre izvoare, păsări guralive răpesc copii, răposaţi fără odihnă se întorc pe furiş fiindcă au uitat ceva, o lume fără graniţe şi fără legi, în care putem orândui cum ne place întâlnirile, luptele, pasiunile.
Povestitorul este înainte de toate cel care vine dm altă parte, care îi adună în inima satului pe cei care nu pleacă niciodată nicăieri şi le arată alţi munţi, alte planete, alte spaime şi alte chipuri. Este cel care aduce schimbarea.
Prin acel „a fost odată", trecerea dincolo de graniţele lumii, adică metafizica, se strecoară în copilăria fiecărui om, şi poate chiar a fiecărui popor, prinzând rădăcini atât de puternice încât vom socoti tot ce s-a născut din mintea omului, întreaga noastră viaţă drept o realitate indiscutabilă. Pe lângă faptul că ne încântă şi ne poartă pe alte tărâmuri, povestea este temeiul însuşi al credinţelor noastre.
Povestea înseamnă însă mai mult decât această călătorie sau trecere în altă lume. Printr-o datorie firească, fiindcă presupune o relaţie între oameni, povestea este legată întotdeauna de cei ce ascultă, iar uneori — într-un chip mai puţin vizibil — de cel ce o istoriseşte. Este asemenea unuia din obiectele magice pe care le-a folosit în atâtea rânduri, de pildă o oglindă vorbitoare.
Povestea este publică. Când este spusă, vorbeşte. Narcis, care nu se gândeşte decât la el însuşi, nu poate inventa şi nici povesti. Este pierdut în chipul său din oglinda lacului. Istorisirea unei poveşti, acţiune publică prin care naţiunile îşi păstrează identitatea, se regăseşte pretutindeni în filmele de toate felurile pe care ni le arată mereu televiziunea. Ochii noştri n-au avut niciodată parte de atâtea drame, comedii, seriale, romane istorice. Din punct de vedere cantitativ, povestea rivalizează cu imaginea omniprezentă de care s-a legat acum o sută de ani. Dar numai din punct de vedere cantitativ; mai departe nu putem face nici o apreciere.
Mai exploatată ca niciodată, mai vlăguită şi poate mai popularizată (dar nu întotdeauna), povestea se regăseşte în
mass-media zilelor noastre. Dacă ne întrebăm de ce, ne vom gândi imediat la distracţie, adică la faptul că ne alungă grijile şi gândurile. Povestea ne face să uităm urâţenia însângerată a lumii sau prostia ei plicticoasă. Povestea înseamnă evadare, fiindcă ne poartă pe tărâmul uitării.
Dar, când este ingenioasă, ne readuce iute în lumea de care crezusem că ne eliberasem. Şi atunci apare din nou oglinda. Ne recunoaştem imediat în ficţiune.
Mai mult: chiar dacă povestea — invenţie gândită într-o oarecare ordine, numită „ficţiune" — este adesea limpede prezentată ca atare, ea poate fi uneori şi clandestină. Se poate ascunde pretutindeni. Poate că se află chiar alături fără ştirea noastră.
Pentru că totul este poveste, până şi Istoria. Totul este povestit ca un şir de fapte succesive, în care fiecare decurge din cel precedent, anulându-1. S-a întâmplat un lucru, apoi altul. Jurnalele de ştiri, care trec prin persoana unui interpret, aducător de noutăţi bune şi rele, sunt dramatizate în mod inevitabil. O luare de ostatici, o negociere anevoioasă, urmărirea unui ucigaş ori un record sportiv sunt tot atâtea poveşti, tot atâtea drame. Azi am trăi în direct războiul din Troia, cu interviuri luate atât lui Achile, cât şi Elenei: şi poate chiar zeilor, cine ştie ?
Povestim, ca şi altădată. Şi vom mai povesti fără îndoială multă vreme. Este limpede că ne place, de asemenea, să povestim despre noi. Ştii ce mi s-a întâmplat ieri ? Nu ? Ascultă-mă. Iar noi ascultăm. Adesea, când trăim alături de cineva, ascultăm cu răbdare cum le povesteşte unor prieteni aceeaşi întâmplare. Facem acest sacrificiu. Ştim că lui (sau ei) îi face bine să fie în centrul unei întâmplări. Să se bucure de atenţia tuturor, pentru câteva clipe. Este o bucăţică de viaţă, de existenţă adevărată.
Trăim într-o istorie, istoria noastră, dar şi în istoria câtorva oameni care ne sunt apropiaţi. Trăim, de asemenea, în alte istorii, pe care le împărţim cu vecinii noştri, cu poporul nostru şi uneori chiar cu întreaga lume.
De aceea nu suntem niciodată mulţumiţi de povestitorii noştri, de scenarişti, de exemplu. Aşa e şi firesc. Nici o oglindă nu ne poate mulţumi. Toate popoarele, în toate timpurile, au fost dezamăgite de autorii lor, de povestitorii lor. Toate au dorit poveşti mai bune. Pentru că ele sunt făcute din acest aluat în care se recunosc, cu care se identifică. Ar dori ca poveştile lor să fie mai bune, pentru că ele însele doresc să fie mai bune.
Este de la sine înţeles că viaţa noastră mai cuprinde şi alte lucruri. Nu suntem numai poveşti. însă fără poveste, fără posibilitatea de a spune această poveste, nu însemnăm

nimic, sau însemnăm foarte puţin. Şi pentru că o poveste este înainte de toate o mişcare de la un punct la altul, care nu lasă niciodată lucrurile în starea de început, trăim în această curgere, în această mişcare. Avem un început, vom avea un sfârşit.
Se spune — fără nici un fel de dovadă — că Arta cu A mare este o provocare pentru timpul care ne ia şi ne macină, că piramidele de la Giseh sunt chemări ale eternităţii, ca versurile lui Rimbaud sau ca bolta Capelei Sixtine. Nu sunt încredinţat că este aşa. Se pune totul în acelaşi coş, iar „puternica dorinţă de a dura" (dacă eu nu durez, să dureze măcar o parte din mine, de pildă o operă) este departe de a oferi o explicaţie completă. Povestea populară, spusă la ureche, fără numele autorului, nu are această ambiţie de trăinicie. Se obişnuieşte cu nepăsarea şi cu lungi perioade de uitare. Dacă se pierde, atâta pagubă. Mai sunt şi altele. Mai ales, nu trebuie nimeni învinuit. Un poet sufist din vremurile de demult spunea: „Noaptea s-a sfârşit, dar povestea mea nu s-a isprăvit. Cu ce este vinovată noaptea ?"
Să spui o poveste, pe lângă plecarea spre alt tărâm, este un fel anume de a te strecura în timp şi de a-1 nega în aceeaşi clipă. Timpul povestirii a intrat aproape fără greutate în patul stăpânului de neînvins. Acesta pare să-şi piardă pentru moment orice influenţă şi chiar orice putere asupra noastră.
Suntem înăuntrul lui, în inima valului, suntem el. Orice mare operă dramatică, purtându-ne cu ea, desfiinţează timpul — în care plictiseala, paznic neobosit, ne readuce la momentul potrivit.
Vechea maşinărie a interesului dramatic are probabil o mare legătură cu această afirmare implicită, pe care o repetă mereu povestitorul, a faptului că stăpâneşte timpul.
L-am întrebat într-o zi pe neurologul Oliver Sacks ce înseamnă pentru el un om normal. întrebare banală, fără prea mare importanţă. Dar în calitatea sa de neurolog, Oliver Sacks avea un punct de vedere. A ezitat, apoi mi-a răspuns că un om normal este poate acela care se dovedeşte în stare să-şi istorisească propria sa poveste. Ştie de unde vine (are o origine, un trecut, o memorie ordonată), ştie unde se află (are o identitate) şi crede că ştie încotro se îndreaptă (îşi face planuri, dar la capăt aşteaptă moartea). Este, aşadar, instalat în mişcarea unei poveşti, este o istorie şi se poate povesti.
Dacă legătura dintre individ şi istorie se rupe, dintr-un motiv fiziologic ori mental, povestea se destramă, istoria se pierde, iar persoana este proiectată undeva în afara curgerii timpului. Nu mai ştie nimic, nici cine este, nici ce are de făcut. Se agaţă de nişte aparenţe de viaţă. Individul, sub privirea medicului, este în derivă. Cu toate că mecanismele corpului său funcţionează, s-a rătăcit pe drum, nu mai există.
Ceea ce se spune despre un individ se poate spune şi despre o societate ? Unii aşa cred. Neputinţa de a se povesti, de a se identifica, de a se aşeza firesc în curgerea timpului ar putea să ducă popoare întregi la dispariţie, le-ar putea despărţi de altele şi mai ales de ele însele, în lipsa unei memorii mereu împrospătate. Este ceea ce se întâmplă astăzi cu popoarele africane sau sud-americane, care sunt ameninţate de primejdia tăcerii. Expuşi la cenzura cea mai importantă, cea comercială, care înaintează sub stindardul „liberei concurenţe" (California şi Mali sunt „libere" să se întreacă, de pildă, în domeniul producţiei de televiziune: ce înseamnă de fapt acest lucru ? Nu aduce oare cu vulpea liberă în poiata

liberă ?), numeroşi povestitori sunt astăzi împiedicaţi sa vorbească. Purificarea estetică şi cea etnică au fost dintotdeauna surori gemene. La aceasta se mai adaugă în zilele noastre aşa-zisul liberalism, care vine să ne spună, nici mai mult nici mai puţin, să ne ţinem gura.
Din toate aceste motive — alături de multe altele, legate de întâmplare — se naşte ispita, pentru povestitorii de meserie, să alcătuiască într-o zi o culegere a poveştilor favorite. Dar ce istorii, ce poveşti să alegi ? Cum să găseşti, cum să culegi câteva picături dintr-un ocean ? In chip obligatoriu, şi nu fără părere de rău, trebuie să selectăm, prin urmare să eliminăm.
Astfel, poveştile pe care le-am adunat şi le-am istorisit în felul meu (care este unul din atâtea altele, la un moment dat şi într-un loc anume) nu sunt istorii mitice. Chiar dacă poartă uneori urma grijii faţă de origine, a datoriei de a fi aşa şi nu altfel, nu vin din această arie întinsă, explorată atât de metodic chiar în clipa în care dispare, acest teritoriu unde nişte oameni î-au asigurat multă vreme pe părinţii şi pe vecinii lor, povestindu-le lucruri îndeobşte fabuloase, că nu se află pe acest pământ nici din întâmplare, nici din greşeală, că o legătură străveche, supranaturală, îi leagă de bucăţica

lor de pământ şi că această naştere anume le impune un fel de a convieţui, ca primă conştiinţă a umanităţii.
Am renunţat la aceste poveşti mitice, ori mitologice, nu din lipsă de interes, ci de spaţiu. Sunt uneori destul de lungi şi greu de înţeles, învăluite în ceaţa pe care o ştim prea bine, cea a începuturilor, în care ne putem lesne rătăci. La aceasta se adaugă faptul că există colecţii minunate, în multe ţări, care cuprind aceste poveşti despre origine şi începuturi.
Am lăsat deoparte, aproape cu totul, uriaşa ţesătură de poveşti minunate, cu zâne, cu duhuri, cu fantome — scoţiene ori chinezeşti —, cu arătări fioroase, monştri, vrăjitoare slute,

prinţese adormite, broaşte false şi demoni adevăraţi care umplu castelul neterminat unde închipuirea noastră caută o altă lume, care o prelungeşte şi o ameninţă pe a noastră.
Dacă aceste poveşti au un sens, dincolo de aparenţa de blestem ori de vrajă pe care ne-o oferă, sensul acesta este unul tainic, chiar pentru autori. Cel puţin aşa ne spun specialiştii convinşi. Spaimele noastre adevărate sunt ascunse, se manifestă cum pot, alături de tainicele noastre dorinţe.
In legătură cu poveştile pe care le numim „fantastice", adică izvorâte din fantezie, mai putem vorbi — ce-i drept, cu prudenţă — despre naivitate, despre o nevoie copilărească de a visa, despre o spărtură în realitatea apăsătoare, despre un joc subtil şi continuu între spaimă şi bucurie. Istoricii arată de multă vreme cât de complex este domeniul lor, recunoscând că existenţa unui popor nu poate fi redată doar prin înşiruirea unor evenimente. Ne oglindim şi în monştri. Realitatea în sensul strict al termenului — faptele noastre, întâmplările — nu poate arăta pe deplin cum am fost, dacă roadele imaginaţiei noastre, succesive şi încâlcite, nu vin să le lumineze.
Toate aceste abordări sunt fertile. Copilăria noastră este mereu înnoită, legănată şi fermecată. Fantasticul este însă atât de bogat, încât o selecţie convenabilă ar număra un şir uriaş de volume. Iar lumea cealaltă poate ajunge, cu timpul, la fel de fastidioasă ca a noastră.
Am renunţat — cu excepţia câtorva cazuri, vreo douăsprezece la număr — şi la poveştile scurte care cuprindeau o morală, o recomandare de prudenţă obişnuită, şi în primul rând la fabule, gândite cu scopul limpede de a ne conduce la o anumită concluzie, de a ne da un sfat de bună-cuviinţă ori de bun-simţ. Cu tot succesul lor planetar — de la Pan-chatrata la La Fontaine —, mi se pare că fabulele tind mai curând să închidă decât să deschidă. Nu-mi fac întotdeauna plăcere. Mă plictisesc, pentru că nu mă surprind. Viaţa pe care o înfăţişează este prea săracă.
Cât despre morală, o găsesc artificială, discutabilă şi oricum inutilă. înţelepciunea popoarelor este oarecum contradictorie,

cuprinzând totul şi contrariul său. Piatra care se rostogoleşte nu prinde muşchi şi Tinereţea învaţă călătorind, ori Cine se scoală de dimineaţă departe ajunge, dar şi Averea vine dormind. Toate proverbele sunt asemenea mănuşilor. Le poţi întoarce pe dos. La fel şi antiproverbele, care cad în propriile lor capcane. Adevăr dincoace de Pirinei, minciună dincolo. Pascal a rostit acest mare adevăr. Dar din ce parte a Pirineilor ?
Alcătuind această carte, la care am lucrat mai bine de douăzeci şi cinci de ani, mi-am dat seama, treptat, că voiam un alt fel de istorioare şi de poveşti, prezente cam peste tot, dar atât de greu de clasificat încât nu ştiam cum să le numesc. Pilde de înţelepciune ? Anost ca un discurs de serbare şcolară. Pilde de viaţă ? De învăţătură ? Poveşti distractive şi instructive, cum s-ar fi spus odinioară ? Poveşti hazlii ? Ar aduce mai degrabă cu o culegere de glume. Poveşti despre spaţiu şi timp ? De aici şi de aiurea? De demult şi dintotdeauna? Nimic nu se potrivea.
Când mă întorceam la povestirile care-mi plăceau cu adevărat, constatam că aparţin toate acestei lumi, dar că uneori treceau dincolo de graniţele ei şi o tulburau. Aveau un înţeles, ba chiar mai multe, ascunse unul după altul. Erau povestiri adânci, îndelung şlefuite, făcute să ne ajute să trăim şi chiar să murim, gândite şi istorisite în societăţi temeinic organizate şi întărite, care se cred trainice şi cât de cât civilizate.
Poveştile — inventate într-o zi de cine ştie ce geniu necunoscut — vin să semene îndoiala, să întărească ori să zguduie legile, să îndrepte ori să strice raporturile familiale şi sociale, să tulbure politica, să aţâţe ceea ce se află dincolo de noi, nevrând să se arate. Aduc în traiul nostru paşnic ceva neaşteptat, ciudat, un grăunte de nelinişte. Ating uşor tot ceea ce frământă omenirea, precum scânteile unui foc. De aceea mi se pare că merită numele

de „poveşti filozofice".
Sunt poveşti care ne uimesc adesea şi ne fac să râdem, dar astfel suntem puşi în alertă şi totodată dezarmaţi. Dacă

ai râs, accepţi mai lesne ceea ce pare inacceptabil şi chiar neruşinat ori de neînţeles.
Sunt poveşti al căror sfârşit nu este întotdeauna limpede, ca şi cum n-ar vrea să se încheie, ca şi cum ar rămâne deschise privirii noastre, până la hotarele misterului. Multe dintre ele sunt frumoase şi atât, dar frumuseţea lor, care este bineînţeles filozofică, este mai presus de oricare altă însuşii e.
Vechimea lor este foarte variabilă, iar originea îndeobşte necunoscută, pentru că alcătuiesc o comoară pe care popoarele o fură unul de la altul. Am pus alături, fără ezitare, parabole străvechi şi povestiri hazlii din zilele noastre, dintre care unele ne tulbură adânc mintea.
Cei care nu vor să ţină seama de faptul că gândim şi acţionăm în orice clipă după nişte structuri foarte vechi vor socoti asemenea vecinătăţi artificiale. Şi totuşi aşa este. Venim de foarte departe. Aşa cum astrofizicienii văd o „lumină străveche" în jurul nostru de la începutul lumii, putem auzi ici şi colo, dacă ciulim bine urechea, şoapte de dinainte de istorie.
Visurile de altădată se înrudesc cu ale noastre. Dacă toţi — sau aproape toţi — ne trezim uneori brusc pentru că ne-am visat căzând, se pare că visul este foarte vechi, din vremea în care eram încă lemunem sau alt soi de maimuţe care dormeau noaptea în copaci şi se temeau ca nu cumva să cadă, în somn, în gura fiarelor. Cine ştie dacă filele următoare nu cuprind poveşti care se spuneau în sălaşurile preistoriei, trezind râsul ori spaima, acum trei sute de secole ori chiar mai demult, pe când nu exista încă nici un stat, nici o societate asemănătoare cu a noastră, dar picturile rupestre răspândeau o lumină fără pereche.
Astfel, recunoscând calitatea socială şi chiar intelectuală, am putea spune, a acestor poveşti, suntem nevoiţi să ne întoarcem, bâjbâind, la naşterea noastră atât de anevoioasă şi de lungă şi atât de greu de desluşit. Unde, în ce stadiu anume începe civilizaţia ? După ce o putem recunoaşte ? Poate că tocmai după acest semn: un bărbat, sau o femeie, sau un grup de bărbaţi şi femei, îndepărtându-se la un moment dat de

Xf t fff î
tradiţia mitică, de repetarea adevărurilor primare, inventează o situaţie, câteva personaje, o acţiune structurată, o încheiere — pe scurt, o istorie.
Aşa s-a născut autorul, chiar dacă este anonim. Este primul mincinos colectiv (se cunosc mulţi alţii, de ordinul milioanelor). Istoria lui este o făcătură, o urzeală. Dar a plăcut, va fi spusă mai departe, a intrat cu uşurinţă în viaţa de zi cu zi şi acolo va rămâne. Minciuna, sub forma povestirii, devine astfel aliata tuturor, stăpâna vieţii, legătura trainică ce nu mai poate fi desfăcută.
Nici mitul, nici fabula, nici epopeea n-au fost de ajuns. Luând de ici, de colo, de la toate, s-au născut un alt fel de poveşti, pe care le-am putea numi chiar metafizice, pentru că şi ele ne silesc să deformăm lumea, s-o condimentăm, s-o părăsim şi să ne întoarcem, cu alţi ochi, ca şi cum singurul mijloc de a o înţelege şi de a o îmblânzi ar fi să o privim de departe, văzând-o ca pe o copie ştearsă, un model uitat, un ideal pierdut. In clipa în care civilizaţia se afirmă şi-şi înscrie numele în piatră, ceva ne spune, în chip ironic şi discret, că avem în faţa ochilor o ciornă ori un lucru de nimic.
Cel care inventează poveşti nu este ferit de primejdia de a prefera lumea lor celei în care trăim. Te poţi adăposti — cine oare nu cunoaşte nenumărate exemple ? — în preajma îngerilor ori a zânelor, poţi sta de vorbă în fiecare noapte cu fantomele şi cu planetele. Poţi chiar părăsi această lume, cum am văzut de atâtea ori la acest sfârşit de secol, călare pe o cometă şi poţi căuta pacea şi odihna departe, pe Sirius.
La cealaltă extremă, mintea noastră se cercetează pe sine şi ajungem să luăm visele drept realitate. Imaginarul nostru este atât de vast, iar uneori atât de puternic şi de limpede, încât poate înlocui realul înşelător şi prefăcut, vălul ceţos ajungând să aspire la statutul de adevăr suprem, inalterabil, autoritar. Zeii, sau Dumnezeu, personaje schimbătoare ale

unei istorii omeneşti, îi detronează astfel pe cei care i-au inventat, iar noi ne închinăm fantomelor. Suntem asemenea lui Balzac, care-1 chema în ajutor, pe patul de moarte, pe

Horace Bianchon, unul din personajele sale, singurul medic în care mai avea încredere.
Din fericire, poveştile pe care ni le-am istorisit sunt adesea conştiente de aceste primejdii. Chiar dacă rămân mereu deschise spre altceva, precum o fereastră întredeschisă prin care se strecoară, în nopţile de vară, miresmele îmbătătoare din grădină şi zgomotul slab al unei petreceri de departe, ştiu să ne readucă la loc tocmai când trebuie, ştiu să se arate aspre şi neînsemnate. în fiecare clipă, ne aduc aminte cât sunt de înşelătoare şi cum ne pot păcăli.
Sunt vii, tulburătoare, uşoare. Sunt ca florile, ori ca dulciurile, pe care mesenii le ciugulesc zâmbind la sfârşitul unei petreceri — fără nici o pretenţie de gândire înaltă, departe de morală, de dădăceala apăsătoare. Montaigne spunea că nu preda, ci povestea doar. Povestitorul care anunţă opera, la începutul Kaidara, jantolul peul, ne arată încă de la început: „Sunt uşoară, folositoare, plină de învăţăminte."
Sunt precum mărunţişul care trece din mână-n mână pentru a alcătui la sfârşit o comoară.
De unde vin toate aceste poveşti ?
Unele popoare au iubit poveştile cu un soi de patimă şi şi-au topit în ele cele mai multe dintre neliniştile care le frământau şi, prin urmare, dintre lucrurile pe care le cunoşteau.
în primul rând, cartea cuprinde povestiri din tradiţia budistă zen sau din tradiţia sufi, pentru că în amândouă cazurile povestea a fost socotită unealta cunoaşterii. Poveştile, gândite şi spuse cu un scop limpede, cuprind mai multe trepte de înţelegere. Pentru a-şi atinge scopul, aţâţă mintea, dar o şi amăgesc.
Cele două tradiţii sunt însă destul de recente, inspirân-du-se din izvoare mult mai vechi, care vor fi larg reprezentate:
15
mai întâi tradiţia indiană, despre care s-a crezut multă vreme (în chip absurd) că se află la originea tuturor povestirilor cunoscute, apoi tradiţia africană şi în sfârşit cea chineză.
Lumea islamică — cu excepţia sufismului — a şlefuit cu măiestrie meşteşugul povestitului, 1-a împodobit, 1-a împletit şi 1-a cusut cu fir de lumină şi de umbră.
în lumea evreiască, supusă altor influenţe şi străbătută de un umor sănătos, născut din exil şi din aplecarea spre sine, aceleaşi poveşti capătă un alt ton, deci şi un alt înţeles. De această dată, felul în care este spusă povestea (chiar dacă e legată de lucruri sfinte) este cel puţin tot atât de important ca povestea însăşi. Tradiţia evreiască aşază adesea îndărătul cuvintelor, al ordinii cuvintelor şi chiar al locului literelor un soi de structură tainică, un fel de mesaj ascuns acolo cine ştie de cine, un alt înţeles, care este cel adevărat, ca şi cum forma poveştii n-ar fi decât o aparenţă.
Nu lipsesc, fireşte, tradiţiile europene şi amerindiene. Poveştile pur creştine sunt destul de rare, fiindcă ne-au fost transmise, de cele mai multe ori, sub forma unor pilde moralizatoare, având scopul precis de a convinge şi de a converti. Le lipseşte dimensiunea tainică, nelămurită, acest lucru fiind valabil pentru toate legendele religioase, de pe toate continentele.
Povestitorul are o singură ambiţie: să fie nevoie de el. Ca de un ţăran ori de un brutar. Nici mai mult, nici mai puţin. Pentru că poveştile pe care le spune dezvăluie unele laturi ale spiritului care sunt altminteri imperceptibile. Civilizaţii dintre cele mai puternice l-au aşezat la răscruce, uneori în inima unui palat, iar protectoarea lor este bineînţeles o femeie, Şeherazada cea vestită, care juca pe o viaţă cu fiecare poveste, care umplea de vrajă întreaga noapte şi tăcea, visătoare, la ivirea zorilor.
Prin urmare, o poveste trebuie bine spusă. Este un joc pe viaţă şi pe moarte. Poate că — am mai spus-o — nu suntem
16
noi înşine decât o poveste, cu început şi sfârşit. Dar atunci, cine o mai povesteşte ?
O altă viziune alegorică, pe care o vom găsi mai departe, îl înfăţişează pe povestitor stând în picioare pe o stâncă şi istorisindu-şi poveştile oceanului care se întinde sub ochii lui. Oceanul îl ascultă, legănându-se uşor, fermecat. O poveste se sfârşeşte şi începe alta, pentru că nu există încheiere. Iar alegoria ne spune răspicat: Dacă povestitorul tace, sau dacă este silit să tacă, nu se ştie ce va face oceanul.
Acest rol copleşitor înseamnă o condiţie pe care cei mai mulţi dintre contemporanii noştri o socotesc dureroasă: povestitorului nu-i este îngăduit să vorbească despre sine. Este o regulă de aur. Dacă nu te supui, oceanul va mătura stânca demnă de dispreţ unde un om, într-o zi, s-a socotit vrednic de a se povesti pe sine. Adevăratul povestitor este asemenea unei neguri sau unui turn găurit de întâmplare. Vânturile se strecoară prin spărturi,

purtând solii de departe, iar turnul răsună atât de tare încât uneori ţi se pare că auzi un glas.
Greşesc cei care cred că o poveste poate fi mai lesne crezută dacă este sădită în realitate. Nici vorbă. Mulţi dintre prietenii noştri — chiar şi noi, fără îndoială — încep de multe ori aşa: „Unchiului meu, sau unei cunoştinţe, i s-a întâmplat ceva nemaipomenit." Apoi povestesc, cu o minciună cât se poate de sinceră, o poveste veche de câteva sute de ani, despre care nu se poate spune nimic — nici cine a trăit-o, nici cine a inventat-o. Frumuseţea unei poveşti vine aproape întotdeauna din faptul că este învăluită în întuneric. Marii autori sunt necunoscuţi. Cine a scris Biblia sau Mahăbhărata ? Ce fel de om era Shakespeare ? Când auzim o poveste hazlie, care ne face uneori să râdem, alteori ne pune pe gânduri, ne întrebăm aproape întotdeauna: cine oare a putut inventa asemenea minune ? Răspunsul este necunoscut, ca mai toate răspunsurile. Ne spunem, fără îndoială, poveştile de care avem nevoie şi care sunt rostite de cutare ori cutare gură, născându-se dintr-o vibraţie tainică, aceeaşi pentru toţi, de nepătruns, unde

cuvântul „imaginaţie" nu mai are nici un sens. De aceea, cele mai frumoase poveşti nu sunt, de fapt, ale nimănui. Nici un povestitor nu poate spune: povestea asta este a mea. Gura din umbră vorbeşte pentru toţi. Uriaşa popularitate, culmea gloriei este, până la urmă, anonimatul.
Ca şi alte atâtea alcătuiri (poate), de vreme ce poveştile nu există decât pentru a face legătura dintre cei care vorbesc şi cei ce ascultă, şi prin ei cu ceea ce îi uneşte şi cu ceea ce îi însufleţeşte, poveştile îşi schimbă culoarea şi forma, îşi schimbă chiar şi numele, după timpul care le spune. Uneori, chiar sensul este schimbat, cine ştie cum. Când Victor Hugo, într-un poem din Legenda secolelor, intitulat Supremaţie, adaptează Kena Upanişad, schimbă sfârşitul în chip deliberat, slăbind oarecum puterea zeului Indra faţă de necunoscutul care-1 stârneşte. Deformare conştientă sau nu ? Nu se poate spune. Victor Hugo scria sub imboldul inspiraţiei, iar timpul scria în el. în vremea aceea când băteau atâtea vânturi, era unul din turnurile de pe vârful muntelui.
Din dorinţa de a păstra taina, n-am încărcat poveştile cu nici un fel de comentariu. Am arătat doar originea probabilă, cu toate rezervele. M-am ferit de erudiţia care se străduieşte din răsputeri să clasifice vântul.
Exprimarea populară, ivită din mişcarea şerpuitoare a mulţimilor, dintr-o anume aşteptare, dintr-o nevoie nelămurită — chiar dacă un autor celebru, şi vom găsi mai încolo exemple din belşug, nu s-a sfiit să şi-o însuşească —, este tocmai ceea ce scapă clasificării, analizei, ceea ce este din fire trecător, instabil, ambiguu uneori până la incoerenţă, altfel spus viu. Orice clasificare sistematică — pe epoci, pe popoare, pe teme sau pe stiluri — ar putea şterge această imperfecţiune nepreţuită.
Nu se ştie dacă Istoria se repetă. Fenomenul este adesea dezbătut. Dar istoria — cu „i" mic — se repetă necontenit. O ştim cu toţii: dacă am auzit într-o zi ceva ce ne-a plăcut,

vom simţi nevoia, datoria de a transmite mai departe acel ceva. Aici nu există taine care trebuie păzite cu străşnicie. După o petrecere, când unul dintre meseni spune o poveste, este urmat de un altul, care doreşte să-1 întrecă, şi aşa mai departe. Uneori poveştile se ţin lanţ, toată noaptea. Obiceiul este foarte vechi, fără îndoială, şi aduce cu un ritual îngăduitor, în care povestea spusă se şlefuieşte şi se schimbă de fiecare dată, uneori împutinându-se, alteori îmbogăţindu-se. Repetarea istoriei aminteşte de reluarea necontenită a miturilor, ca şi cum, în amândouă cazurile, am fi ameninţaţi de primejdia uitării. Mitul se doreşte adevărat, istoria se recunoaşte mincinoasă: aşa le-am putea deosebi, la prima vedere. Dar amândouă se repetă, pentru că amândouă sunt în primejdie. Adevărul şi minciuna revin mereu pe buzele noastre, fiind amândouă, fără nici o îndoială, indispensabile.
Un mare număr din poveştile care urmează mi-au fost spuse, în felurite locuri şi împrejurări. Pe cele mai multe le-am găsit în cărţi (peste două mii). M-am străduit să le redau simplu, fără să le stilizez, încercând să mă eclipsez, cum se obişnuieşte, pentru a pune povestea înaintea povestitorului. Orice transcriere a acestui tip de poveste este greşită. Pentru că aceste poveşti nu sunt făcute să fie citite. Sper că forma simplă în care le-am redat le va îngădui altor povestitori — care le vor rosti — să le înflorească cum cred de cuviinţă, cu amănunte, divagaţii, jocuri, fără a mai vorbi de farmecul personal.
Era totuşi nevoie de o ordine. Orice am face, ordinea este întotdeauna necesară. Până şi un zigzag are un început şi un sfârşit.

Mi-am amintit atunci că nu am fost în stare niciodată, cu toată străduania mea înverşunată, să citesc un Manual de filozofie şi nici măcar să înţeleg sensul acestei alăturări ciudate. Mi-am amintit şi că m-am gândit: de ce să nu încerc într-o zi să-mi scriu propriul manual, alcătuit doar din
19
istorii ? Ar fi deplasat, pretenţios şi destul de limitat să vorbesc în acest caz de filozofie. Să zicem că este un manual despre tot şi despre nimic, mai curând despre tot decât despre nimic, în care ar fi pomenite, în acest chip mai puţin obişnuit, lucrurile care ne frământă uneori, licăririle care ne cheamă, întâmplările care ne bucură, visele care ne amăgesc, adică legătura noastră pe cât de firavă, pe atât de necesară cu lumea, în scurtul răgaz al deschiderii unei ferestre între două neanturi, pe care îl numim viaţă.
Am alcătuit capitole din aceste istorii, le-am pus titluri, apoi m-am jucat îndelung cu piesele acestui joc uriaş pe care mi-1 făcusem singur. Ce să păstrez şi ce să dau deoparte ? Ce să pun înainte şi ce după ? Percepţia noastră asupra lumii nu urmează nici o ordine de cunoaştere, iar reacţiile noastre sunt haotice. Până şi cultura noastră este lipsită de ordine.
Mă gândisem aşa: turnăm toate poveştile într-un sac, iar dacă ne frământă o întrebare, tragem la întâmplare, ca la loterie. Ceea ce va ieşi va fi răspunsul şi-1 vom accepta ca atare.
în cele din urmă, am încercat să conturez, mergând pe firul povestirilor alese, un soi de drum şovăitor, care nu poate fi nici pe departe drept, care s-a dovedit mai scurt decât mi-1 închipuisem, un drum cu umbre, cu opriri, cu suişuri şi cobo-râşuri, care trece prin ţinuturi pustii şi prilejuieşte întâlniri, unele plăcute, altele mai puţin, cu punţi, cu vaduri, cu hăţişuri neaşteptate şi cu pietre de hotar pe jumătate îngropate în iarbă.
Un drum, oricât ar părea uneori de plăcut, oricât de bun şi de trainic, nu trezeşte cine ştie ce interes dincolo de hotarele ţărilor prin care trece şi pe care este menit să le unească. Marile drumuri moderne, care sunt de-acum electronice, strică uneori pentru totdeauna ţinuturile pe care le străbat. S-a pierdut, printre altele, respectul faţă de peisaj, atât din-afară cât şi dinăuntru. Drumul pe care am încercat să-1 croiesc ar fi dorit să se piardă pentru totdeauna în hăţişuri şi să nu mai fie de trebuinţă nimănui. Până la urmă, rămâne doar o chemare către călător, pe care îl îndemn din toată inima să treacă peste şanţuri şi să dărâme gardurile.
20
1
Lumea este asa cum este
Soarta căpriorului
Iată o istorioară povestită de Rabindranath Tagore, care a preluat-o probabil din folclorul indian:
Căpriorul s-a dus într-o zi la Brahma, ziditorul, şi 1 s-a plâns de soarta amară care îi fusese hărăzită.
— Toate făpturile, a spus el, vor să mă mănânce. De ce oare, atotputernicule Brahma, trebuie să le slujesc drept hrană ? Crezi că e drept ?
Brahma 1-a ascultat şi i-a răspuns:
— Ce să-ţi spun, fiule ? Numai p nvindu-te îmi lasă gura apă.
învăţătura cocoşatului
Unui predicator îi plăcea să arate că lucrarea Domnului este desăvârşită.
Povestea — care vine din Europa, probabil din Franţa — spune că un cocoşat îl ascultase pe predicator, dar nu-1 credea. L-a aşteptat, aşadar, la ieşirea din biserică şi i-a spus:
— Zici că Dumnezeu face bine tot ceea ce face, dar uite cum m-a făcut pe mine!
Predicatorul l-a privit o clipă şi i-a răspuns:
— De ce te plângi, prietene ? Pentru un cocoşat, arăţi foarte bine.
Pe ce se sprijină lumea
Vestitul Euclid ţinea odată o lecţie şi, printre altele, vorbea despre lume. Tânărul Ptolemeu — care era, bineînţeles,
23
cel mai bun elev din clasă — a ridicat mâna şi 1-a întrebat pe ce anume se sprijină lumea.
— Lumea se sprijină pe umerii unui uriaş, i-a răspuns Euclid.
Ptolemeu a lăsat capul în jos şi lecţia a continuat. Ceva mai târziu, tânărul Ptolemeu a ridicat capul şi a îndrăznit să întrebe pe ce anume sade uriaşul.
— Uriaşul, i-a răspuns Euclid, sade pe carapacea unei gigantice broaşte ţestoase.

Apoi, fără să-i mai dea elevului său răgazul de a pune o altă întrebare, Euclid a spus, tare şi răspicat:
— Iar dedesubt se află numai ţestoase!
Cocoşul, elefantul şi buturuga
O poveste din Africa, şi anume din Rwanda, spune că mai
multe făpturi au început într-o zi să se plângă de soarta lor.
S-au auzit mai întâi tânguielile cocoşului, care spunea:
— Eu, care vestesc ceasul pentru toate popoarele, pentru bărbaţi, pentru femei şi chiar pentru rege, eu, care chem soarele în fiecare dimineaţă, eu, care sunt domnul şi stăpânul timpului, cum se face că sunt nevoit să-mi petrec nopţile cocoţat pe creanga unui copac chiar în vreme de furtună, în timp ce caprele dorm în casă ? Şi cum se face că, atunci când încerc să-mi recapăt puterile ciugulind câteva boabe de sorg încolţite în brazdă, toţi, şi bărbatul, şi femeia, şi copilul zvârl cu pietre după mine ?
Mânios, cocoşul a plecat în căutarea marelui zeu Imana, să i se plângă. S-a întâlnit pe drum cu elefantul şi şi-a spus păsul.
Elefantul a pornit şi el să se jeluiască:
— Uită-te la mine! Cum se poate ca eu, care întrec în putere toate animalele, cu înfăţişarea mea atât de nobilă şi de minunat alcătuită, să nu pot zămisli o dată decât un singur copil ? Este oare firesc ca găina, atunci când îi dăruieşti un urmaş, să scoată douăzeci ori douăzeci şi cinci de puişori ?

Ca pisica să nască cinci, şase ori chiar şapte pisoi ? Capra, care nu este nici pe departe atât de frumoasă şi de puternică, dă naştere la doi şi chiar la trei iezi; este oare drept ? Iar eu nu pot zămisli decât un pui! Stai puţin să mă pregătesc şi vin şi eu cu tine.
Pe când mergeau aşa, au văzut la marginea drumului o buturugă, care i-a întrebat încotro se îndreaptă, pentiu că nu vedeai în fiecare zi un cocoş alături de un elefant.
Cele două animale i-au povestit, aşadar, buturugii ce anume le nemulţumea.
A venit rândul buturugii să se plângă:
— Uitaţi-vă la mine. îmi petrec viaţa la marginea drumului, într-un loc de care nu-i pasă nimănui. Nu cer de mâncare şi nici de băut de la nimeni. Mă mulţumesc cu apa pe care mi-o dăruieşte cerul, atunci când plouă, şi nu cer nimănui nici să mă cioplească, nici să mă strunjească. Toţi bărbaţii care trec pe lângă mine îmi trag câte un picior. Toate femeile mă lovesc cu toporul şi mă despică. Nici copiii nu se lasă mai prejos: îmi jupoaie scoarţa ori aruncă în mine cu pietre. Cu ce-am greşit oare ca să fiu astfel umilită ? Aşteptaţi-mă, vin şi eu cu voi, vreau şi eu să mă plâng lui Imana.
Ajunşi în faţa zeului, cei trei i-au povestit pe larg de ce erau nemulţumiţi şi de ce se socoteau nedreptăţiţi de soartă.
Imana a luat trei hotărâri. I-a spus buturugii să se întoarcă la locul ei, făgăduindu-i că o va chema dm nou la el. L-a pus pe elefant într-un hambar unde se afla mâncare pentru toţi locuitorii. Cocoşului i-a dat o cameră confortabilă şi servitori ca să-i facă patul.
îndată ce a intrat în hambar, elefantul, înfometat după călătorie, s-a şi repezit să mănânce. După două zile nu mai era nici urmă de hrană, aşa că a fost nevoit să petreacă cea de-a treia, apoi cea de-a patra zi fără să bage nimic în gură. Imana i-a spus:
— Iată. Ai mâncat totul repede. Şi mai spui că ai vrea să ai, dintr-odată, doi urmaşi în loc de unul ? Dar unde oare ai putea găsi o pădure pentru atâta hrană ? Nu vezi că ţi-ar

pieri stirpea ? Ai numai un urmaş, dar şi asta este o favoare deosebită de care te bucuri, tocmai pentru ca neamul tău să nu se stingă. Cred că ai priceput. Du-te în drumul tău.
Elefantul s-a întors în pădure.
Imana i-a dat unuia dintre servitori un coş şi i-a spus:
— Du-te la buturugă şi vezi de găseşte toate bucăţile de unghie şi fâşiile de piele pe care le smulge trecătorilor, chiar şi cele mai mici.
Servitorul a petrecut o vreme lângă buturugă şi s-a întors cu coşul aproape plin. Imana a chemat buturuga şi i-a spus cu glas aspru:
— Te plângi de picioarele pe care ţi le dau trecătorii, ca şi cum ar face-o ca să te rănească. Dar tu ce faci ? Nu cumva rupi unghiile oamenilor şi animalelor care vor să te apuce ? Nu le smulgi fâşii de piele ? Nu-i zgârii fără milă ? Piei din ochii mei.
Buturuga s-a întors la locul ei fără să crâcnească.
Cocoşul, încă din prima noapte, s-a lăfăit în aşternut şi a dormit până a pierdut socoteala timpului. Nemaiştiind dacă era zi ori noapte, a uitat să se trezească şi să-i scoale şi pe

ceilalţi.
Imana l-a chemat la el şi i-a spus aşa:
— Am poruncit să ţi se pregătească un pat ca lumea şi nu te-ai mai sculat de câteva săptămâni! N-ai cântat nici măcar o singură dată, cu toate că treaba ta este să vesteşti tuturor când se iveşte o nouă zi! Am auzit că ţi-ai făcut nevoile în aşternut şi lângă pat! Nu ţi-e ruşine ? Eşti prea murdar ca să mai poţi trăi pe lângă alţii! Urcă-te la loc în copac! înfruntă furtuna pe timpul nopţii! Şi să nu mai îndrăzneşti să vii să mi te plângi, că te pun la fript, iar servitorii mei de-abia aşteaptă!
înspăimântat, cocoşul a luat-o la sănătoasa şi s-a cocoţat pe creanga lui, ca să pândească răsăritul soarelui.
Multe făpturi care doreau să urmeze pilda cocoşului, a elefantului şi a buturugii au socotit mai înţelept să nu se mai plângă de soarta lor.
26
Unde se află Dumnezeu ?
Cineva i-a spus unui mare învăţat hasidic, Yitzhak Meir, pe când era copil:
— îţi dau un ban dacă-mi spui unde se află Dumnezeu.
— Iar eu, a răspuns copilul, îţi dau doi bani dacă-mi spui unde nu se află.
Copilul minune
Există în folclorul chinez o altă poveste a copilului-mi-nune — personaj-cheie al tuturor tradiţiilor, care rosteşte adesea adevărul; în India, adevărul este uneori rostit chiar înainte de naştere, când copilul se află încă în pântecele mamei, aşa că se poate vorbi de fătul-mmune.
într-o zi, pe când se plimba ca de obicei, Confucius a zărit un copil care construia o cetate din lut şi pietricele, chiar în mijlocul drumului.
Confucius a poruncit vizitiului să oprească şi l-a întrebat pe copil:
— De ce nu te dai la o parte ?
— Am învăţat, a răspuns copilul cu îndrăzneală, că trăsurile ocolesc oraşele şi că oraşele nu se feresc de trăsuri.
Cuprins de uimire, Confucius s-a dat jos, s-a apropiat de copil şi l-a întrebat:
— Cum se face că eşti atât de înţelept, la o vârstă atât de fragedă ?
Copilul a răspuns:
— La trei zile după naştere, copilul poate face deosebirea între mamă şi tată. La trei zile după ce s-a născut, iepurele aleargă pe câmp. La trei zile după ce s-a născut, peştele înoată în apele râului. Aşa e firesc. Asta nu este înţelepciune.
— Cum te cheamă ? Unde stai ?
— Nu am nici un nume şi stau în casa vântului, a răspuns copilul.
— Să facem împreună câţiva paşi. Vrei ?
— La mine acasă, a spus copilul (care nu se sfia să mintă), mă aşteaptă un tată bătrân pe care trebuie să-1 ajut, o mamă
27
pe care trebuie s-o hrănesc, un frate mai mare de care trebuie să ascult şi un frate mai mic pe care trebuie să-1 ocrotesc şi să-1 cresc. Când să mai am vreme să mă plimb cu tine ?
— Cred că eşti cu totul deosebit, i-a spus Confucius. Tu şi cu mine am putea îndrepta lumea. Vrei ?
— De ce să îndreptăm lumea ? Dacă am netezi munţii, păsările n-ar mai avea sălaş. Dacă am seca râurile şi lacurile şi le-am astupa, peştii n-ar mai avea unde să se adăpostească. Dacă am alunga domnitorii, poporul ar încerca la nesfârşit să desluşească ce este bine şi ce este rău. Dacă am alunga zeii, n-ar fi de nici un folos, pentru că s-ar întoarce. Lumea este atât de mare. Cum s-o îndreptăm ?
Au mai stat aşa de vorbă multă vreme. Confucius i-a pus copilului o seamă de întrebări, la care a căpătat răspunsuri care de care mai neaşteptate. La rândul său, copilul 1-a întrebat:
— Câte stele sunt pe cer ?
— Nu pot vorbi decât despre lucruri pe care le văd în faţa ochilor, a spus Confucius.
— Spune-mi atunci, câte fire de păr ai în sprâncene ? Confucius a zâmbit şi a tăcut. Le-a spus pe urmă celor
care îl însoţeau:
— Tinerii sunt de temut. Noile generaţii vor fi poate la fel de bune ca acelea dinainte.
După alte tradiţii, s-ar fi urcat în trăsură mormăind:

— Copiii precoce nu vor fi buni de nimic atunci când vor fi mari.

Gustul pepenelui galben

Un maestru zen îi dă discipolului său un pepene galben şi—1 întreabă:

— Cum ţi se pare pepenele ? Crezi că e bun ?

— Da, are un gust minunat, răspunde discipolul.

— Şi unde anume se află acest gust ? întreabă maestrul. In pepene sau pe limba ta ?

Discipolul stă o clipă pe gânduri, apoi se pierde într-un şir de explicaţii, care de care mai complicate:

— Gustul vine dintr-o legătură strânsă între pepene şi limbă, pentru că limba, de una singură, nu este în stare...

învăţatul îi taie vorba:

— Prostule! De ce-ţi frământi mintea ? Pepenele este bun. Ajunge.

Privighetoarea

O altă poveste, japoneză de această dată, şi care trebuie istorisită pe timp de noapte, spune că au fost odată doi oameni. Unul i-a spus celuilalt:

— De fiecare dată, în noaptea de Anul Nou, cântă privighetoarea.

Auzind aceste vorbe, privighetoarea a strigat:

— Cum aş putea şti că este Anul Nou ? Cânt şi gata.

Bucuria peştilor

Cu privire la lumea pe care o vedem în jurul nostru, o poveste bine cunoscută, pe care o putem găsi chiar în Zhuang Zi, face parte din toate tradiţiile orientale. în Coreea, unde este foarte populară, povestea ne spune că doi înţelepţi, Zhuang Zi şi Hui Zi, care călătoreau împreună, au ajuns la o punte şi au zărit peştii care săreau din apa râului. Zhuang Zi s-a oprit o clipă şi i-a spus însoţitorului său:

— Uite cum sar peştii de bucurie!

— Tu nu eşti peşte, a răspuns Hui Zi. De unde ştii că peştii se bucură ?

— Tu nu eşti eu, i-a spus Zhuang Zi. De unde ştii că nu ştiu că peştii se bucură ?

— E drept că nu sunt tu, a spus Hui Zi, şi că nu ştiu ce ştii şi ce nu ştii. Ştiu totuşi un lucru, şi anume că nu eşti peşte. Prin urmare, nu poţi şti dacă peştii se bucură.

— Mă întorc la prima ta întrebare, a spus atunci Zhuang Zi. M-ai întrebat: „De unde ştii că peştii se bucură ?" Punându-mi întrebarea, ai admis că ştiu răspunsul. Altfel nu mi-ai fi pus-o.

— Ei bine, de unde ştii ?

— Nimic mai uşor: am trecut puntea!

Copilul lui Satan

Se spune, în tradiţia arabă, că, Adam şi Eva, atunci când au fost izgoniţi din Rai, şi-au găsit undeva un adăpost. în fiecare dimineaţă, Adam pleca la vânătoare, iar Eva rămânea singură.

Intr-o zi, Satan a venit la Eva şi î-a încredinţat copilul său, care purta numele de Khannas, rugând-o să stea puţin cu el.

Când Adam a venit de la vânătoare şi 1-a găsit pe copilul lui Satan, a început să strige, cuprins de mânie:

— De ce l-ai primit pe copilul lui Satan ? Uite cum te-ai lăsat încă o dată păcălită de minciunile lui!

Apoi a ucis copilul şi 1-a tăiat în bucăţi pe care le-a dus în pustiu, să le împrăştie. Dar Satan, care cunoştea o mulţime de vrăji, a lipit bucăţile şi 1-a înviat pe copil, ducân-du-1 iar la Eva.

Khannas plângea atât de straşnic, încât Eva s-a lăsat înduplecată şi a primit să aibă grijă de el. Când s-a întors, cuprins de mânie dar şi de spaimă, la gândul flăcărilor iadului care îi aşteptau din pricina copilului lui Satan, Adam a făcut un foc mare unde 1-a aruncat pe Khannas, care ţipa ca din gură de şarpe.

Apoi a aruncat cenuşa în cele patru vânturi. S-a ivit însă Satan cel întunecat, cu alte farmece şi vrăji. La porunca sa, cenuşa s-a adunat din toate părţile. Copilul s-a făcut la loc, iar Satan, cu glas plângăreţ, a înduplecat-o din nou pe Eva să-1 primească, rugând-o să nu-1 mai ucidă şi a treia oară.

— N-am vreme acum să văd de el, a spus Satan, dar mă înapoiez cât pot de repede.

Apoi a plecat.

Adam s-a întors. La vederea lui Khannas, a început să tremure de supărare, şi-a învinuit

soţia că trecuse de partea diavolului, apoi 1-a ucis pe copil pentru a treia oară şi şi-a pregătit o mâncare din carnea lui, pe care a împărţit-o cu Eva. După aceea şi-a văzut de treabă.
A venit din nou Satan. Eva era singură. Satan s-a pornit să-şi strige fiul, iar acesta î-a răspuns. Satan a recunoscut glasul copilului, care ieşea din trupul femeii.
— Straşnic, a spus el, mi-am atins ţelul. Rămâi unde eşti.
30
Urechea lui Ch'hă
în tradiţiile Orientului Mijlociu se întâlneşte un personaj pe cât de nesuferit, pe atât de plin de haz, cunoscut îndeobşte sub numele de Nastratin Hogea. Păţaniile sale (nenumărate) sunt povestite pretutindeni, din Turcia până în Persia şi din Siria până în Egipt, unde poartă numele de Goha. Aceleaşi întâmplări se regăsesc în tradiţia populară evreiască, unde personajul se numeşte Ch'hă, precum şi în Africade Nord, unde este mai cunoscut sub numele de Djeha. Urmele sale duc până în Polonia, unde poartă numele de Srulek.
Personajul este un amestec uimitor de naivitate, ca să nu spunem prostie, şi de nemaipomenită şiretenie. Dă tuturor sfaturi pe care nu le-ar urma în ruptul capului şi pare să întrunească toate cusururile omeneşti: este zgârcit, mincinos, pizmaş, fricos şi de un egoism fără margini. Deoarece viaţa î se pare absurdă, se străduieşte să-şi adapteze purtarea în funcţie de această absurditate. Pe acest prinţ al logicii populare, Gurdjieff îl aşeza, în Poveştile lui Belzebut pentru nepotul său, pe culmile înţelepciunii omeneşti.
Pentru început, îl vom vedea pe acest personaj fundamental, care ni se va arăta sub o mulţime de nume, aşa cum apare el în tradiţia evreiască.
Aşadar, când cineva îl întreba: Unde ţi-e urechea ?, Ch'hă îşi trecea braţul drept peste cap şi-şi atingea urechea stângă, zicând:
— Aici.
— Dar de ce te slujeşti de braţul drept ? De ce nu de mâna stângă, care se află de aceeaşi parte cu urechea ta stângă ?
— Pentru că, răspundea Ch'hă, dacă aş face ca toată lumea, n-aş mai fi Ch'hă.
Omul care aduce ploaia
Dacă tot vorbim de ordinea aparentă a lumii, să mai rămânem o clipă în tovărăşia aceluiaşi personaj, de această dată sub numele cel vestit de Nastratin Hogea.
31
Se spune că într-o zi, în Persia, în vremea unei secete cumplite, a venit la el un grup de oameni care l-au întrebat dacă nu cumva ştie cum anume poate fi adusă ploaia.
— Fireşte că ştiu, a spus el.
— Hai, repede, spune-ne ce e de făcut.
Nastratin a cerut să i se aducă un lighean plin cu apă, ceea ce s-a şi făcut, nu fără greutate. Când a fost adus ligheanul, şi-a scos cămaşa şi, spre uimirea tuturor, a început s-o spele cu mare grijă.
— Ce! au început să strige cu toţn. Am adunat toată apa care ne mai rămăsese, iar tu o foloseşti ca să-ţi speli hainele!
— Nu vă speriaţi, a răspuns Nastratin, ştiu eu ce fac. în ciuda insultelor şi ameninţărilor, Nastratin nu s-a grăbit
deloc. Şi-a spălat bine cămaşa, apoi a spus:
— Am nevoie de încă un lighean cu apă.
Oamenii au început să strige şi mai tare. De unde să scoată încă un lighean cu apă ? Şi pentru ce ? O luase cumva razna ?
Nastratin nu şi-a pierdut cumpătul şi s-a încăpăţânat să ceară încă un lighean cu apă.
— Ştiu bine ce fac, spunea.
Oamenii au căutat peste tot, au stors lutul din fântâni, au luat apa de la gura copiilor şi au izbutit să umple cel de-al doilea vas.
Nastratin şi-a băgat haina în apă şi a clătit-o cu grijă.
Toţi se uitau la el înmărmuriţi, nemaiavând putere să strige.
Nastratin le-a cerut apoi să-1 ajute să răsucească veşmântul, ca să-1 poată stoarce cât mai bine, după care 1-a dus în curti-cică şi 1-a atârnat pe o frânghie, la uscat.
îndată după aceea, cerul s-a acoperit de nori groşi şi a început să plouă.
— Poftim, a spus liniştit Nastratin. Aşa păţesc de fiecare dată când îmi pun cămaşa la uscat.
Sămânţa vrajbei

într-o seară, un ţăran african a văzut cum Vrajba arunca seminţe pe ogor.
32
A stat aşa s-o privească, fără să-i spună nimic. Când vrajba a isprăvit şi a plecat, ţăranul şi-a petrecut toată noaptea la lumina unei lămpi, încercând să adune boabele otrăvite.
A umplut un sac cu seminţe şi 1-a dus acasă, fără să sufle un cuvânt alor săi.
A doua zi, ca să scape de ele, a aruncat un pumn la găinile din ogradă. Abia dacă ciuguliseră câteva boabe şi găinile au pornit să se bată de-a binelea, mai-mai să se omoare. Ţăranul a fost nevoit să le închidă pe fiecare în altă parte, trudind din greu. Avea braţele şi mâinile acoperite de răni şi vânătăi pricinuite de ciocul păsărilor.
încercând să găsească alt mijloc de a scăpa de boabe, a aruncat un pumn în apele râului. Peştii, ţipam şi chiar hipopotamii au început îndată să se sfâşie, în vreme ce valuri uriaşe răscoleau apele râului, altfel liniştit, ajungând chiar să se reverse peste o parte din câmpie.
Ţăranul s-a hotărât atunci să arunce boabele în foc. Fumul însă s-a răsucit în văzduh ca un vârtej, ca o furtună, măturând aproape jumătate din sat.
Neştiind ce să facă, ţăranul s-a apucat, în altă zi, să macine câteva boabe şi i-a cerut nevestei să-i facă o plăcintă, fără să-i spună despre ce este vorba.
A început să mănânce din plăcintă, dar înainte să înghită prima îmbucătură, a strigat că nu e bine coaptă, că e prea sărată şi a dat vina pe nepriceperea nevestei.
Femeia, care tocmai muşcase şi ea din plăcintă, i-a răspuns plină de mânie, strigând că făcuse plăcinta ca de obicei şi că, dacă bărbatului i se părea necoaptă şi prea sărată, însemna că e un prost, aşa cum crezuse ea de altfel dintotdeauna.
Ţăranul i-a aruncat cu ceva în cap, femeia a urlat de durere şi cei doi soţi s-au repezit unul la altul fără a se ruşina de copii, care erau de faţă, şi doar vecinii sosiţi în mare grabă i-au putut despărţi şi ţine departe unul de altul.
Au trecut câteva săptămâni şi lucrurile s-au liniştit, treptat, dar ţăranul, care nu mai avea somn şi nu mai avea chef să zâmbească, nu se putea gândi decât la boabele care-i mai
33
rămăseseră. S-a gândit atunci să meargă undeva, într-un .ţinut mai îndepărtat, şi să pună boabele la un colţ de stradă ori să le arunce într-o fântână părăsită. Dar cum avea inimă bună, îşi spunea că fusese aruncată destulă sămânţă de Vrajbă în ţinuturile îndepărtate, care nu mai aveau nevoie şi de ale lui. S-a gândit chiar să meargă până la mare şi să arunce în apă sacul cu boabe, dar s-a temut să nu dea naştere la cine ştie ce furtună. Aşa că până la urma s-a lăsat păgubaş.
De altfel, avea aşa de multă treabă la câmp, încât nu-i mai rămânea timp pentru altceva. Când au răsărit primele mlădiţe, ţăranul a văzut cu bucurie că recolta avea să fie minunată. Pe ogoarele vecine, alţi ţărani nu mai pridideau cu smulsul buruienilor. Iar el nu avea nimic de făcut. Roadele creşteau, bogate şi sănătoase. In fiecare dimineaţă, vedea cum se apropie norocul şi bunăstarea. Aşa că stătea degeaba şi a găsit chiar timp să-şi vadă nişte veri, la două-trei zile de mers.
La întoarcere a fost întâmpinat de lacrimile de jale ale nevestei şi ale copiilor. în câteva ceasuri, un stol de păsări năvălise asupra ogorului, din care nu mai rămăsese nimic. înţelepţii satului au găsit pricina acestei mari nenorociri. Pe celelalte ogoare, au spus ei, care nu fuseseră prădate de păsări, lucra tot timpul cineva, se mişca şi făcea zgomot cu uneltele. Aşadar, păsările se îndreptaseră cu toatele spre singurul ogor unde nu muncea nimeni şi unde creştea, de altfel, o recoltă nemaivăzută.
Ţăranul a aşteptat, cufundat în gânduri, căderea nopţii. După ce nevasta şi copiii au adormit, s-a ridicat uşurel şi a luat din ascunzătoarea pe care doar el o ştia săculeţul cu ultimele seminţe de discordie. S-a dus la câmp, în toiul nopţii, şi a semănat boabele pe ogorul lui, unul câte unul, cât a putut el mai bine.
în drum spre sat, a zărit de departe Vrajba aruncând boabe într-o dumbravă care era a unuia dintre prietenii săi. Un prieten la care ţinea foarte mult, şi căruia nu i-a spus nici o vorbă.
34
Ce-i trebuie leului
O altă poveste africană, care ne vine din Senegal, spune că toate fiarele pădurii s-au hotărât într-o zi să se adune şi să dezbată, sub conducerea leului, pentru a găsi soluţia la o problemă fundamentală. Animalele constataseră, generaţii după generaţii, că se mâncau între ele. Găsind prin urmare că situaţia este inadmisibilă, crudă, absurdă şi aşa mai departe, s-au adunat şi au început să vorbească.

Fiecare şi-a spus păsul, cutare s-a văitat că este mâncat de cutare, un altul de cutare, şi tot aşa; până şi elefantul a început să se plângă:
— Eu nu mănânc decât iarbă, dar sunt mâncat de ţânţari! Iar uneori chiar de şoareci, care mi se strecoară în trompă!
La care minusculele insecte care trăiesc în iarbă au răspuns:
— Spui că nu mănânci decât iarbă! Numai că noi suntem pitite în iarbă, iar tu ne înghiţi fără să-ţi dai seama!
Pe scurt, toată lumea se plângea de ceva. Şi toată lumea era de acord că lucrurile nu mai puteau merge astfel. A venit şi rândul leului, care a spus, în auzul tuturor:
— înţeleg foarte bine toate plângerile voastre şi vă dau dreptate. Ştiu însă la fel de bine de ce anume am eu nevoie. Iar eu am nevoie de carne. Nu mă pot hrăni cu iarbă. Nu pot mânca decât carne.
La care elefantul i-a răspuns:
— Dar carnea este oricum carne de animal! Cum ai să faci ca să mănânci carne fără să devorezi nici un animal ?
— Asta nu ştiu, a zis leul. Ştiu numai de ce am nevoie. Iar eu am nevoie de carne.
Animalele au luat-o de la capăt cu discuţiile, care păreau să nu se mai sfârşească. Leul repeta întruna că nu poate mânca decât carne, iar celelalte animale protestau care de care mai vehement.
Deodată, leul a spus:
— Discuţia asta durează de mai multe ceasuri, dacă nu mă înşel ?
— De ce spui asta ? a întrebat cineva.
— Pentru că mi s-a făcut foame.

■<% t t, [f r.trpţfTJfff.
Mulţimea animalelor a fost străbătută de un freamăt.
— Da, a spus din nou leul, mi-e foame, simt un gol în stomac. Când mi-e foame, sunt ca toată lumea, trebuie să mănânc. Iar ca să mănânc, am nevoie de carne. Am să mănânc, aşadar, pe unul dintre voi. Pe cineva care stă mai aproape de mine.
Nici nu terminase bine vorba că toţi o şi luaseră la sănătoasa. Unii se căţărau prin copaci, alţii se băgau sub pământ ori se pierdeau în norii de praf care întunecau zarea.
Când a rămas singur, leul a pornit la vânătoare.

Leul care se credea oaie

Iată o altă poveste despre leu, care vine din India.
Un pui de leu părăsit a fost găsit de o turmă de oi, care l-au crescut cum s-au priceput. Leul se străduia să mănânce iarbă, ceea ce nu-1 încânta deloc, şi să behăie, ceea ce era destul de greu.
Când se apropia şacalul de turmă, leul o lua la fugă, înspăimântat, ca oile.
într-o zi, un leu bătrân a apărut pe o stâncă ce se ridica deasupra câmpiei. Oile s-au risipit care încotro, iar leul cel tânăr a fugit şi el.
Leul cel bătrân s-a luat după oi şi 1-a ajuns din urmă pe leul cel tânăr, pe care 1-a apucat de grumaz şi 1-a târât după el. Acesta tremura de frică şi se şi vedea înghiţit.
Aşa au ajuns pe malul unui râu. Leul cel bătrân i-a dat drumul celui tânăr şi 1-a împins pe ţărm, lângă apă. Apoi s-a aşezat alături şi şi-a lăsat capul în jos, deasupra apei.
Cei doi lei se oglindeau astfel în apă, unul lângă altul. Leul cel tânăr a văzut că semăna cu celălalt şi s-a liniştit.
Cele două fiare şi-au potolit setea, apoi şi-au văzut de drum împreună.

Judecata lui Dumnezeu

Undeva departe, în India, doi ţărani se iau la harţă. Merele dintr-un pom care este al unuia dintre ei au căzut pe pământul

celuilalt. Aşa cum se întâmplă de veacuri la ţară, fiecare spune că merele sunt de drept ale lui.
Trece un brahman, despre care se spune că este un sfânt. Cei doi ţărani îl roagă să facă dreptate.
Brahmanul îi întreabă:
— Vreţi ca împărţeala să se facă după judecata omenească ori după judecata lui Dumnezeu ?
Ţăranii au răspuns într-un glas:
— După judecata lui Dumnezeu.

— Şi n-o să aveţi nimic de spus ?
— Nimic.
Atunci brahmanul adună merele, face o grămadă mai mare într-o parte, iar de partea cealaltă lasă un singur măr. După care dă grămada unuia dintre ţărani şi mărul celuilalt, fără să le arunce măcar o privire.
Apoi îşi vede de drum, fără să scoată o vorbă.
Iepurele şi leoaica
Iată o altă poveste despre leu, probabil străveche, pe care ne-o istoriseşte fabulistul Loqman.
O iepuroaică întâlneşte o leoaică şi-i spune:
— Eu fac în fiecare an o mulţime de pui, iar tu nu poţi face decât unul!
— Ai dreptate, îi răspunde leoaica. Eu nu fac decât unul. Dar fac un leu.
Se mai întâmplă
O poveste americană din secolul XX ne vorbeşte despre un ţăran foarte sărac, care merge în fiecare zi să muncească, la câmp, cu vaca. Este un om cumsecade, care trudeşte pentru a-şi întreţine nevasta şi familia. într-o zi, cerul se rupe în două şi se dezlănţuie furtuna, iar trăsnetul îi omoară vita.
— De ce a trebuit sa mi se întâmple asta tocmai mie ? se tânguie ţăranul către Dumnezeu. Cu ce ţi-am greşit ? De ce m-ai pedepsit ? Nu eram şi-aşa destul de amărât ?

Dumnezeu tace.
Lunile trec, până se fac ani. Ţăranul, din ce în ce mai sărac, merge la câmp singur şi munceşte doar cu braţele, din ce în ce mai obosite. Din când în când vine şi nevasta să-1 ajute şi-i aduce un blid de hrană. O altă furtună răscoleşte cerul, trăsnetul despică norii şi cade peste femeie, omorând-o.
Ţăranul îşi frânge mâinile, cuprins de deznădejde, şi strigă cu ochii la cer:
— De ce ? Ce-am mai făcut ? Sunt tare sărac şi tare credincios ! De ce mi-ai omorât femeia ? Răspunde-mi! Cu ce ţi-am greşit ?
Deodată, o lumină orbitoare străpunge norii cei negri şi se aude glasul lui Dumnezeu:
— Nu mi-ai greşit cu nimic. Doar că, din când în când, mă scoţi din minţi.
Explicaţia lui Goha
Dorind să arate, ca atâţia alţii, de ce lumea este făcută aşa cum o vedem, egipteanul Goha, zis Goha cel sărac cu duhul, i-a întrebat într-o zi pe cei din jur:
— Ştiţi voi oare de ce Allah cel Atotputernic — fie numele lui în veci slăvit şi lăudat! — nu le-a dăruit aripi cămilei şi elefantului ?
— Nu, nu ştim, au răspuns ei râzând. Ai să ne spui însă tu şi aşa vom afla.
— Fireşte că am să vă spun. Dacă elefantul şi cămila ar avea aripi, n-ar putea zbura pentru că aripile nu i-ar putea ţine în văzduh şi atunci s-ar prăbuşi peste florile din grădină şi le-ar strivi.
Boabele de mazăre şi păstăile
Această poveste plină de tâlc a fost istorisită de scriitorul japonez Urabe Kenko.
In timpul unei călătorii, un călugăr cu sufletul curat s-a oprit să înnopteze la un han. Obosit, s-a apropiat de sobă

şi a văzut că în oală fierbea nişte mazăre şi că păstăile fuseseră puse pe foc.
A auzit deodată un zgomot neobişnuit. S-a tras mai aproape de flăcări şi, cum avea sufletul curat, a auzit boabele de mazăre vorbind către păstăi:
— Nu ne sunteţi străine — brr, brr —, atunci de ce vă încrâncenaţi astfel să ne fierbeţi ? De unde — brr, brr — atâta răutate ?
Apoi călugărul a auzit răspunsul păstăilor:
— Credeţi oare — css, css — că ne bucurăm că vă fierbem ? Nu vedeţi că ardem şi noi ? Şi că, din nefericire, nu putem face nimic ?
Cele două piuliţe
într-o culegere veche de povestiri, tot japoneză, Shase-kisbu, putem citi cum un călugăr le-a spus într-o zi învăţăceilor săi:
— Pământenii sunt proşti şi nu bagă de seamă ce fac. Eu, de pildă, am găsit o metodă nouă de zdrobit grăunţele cu două piuliţe deodată şi cu un singur pisălog.
— Cum aşa ? a întrebat un învăţăcel.
— Nimic mai uşor. Una dintre piuliţe va sta pe pământ, ca de obicei, iar cealaltă va fi agăţată undeva, cu fundul în sus. Astfel, prin ridicarea şi coborârea pisălogului, vom

putea zdrobi grăunţele din cele două piuliţe.
— Da, a spus un alt învăţăcel. Se pot zdrobi grăunţele în felul acesta, dar numai dacă pot fi ţinute pe fundul piuliţei de sus.
— Aşa este, a spus înţeleptul. Aici este problema.
Bambuşii
Tot în Japonia, în bogata tradiţie zen, în care povestirile sunt atât de scurte încât parcă rămân uneori suspendate, se zice că un învăţăcel 1-a întrebat odată pe învăţătorul său ce este budismul.

— îţi voi răspunde, i-a spus acesta, îndată ce vom fi singuri.
Când au rămas singuri, învăţăcelul a pus încă o dată întrebarea, învăţătorul i-a făcut semn să-1 urmeze şi 1-a dus într-o grădină, unde i-a arătat, fără să scoată o vorbă, un pâlc de bambuşi.
învăţăcelul nu înţelegea nimic. La care învăţătorul i-a spus:
— Iată un bambus înalt, şi iată alături unul mic.
Broasca şi scorpionul
Povestirea care urmează este fără îndoială una dintre cele mai cunoscute din tradiţia africană. Orson Welles o spunea, dacă ne amintim, în filmul Domnul Arkadin.
Un scorpion care dorea să treacă un râu a rugat-o pe broască:
— Ia-mă şi pe mine în spinare.
— Să te iau în spinare ? a întrebat broasca. Nici nu te gândi! Dacă te iau în spinare, după cum te ştiu, ai să mă înţepi şi am să mor!
— Nu fi proastă, i-a spus atunci scorpionul. Nu-ţi dai seama că, dacă te înţep, ai să te duci la fund, iar eu, care nu ştiu să înot, am să mă înec ?
Cele două vieţuitoare au mai vorbit astfel o vreme, iar scorpionul s-a dovedit atât de dibaci încât broasca a primit să-1 treacă pe malul celălalt. L-a luat, aşadar, pe spinarea ei umedă şi lunecoasă, i-a spus să se ţină zdravăn şi a pornit să treacă râul.
Când au ajuns la mijloc, unde apa este mai adâncă, scorpionul a înţepat-o pe broască. Aceasta a simţit cum otrava îi pătrunde în trup şi a început să se ducă la fund, cu scorpion cu tot:
— Vezi! Ce ţi-am spus eu ? Ce-ai făcut ?
— N-am ce face, a răspuns scorpionul, înainte de a fi înghiţit de apa rece a râului. Asta mi-e firea.
Mai putem adăuga că povestirea se numără printre străvechile fabule indiene atribuite lui Bidpai. în fabula indiană,

broasca este înlocuită de o ţestoasă. Scorpionul încearcă s-o înţepe, spunându-i că nu se poate pune împotriva firii, dar nu izbuteşte să străpungă carapacea.
Ţestoasa îl dojeneşte, apoi se lasă la fund şi-şi îneacă agresorul.
Răspunsul licuriciului
Poetul persan Saădi povesteşte:
Un om tare curios din fire l-a întrebat pe un licurici:
— De ce nu străluceşti decât noaptea ?
Atunci licuriciul i-a dat, pe limba lui, un răspuns sclipitor:
— Stau tot timpul afară, şi ziua şi noaptea, dar când soarele este pe cer nu am nici o putere.
Pustnicul şi şoarecele
Povestea şoarecelui care trebuia să străbată lumea s-a născut, se pare, în India (o găsim în Panchatrata).
Un pustnic, al cărui spirit dobândise, prin singurătate şi pocăinţă, puteri fără margini, se ruga cu braţele întinse şi palmele deschise către cer, în inima deşertului, unde îşi petrecea zilele.
Un vultur, trecând în zbor pe deasupra deşertului, a scăpat din gheare un şoricel, care a căzut în palma pustnicului. Acesta s-a uitat îndelung la şoricel, cu o bucurie nevinovată. Şoricelul a început să alerge fără teamă pe braţele, pe umerii şi chiar pe capul pustnicului, care-şi spunea:
— Iată o făptură vie pe care cerul mi-o trimite ca să mă însoţească. Am să încerc să tălmăcesc dorinţa cerului. Cum sunt prea bătrân ca să mă însor, făptura care mi-a picat în palmă trebuie să-mi fie fiică. Iată, nu mi-a fost dat să am copii, şi nu se află pe lume păcat mai mare, după cum îmi arată cerul. Şoricelul are să fie fiica mea.

Adunându-şi toate puterile minţii, pustnicul a rostit vorbele pe care le ştia şi la care nimic nu se putea împotrivi, iar
41
şoricelul s-a preschimbat într-o prea frumoasă copilă, care i-a sărutat picioarele şi i-a spus pe dată „tata".
Fata s-a apucat de îndată să-şi slujească părintele. Bătrânul se bucura văzând-o cum aleargă de colo colo, aducând apă şi lemne de foc, alungând muştele neobrăzate şi aşezându-se uneori pe jos ca să se pieptene ori să-i taie unghiile.
Aşa au trecut doi ani. Văzând cum chipul copilei se umbreşte, pustnicul a înţeles că venise vremea să-i găsească un soţ. Dar cum fata era născută dintr-o vrajă şi trimisă de ceruri, îi trebuia un soţ pe măsură. Pustnicul a cugetat şi i-a spus:
— A venit vremea să te măriţi.
Fetei îi străluceau ochii de bucuroasă ce era.
— Pe cine să-ţi dau drept soţ ? Pe soare ? Vrei să te măriţi cu soarele ?
Fata a ridicat privirile spre soare, şi-a pus mâna ia ochi şi s-a strâmbat...
— Soarele e departe, arde prea tare şi se ascunde noaptea. Nu, vreau un soţ mai puternic decât soarele!
— Mai puternic decât soarele ? a întrebat pustnicul, pus pe gânduri. Vrei atunci să te mărit cu norul ? Norul ascunde soarele, se ştie.
— Norul, a spus fata strâmbându-se iară, este cenuşiu, rece şi umed. Uneori, furtuna îl sfâşie, iar el bombăne şi-mi dă fiori. Nu, îmi doresc un soţ mai puternic decât norul.
— Nu văd pe altcineva în afară de vânt, a spus bătrânul, pentru că vântul risipeşte norii şi îi duce departe. Vrei să te însoţeşti cu vântul ?
— Nu, a spus copila, nu-mi place vântul. E sălbatic şi neruşinat. Uneori se mânie prea tare. E mincinos şi fără astâmpăr. Vreau un soţ mai puternic decât vântul.
— Atunci muntele, a spus pustnicul. Da, muntele este mai puternic decât vântul, pentru că-1 poate opri. Am să te mărit cu muntele!
Fata s-a arătat nemulţumită şi i-a spus părintelui său:
— Muntele este prea mare şi greoi. E trist. Cred că e şi cam nătărău. îmi doresc un soţ care să mă înţeleagă, cu care să pot râde şi călători. Vreau un soţ mai puternic decât muntele.
42
De această dată, deşi a cugetat îndelung, pustnicul nu a putut găsi răspunsul. Destul de ruşinat, s-a aşternut pe drum, ca să se ducă la un alt pustnic care trăia ca şi el în pustiu şi căruia i-a povestit totul.
— Cred că nu se află pe lume decât un singur lucru mai puternic decât muntele, i-a spus celălalt pustnic, după ce s-a gândit multă vreme.
— Care este acela ? Răspunde-mi, rogu-te.
— Şoarecele, i-a răspuns pustnicul, pentru că-şi poate săpa sălaşul dedesubtul muntelui, fără să păţească nimic.
Pustnicul s-a întors la locul lui. Se lăsase întunericul. Copila adormise cu surâsul pe buze, mângâiată de razele lunii, care o făceau încă şi mai frumoasă. Pustnicul a privit-o o clipă, apoi s-a aşezat să mediteze, şi-a adunat toate puterile minţii şi a rostit vorbele cuvenite.
Fata s-a prefăcut, în timp ce dormea, într-un şoricel cenuşiu, care a început să alerge pe nisip şi pe stânci. A doua zi îşi găsise un bărbătuş. Cei doi şi-au dus viaţa lor de şoricei în apropierea pustnicului, care i-a văzut înmulţindu-se şi le-a văzut puii în ghearele vulturilor.
Lumea nu este asa cum este
Liniştea nopţii
Undeva în Arabia, un înţelept şi învăţăcelul său se plimbau pe terasă, în toiul nopţii.
Deodată, învăţăcelul a spus, în şoaptă:
— Ce linişte...
— Nu mai spune „Ce linişte", 1-a sfătuit înţeleptul, ci mai degrabă „Nu aud nici un zgomot".
Forma zăpezii
Srulek, care este în Polonia echivalentul lui Nastratin sau Goha din poveştile orientale, s-a apropiat într-o zi de un orb şi s-a aşezat alături de el.1
Orbul 1-a întrebat:
— Spune-mi, Srulek, cum arată zăpada ?
— Albă, a răspuns Srulek.

— înţeleg, a spus orbul. Pe urmă 1-a întrebat:
— Ce înseamnă albă ?
— Albă, a răspuns Srulek, căutându-şi cuvintele, înseamnă aşa ca laptele.
— înţeleg, a spus din nou orbul.
Nu peste multă vreme, orbul 1-a întrebat:
— Dar laptele cum e ?
— Laptele, a răspuns Srulek, e aşa ca păsările acelea de pe apă, ştii tu, lebedele...
! Această istorioară poloneză apare deja în vechile poveşti indiene.
47
— înţeleg, a spus orbul.
După care 1-a întrebat din nou pe Srulek:
— Spune-mi, Srulek, cum arată o lebădă ?
— Ei bine, este o pasăre mare, cu aripi mari, cu un gât lung şi arcuit şi un cioc cam aşa...
Srulek şi-a întins braţul şi şi-a îndoit încheietura precum gâtul unei lebede. Orbul a întins mâna şi a pipăit braţul şi mâna lui Srulek, încet, cu grijă, apoi a spus zâmbind:
— Acum înţeleg, în sfârşit, cum arată zăpada...
Dragonul după natură
Atunci când stareţul unui templu din Myoshin-ji, din Japonia, a dorit să aibă un dragon pictat pe tavanul central, a fost sfătuit să-1 caute pe pictorul Tanyu, care îi dădea lecţii de desen chiar împăratului. Se spunea că dragonii zugrăviţi de Tanyu erau de un realism neobişnuit şi oamenii povesteau chiar că un tavan se surpase într-o zi din pricina mişcării desăvârşite a cozii animalului legendar, pe care o înfăţişase artistul.
Stareţul templului s-a dus, aşadar, la locuinţa pictorului, s-a uitat cum lucrează şi a spus:
— E bine, dar aş dori ca pentru templul din Myoshin-ji dragonul să fie pictat după natură.
— Iată un lucru care mă uimeşte, a spus pictorul, pentru că trebuie să-ţi mărturisesc că nu am văzut în viaţa mea un dragon.
— Adevărat ?
— Adevărat. Aşa că mă văd nevoit să te refuz.
— Te înţeleg. Ar fi o prostie să-i cerem să picteze un dragon cuiva care n-a văzut niciodată aşa ceva. Dar de ce nu încerci să vezi vreunul ?
— Unde oare aş putea vedea un dragon ? a strigat pictorul. Unde aş putea să-i găsesc ?
— Noi, de pildă, avem o mulţime. Vrei să vii să-i vezi ?
— Fireşte, a spus pictorul.
Cei doi au pornit la drum. Ajuns la templu, pictorul a cerut să vadă dragonii. Stareţul s-a uitat prin toate colţurile încăperii şi i-a spus pictorului, care se afla lângă el:
48

— Ia te uită câţi sunt chiar aici. Nu-i vezi ?
— Nu, a spus pictorul. Nu văd nici unul.
— Ce păcat. Trebuie să mai aştepţi puţin, fără îndoială. Pictorul a rămas doi ani în templu, unde a practicat cu
sârg doctrina zen. într-o dimineaţă, tremurând de emoţie, s-a repezit la stareţ şi i-a spus:
— Am văzut un dragon viu! Gata! L-am văzut!
— Eşti sigur?
— Cat se poate de sigur! L-am văzut cum te văd!
— Minunat. Eram convins că ai să-1 vezi până la urmă. Acum spune-mi, te rog, l-ai şi auzit ? Ce părere ai ?
Tot despre dragoni
Bineînţeles, pictorul nu auzise urletul dragonului. Pentru asta a mai avut nevoie de un an de practică. în sfârşit, putea vedea şi auzi dragonul, ba mai putea zări şi alţi dragoni, pe care uneori îi şi auzea. A pictat, aşadar, pe tavanul central al templului, un dragon care semăna leit cu unul viu.
Nu toate poveştile cu dragoni sunt la fel de impresionante. Un autor chinez, Zhuang Zi, povesteşte că un anume Zhu Bingman s-a dus la un învăţător vestit pentru a deprinde ştiinţa de a ucide dragonii. A muncit din greu vreme de trei ani pentru a dobândi această pricepere.
Din nefericire, nu i-a fost dat să întâlnească niciodată vreun dragon.
Taina sculptorului
O povestire din zilele noastre, care vine probabil din Franţa1, spune că un sculptor a primit un bloc de piatră şi s-a apucat de îndată de lucru.

în câteva luni, a sculptat un cal.
Un copil, care-1 privise lucrând, 1-a întrebat:
— De unde ai ştiut că era un cal înăuntru ?
1 Povestită de sculptorul Andre Franşois.

Peisagistul
Multe din povestirile chinezeşti au drept personaj principal un pictor. Marguerite Yourcenar s-a inspirat în chip fericit dintr-una din aceste povestiri, când a scris prima din Nuvelele orientale. Se ştie, de altfel, că pictura de calitate se bucura de un prestigiu deosebit şi rivaliza chiar cu realitatea. Un împărat a poruncit să fie ştearsă o cascadă dintr-un tablou care-i împodobea odaia, pentru că zgomotul făcut de căderea apei nu-1 lăsa să doarmă.
Un pictor foarte talentat a fost trimis de împărat într-o provincie îndepărtată, necunoscută, care tocmai fusese cucerită, pentru a picta nişte imagini. Dorinţa împăratului era de a cunoaşte astfel provincia.
Pictorul a făcut o lungă călătorie, a ajuns în toate colţurile ţinutului, dar s-a întors în capitală fără să fi pictat nimic, nici măcar o schiţă.
împăratul a fost uimit, ba chiar supărat.
Pictorul a cerut atunci să i se pună la dispoziţie un perete din palat. A pictat pe perete tot ţinutul pe care îl străbătuse. Când a terminat uriaşul tablou, împăratul a venit să-1 vadă. Pictorul i-a arătat atunci, cu ajutorul unui băţ, toate colţi-şoarele ţinutului, munţii, râurile, pădurile.
După ce a terminat, pictorul s-a apropiat de o cărare care pornea din prim-planul tabloului şi se pierdea undeva în văzduh. Celor de faţă li s-a părut atunci că trupul pictorului pornea pe cărare, se afunda în peisaj şi se făcea tot mai mic, îndepărtându-se. Curând, nimeni nu 1-a mai zărit, iar peisajul a dispărut, lăsând peretele gol.
împăratul şi curtenii s-au întors acasă, fără un cuvânt.
Pictorul scăpat de la moarte
Altă poveste din China:
învinuit de purtare obraznică faţă de împărat, un pictor vestit a primit o pedeapsă aspră, urmând să fie spânzurat cu capul în jos, de degetele mari de la picioare. Pictorul a cerut,

ca ultimă favoare, să fie spânzurat de un singur deget mare, iar cererea i-a fost acceptată.
împăratul şi curtea s-au retras, ştiind că suferinţele osân-ditului aveau să fie cumplite.
Rămas singur, spânzurat, cu capul în jos şi mâinile legate, pictorul a izbutit să atingă pământul cu degetul mare de la celălalt picior. A desenat pe nisip, cu unghia, o mulţime de şoricei. Şoriceii erau atât de desăvârşiţi încât s-au căţărat pe funie şi au ros-o până ce s-a rupt.
Pictorul ştia că împăratul nu se va întoarce prea repede. Aşa că a plecat fără grabă, luând cu el şi şoriceii.
Omul din frescă
Trecerea într-o altă lume, cu ajutorul vrăjilor, ni se arată în cea de-a treia povestire chinezească.
Doi bărbaţi vizitau o mănăstire, însoţiţi de un călugăr bătrân. Pereţii erau acoperiţi cu fresce de cea mai bună calitate, iar într-una din fresce, în mijlocul unui grup de personaje feerice, se afla o fată strălucind de frumuseţe. Avea părul lung şi despletit, prin urmare era încă fecioară, pentru că în acea vreme, după ce se măritau, femeile îşi prindeau părul în coc.
Unul din cei doi bărbaţi s-a oprit ca să privească tabloul. I s-a părut că trupul nu mai avea nici un fel de greutate şi se ridica în văzduh, ca purtat de un nor. S-a trezit dintr-odată de cealaltă parte a peretelui, în frescă, rătăcind printre nişte ziduri necunoscute.
A zărit-o deodată pe fata din tablou, care se depărta râzând. A urmat-o şi a ajuns la o casă nouă, iar fata, din priviri şi din gesturi, 1-a poftit să intre. Cei doi au devenit pe dată soţ şi soţie şi au trăit aşa fericiţi câtăva vreme.
După acest timp (care nu se ştie cât a ţinut), însoţitoarele tinerei femei i-au spus că se cuvenea să se pieptene precum femeile măritate, cu coc. Aşa a şi făcut, folosind ace şi agrafe.
Deodată s-au auzit afară paşi grei, strigăte şi zăngănit de lanţuri. Tânăra femeie s-a

speriat peste măsură şi i-a spus
51
soţului ei să se ascundă sub pat. S-a ivit un bărbat cu faţa întunecată şi ameninţătoare, îmbrăcat într-o armură de aur, cu bice şi lanţuri în mână. Tinerele femei l-au înconjurat ca într-o horă, iar el le-a întrebat dacă nu cumva se strecurase prin preajmă vreun muritor.
— Sunteţi toate ? a întrebat bărbatul.
— Toate suntem.
Tânărul însurăţel, ascuns sub pat, abia îndrăznea să sufle. A auzit paşii ciudatului vizitator care se îndepărtau, dar simţea cum din toate părţile oamenii vm şi pleacă, ca şi cum ar fi căutat ceva (sau pe cineva). Chircit într-un colţ, simţea dureri cumplite în urechi şi în ochi. în acest timp, prietenul mirelui îi băgase de seamă lipsa şi se dusese să-i ceară sfatul bătrânului călugăr, care îl liniştise...
— S-a dus să vestească legea.
— Unde anume ?
— Nu prea departe, sunt sigur de asta.
Bătrânul călugăr s-a îndreptat atunci spre frescă, rostind:
— De ce întârzii atâta ?
Deodată s-a desprins o umbră de cealaltă parte a peretelui, în frescă. Era silueta celui dispărut, care părea să asculte de dincolo de zid. Călugărul î-a spus:
— Prietenul tău este îngrijorat şi te aşteaptă. Bărbatul a ieşit atunci din perete, cu privirea fixă, clătinân-
du-se pe picioarele ţepene. A povestit cum se ascunsese sub pat şi cum auzise un zgomot mare, ca un tunet, şi cum ieşise de sub pat înainte de a afla ce înseamnă acel zgomot.
Cei trei bărbaţi au privit fresca, s-au uitat la frumoasa copilă, care era la locul ei, dar altfel pieptănată, pentru că purta coc, ca femeile măritate.
Bărbatul care se întorcea din frescă şi care tremura parcă de spaimă a dorit să ştie de ce fata îşi schimbase pieptănătura. Călugărul cel bătrân i-a răspuns, ridicând uşor din umeri:
— Vedeniile sunt ale celor ce privesc. Ce-aş putea să-ţi spun mai mult ?
Cei trei au coborât apoi treptele templului şi s-au îndepărtat în tăcere.
52
Cei mai buni pictori
Şi fiindcă tot vorbim despre pictură, o poveste persană spune că două grupuri de artişti s-au întâlnit odată la un concurs. Unii veneau din China, ceilalţi din Bizanţ. Toţi trăiau la curtea aceluiaşi rege şi fiecare încerca tot timpul să culeagă cele mai multe laude.
Regele a hotărât, aşadar, să-i cheme la o întrecere.
Cele două grupuri de pictori au fost aşezate într-o încăpere împărţită în două părţi egale de o cortină şi li s-a cerut să picteze cei doi pereţi aflaţi faţă-n faţă.
Chinezii au cerut o mulţime de pensule, mari şi mici, precum şi tot soiul de culori.
Spre mirarea tuturor, bizantinii n-au cerut nimic.
In ziua hotărâtă, regele a venit la locul întrecerii însoţit de întreaga curte. Au fost arătate mai întâi picturile chinezilor, şi toţi au fost încântaţi, spunând că nimeni nu putea face ceva mai frumos.
S-a trecut apoi la peretele pictat de bizantini, pe care cei de faţă au văzut aceleaşi chipuri şi aceleaşi culori ca pe peretele zugrăvit de chinezi, doar că erau pe dos. Bizantinii nu făcuseră decât să lustruiască peretele, care semăna acum cu o oglindă strălucitoare. Picturile chinezilor se reflectau pe peretele neted, fără a fi câtuşi de puţm umbrite de imperfecţiunile materialelor folosite. Imaginile erau desăvârşite, diafane şi pline de graţie, cu atât mai mult cu cât nu puteau fi pipăite.
Cerşetorul şi regele
Norocul trece uneori pe lângă noi, şi încă destul de iute, după cum arată o poveste populară indiană.
Un om sărman, care abia îşi ducea zilele cerşind din poar-tă-n poartă, a zărit într-o bună zi o caleaşca de aur intrând în sat, iar în caleaşca se afla un rege frumos şi surâzător.
Săracul şi-a spus de îndată în sinea lui: suferinţele mele au luat sfârşit, traiul meu nevoiaş s-a isprăvit. Simt că regele
53
cu chip luminos a venit aici doar pentru mine. Am să mă bucur de firimiturile averii lui şi am să duc de azi înainte o viaţă lipsită de griji.
Ca şi cum ar fi venit, într-adevăr, pentru a-1 întâlni pe omul cel sărman, regele a oprit caleaşca în dreptul lui. Cerşetorul, care îngenunchease cu fruntea în ţărână, s-a ridicat şi

1-a privit, încredinţat că norocul n-avea să-1 mai ocolească. Deodată, regele a întins o mână spre cerşetor şi i-a spus:
— Ce-mi dai ?
Săracul, uimit şi încurcat, n-a ştiut ce să-i răspundă. Regele vrea oare să glumească sau să-şi bată joc de mine ? se întreba el. Ori mă aşteaptă alte necazuri?
Apoi, văzând surâsul regelui, chipul luminos şi mâna întinsă, a scotocit în traistă şi a găsit câţiva pumni de orez. A luat un bob de orez şi i 1-a dat regelui, care i-a mulţumit şi a plecat mai departe în caleaşca trasă de caii nemaipomenit de iuţi.
Seara, cerşetorul şi-a golit traista şi a găsit un bob de aur.
A început să plângă amar...
— De ce oare nu i-am dat tot orezul ?
Ce este adâncimea ?
Un koan — scurtă povestire instructivă sau meditativă — atribuit lui Zhao Zhan spune că un învăţăcel 1-a întrebat pe învăţătorul său cât de adânc este râul Zen.
— Trei degete, a răspuns învăţătorul.
— Atunci, a întrebat învăţăcelul, cine poate înota în apele râului ?
— Muntele.
Lipsa de încredere
Lumea cealaltă, care se strecoară uneori ca din întâmplare în lumea obişnuită, nu este întotdeauna întâmpinată cu încredere, aşa cum putem vedea dintr-o istorioară evreiască din zilele noastre.
Un evreu a făcut avere.
într-o zi, pentru prima oară în viaţă, a hotărât să-şi ia un concediu şi chiar să facă schi. Fiind lipsit de experienţă şi destul de neîndemânatic, a ieşit de pe pistă şi a căzut într-o râpă. Pnntr-o minune, a izbutit să se prindă de un copăcel prăpădit care creştea printre stânci. Dedesubt, hăul şi moartea. Se agăţa cu disperare de crengi, dar acestea erau prea firave. De altfel, copăcelul începuse să pârâie şi să iasă din rădăcini.
îngrozit, evreul a ridicat ochii spre cer, strigând:
— E cineva acolo sus ? Mă aude cineva ?
— Sunt aici, fiule, i-a răspuns un glas tunător. Dă drumul copăcelului fără frică. îngerii mei vor veni la tine şi te vor duce uşurel până jos.
Evreul s-a gândit o clipă şi a strigat din nou:
— Mai e şi altcineva acolo sus ?
Cerul vrăbiuţei
O poveste turcească spune că a fost odată o vrăbiuţă care, atunci când tunetul vestea furtuna, se culca pe pământ şi-şi ridica picioruşele spre cer.
— De ce faci asta ? a întrebat-o vulpea.
— Ca să ocrotesc pământul, care adăposteşte atâtea vieţuitoare ! a răspuns vrăbiuţa. Iţi dai seama ce s-ar întâmpla dacă s-ar prăbuşi cerul ? Aşa că ridic picioarele ca să-1 sprijin.
— Şi crezi că ai să poţi sprijini cerul ăsta uriaş cu picioruşele tale prăpădite ?
— Fiecare cu cerul lui, a spus vrăbiuţa. Vezi-ţi de drum, proasto, nu pricepi nimic.
Harpa fără coarde
în tradiţia sufistă, adesea subtilă şi uneori chiar plină de taine, se povesteşte că un pustnic foarte vestit, înzestrat cu puteri uriaşe, trăia în singurătate, în deşert.

într-o zi, pe când stătea nemişcat ca în fiecare zi, în acelaşi loc, a văzut ivindu-se în zare un soi de rotocol de praf. Rotocolul s-a făcut din ce în ce mai mare şi pustnicul a desluşit chipul unui bărbat care se apropia de el alergând şi stârnind praful.
Bărbatul, care era tânăr, a ajuns lângă el şi a îngenuncheat, gâfâind. Pustnicul 1-a lăsat să-şi tragă sufletul şi 1-a întrebat:
— Ce cauţi ?
— Stăpâne, a răspuns tânărul, am venit să te ascult cântând la harpa fără coarde.
— Fie precum doreşti, a spus pustnicul.
Sfântul nu s-a mişcat din loc şi nu a pus mâna pe nici un instrument, n-a făcut nimic.
Pustnicul şi învăţăcelul au rămas astfel nemişcaţi, faţă-n faţă, „o vreme", ceea ce poate să însemne, în funcţie de timpul şi de cheful de vorbă al povestitorilor, câteva ceasuri, câteva zile ori câţiva ani. Lucrul este de altfel lipsit de importanţă.
După „o vreme", tânărul a dat, poate printr-un gest ori altă mişcare sau dregându-şi glasul, semne de oboseală.

— Ce ai ? 1-a întrebat pustnicul.
Tânărul a şovăit, apoi a început să bâiguie ceva de neînţeles. Ca să-1 ajute, pustnicul s-a aplecat spre el:
— N-ai auzit nimic ?
— Nu, a răspuns tânărul cu glas vinovat.
— Atunci, 1-a întrebat pustnicul, de ce nu mi-ai spus să cânt mai tare ?
Cei doi croitori
Doi croitori evrei munceau alături de la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, într-un cartier sărac din Londra. Croiau şi coseau de dimineaţa până seara, vorbind despre tot soiul de lucruri.
Unul dintre ei 1-a întrebat pe celălalt:
— Iţi iei concediu anul ăsta ?
— Nu, a răspuns cel de-al doilea, după ce s-a gândit puţin. Amândoi au tăcut. Ceva mai târziu, cel de-al doilea a spus:

— Mi-am luat concediu în 1964.
— Ţi-ai luat concediu în 1964 ? s-a mirat primul. -Da.
Primul croitor, care nu-şi amintea ca tovarăşul lui să fi lipsit vreodată de la lucru, 1-a întrebat:
— Si unde ai fost în concediu ?
— în India.
— în India?
— Da, am fost la vânătoare de tigri în Bengal.
— La vânătoare de tigri în Bengal ? Tu ?
Croitorii nu mai lucrau, ci doar se uitau unul la altul. Al doilea dintre ei, cu aerul cel mai calm din lume, a început să vorbească şi iată ce a povestit:
— Am pornit în zori călare pe un elefant minunat pe care mi-1 împrumutase un prinţ vestit. înarmat cu patru puşti cu paturile de argint şi însoţit de o întreagă escortă de hăitaşi, am urcat pe un munte. Deodată, un tigru uriaş s-a ridicat pe labele din spate în faţa elefantului, scoţând răgete înspăimântătoare; era cel mai mare tigru care fusese văzut vreodată în acel ţinut din Bengal. Elefantul meu, speriat, a dat înapoi, eu am căzut în nişte tufe pline de spini, iar tigrul s-a năpustit asupra mea şi m-a mâncat.
— Te-a mâncat, zici ? a întrebat primul croitor, care ascultase totul cu ochii holbaţi de uimire.
— M-a mâncat cu totul, până la ultimul oscior.
— Ce tot înşiri acolo ? Nu te-a mâncat nici un tigru, de vreme ce eşti aici, în viaţă!
Atunci cel de-al doilea croitor, luând acul şi aţa, i-a spus primului:
— Asta numeşti tu viaţă ?
Paza bună trece primejdia rea
într-o zi, Nastratin Hogea a făcut în jurul casei un cerc de firimituri de pâine. Un trecător s-a oprit şi 1-a întrebat ce voia să însemne acest lucru pe care îl găsea peste măsură de ciudat.

— Vreau să mă păzesc de tigri, a răspuns Nastratin.
— Dar pe aici nu găseşti nici urmă de tigru!
— Tocmai, a spus Nastratin. După cum vezi, am dreptate.
Copacul cu dorinţe
Nici urmă de tigru, de această dată în India.
Un călător ostenit s-a pus la umbra unui copac fără să ştie că era un copac fermecat, care putea îndeplini orice dorinţă.
Cum stătea el aşa pe pământul tare, s-a gândit deodată cât de plăcut ar fi să se odihnească într-un pat moale. Pe dată, patul a răsărit alături.
Uluit, omul s-a întins pe pat, spunându-şi că s-ar simţi în culmea fericirii dacă ar avea lângă el o tânără care să-i maseze picioarele înţepenite. Tânăra a apărut şi a început să-i maseze picioarele, într-un chip nespus de plăcut.
„Mi-e foame, şi-a spus omul, şi ar fi straşnic să mănânc ceva chiar acum." S-a aşternut pe dată o masă încărcată cu tot soiul de bunătăţi. Omul s-a aşezat la masă, a mâncat şi a băut pe săturate. Se cam ameţise. I se închideau ochii, de vin şi de oboseală. S-a lungit, aşadar, pe pat, gândindu-se la minunatele întâmplări din ziua aceea.

„Am să dorm doar un ceas-două. Numai să nu treacă pe aici vreun tigru, în timp ce dorm."
Tigrul a ieşit ca din pământ şi 1-a sfârtecat.

Norii lui Utanka

Povestea mai lungă care urmează se găseşte în Mahăb-hărata, şi anume în ultimul cânt al vestitului poem indian.
După marea bătălie de la Kurukshtetra, în care luptaseră, vreme de optsprezece zile, Păndava şi verii lor Kaurava şi care fusese câştigată de Păndava, datorită sfaturilor înţelepte ale lui Krşna, acesta se întorcea acasă. însoţit de escortă, se îndrepta spre cetatea Dvaraka, aflată pe ţărmul mării.

58

Pe când străbătea deşertul, şi-a adus aminte că trăia acolo un pustnic vestit, pe nume Utanka, care dobândise cu timpul, prin strădanii şi asceză, o putere foarte mare.
Krşna a hotărât, aşadar, să facă un ocol pentru a-i da bineţe pustnicului. Acesta, care ştia că Krşna se înfăţişase mai demult ca sol la Kaurava pentru a încerca să aducă pacea, 1-a întrebat:
— Ei bine? Solia ţi-a fost cu folos ? Păndava şi veni lor trăiesc acum în pace, datorită ţie?
— Cum, nu ştii ? a spus Krşna, care părea mirat.
— Ce să ştiu ?
— Am fost în război!
— Război ?
— Un război crâncen, înspăimântător. Se vorbeşte de mai bine de o sută şaizeci de milioane de morţi. Au fost folosite arme cumplite. Sute de regi zac morţi pe câmpul de luptă. întregul Univers a fost în primejdie de moarte.
— O sută şaizeci de milioane de morţi! a strigat Utanka. Şi n-ai izbutit să împiedici acest măcel ?
— Nici isteţimea, nici strădaniile, nici puterea minţii nu pot schimba soarta. Ar trebui să ştii acest lucru, înţeleptule.
Chipul lui Utanka s-a făcut stacojiu de mânie. A strigat:
— Cum! N-ai făcut nimic ca să împiedici moartea atâtor oameni!
— Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă, a spus Krşna.
— Tu! Tu, care puteai împiedica acest război, ai lăsat să curgă valuri de sânge! Sunt orbit de mânie şi am să te blestem ! Fiindcă i-ai fi putut scăpa de la moarte, dar ştiu prea bine că, în adâncul inimii tale, Kaurava erau demult sortiţi pieirii!
— Doream izbânda pentru Păndava, a spus Krşna, pentru că mă număr printre aceia care apără viaţa de stricăciune. Am făcut tot ce-am putut pentru această izbândă. Nu m-am dat în lături de la nimic, pentru că puneam ceea ce apăram mai presus de orice. Dar n-am dorit niciodată războiul.
— Minţi! a strigat Utanka, ieşit din fire. Iar minţi! Am să te blestem!

59

Pustnicul a ridicat braţul şi a deschis gura pentru blestem. Iar blestemul lui era atât de puternic, încât toate făpturile se cutremurau.
Krşna a făcut repede câţiva paşi îndărăt şi i-a spus lui Utanka:
— Stai! Ascultă-mă! Faci cea mai mare greşeală a vieţii tale! Pustnicul şi-a înfrânat pentru o clipă mânia.
— Cunosc puterea fără margini pe care o făureşti în singurătate din tinereţe, i-a spus Krşna. Şi n-aş dori s-o pierzi din pricina unui blestem nedrept. Am să fac pentru tine ceea ce nu fac în fiecare zi. Am să-ţi arăt cine sunt. Uită-te la mine.
Stând nemişcat în mijlocul pustiului, cu ochii pe jumătate închişi şi gura întredeschisă, Krşna i-a arătat lui Utanka forma sa universală. Utanka a văzut astfel toate făpturile într-una singură, a văzut tăcerea şi lumina, moartea şi viaţa, a văzut curgerea de neînţeles a timpului, a văzut lumea întreagă într-un singur punct.
— Sunt uluit, a spus pustnicul, căzând în genunchi pe pământul uscat. Sunt uluit şi liniştit. îţi mulţumesc.
— Am să-ţi acord o favoare, i-a mai spus Krşna, reluân-du-şi înfăţişarea blândă şi binevoitoare. Care ţi-e dorinţa ?
— Nu am nici o dorinţă. Mi-e de-ajuns că te văd.
— Ţi-am spus, a repetat Krşna apăsat, că vreau să-ţi acord o favoare. Spune-mi, aşadar, care ţi-e dorinţa.
Pustnicul, care a ghicit că era vorba de o capcană, s-a gândit puţin şi a spus:

— Ei bine, trăiesc aşa cum vezi în aceste ţinuturi pustii şi câteodată am nevoie de apă. Dacă poţi, fă să am apă de câte ori mă simt însetat.
— Aşa să fie, a spus Krşna. Şi şi-a văzut de drum.
După câţiva ani, străbătând deşertul, cu gura arsă de sete, Utanka şi-a amintit de făgăduiala lui Krşna şi 1-a chemat.
A auzit îndată un zgomot asurzitor şi a văzut înaintea ochilor o făptură înspăimântătoare, un soi de vânător pe care 1-a recunoscut ca făcând parte din pătura cea mai de
60
jos, gol puşcă, păros, pletos, înarmat până-n dinţi, neînchipuit de murdar, şiroind de sudoare şi de bale, cu luciri roşii în ochi, înconjurat de o haită de câini care urlau. Bărbatul îşi ţinea în mână mădularul uriaş, din care ţâşnea un şuvoi de urină.
S-a uitat la Utanka şi 1-a întrebat:
— Ţi-e sete ? Ia şi bea.
— Ce ? a strigat Utanka, cutremurându-se.
— Mi-e nespus de milă de tine, a spus sălbaticul râzând. Primeşte această apă.
Utanka s-a simţit cuprins de o mânie necunoscută, în care se amesteca şi o mare ruşine.
— îmi spui să-ţi beau urina ? a zis pustnicul, cu glas tremurând.
— Da, de vreme ce ţi-e sete.
Atunci Utanka s-a lăsat în voia firii sale nestăpânite. Cuprins de o mânie fără margini, a rostit o mulţime de vorbe de ocară, ţopăind pe loc. Vânătorul a izbucnit în râs şi s-a făcut nevăzut, cu câini cu tot.
Neputând să se liniştească, pustnicul a pornit din nou la drum, cu gâtlejul în flăcări. Ceva mai încolo, după o dună de nisip, 1-a văzut deodată pe Krşna, care venea spre el zâmbind, şi 1-a copleşit cu vorbe aspre.
— Cum ai putut să-ţi uiţi făgăduiala ? Cum ai putut să mă batjocoreşti astfel, oferindu-mi urina unui vânător josnic?
— Vânătorul eram eu, i-a răspuns cu blândeţe Krşna, dar nu m-ai recunoscut. Iar băutura pe care ţi-o dăruiam era nectarul nemuririi. Numai că tu eşti muritor, Utanka. Iar un muritor nu poate dobândi nemurirea. De asta nu m-ai înţeles. M-ai alungat şi ai pierdut nectarul. Rămâi cu bine, Utanka. N-are să-ţi mai fie niciodată sete, pentru că aşa ţi-am făgăduit, dar ai să fii supus morţii.
Krşna s-a făcut nevăzut.
Utanka nu avea să-1 mai vadă niciodată. A trăit încă mulţi ani după aceea şi a trecut prin multe întâmplări. Dar în fundul sufletului i se cuibărise o tristeţe de neşters, pentru că ştia
61
că norocul fusese lângă el şl—1 pierduse, Şi totuşi, oriunde mergea, era urmat de nori grei şi întunecaţi, care îi dăruiau ploaia după dorinţă. Li se spunea „norii lui Utanka", iar locuitorii scoteau strigăte de bucurie când se iveau pe cer, deasupra deşertului.

Pântecele copilului

Lumea noastră a pierit de mai multe ori şi a renăscut de fiecare dată, după tradiţiile ciclice, precum cea indiană.
Demult, demult de tot, spune tot Mahăbhărata, la capătul uneia din acele lungi perioade ale istoriei universului care poartă în India numele de yuga, toate făpturile pieriseră, ca de atâtea ori înainte. Lumea în care trăim, pământul, era o mlaştină întunecată, învăluită într-o ceaţă umedă şi rece. Rămăsese în viaţă doar un bătrân, cruţat nu se ştie cum. Markandeya, căci aşa se numea, mergea prin apa îngheţată, frânt de oboseală, fără să afle nicăieri un loc de odihnă, un glas, o urmă de viaţă. Mergea fără oprire, cuprins de deznădejde şi cu inima strânsă de îngrijorare.
Deodată, fără să ştie de ce, s-a oprit, s-a uitat înapoi şi a zărit un copac ce răsărise lângă el în mlaştină, un smochin, iar sub copac un copil frumos şi vesel.
Markandeya, care abia mai sufla şi se clătina pe picioare de oboseală, nu putea înţelege de unde anume se ivise copilul. Acesta i-a spus, zâmbind:
— Precum văd, ai vrea să te odihneşti. Intră deci în trupul meu.
Auzind aceste vorbe, bătrânul a simţit deodată un dispreţ fără margini faţă de viaţa lungă a omului. Copilul a deschis gura. S-a pornit pe dată un vânt puternic, o furtună straşnică, iar Markandeya s-a simţit purtat spre acea gură deschisă. A intrat cu totul în trupul copilului şi s-a trezit, fără să-şi dea seama, în pântecele lui. Ajuns acolo s-a uitat în jur şi a văzut un pârâiaş, copaci, turme de vite, femei care duceau ulcioare cu apă. S-a ridicat şi a mers mai departe, a văzut un oraş cu
62

străzi, mulţimi de oameni, râuri. Spre marea lui mirare, a mai văzut în pântecele copilului pământul cu toate ale sale, liniştit şi frumos, şi a văzut oceanul şi cerul fără margini.
A pornit din nou la drum şi a mers aşa, întruna, vreme de mai bine de o sută de ani, fără a ajunge la capătul trupului. Apoi vântul cel puternic s-a oprit, Markandeya s-a simţit tras în sus, a ieşit prin gura copilului şi 1-a văzut sub smochin.
Copilul s-a uitat la el zâmbind şi i-a spus:
— Nădăjduiesc că te-ai odihnit.
Degetul lui Buddha
O poveste chinezească spune că maimuţa nu mai contenea să se minuneze de cât este de dibace.
— Sar din copac în copac, alerg ca vântul, fac salturi uriaşe, iar uneori cred chiar că zbor.
Un om care trecea pe acolo — şi care nu era altul decât Buddha, deghizat, dar maimuţa nu-1 putea recunoaşte, pentru că nu avea ochi decât pentru sine — a auzit vorbele animalului şi i-a spus:
— Vezi stâlpul care se înalţă acolo departe, pe câmp ? Maimuţa s-a uitat şi a zărit un stâlp înalt, care se vedea
de departe.
— Hai să ne întrecern, i-a spus omul. Să încercăm să ajungem cât mai repede la stâlp şi să ne şi întoarcem aici.
— Mă pot sluji de copaci ? a întrebat maimuţa.
— Fireşte. Poţi ajunge la stâlp prin orice mijloc doreşti. Totuşi, ca să fim amândoi încredinţaţi că am atins vârful stâlpului, va trebui să lăsăm un semn. Primeşti ?
— Mergem până la stâlp, a spus maimuţa, prudentă şi şireată, ne căţărăm până sus, lăsăm un semn şi primul care ajunge înapoi câştigă ?
— Aşa cum spui.
Maimuţa s-a gândit o clipă şi s-a uitat la om, care era destul de vârstnic şi cam gras.
— Primesc, a spus ea în cele din urmă.

...,-y
Bănuia ea că ar fi pe undeva o păcăleală, dar nu ştia unde.
S-a dat semnalul de plecare. Maimuţa a ţâşnit ca o săgeată, trecând ca printr-o vrajă dintr-un copac în altul. A ajuns la stâlp, s-a căţărat pe el cu cea mai mare uşurinţă, şi-a lăsat semnul, a coborât şi s-a întors ţopăind de unde plecase.
Omul era tot acolo. Părea că nu se mişcase şi o aştepta surâzând.
— Am câştigat! a strigat maimuţa.
— Ba nu, a spus omul. Ai pierdut.
— Cum se poate ? Am ajuns la stâlp cât ai zice peşte, m-am căţărat până în vârf, mi-am lăsat semnul şi m-am întors aici! Iar tu nici nu te-ai mişcat!
— De ce m-aş fi mişcat ? a întrebat omul.
Maimuţa nu ştia ce să zică. Stătea acolo, gâfâind, destul de încurcată.
— Priveşte, i-a spus atunci Buddha, deghizat în om, arătându-i un deget.
Maimuţa s-a uitat la deget şi a văzut în vârf un semn. Neînţelegând nimic, s-a uitat apoi spre câmp, spre locul unde se afla stâlpul, cu o clipă mai devreme. Numai că stâlpul se făcuse nevăzut.
Dacă totul nu este decât un vis, cine oare visează ?
Visul fluturelui
Ideea că orice existenţă este discutabilă, că orice percepţie poate fi înşelătoare, că o judecată poate fi oricând răsturnată, că orice afirmaţie care pare obiectivă are şi o latură ascunsă de arbitrar fiinţează în lume încă de la apariţia gândirii.
O poveste chinezească foarte cunoscută, care înfăţişează aceste îndoieli ale minţii, ne este istorisită de Zhuang Zi.
Un om se visează fluture. Zboară uşor din floare-n floare, deschizându-şi şi închizându-şi aripile, fără să-şi mai aducă aminte că a fost om.
Când se trezeşte, îşi dă seama cu uimire că este om. Dar este un om care s-a visat fluture ? Sau un fluture care se visează om ?
Nimeni, se zice, nu a putut găsi răspunsul la această întrebare.
Rachiul din vis
O altă poveste chinezească spune că un om, pe când dormea, a visat că a găsit o sticlă cu rachiu de orez. Bucuros peste poate — pentru că era prea sărac ca să-şi poată cumpăra o sticlă de rachiu —, a găsit undeva o plită, a aprins focul şi a pus rachiul la fiert, după

obicei.
Deodată s-a trezit din somn, fulgerat de un gând:
— Ar fi trebuit să-1 beau rece.
Visul lui Ch'hă
Găsim poveşti asemănătoare cam peste tot, ca de pildă în folclorul evreiesc.
67
Intr-o noapte ca multe altele, Ch'hă a visat că a venit la el un necunoscut şi i-a dăruit, fără nici o vorbă, nouă bani de argint.
însă Ch'hă n-a vrut să-i ia, zicând:
— De ce nouă ? Mai dă-mi unul, să fie barem o sumă rotundă!
Omul a clătinat din cap. Nu voia să-i dea decât nouă bani şi gata. Ch'hă a stăruit şi 1-a tot rugat, până când s-a trezit. A văzut atunci că totul fusese doar un vis. N-avea nimic în mână.
După o clipă, s-a culcat la loc, a închis ochii şi a adormit, murmurând:
— Fie, mă învoiesc. Dă-mi cei nouă bani.
Comoara rabinului
Iată o altă poveste cu evrei, care vine, se pare, din Polonia.
Un rabin bătrân, pe numele său Aizic, fiul lui Iekel, care locuia la Cracovia, a visat odată că trebuia neapărat să meargă la Praga. Acolo, sub podul cel mare care duce la palatul regelui, avea să găsească o comoară.
Rabinul n-a crezut în vis şi a încercat să şi-1 şteargă din minte. Visul însă s-a ţinut de el ca scaiul, iar rabinul s-a hotărât în cele din urmă să-i asculte chemarea. Podul de la Praga era păzit cu străşnicie, zi şi noapte, de ostaşi înarmaţi, aşa că rabinul n-a îndrăznit să pornească în căutarea comorii. Dar cum se afla mai tot timpul în preajma podului, a fost luat la ochi de un căpitan care 1-a întrebat cu asprime ce caută acolo.
Cu destulă naivitate, rabinul i-a istorisit căpitanului ce-1 adusese la Praga, adică visul care nu-i dădea pace. Ofiţerul a izbucnit în râs, dând capul pe spate şi luându-l pe rabin peste picior.
— Un vis! a strigat el. Atâta osteneală pentru un vis ?
— Da, a spus rabinul, un vis.
— Şi dacă ţi-as spune, a continuat căpitanul râzând cu poftă, că am avut si eu un vis ?
— Ce fel de vis ?
— Se făcea că mă chema cineva la Cracovia şi-mi spunea că voi găsi o comoară nepreţuită în casa unui rabin!
— în casa unui rabin, zici ?
— Da, unul Aizic. Comoara era ascunsă lângă sobă.
— Aizic, fiul lui Iekel ?
— îl cunoşti ? a întrebat căpitanul.
Rabinul n-a răspuns. O şi luase din loc, grăbindu-se să ajungă la Cracovia.
Dacă a găsit ori nu comoara lângă sobă sau dacă a scotocit degeaba, asta rămâne în grija cititorului. Este ceva legat de clipa trecătoare, de licăririle din ochii celor care ascultă şi de duhurile nevăzute din preajmă.
Banii din vis
Nastratin Hogea, după obicei, alege între vis şi realitate, într-o zi, fiul său i-a spus:
— Am visat noaptea trecută că mi-ai dat o sută de dinari.
— Foarte bine, i-a răspuns tatăl. Fiindcă eşti un copil cuminte, îţi dau voie să-i păstrezi. Cumpără-ţi ce vrei.
Prinţesa şi sclavul
Viaţa precum un vis: o frumoasă poveste persană ne vorbeşte despre această spaimă cuibărită în sufletele noastre.
în timp ce se plimba, o prinţesă de rang înalt a zărit un sclav de o frumuseţe fără seamăn. Inima a început să-i bată cu putere şi nu s-a mai putut gândi la nimic altceva.
O slujnică isteaţă, care o însoţea peste tot, a băgat de seamă tulburarea prinţesei şi a dorit să ştie ce anume o pricinuise.
— Dragostea a pus stăpânire pe mine, a spus prinţesa. Sunt gata să-mi pierd de bunăvoie cinstea şi chiar viaţa.
— Dragostea pentru un sclav ? a întrebat slujnica.
— Ştiu. Nu mi se îngăduie să mă apropii de el. Dar vederea acestui bărbat m-a ars ca o flacără. Dacă nu-i vorbesc, am să mor în chinuri.
68

— Ce vrei, de fapt ?
Prinţesa s-a gândit puţin şi a spus:
— Aş vrea să mă bucur de el, dar fără să ştie.
— Ţi-1 vom aduce în taină la noapte, a spus slujnica, fără ca el să bage măcar de seamă.
După căderea nopţii, slujnica s-a gătit, s-a parfumat şi s-a dus la sclav, ca şi cum ar fi dorit să petreacă împreuna cu el. Văzând-o tânără şi nurlie, sclavul a rugat-o să se aşeze lângă el. Slujnica i-a cerut două cupe de vin, iar el i le-a adus. A turnat apoi în cupa lui un praf adormitor, iar acesta 1-a înghiţit fără să simtă nimic.
Curând după aceea, a căzut în nesimţire. Au venit câţiva bărbaţi şi l-au dus în mare taină în odăile prinţesei. A fost îmbăiat, înveşmântat în mătăsuri, împodobit cu perle şi aşezat pe un tron de aur.
La miezul nopţii, sclavul a deschis ochii. S-a uitat în jur uluit şi, în timp ce se auzea de undeva o muzică nespus de dulce, a întrebat:
— Unde mă aflu ? Al cui este acest palat ? Dar covoarele ? Şi lumânările cu miros de ambră? De unde vine muzica?
Prinţesa a intrat chiar atunci în încăpere. S-a apropiat de el şi 1-a îmbrăţişat.
— Sunt mut de uimire, a spus sclavul. Mi-am pierdut şi judecata, şi viaţa. Nu mă mai aflu în această lume, dar nici în cealaltă.
Buzele delicate ale prinţesei s-au deschis, lăsând sa se vadă dinţii fără cusur.
— Ţi-e sete ? a întrebat ea.
— Cumplit de sete.
— Pofteşte şi bea vin.
Şi i-a întins o cupă cu vin rece, care mirosea îmbătător ca florile nopţii. Toată noaptea, soarele vinului a strălucit la lumina lumânărilor. Toată noaptea, privirea rătăcită a sclavului a mângâiat chipul prinţesei. Toată noaptea, prinţesa s-a iubit cu el, cu patimă şi suspine.
Sclavul a rămas în această stare de vis până în zori. Atunci, un alt praf pus în cea din urmă cupă cu vin 1-a adormit, a fost
dezbrăcat de veşmintele de dragoste şi dus în încăperile sclavilor, unde locuia.
Când s-a trezit, a scos un strigăt de spaimă. Ceilalţi sclavi s-au mirat.
— Unde suntem ? a întrebat.
— Cum aşa, unde suntem ?
— Ce s-a întâmplat ? Ajutor!
— S-a luminat de ziuă. De ce strigi ? De ce te temi ?
— Ce am văzut eu nu poate vedea nimeni, nimeni!
— Dar ce anume ai văzut ? Povesteşte-ne!
Sclavul, care simţea încă pe braţe miresmele nopţii, a încercat să le istorisească întâmplările nemaipomenite prin care trecuse. Numai că nu-şi găsea cuvintele. Nu făcea decât să bâiguie:
— Nu vă pot spune... Sunt năucit... Ceea ce am văzut, am văzut pe când locuiam în alt trup. N-am auzit nimic, deşi am auzit totul... N-am văzut nimic, deşi am văzut totul...
— Ai visat! a spus alt sclav.
— Nu ştiu dacă am visat. Nu ştiu dacă eram ameţit. Spunând acestea, sclavul s-a ridicat şi s-a îndreptat spre
uşă. Tovarăşii săi l-au întrebat:
— Unde te duci ?
— Nu ştiu unde mă duc. Ştiu doar că trebuie să plec. Trebuie să plec negreşit.
Insă nu î se îngăduia să părăsească palatul şi serviciul prinţului. Totuşi, nimeni nu 1-a oprit când a străbătut curtea şi a ieşit pe poarta cea mare. Poate că prinţesa dăduse vreo poruncă paznicilor de dimineaţă.
Sclavul s-a pierdut în zare. A mers multă vreme şi şi-a petrecut zilele cutreierând astfel ţară după ţară. Călătorii care l-au întâlnit spuneau că era „năuc". Vorbea despre vremea „când era în viaţă", adăugând că petrecuse o noapte întreagă alături de o prinţesă neasemuită.
— Am văzut-o şi n-am văzut-o, spunea. Am atins-o fără s-o ating. Am iubit-o, dar n-arn iubit-o. Nu se află în lumea aceasta ceva mai de mirare decât un lucru care nu este nici limpede, nici întunecat.

Nu spunea mai mult. Mergea, mânat de propriul său delir. Şi nici măcar nu ştia ce caută.

Halvaua din vis

Iată o altă poveste islamică, pe care o găsim mai întâi în Masnavi a lui Rumi, dar care a pătruns, tot într-o formă hazlie, în aproape toate celelalte tradiţii.

Un creştin, un evreu şi un musulman care călătoreau împreună s-au oprit la un han unde li s-a adus halva. Evreului şi creştinului nu le era foame. I-au spus, aşadar, musulmanului:

— O s-o mâncăm mâine.

— De ce mâine ? a strigat musulmanul, căruia îi chiorăiau maţele. Să împărţim halvaua în trei şi fiecare o va mânca apoi când va don!

— Nici nu poate fi vorba! au spus ceilalţi. Cel ce împarte lucrarea lui Dumnezeu va arde în flăcările iadului!

Şi s-au dus să se culce.

Dimineaţa, după rugăciune, s-au întâlnit şi au hotărât să povestească ce visaseră. Cel ce avusese cel mai frumos vis urma să capete partea de halva a celui care nu visase cine ştie ce.

A început evreul:

— Am visat că m-am întâlnit pe drum cu Moise. L-am urmat până la muntele Sinai. O lumină orbitoare a pogorât asupra noastră, apoi am văzut muntele despărţindu-se în trei. O bucată mare de munte a căzut în mare, iar alta pe Pământ, unde au ţâşnit mu de izvoare...

Evreul a povestit mai departe, cum se întâlnise cu profeţii, văzuse minuni şi îngeri fără pereche... După aceea a vorbit creştinul:

— Mi s-a arătat Isus, a spus el. Am urcat cu el până în dreptul Soarelui. Nu vă pot povesti ce am văzut, fiindcă nu seamănă cu nimic din ceea ce vedem în această lume...

Cei doi s-au întors apoi spre musulman, să-i asculte visul.

— O, prieteni, a spus el, mie mi s-a arătat în vis sultanul meu Mustafa, care mi-a spus: Unul din tovarăşii tăi de drum

a fost la muntele Sinai, însoţit de adevăratul cuvânt al lui Dumnezeu. Este înconjurat de dragoste şi de lumină. Celălalt este sus, în cer, unde 1-a purtat Isus cu toată slava! Hai, trezeşte-te! Prietenii tăi au avut parte, în noaptea asta, de cele mai mari bucurii, pentru că se află în tovărăşia îngerilor şi a stelelor. Ţie nu-ţi rămâne decât să te bucuri de halva! Nu mai pierde vremea!

— Şi ? au întrebat ceilalţi.

— Cum aş fi putut să nu ascult porunca sfântă ? M-am sculat şi am mâncat halvaua!

Pâinea din vis

Aceeaşi poveste se găseşte în tradiţia sufistă, şi sună precum urmează.

Trei călători, care făcuseră împreună cale lungă şi grea, s-au împrietenit. Împărţeau astfel şi bucuriile, şi durerile.

Pe când străbăteau un deşert, şi-au dat seama că nu mai aveau decât o hpie şi o jumătate de ploscă cu apă. Cine avea să mănânce pâinea şi să bea apa ? A început să-i roadă îndoiala. Au încercat să împartă pâinea şi apa, dar s-au lăsat repede păgubaşi, pentru că era prea puţin.

La căderea nopţii, cu maţele chiorăind, s-au hotărât să se întindă şi să doarmă.

— Când ne vom trezi, fiecare va povesti ce a visat. Cel care a visat cel mai frumos are să găsească răspunsul.

Zis şi făcut.

A doua zi dimineaţă, când s-au sculat, soarele strălucea deasupra deşertului.

— Iată ce am visat eu, a spus primul călător. Mergeam încet prin nişte ţinuturi nespus de frumoase, peste care domnea liniştea şi pacea. Am întâlnit acolo un bărbat cu ochi scânteietori, care mi-a părut întruchiparea înţelepciunii şi care a spus: pâinea ţi se cuvine ţie, pentru viaţa pe care ai trăit-o şi pentru cea pe care o vei trăi de-acum încolo, fiindcă şi una si alta sunt vrednice de cinstea oamenilor.

— Ce ciudat! a strigat al doilea călător. Eu am văzut în vis tot ceea ce am trăit, am văzut şi ceea ce mi-e dat să trăiesc de acum încolo, iar în această viaţă viitoare, care încă nu a început, am întâlnit un bărbat cunoscut care mi-a spus: pâinea ţi se cuvine ţie, mai înaintea tovarăşilor tăi, pentru că tu eşti cel mai învăţat şi cel mai răbdător. Soarta te-a ales ca să fii în fruntea altor oameni. Trebuie să te hrăneşti cum se cuvine.

Cel de-al treilea călător a spus, la rândul său:

— Eu n-am visat nimic. N-am văzut nimic, nici n-am auzit nimic, nici n-am spus nimic. Nu mi-am văzut nici trecutul, nici viitorul. Nici un înţelept nu mi-a vorbit. Dar am simţit o prezenţă atotputernică, neînfrânată, care m-a îndemnat să mă scol, să iau pâinea, să iau apa, să mănânc pâinea şi să beau apa. Aşa am şi făcut.

Dansatoarea şi dorinţa

O poveste arăbească ne spune că o preafrumoasă dansatoare se pregătea să-şi încheie cel mai minunat dans, numit al celor patru vrăji, la care nici un bărbat nu rezistă. Cu capul dat pe spate, cu gura întredeschisă, cu braţele întinse şi trupul aproape dezgolit, dansatoarea închipuise, sub privirile prinţilor, tot freamătul dragostei.

La sfârşit, asudată şi abia trăgându-şi sufletul, a ieşit afară şi s-a dus să se odihnească în grădină, lângă o fântână unde pluteau trandafiri, şi şi-a sprijinit fruntea de ghizdul de marmură.

Un tânăr care o urmărise şi care era cuprins de dorinţă s-a apropiat de ea, în întuneric, i-a spus câteva vorbe de laudă pentru dansul desăvârşit şi a întrebat-o în şoaptă dacă îi place voluptatea.

— Nu ştiu, a răspuns dansatoarea, ce înseamnă acest cuvânt.

Oglinda chinezească

Oglinda apare adesea în vis.

Un ţăran chinez s-a dus la oraş ca să vândă nişte orez. Nevasta i-a spus:

— Cumpără-mi, te rog, un pieptăn.

Ţăranul a vândut orezul şi a băut pe urmă rachiu cu prietenii. Când a fost gata de drum, gândul i-a zburat la nevastă. îl rugase ceva, dar ce anume ? Nu-şi putea aminti şi pace. A cumpărat dintr-o prăvălie pentru femei o oglindă şi s-a întors acasă.

I-a dat femeii oglinda şi a plecat la câmp. Femeia s-a uitat în oglindă şi s-a aşternut pe plâns. Văzând-o, mama a întrebat-o de ce plânge.

Femeia i-a întins oglinda şi i-a spus:

— Bărbatul meu şi-a luat altă nevastă.

Mama a luat oglinda, s-a privit şi i-a spus fiicei:

— N-ai de ce să-ţi faci griji, fiindcă e destul de bătrână.

Melca nevăzutul

O poveste amerindiană, care vine din America de Nord, vorbeşte despre o fiinţă nevăzută care putea îndeplini orice dorinţă. Era de ajuns să ceri cum se cuvine.

Intr-un sat lovit de nenorociri, un şaman a hotărât să pornească în căutarea fiinţei nevăzute şi să-i ceară ajutorul. Pe drum a întâlnit o broscuţă chioară şi a întrebat-o unde se află fiinţa nevăzută.

— Nu ştiu prea bine, a răspuns broscuţa. Dar ai să găseşti nu departe de aici două femei-gâşte care te vor lămuri.

Şamanul a înnoptat alături de broscuţa chioară şi a pornit din nou la drum a doua zi. Femeile-gâşte i-au arătat îndată sălaşul fiinţei nevăzute şi i-au spus cum o cheamă. Se numea Melca.

Când a ajuns în faţa adăpostului, un glas 1-a întrebat:

— Ce doreşti ?

— Am venit la tine, a spus şamanul. Poţi veni cu mine în sat ?

— E departe satul ?

— Cale de trei zile.

— Stai să mă pregătesc de drum. Aşteaptă-mă la femeile-gâşte. Să nu rămâi aici. Dacă făpturile care trăiesc aici te-ar găsi, te-ar mânca.

Şamanul, care se uitase peste tot, dar degeaba, s-a întors la cele două femei-gâşte, care i-au dat de mâncare. Pe când mânca, a sosit un bărbat, în carne şi oase, care a spus:

— Eu sunt Melca. înnoptăm aici şi plecăm mâine.

A doua zi de dimineaţă au pornit la drum amândoi şi au ajuns la râu, unde se afla o luntre. Melca i-a spus şamanului să urce în luntre.

— O să fim văzuţi! s-a speriat şamanul.

— Fu fără grijă, nu ne vede nimeni, a răspuns Melca. Au luat, aşadar, luntrea, care era a unor oameni din partea locului. Un copil, care se juca în faţa casei, a intrat înăuntru şi le-a spus părinţilor:

— O luntre veche trece pe râu, vâslele se mişcă, dar în luntre nu e nimeni.

Oamenii au ieşit în graba şi au văzut şi ei ce văzuse copilul, adică luntrea goală şi vâslele

mişcându-se. S-au uitat o vreme, apoi s-au întors acasă.
Când şamanul a ajuns în sat cu Melca, oamenii l-au întrebat:
— L-ai găsit?
— Da, l-am adus.
— Unde e ?
— Aici în luntre, lângă mine.
— Spune-i să coboare!
Şamanul şi-a dat seama că Melca era nevăzut pentru săteni. Numai el putea să-1 vadă. I-a spus să coboare din luntre şi 1-a dus la el acasă, unde nevasta pregătise masa. Pe urmă i-a spus:
— Ai să rămâi cu noi.
Melca a rămas în sat. Nimeni nu-1 vedea, dar făcea numai bine. Lemnele se clădeau singure în jurul caselor. Focurile se aprindeau singure. Peştele proaspăt prins se curăţa singur şi se înşira singur la uscat.
Satul a uitat astfel de necazuri.
într-o bună zi, Melca a murit. După ce a murit, toţi au putut să-1 vadă. Era doar o bucăţică de om.
76
Visul ud
O istorioară zen ne spune că un om îşi dorea straşnic să ajungă bogat. Nu se putea gândi nici măcar o clipă la altceva şi nu se ruga decât pentru câştig. într-o zi de iarnă, pe când se întorcea de la templu, a văzut un portofel gros prins în apa îngheţată de pe drum. Crezând că dorinţa 1 se împlinise, a încercat să-1 ia, dar degeaba. Portofelul era prins ca într-o capcană. Omul a Urinat pe portofel, ca să topească gheaţa.
Când s-a trezit, aşternutul era ud.
Omul care nu ştia nici o poveste
O veche poveste irlandeză ne poartă şi ea, dar altfel, pe tărâmurile închipuirii.
A fost odată un om cu numele de Bnan, care îşi câştiga pâinea tăind trestie şi împletind coşuri. într-un an — un an prost — n-a mai crescut în ţinut nici un fir de trestie. Se găsea trestie doar într-o vale locuită, se zicea, de fiinţe ciudate şi primejdioase.
Brian s-a hotărât să meargă după trestie. A rugat-o pe nevastă-sa să-i pregătească niscaiva merinde şi a pornit spre valea cu pricina. Ajuns acolo, a tăiat repede un mănunchi zdravăn de trestie, dar pe când se pregătea să-1 lege, 1-a învăluit o ceaţă deasă. Şi-a zis să aştepte. S-a aşezat şi a mâncat. Ceaţa din jur era atât de deasă, încât nu-şi putea zări nici măcar degetele.
Cuprins de spaimă, s-a ridicat în picioare. A privit spre răsărit, apoi spre apus şi a văzut deodată o lumină. A pornit spre lumină, împiedicându-se şi căzând. S-a trezit deodată dinaintea unei case mari. Uşa deschisă şi fereastra erau luminate.
Brian a băgat capul pe uşă. A zărit înăuntru un moş şi o babă. Amândoi i-au dat bineţe şi l-au poftit să şadă alături de ei, la gura sobei.
77
Brian s-a aşezat între ei. Au stat de vorbă o vreme. Apoi moşul a rostit:
— Spune-ne o poveste.
— Nu pot, a răspuns Brian. Am făcut tot soiul de lucruri, dar n-am spus în viaţa mea poveşti.
— Nu ştii nici o poveste ?
— Nici una.
Moşul şi baba s-au uitat unul la altul şi baba i-a spus lui Brian:
— Du-te la fântână şi adu o căldare cu apă. Fă şi tu ceva cu folos.
— Fac orice, a spus Brian, de vreme ce nu pot spune poveşti.
A luat, prin urmare, căldarea şi s-a dus la fântână. A umplut-o cu apă, apoi a pus-o pe ghizd, ca să se scurgă. In acea clipă s-a pornit un vânt puternic, care 1-a ridicat pe Brian în văzduh. L-a dus mai întâi spre răsărit, pe urmă spre apus, iar când s-a trezit jos, pe pământ, n-a mai zărit nici fântâna, nici căldarea.
A zărit o lumină. împiedicându-se şi căzând, s-a îndreptat spre lumina aceea. A văzut apoi o casă, mult mai mare decât cea dintâi, cu două lumini înăuntru şi una deasupra uşii.
Brian a băgat capul pe uşă şi a văzut o încăpere de priveghi : un şir de oameni şedeau lângă peretele din fund şi alt şir de-a lungul peretelui dm faţă. Dinaintea focului, pe un scaun, se afla o fată cu părul lung, negru şi cârlionţat. I-a spus lui Brian pe nume şi l-a chemat să şadă lângă dânsa.

Sfios, Brian s-a aşezat lângă fată. După o clipă, un bărbat înalt şi vânjos, dintre cei ce privegheau, s-a ridicat şi a rostit:
— Este un priveghi tare trist. Ar trebui să mergem după un scripcar, să ne cânte şi să jucăm după pofta inimii.
— Ah! a spus fata cu părul negru şi cârlionţat. Nu trebuie să mergeţi după nici un scripcar, fiindcă îl avem aici pe cel mai straşnic scripcar din Irlanda. Nimeni altul decât Brian.
— Nu pot! a strigat Brian. N-am pus în viaţa mea mâna pe scripcă.
— Nu ştii să cânţi la scripcă ?
— Nici la scripcă, nici la altceva. Nu mă pricep la muzică şi nici nu ştiu să cânt din gură.
Fata a stăruit:
— Nu mă păcăleşti, a spus ea. Eşti scripcarul care ne trebuie, ştiu prea bine.
Deodată, Brian s-a trezit cu o scripcă într-o mână şi un arcuş în cealaltă. Cânta atât de bine, încât toţi cei din încăpere au prins să joace, zicând că nu auziseră niciodată o muzică atât de frumoasă şi de veselă.
Bărbatul cel înalt a oprit deodată jocul şi a spus:
— Acum trebuie să aducem un preot ca să ţină slujba, pentru că mortul trebuie îngropat înainte de a se lumina de ziuă.
— Ah! a făcut fata cu pletele negre şi cârlionţate, nu trebuie să vă duceţi după preot, pentru că-1 avem aici, în seara asta, pe cel mai bun preot dm Irlanda. Nimeni altul decât Brian.
— Dar eu nu sunt preot! a strigat Brian. Habar n-am ce are de făcut un preot!
— Haide, haide, a spus ea, ai să te descurci de minune, ca şi până acum.
Deodată, Brian s-a trezit dinaintea unui altar, cu două ajutoare lângă el, înveşmântate cum se cuvine.
A ţinut slujba şi a rostit până şi rugăciunile care se fac după slujba de înmormântare. Iar toţi cei de faţă au spus că nu auziseră niciodată în Irlanda o asemenea slujbă.
Mortul a fost pus în sicriu, iar patru bărbaţi au ridicat sicriul pe umeri. Trei dintre ei erau cam scunzi. Dar cum cel de-al patrulea era înalt, abia puteau duce sicriul, hurdu-cându-1 din toate părţile.
Omul care dădea porunci a spus:
— Trebuie să aducem un doctor, ca să mai scurteze picioarele omului acestuia, care este prea înalt. Aşa va fi la fel cu ceilalţi.
— Ah! a făcut fata cu pletele negre şi cârlionţate, nu trebuie să vă duceţi după doctor, pentru că îl avem aici în

seara asta pe cel mai priceput doctor din Irlanda. Nimeni altul decât Brian.
— Dar n-am făcut în viaţa mea nimic din ceea ce fac doctorii! Şi n-am învăţat niciodată medicina!
— Haide, haide, a spus fata, ai să te descurci de minune, ca şi până acum.
Deodată, Brian s-a trezit cu ferăstrăul şi bisturiul în mână. A tăiat câte o bucată din picioarele omului, deasupra genunchilor, a lipit apoi picioarele la loc, iar cei patru bărbaţi care purtau sicriul mergeau acum fără să-1 hurduce.
Au mers astfel cu grijă spre apus, până la cimitir. Un zid înalt de piatră înconjura cimitirul, dar nu se vedea nici o poartă. Trebuiau să se caţere, aşadar, pe zid şi să coboare în cimitir, unul câte unul. Brian a rămas la urmă.
In acea clipă, un vânt puternic 1-a ridicat pe Brian în văzduh. A zburat spre răsărit, apoi spre apus, iar când s-a trezit din nou pe pământ, ia sicriul şi alaiul de unde nu-s. A văzut căldarea şi picăturile de apă de pe ghizd, care încă nu se uscaseră.
A apucat căldarea şi s-a întors la casa moşului şi a babei. Amândoi şedeau acolo unde îi lăsase. A pus căldarea jos şi s-a aşezat între ei.
— Ei, a spus baba, tot nu ne poţi spune nici o poveste ?

Minciuna care sare în ochi

Iată ce ne spune o poveste coreeană.
Pe vremea când tigrul trăgea din lulea, trăia într-o casă fără acoperiş un bătrân orb. In toiul iernii, bătrânul purta veşminte de in. Umplându-şi cu tutun o lulea fără ciubuc, orbul privea în depărtare. A zărit, pe muntele din faţă, copaci fără rădăcini şi coţofene fără aripi care le aduceau de mâncare puilor fără cioc. Orbul a zărit apoi alergând un căprior fără picioare. A apucat atunci puşca fără ţeava, a alergat spre munte şi a tras în căpriorul fără picioare. Apoi a legat animalul ucis şi a privit din nou spre munte, unde partea însorită

era acoperită cu o zăpadă neagră. A încercat să cosească iarba cu secera fără tăiş, când a zărit o viperă fără cap, care s-a repezit şi a muşcat secera. Din secera muşcată a ţâşnit un şuvoi de sânge. Bătrânul a smuls o bucată din veşmântul lui de in şi a legat secera care sângera, a cosit iarba şi a pus-o pe spinarea căpriorului mort. Urmat de animal, a urcat muntele, dorind să treacă peste râul fără apă. Dar valurile au dus departe căpriorul mort, cu fân cu tot. Bătrânul orb a strigat amar:
— Ajutor! Ajutor! Căpriorul meu mort s-a înecat în râul fără apă! Căpriorul meu mort are să moară!
La strigătul pe care nimeni nu-1 putea auzi a răspuns un surd. Acesta i-a cerut unui schilod fără picioare să se arunce în râu pentru a-1 aduce înapoi pe căpriorul mort care avea să moară. In acea clipă s-a arătat un mut care a spus:
— Staţi, nu vă repeziţi! Nimic mai lesne! Uitaţi-vă la mine!
Mutul s-a aruncat în râu şi a adus înapoi căpriorul mort. Nici nu 1-a pus bine pe mal şi căpriorul s-a ridicat pe cele patru picioare şi a început să ţopăie, zicând:
— Ce mai minciună gogonată! Ce mai minciună gogonată !
Atunci toţi ceilalţi, bătrânul orb, surdul şi mutul au băgat de seamă, cu uimire, că totul fusese doar o minciună.

Cerbul din vis

Lie Zi a spus o poveste care încurcă de minune jocul gândirii şi al închipuirii.
într-o pădure, un om a prins un cerb şi 1-a ucis. Dorind apoi să-1 ascundă, a pus trupul animalului într-o groapă, a acoperit-o cu crengi şi s-a întors acasă. Era iarnă. Carnea cerbului se putea păstra foarte bine.
După câteva zile, omul a uitat unde anume ascunsese animalul. Şi chiar a început să se întrebe: nu cumva visase ? Aşa că a povestit şi altora întâmplarea.

Un altul, care îl ascultase, a izbutit să găsească ascunzătoarea şi cerbul. S-a dus la nevastă şi i-a spus:
— Un om a visat că a ucis un cerb. Eu l-am găsit. Aşa că nu visase, ci era aievea.
— Dar dacă a fost pe dos ? i-a zis femeia. Dacă tu eşti cel care a văzut, în vis, un om care a ucis un cerb ? Poate că lucrurile s-au petrecut aşa şi nu altfel. Prin urmare, visul care s-a adeverit este al tău şi nu al lui.
— Am găsit un cerb, a spus bărbatul. Asta înseamnă că eu am visat ? Sau că a visat celălalt ? La urma urmei, nu e treaba mea; am găsit un cerb şi gata.
Celălalt, care ucisese de fapt cerbul, a văzut în vis locul unde ascunsese trupul animalului. L-a visat şi pe cel care-1 găsise. A doua zi s-a dus la el, a cerut să-i dea cerbul şi între cei doi a izbucnit o ceartă aprinsă. Au mers, aşadar, la judecător.
Acesta s-a dat bătut, spunând că nu este în stare să ia o hotărâre dreaptă, mai cu seamă că nevasta primului se încăpăţâna să spună că totul, de la cap la coadă, nu fusese decât un vis al bărbatului său.
— Cine a visat ? se întreba judecătorul. Primul, care a crezut că a visat, a ucis într-adevăr cerbul ? Sau a visat că l-a ucis ? Celălalt zice că nu a ucis cerbul. Zice că doar a visat. Se poate oare să-1 fi ucis şi să fi uitat ?
Judecătorul a cugetat îndelung fără să poată lua vreo hotărâre şi a poruncit în cele din urmă ca animalul să fie tăiat în două: fiecare dintre cei doi urma să aibă parte de câte o jumătate.
Un prinţ, care auzise pricina, a întrebat:
— Dar dacă şi judecătorul a visat că a împărţit cerbul ? Şi de această dată s-a vorbit îndelung, fiindcă era vorba de un prinţ. Degeaba.
— Nimeni nu poate şti unde este hotarul dintre vis şi realitate. Poate doar înţelepţii cei bătrâni ne-ar fi putut lămuri. Dar ei nu se mai află printre noi.
A fost, aşadar, împărţită carnea cerbului.

Cine eşti ?

O poveste zen, din Japonia, spune că un discipol l-a întrebat pe maestrul Zhao Zhan cum anume să iasă din ciclul naşterii şi morţii.
înţeleptul a închis ochii, şi-a dus ceaşca de ceai la gură şi l-a întrebat:
— Cine eşti ?
—- Sunt Chen Zhen.

— Prin urmare, nu eşti o umbră.
— Tot ce se poate.
— Eşti o umbră.
— Tot ce se poate.
— Aşadar, nu eşti o umbră.
Un glas în noapte
Un scurt poem persan ne spune:
— Noaptea trecută, un glas mi-a şoptit la ureche: „Un glas care-ţi şopteşte noaptea la ureche nu există."
82
Eul este încăpăţânat, întunecat, nesuferit şi poate că nici măcar nu există
Gustul mierii
Dintre toate povestirile, dialogurile, gândurile legate de om şi de starea lui, precum şi de existenţa (sau inexistenţa) eului, am putea alege, pentru început, un text indian clasic, citat şi comentat de nenumărate ori, pe care îl putem găsi şi în Mahăbhărata.
Un om mergea singur printr-o pădure întunecoasă şi plină de fiare. Pădurea era acoperită cu o plasă, ceea ce el nu ştia, fiindcă ochiul omului n-o putea zări.
O femeie cu ochii roşii veghea asupra tuturor lucrurilor, care se îndreptau, mai repede ori mai încet, spre acelaşi sfârşit.
Omul nu avea încotro, trebuia să treacă prin pădure.
Deodată, ascultând răgetele fiarelor, a fost cuprins de spaimă. A luat-o la fugă şi a căzut într-o fântână adâncă. Pnn-tr-un noroc, s-a prins de nişte tufe, de nişte rădăcini încâlcite pe marginea gropii, şi a rămas aşa, agăţat cu amândouă mâinile.
Simţea dedesubtul lui suflarea fierbinte a unui şarpe uriaş, aflat în fundul fântânii. Simţea că se va prăbuşi în gura aceea hidoasă. Deasupra, zdrobind copacii, a văzut apro-piindu-se de el un elefant uriaş, care a ridicat o labă ca să-1 strivească. Ca din pământ au răsărit o mulţime de şoricei albi şi negri, care au început să roadă rădăcinile de care se agăţase.
Apoi, un roi de albine veninoase au pornit să zboare deasupra gropii, lăsând să cadă picături de miere.
Omul a dat drumul la o mână şi a ridicat un deget încetişor, cu grijă, încercând să culeagă picăturile de miere.
87
înconjurat de atâtea primejdii, ameninţat de moarte din toate părţile, omul nu se resemnase încă şi mai voia să simtă gustul mierii.
Cine-i acolo ?
O altă poveste, tot vestită şi istorisită adesea, ne vine din Japonia, din tradiţia budistă zen.
Un învăţăcel, care dorea să-şi întâlnească învăţătorul şi să-i vorbească, s-a dus la el acasă şi a bătut la uşă.
— Cine-i acolo ? a întrebat învăţătorul.
— Rinzo.
— Pleacă! a strigat cu asprime învăţătorul. A adăugat chiar şi nişte vorbe murdare.
Rinzo s-a îndepărtat fără să înţeleagă nimic şi s-a întors după câteva ceasuri şi a bătut din nou la uşă, dar mai sfios.
— Cine-i acolo ? a întrebat învăţătorul.
— Rinzo...
— Pleacă!
învăţătorul a mai rostit câteva vorbe urâte, pline de dispreţ.
Rinzo a plecat, zăpăcit şi îndurerat. Toată noaptea, a suferit şi s-a tot gândit. A doua zi de dimineaţă, cu ochii umflaţi, cu inima îndoită, s-a dus pentru a treia oară acasă la învăţător şi a bătut la uşă.
— Cine-i acolo ?
— Nimeni.... a răspuns încet învăţăcelul.
— Ah, tu eşti, Rinzo! a făcut atunci învăţătorul. Haide, intră, uşa e deschisă!
Omul care-şi căuta seamănul
Povestea următoare este africană şi ne vine, se pare, din tradiţia Malinke.
Un flăcău nespus de mândru de puterea sa a luat un tăuraş de trei ani, 1-a băgat sub tichie şi a plecat în lume să-şi caute seamănul.
îndată ce ajungea undeva, pornea să strige în gura mare:
— îmi caut seamănul!

— Seamănul ?
— întocmai! Caut pe unul în stare să-şi pună sub tichie un tăuraş de trei ani!
— N-ai să găseşti aşa ceva prin părţile noastre, 1 se răspundea.
A străbătut astfel, tot întrebând, şaptezeci şi şapte,de sate, fără să-şi găsească seamănul. In cel de-al şaptezeci şi optulea sat, a văzut o femeie bătrână care zdrobea grăunţe într-o piuliţă. I-a spus şi ei că-şi caută seamănul.
— Cei trei fii ai mei sunt în pădure, i-a zis bătrâna. Stai şi aşteaptă-i, pentru că tocmai trebuie să se întoarcă. Dar nu pomeni de seamăn faţă de ei.
— Prea bine.
S-a aşezat dar şi a aşteptat. Bătrâna dădea cu pisălogul atât de tare, încât flăcăul tresărea la fiecare lovitură şi se lovea de perete. Deodată a văzut un vârte] de praf care se apropia de sat.
— Ce e cu vârtejul acela? a întrebat el.
— E praful de sub tălpile fiilor mei care se întorc acasă, a răspuns bătrâna.
— Ce tot spui acolo ?
— E praful de sub tălpile fiilor mei.
— Aoleu!
Când au sosit cei trei fii, bătrâna i-a spus oaspetelui să meargă să-i întâmpine. Primul însă a spus:
— Vorbeşte cu ceilalţi doi fraţi ai mei! Cel de-al doilea i-a zis şi el:
— Vorbeşte cu mezinul!
Mezinul ţinea în mână una din încălţări, care se rupsese. La vederea celui care-i dădea bineţe, i-a întins papucul rupt. Papucul 1-a doborât pe flăcăul care purta pe cap tăuraşul de trei ani. Nu mai putea sufla şi nu se mai putea ridica de jos.
Cei trei s-au aşezat şi au întrebat-o pe mama lor:
— Cine este băieţandrul care a venit să ne întâmpine ?

— I-am întins un papuc, a spus mezinul, şi nu-1 mai aud!
— Du-te repede şi-ţi ia papucul, a spus mama, fiindcă ai să-1 omori pe copilul altei femei.
Mezinul a ridicat atunci papucul. Flăcăul care-şi căuta seamănul s-a ridicat şi s-a apropiat, purtând pe creştet tăuraşul de trei ani. Se apropia vremea cinei. Mama a pus mâncarea într-o strachină mare cât şaptesprezece oameni la un loc.
Cei trei fraţi şi mama au început să mănânce. Flăcăul care-şi căuta seamănul nici măcar nu ajungea la bucate. Ceilalţi l-au ridicat şi l-au pus pe marginea străchinii. Picioarele îi atârnau în gol. Atunci a alunecat şi a căzut în mâncare.
Dm nebăgare de seamă, cel mai mic dintre fraţi 1-a ridicat cu lingura şi 1-a băgat în gură, fără să simtă că înghiţea un flăcău care ducea pe cap un tăuraş de trei ani.
După ce au isprăvit de mâncat, mama a întrebat:
— Dar unde-i flăcăul nostru ?
— Habar n-am.
— Nu cumva 1-a înghiţit careva ?
— Se prea poate, a spus cel mai mic. Am simţit eu ceva ciudat în mâncare. Cred că el era.
— Dar dacă nu-1 scoţi tot acum, are să moară! î-a spus mama.
Mezinul a ieşit ca să dea afară ce mâncase.
Flăcăul s-a trezit din nou pe pământ, cu tăuraşul de trei ani sub tichie.
Când a venit vremea de culcare, mama le-a spus celor trei fu:
— Are să doarmă cu voi.
Flăcăul s-a culcat alături de ei, cu tăuraşul lui de trei ani cu tot. De fiecare dată însă când unul din fraţi trăgea aer în piept, se trezea lângă nările lui, apoi când scotea aerul din piept, era aruncat şi izbit de perete.
— Dacă nu iese de aici, are să moară! a spus unul dintre fraţi.
I-au dat, aşadar, o rogojină şi l-au trimis să se culce în coliba surorii lor mai mici. Fata era culcată pe spate şi dormea

adânc. Fără să vrea, flăcăul a intrat în sexul fetei, cu tăuraşul de trei ani cu tot, s-a culcat şi a dormit aşa toată noaptea. Când s-a făcut ziuă, toţi au pornit să-1 caute.
— Unde este flăcăul nostru ? o întrebau fraţii pe sora lor mai mică. L-am trimis să doarmă la tine în colibă!
— La mine în colibă ? Nici pomeneală! N-am văzut pe nimeni!
L-au căutat pretutindeni, dar nu l-au găsit. Cei trei fraţi au plecat la pădure. Fata s-a dus

să se uşureze şi atunci flăcăul a căzut jos, pe pământ.
— Pleacă repede! i-a spus mama. Du-te! Fiindcă nu mai trebuie să-ţi cauţi perechea în lumea asta! Dacă umbli să-ţi găseşti seamănul, dai de necaz! Nu te întoarce pe drumul cel neted, pentru că pe drumul ăsta merg fiii mei să-şi facă nevoile.
— Merg pe unde vreau, a răspuns flăcăul.
A pornit deci la drum, cu tăuraşul de trei ani sub tichie, a căzut şi a nimerit tocmai în scârna celor trei fii. Nu i se mai vedea decât creştetul. Atunci un cocoş care căuta ceva de mâncare s-a apropiat şi 1-a prins în cioc, cu tot cu tăuraşul lui de trei ani, şi 1-a aruncat pe o grămadă de paie.
Flăcăul s-a ridicat şi a plecat.
Când cei trei fraţi s-au întors acasă, mama le-a spus:
— Nu v-am spus, dar flăcăul care a venit la noi îşi căuta seamănul.
— Seamănul ?
— întocmai!
— Ar fi trebuit să ne spui!
Mânioşi, au pornit în căutarea lui, au mers şi au tot mers, şi deodată au văzut un om care ţesea. Ceva mai devreme, flăcăul cu tăuraşul de trei ani ajunsese şi el acolo, iar ţesătorul îi ascunsese pe amândoi în cutia cu tutun, care se afla în tigva unde-şi ţinea cele trebuincioase ţesutului.
Cei trei fraţi i-au dat bineţe, dar ţesătorul nu le-a răspuns. Spunea întruna, aidoma suveicii:
Ţes şi nu răspund la nimeni.
Ţes şi nu răspund la nimeni.

Unul din cei trei fraţi s-a apropiat de el, ameninţător.
— Ce mă pişcă oare ? a strigat ţesătorul. Sunt cam mari ţânţarii prin părţile astea!
Când s-a apropiat cel de-al doilea frate, ţesătorul a spus:
— Ah! Sunt cam multe muşte-ţeţe prin părţile astea! A întins mâna, a apucat trunchiul gros al copacului sub
care se afla, în mijlocul satului, 1-a scos din rădăcini, 1-a învârtit deasupra capului şi 1-a aruncat cât colo. Copacul a zburat departe şi a căzut în apele râului.
A fost înghiţit de un broscoi, cu crengi cu tot.
Cei trei fraţi s-au lăsat păgubaşi şi nu l-au mai căutat pe flăcăul cu tăuraşul de trei ani.
S-au întors acasă, iar mama le-a spus:
— Oricine ai fi, te afli undeva la mijloc. Sunt alţii înaintea ta şi alţii după tine.
Oglinda din deşert
Poetul persan cunoscut nouă cu numele de Rumi istoriseşte, în Masnavi, povestea unui om cumplit de urât care străbătea deşertul pe jos.
A zărit deodată în nisip ceva strălucitor. Era un ciob de oglindă. Omul s-a aplecat, a apucat ciobul de oglindă şi 1-a privit. Nu mai văzuse până atunci nici o oglindă.
— Ce urâţenie! a strigat el. Nici nu e de mirare că a fost aruncat departe de privirile oamenilor.
A aruncat, aşadar, ciobul în nisip şi şi-a văzut de drum.
Maimuţa şi cuţitul
Iată încă o scurtă poveste sufi.
Un om vine în fugă la un derviş, dă buzna pe uşă şi strigă:
— Repede! Repede! Trebuie să facem ceva! O maimuţă a pus mâna pe un cuţit!
— Nu te speria, i-a spus dervişul. Bine că nu este vorba de un om...

Un guru atotputernic
Un învăţăcel avea în guru-ul său — întâmplarea se petrece în India — o încredere de neclintit, aşa încât urca munţii cei mai înalţi şi trecea râurile mergând pe apă rostind întruna numele învăţătorului.
Acesta, care îl privise odată trecând peste o apă, şi-a spus în sinea lui: „înseamnă că numele meu este atotputernic. Am dobândit puterea întregului univers."
A doua zi, s-a repezit să treacă peste un râu adânc, strigând cât îl ţinea gura: „Eu ! Eu!"
Şi s-a înecat, fiindcă nu ştia să înoate.
Omul care a dus o viaţă ciudată
O altă poveste, izvorâtă din tradiţia sufistă, vorbeşte tot despre această încredere neţărmurită şi încearcă să arate — dat fiind că o astfel de încredere este un lucru

imposibil — cât de necuprinse sunt căile destinului.
Un om ca toţi oamenii, pe nume Mojud, ducea o viaţă cât se poate de obişnuită. Lucra la Biroul de Măsuri şi Greutăţi, într-o zi, a văzut ivindu-se în grădină, în faţa lui, statura lui Khidr, călăuza tainică a neamului sufi. Iar Khidr i-a spus:
— Lasă-ţi lucrul. Vino să mă cauţi peste trei zile pe malul râului.
Mojud s-a dus la şeful lui şi i-a spus ce hotărâre luase. Nu dorea să mai lucreze. Toată lumea din oraş 1-a luat drept nebun. Prietenii, familia au încercat în zadar să-1 facă să se răzgândească. Curând, fiindcă locul lui de muncă era foarte căutat, Mojud a fost dat uitării.
în ziua cu pricina, s-a dus pe malul râului şi s-a întâlnit cu duhul lui Khidr, care i-a spus:
— Sfâşie-ţi veşmintele şi aruncă-te în apă.
Mojud a făcut întocmai fără să crâcnească. Cum ştia să înoate, nu s-a înecat. Un pescar care trecea cu barca pe râu 1-a săltat în barcă şi i-a spus:
— Ţi-ai pierdut cumva minţile ? Ce vrei să faci ?

— Nu prea ştiu, a răspuns Mojud.
Aşa că a rămas pe lângă pescar. L-a învăţat să scrie şi să citească şi l-a ajutat la treabă. Au trecut aşa câteva luni. Duhul lui Khidr s-a ivit din nou lângă patul lui Mojud şi i-a spus:
— Scoală-te şi pleacă.
Mojud a părăsit pe dată coliba sărmană a pescarului şi a mers până ce a ajuns la un drum mare. Când se crăpa de ziuă s-a întâlnit cu un ţăran care mergea la piaţă călare pe măgar. Ţăranul i-a spus:
— Dacă vrei ceva de lucru, vino cu mine. Am nevoie de un ajutor.
Mojud l-a urmat fără să şovăie şi a lucrat alături de el vreme de aproape doi ani. A învăţat o mulţime de lucruri despre pământ şi despre roadele lui.
Intr-o după-amiază, pe când făcea nişte baloturi de lână, i s-a arătat din nou Khidr care i-a spus:
— Lasă-ţi treaba. Du-te la Mossul şi cumpără-ţi, cu banii pe care î-ai strâns, o prăvălie de piei.
Mojud a făcut întocmai. Vreme de trei ani, s-a îndeletnicit la Mossul cu negoţul cu piei. Strânsese o avere frumuşică şi se gândea să-şi cumpere o casă, când a venit din nou la el Khidr şi i-a spus:
— Ia-ţi banii şi cumpără o băcănie la Samarkand. Mojud a părăsit de îndată oraşul şi s-a dus la Samarkand,
unde a deschis o băcănie. Atunci a început să dea primele semne de cucernicie. Vedea de bolnavi, îi ajuta pe alţii. Pătrundea din ce în ce mai adânc în tainele necuprinse ale lumii. Veneau la el dervişi şi poeţi şi-1 întrebau:
— Cine ţi-a fost învăţător? Cine ţi-a arătat calea ?
— Greu de spus, răspundea Mojud.
— Ce ai făcut mai înainte ?
— Am lucrat la Măsuri şi Greutăţi.
— Şi ţi-ai lăsat slujba ştiind că ai putea trăi în lipsuri ?
— Nicidecum. Am plecat şi gata. Oamenii nu pricepeau nimic.
— Povesteşte-ne viaţa ta, îi spuneau. Cu ce anume te-ai îndeletnicit ?

— Am sărit în apa unui râu şi m-am făcut pescar, apoi am plecat în toiul nopţii. Am lucrat pământul precum un ţăran. Pe câjid făceam baloturi de lână, am hotărât să merg la Mossul, unde m-am făcut negustor de piei. Am strâns bani şi i-am dat. Pe urmă am venit la Samarkand şi am deschis o băcănie. Asta-i tot.
— Purtarea ta de neînţeles, i-au spus oaspeţii, nu ne ajută deloc să desluşim de unde ţi-ai căpătat puterile.
— Ştiu, a răspuns Mojud. Dar totul s-a petrecut întocmai cum v-am spus.
Nimeni nu putea pricepe care era în viaţa lui Mojud locul lumii nevăzute, lumea care se strecoară tainic în toate cele şi care face lucrurile de neînţeles. Credem că ştim de unde vin întâmplările, îşi spunea Mojud, fiecare se laudă că ştie de ce anume se petrec lucrurile aşa cum se petrec, dar nimeni nu vede că suntem în puterea unei lumi nevăzute care ne mână să facem ceea ce facem.
Mojud s-a stins la Samarkand, unde dobândise o faimă ciudată, după ce le spusese tuturor doar atât:
— Am făcut asta şi asta. Nimic mai mult.

După moartea sa, biografii i-au făurit o viaţă mai frumoasă şi deosebit de zbuciumată. Pentru că sfinţii trebuie să aibă o viaţă pe măsură. Dorinţa cititorului este mai presus de realitatea tainică a existenţei.

Vizita

O poveste din zilele noastre — era istorisită adesea în Statele Unite, prin anii 70 — reia în chip dibaci o temă străveche pe care o dezvoltă adaptând-o timpului în care trăim.

Doi prieteni, care nu s-au văzut din liceu, se întâlnesc într-o bună zi. Unul este profesor de literatură la o şcoală modestă, celălalt a reuşit minunat în afaceri.

— Trebuie neapărat să-mi faci o vizită acasă, spune cel de-al doilea. Uite ce maşină am! Şi-i arată un Rolls-Royce nou-nouţ şi strălucitor. Se apropie un şofer cu cascheta în mână.

95

— E şoferul meu, spune bogatul. Urcă.

Cei doi prieteni se aşază pe bancheta din spate a superbei maşini. După câteva clipe ajung în faţa unei porţi înalte de fier forjat, care se deschide automat.

— Asta este parcul meu. Iar ăştia sunt copacii mei. Priveşte! Profesorul se uită în jur, fermecat, în timp ce maşina alunecă uşor pe aleile unei proprietăţi imense.

— Terenul meu de tenis şi terenul meu de golf. Iar dincolo, caii mei.

Maşina se opreşte în sfârşit în faţa intrării monumentale a unei case în stil victorian. Un servitor se repede să-şi întâmpine stăpânul, care coboară zicându-i colegului său:

— Iată casa mea. Trandafirii mei. Gazonul meu. Piscinele mele. Garajele mele.

Cei doi intră în casă, iar omul de afaceri continuă:

— Holul meu, scările mele. Tabloul meu de Chagall, tabloul meu de Renoir. Colecţia mea de porţelanuri. Covoarele mele.

II duce apoi pe profesor într-o încăpere imensă unde se află biblioteca, plină de cărţi rare, cu legături luxoase.

— Biblioteca mea, incunabulele mele, obiectele mele de marochin din secolul al XVII-lea, manuscrisele mele cu miniaturi.

Trec astfel prin toate încăperile de la parter, apoi urcă la etajul întâi, să continue vizita.

— Tapiseriile mele, desenele mele de maeştri italieni... Bogatul pune mâna pe clanţa unei uşi, zicând:

— Camera mea.

Deschide uşa. înăuntru, într-un pat răvăşit, se află un bărbat şi o femeie care fac dragoste. Se desprind îndată din îmbrăţişare, în vreme ce omul de afaceri, uşor încurcat, îi spune fostului său coleg:

— Soţia mea...

Apoi, arătând spre bărbatul în pielea goală din aşternut, adaugă:

— Iar ăsta sunt eu.

Mânia nimicului

Un vestit spadasin japonez, care afirma că este adeptul credinţei zen, a venit la înţeleptul Dokuon şi i-a spus, nu fără îngâmfare, că singurul lucru care există cu adevărat în lume este nimicul, că nu se află nici o deosebire între eu şi tu şi aşa mai departe. înţeleptul 1-a ascultat timp de câteva clipe, apoi şi-a luat pipa şi 1-a lovit cu putere în creştet.

Omul a sărit în sus, a apucat spada şi a început să-1 ameninţe pe călugăr.

— Ei bine, a spus acesta, liniştit, nimicul este cam iute la mânie.

Lupta cea grea

Un maestru zen, aflând că unul dintre discipolii săi nu pusese nimic în gură de trei zile, 1-a întrebat de ce anume posteşte.

— Am încercat să lupt împotriva eului meu, a răspuns discipolul.

— Este greu, a spus înţeleptul clătinând din cap. Şi trebuie să fie încă şi mai greu cu burta goală.

Firea şarpelui

O poveste indiană ne arată — ca multe altele — care este firea şarpelui şi poate şi care este firea noastră.

Nu departe de un drum foarte umblat stătea la pândă un şarpe grozav de rău, care îi ucidea cu muşcătura lui veninoasă pe toţi trecătorii. Oamenii de prin partea locului au ales pe câţiva dintre ei şi i-au trimis la un înţelept să se plângă de răutatea animalului, care nu avea nevoie să ucidă atâta lume pentru a putea trăi mai departe liniştit. înţeleptul s-a dus la şarpe şi a izbutit să-i vorbească şi să se facă înţeles. L-a dojenit îndelung şi i-a arătat că purtarea lui era de neînţeles pentru toate cele trei lumi şi că nu era

96
97
decât o încercare jalnică a puterilor rele care lovesc prea adesea pământul şi-1 îndurerează.
înţeleptul a găsit vorbe atât de adânci şi de pline de miez că şarpele a fost tulburat. în inima lui s-a făcut lumină şi a jurat că nu va mai ucide degeaba şi că se va schimba.
Şi şi-a ţinut făgăduiala.
Reptila care semănase groaza a devenit un soi de vierme mai mare, slab, fără vlagă, care nu cuteza să înghită nici măcar o gâză. Sătenii îşi băteau joc de slăbiciunea lui şi spuneau, după ce uitaseră trecutul: la ce bun să mai fii şarpe ? La ce slujeau veninul şi colţii ? Copiii aruncau după el cu pietre şi râdeau.
După câtăva vreme, în care mulţumirea minţii şi pacea sufletească nu izbutiseră să înfrângă slăbiciunea trupească şi rănile căpătate, şarpele s-a târât până la coliba înţeleptului şi i-a vorbit despre noua lui viaţă.
— Am făcut precum m-ai sfătuit, a spus şarpele. N-am mai omorât pe nimeni. Dar simt că nu mai sunt eu însumi, pentru că nu mai trezesc spaima în sufletele oamenilor. Nimeni nu se mai teme de mine, aşa că toţi mă dispreţuiesc şi mă lovesc. Sunt nefericit. Ce sfat poţi să-mi dai ?
— Sfatul meu este cât se poate de simplu, i-a răspuns înţeleptul. Ţi-am spus să nu mai omori oamenii degeaba şi să nu te mai repezi la toţi. Dar ţi-am spus oare să nu mai sâsâi ?
întrebarea potrivită este cea de pe urmă
O pildă hasidică spune că, ajuns la capătul vieţii, rabinul Zusia a rostit aceste vorbe:
— în lumea care vine, n-am să fiu întrebat de ce n-am fost Moise. Nicidecum. Am să fiu întrebat de ce n-am fost Zusia.
Lucrul cel mai de seamă
Un bătrân arab care arăta ca vai de lume şi trăia din mila altora rătăcea pe străzile unui oraş. Nimeni nu-1 băga în seamă. Un trecător i-a spus, plin de dispreţ:
98
— Ce faci aici ? Vezi bine că nu te cunoaşte nimeni. Omul cel sărman s-a uitat liniştit la trecător şi i-a răspuns:
— Nu-mi pasă. Mă cunosc eu însumi şi mi-e de-ajuns. Ar fi fost mai cumplit să fie pe dos: să mă cunoască toţi şi să nu mă cunosc eu.
Nici o minune
Un om umbla de colo colo, spunând că este profet şi că poate face minuni. Sătul să-1 mai audă, un negustor 1-a chemat şi i-a spus:
— Deschide această uşă încuiată fără să te foloseşti de cheie.
— Am zis eu oare că sunt lăcătuş ? a răspuns omul.
Sclavii şi libertatea
Iată o poveste care poate fi auzită pretutindeni, pentru că se regăseşte în aproape toate culturile.
Stăpânul şi-a chemat într-o zi sclavii şi le-a spus:
— Sunteţi liberi.
— Cum ? au strigat sclavii. Dar nu tu hotărăşti acest lucru! Noi trebuie s-o facem, altfel nu are nici un rost!
— Ei bine, a spus stăpânul, hotărâţi-vă.
— Cum ? au strigat din nou sclavii. Ne porunceşti ? Dar ce rost are să fim liberi ?
Discuţia, care pornise pe o cale greşită, a ajuns repede la ceartă. A urmat un război îndelungat, care a ţinut atât de mult încât cei care mai iau parte şi astăzi la el au uitat de ce anume a început.
Ponegrirea de sine
Cultul sinelui, atât de răspândit, începe adesea cu ponegrirea de sine. Este ceea ce ne arată această poveste evreiască din zilele noastre, pe care o putem auzi pretutindeni în Israel.
Trei rabini stau pe bancheta din spate a unui taxi. Primul oftează şi spune:
99
— Când mă gândesc la Dumnezeu, îmi dau seama că nu sunt mare lucru.
Cel de-al doilea rabin îi spune primului:
— Dacă tu nu eşti mare lucru, atunci ce sunt eu ? Nu sunt nimic.
Cel de-al treilea rabin îi spune celui de-al doilea:

— Daca tu nu însemni nimic, atunci eu ce sunt ? Mai puţin decât nimic! Sunt mai neînsemnat decât cel mai neînsemnat lucru de pe lumea asta!
Şoferul de taxi, care este negru, se întoarce spre ei şi le spune:
— Dacă vorbiţi astfel, dacă ziceţi cu toţii că nu sunteţi nimic, atunci eu ce sunt ? Nici nu există cuvinte ca să mă descrie! Nici măcar nu exist!
Cei trei rabini se uită la el şi spun:
— Cine se mai crede şi ăsta ?

Necurăţenia berzei

Aflăm dintr-o povestire hasidică răspunsul pe care 1-a dat într-o zi Yaakov Yitzhak.
I s-a pus întrebarea următoare:
— Talmudul spune că barza poartă în limba ebraică numele de Hassida, ceea ce înseamnă pioasă sau plină de iubire, pentru că ţine mult la puii ei. Atunci de ce se numără printre animalele necurate ?
Iată care a fost răspunsul:
— Fiindcă nu-şi dăruieşte dragostea decât puilor săi.

Cântecul şarpelui boa

Puterea eului (chiar şi închipuită) n-a fost poate nicăieri înfăţişată mai bine ca în această poveste africană:
îndată după începutul timpurilor, trăia într-o pădure un şarpe boa bătrân, care cânta. Pe spinare îi creştea iarba şi păsările veneau să-şi facă în iarba aceea cuibul. Glasul său de-acum cunoscut şi neîntrerupt însoţea viaţa tuturor. Până şi vântul îl asculta. Mii de gâze îi alergau pe trup. Se spunea că glasul şarpelui boa are darul de a vindeca toate bolile şi de a uşura naşterile.
Doi vânători străini au pătruns în pădure şi au vestit că-1 vor ucide pe bătrânul boa. Nu spuneau de ce, pentru că şarpele nu le făcuse nimic, dar faptul că se afla acolo, afirmau ei, era un soi de jignire pentru oameni şi puterea lor.
— Omul trebuie să vâneze şi să ucidă, ziceau cei doi vânători. Pentru asta s-a născut. Şi trebuie să ucidă mai cu seamă ceea ce nu pare făcut să fie ucis. Ceea ce se spune că nu trebuie ucis.
Locuitorii pădurii, care nu pricepeau ce voiau să spună vânătorii, au încercat să-1 scape pe bătrânul şarpe boa, care făcea parte de atâta vreme din viaţa lor. Dar cei doi vânători străini socoteau că vor da dovadă de o mare vitejie omorând şarpele. Ajunseseră chiar să pretindă că acel cântec al şarpelui este o neobrăzare.
Prin urmare, s-au afundat în pădure cu armele. Când au găsit şarpele boa, acesta s-a uitat ţintă la ei şi a început să cânte cu glas duios. Cântecul lui spunea: „Nu ucide şarpele acesta. Dacă mă ucizi, voi fi mereu cu tine. Pentru că pământul îmi este aşternut, iar stelele îmi sunt copii."
Vânătorii au ucis şarpele, precum promiseseră. Se spune că pădurea a fremătat de durere, că vântul a început să alerge urlând, că apele s-au oprit din curgere în clipa morţii şarpelui.
Vânătorii s-au aplecat să jupoaie şarpele, iar trupul animalului mort a început din nou să cânte. Cântecul spunea acelaşi lucru: „Nu ucide şarpele acesta. Dacă mă ucizi, voi fi mereu cu tine. Pentru că pământul îmi este aşternut, iar stelele îmi sunt copii."
Fără să ţină seama de cântec, vânătorii au jupuit şarpele, iar carnea au tăiat-o bucăţi şi au pus-o la uscat, ca mai apoi s-o vândă la piaţă. Cât a stat carnea la uscat, nici o muscă nu s-a apropiat de ea şi nici o pasăre n-a trecut prin văzduh.
Ajunşi la piaţă, cei doi vânători au pus carnea şarpelui pe o tejghea şi au aşteptat. Dar îndată ce se ivea un cumpărător,

bucăţile de carne începeau să cânte cântecul bătrânului boa. Cumpărătorii o luau la sănătoasa, cuprinşi de spaimă, aşa că vânătorii, care păreau că nu se tem de nimic, au hotărât să se ospăteze ei din carnea şarpelui.
Au pus-o, aşadar, la fiert, dar apa nu voia să clocotească şi vântul se ferea să înteţească focul. La urmă şi-au poftit nişte prieteni la masă. Dar îndată ce prietenii au întins mâna spre mâncare, bucăţile de carne au pornit din nou să cânte cântecul bătrânului boa, mereu acelaşi: „Pământul îmi este aşternut, iar stelele îmi sunt copii."
Oaspeţii, fireşte, au plecat în graba mare, aşa că n-au mai rămas decât cei doi vânători să mănânce carnea şarpelui. Aşa au şi făcut. Pe urmă au râgâit cu poftă şi s-au culcat, să mistuie mâncarea.

Când s-au trezit, şi-au simţit pântecele sfâşiat de asemenea dureri că nu mai vedeau nimic în jur. Din acea zi au orbit. Erau adesea văzuţi şezând la colţ de stradă, cu mâna întinsă către trecători. Cântau cu glas abia auzit, amândoi, cântecul bătrânului şarpe, devenit aproape de nerecunoscut.

Copilul bufniţei

O bufniţă căreia tocmai 1 se născuse un pui — undeva în Africa — i-a spus unei alte păsări:

— Am un copil! E nemaipomenit de frumos! E minunat! Cealaltă pasăre i-a răspuns:

— Stai să se facă ziuă şi-om vedea.

Leul şi omul

Un om a întâlnit într-o zi un leu, povesteşte Loqman într-una din fabulele sale. Cei doi au început să vorbească despre însuşirile fiecăruia, iar leul s-a lăudat cu puterea şi cu iuţeala lui pe care le credea fără seamăn.

Au trecut pe lângă un tablou care înfăţişa un om sugrumând un leu cu mâinile goale.

Omul a arătat spre tablou şi a început să râdă.

— Ah, a spus animalul, dacă s-ar afla pictori şi printre lei...

Lupul la şcoală

O istorioară scurtă cuprinsă în O mie şi una de nopţi este cea a lupului care a fost trimis la şcoală, ca să înveţe să citească. învăţătorul 1-a pus mai întâi să repete după el literele alfabetului: „a, be, ce" ... Insă lupul spunea mereu: „Miel, ied, oaie...", fiindcă numai făpturile din carne aveau loc în mintea lui şi nu le putea alunga.

O faptă bună

O poveste indiană din vechime spune că un om trăia de multă vreme sub povara unor gânduri negre. Blestema necontenit neamul omenesc, lacom şi crud. într-o zi, s-a hotărât să-şi ia viaţa. S-a aruncat de pe acoperişul unei clădiri foarte înalte. Un prieten care se afla alături de el a spus că, pentru prima oară după mulţi ani, în clipa în care se aruncase în gol, omul râdea cu hohote şi striga:

— Neamul blestemat va număra măcar cu unul mai puţin!

Omenescul este uneori prea omenesc

Legile ospeţiei

Câteodată, chiar atunci când toate formele datoriei şi ale convenienţelor par a fi îndeplinite, noţiunea de măsură este pierdută. Purtarea atinge atunci extreme care nu fuseseră poate închipuite.

O poveste indiană, istorisită adesea sub nenumărate forme, spune că un păsărar, foarte dibaci în pusul capcanelor, prindea păsări vii şi le vindea la târg.

într-o zi a găsit printre păsările prinse în laţ o porumbiţă, pe care a pus-o într-o colivie de bambus. Pe când străbătea o pădure deasă în drum spre satul lui, s-a iscat o furtună neobişnuită. Nu putea merge mai departe cu nici un chip. Omul a fost nevoit să se adăpostească sub un copac uriaş. S-a sprijinit de trunchiul copacului (rugându-1 să-1 ocrotească) şi a pus alături, pe pământ, colivia cu porumbiţa şi încă una, în care se zbăteau alte păsări.

Pasămite în acel copac îşi avea sălaşul, împreună cu bărbătuşul ei, porumbiţa pe care tocmai o prinsese. Bărbătuşul, care se adăpostise în scorbură de teama furtunii, i-a auzit ţipetele de jale. A ieşit din scorbură, nu fără frică, şi a văzut-o închisă în colivie, la picioarele copacului.

Cei doi porumbei au început să vorbească pe limba lor, pe care omul n-o înţelegea, deşi umblase mult prin pădure. Celelalte păsări au strigat şi ele spre porumbel:

— Repede! Coboară! Scapă-ne!

— Uite că a adormit! Nu te teme! Haide!

într-adevăr, vânătorul dormea dus, cu bărbia în piept.

Porumbelul bărbătuş s-a dat jos din copac şi, cu lovituri de cioc şi de gheare, a încercat să desfacă închizătoarea coliviei unde se afla soaţa sa.

— Ce faci ? I-a întrebat ea.

— încerc să desfac legăturile.

— De ce ? Ai altceva de făcut mai întâi.

— Ce anume ?

— Omului acestuia îi este frig. Trebuie să-1 încălzeşti. Bărbătuşul s-a mirat foarte şi i-a spus porumbiţei închise

în colivie:
— Să-1 încălzesc pe duşmanul nostru ? Pe cel care te-a prins şi vrea să te vândă la târg ? Ţi-ai pierdut cumva minţile ?
— Nicidecum, a răspuns hotărât porumbiţa. Mintea mea este cât se poate de limpede, chiar dacă mă aflu închisă în colivie. Poate chiar mai limpede ca înainte.
Celelalte păsări ţipau şi se zbăteau în colivie:
— Nu pleca urechea la vorbele soaţei tale fără minte! Scapă-ne! Nu mai întârzia!
Tulburat de purtarea porumbiţei, bărbătuşul a întrebat-o:
— Ce vrei să spui ?
— Ai uitat ce-ai învăţat, i-a răspuns ea. Duşmanul nostru a ales acest copac să se adăpostească de furtună şi să-şi tragă sufletul, iar copacul este casa noastră. Omul este, aşadar, oaspetele nostru. Soarta, care mai poartă şi numele de întâmplare, 1-a îndreptat în noaptea asta spre noi. Chiar dacă rătăceşte pe tărâmul întunecat al somnului, cu capul plecat, cu braţele vlăguite, este mai preţios decât noi. îi datorăm respect şi ajutor.
— N-o asculta! ţipau celelalte păsări. Nu te lua după această lege! O lege pe care o urmezi întocmai este o prostie!
— Soarta a făcut să izbucnească furtuna! a spus o altă pasăre. Soarta 1-a mânat pe vânător până aici!
— Da! Ca să ne dai drumul!
— Soarta 1-a adormit!
— Grăbeşte-te, să nu se trezească!
— Vrei să-ţi vezi soaţa în robie ?

Bărbătuşul stătea însă nemişcat dinaintea coliviei unde se afla porumbiţa. Aceasta, care părea liniştită şi sigură de sine, i-a mai spus:
— Nu pleca urechea la strigătele celorlalţi, pentru că sunt copleşiţi de suferinţă. Trebuie să ascultăm în noaptea asta de o poruncă mai presus de noi. Nu te preface că n-o auzi. Priveşte dincolo de mine. Du-te şi caută nişte vreascuri uscate şi încălzeşte-1 pe omul acesta şi grăbeşte-te, pentru că a început să tremure de frig.
Bărbătuşul şi-a luat zborul spre adâncul pădurii. Nu era lucru uşor să găseşti vreascuri uscate pe vreme de furtună. Pasărea a plecat şi s-a întors de mii de ori, aducând rămurele, bucăţele de scoarţă şi muşchi, pe care le-a pus grămadă la rădăcina copacului, la adăpost de vânt şi de ploaie, în vreme ce păsărarul, zdrobit de oboseală, dormea dus. Când grămada a fost destul de mare, fără să ţină seama de strigătele de indignare ale celorlalte păsări închise în colivie, porumbelul, îndemnat de soaţa lui, a plecat în căutare de foc. A intrat, înfruntând primejdia, în mai multe case de ţărani unde focul ardea în sobă. S-a ascuns şi, printr-un şiretlic, a izbutit să prindă în cioc şi să ducă în pădure o bucăţică de jăratic. A ţinut-o sub aripă, şi-a ars penele ca s-o ferească de vânt şi de ploaie. Dar tăciunele s-a stins.
A luat-o de la capăt, a doua, a treia, a patra oară. La a cincea încercare, când era la capătul puterilor, a putut aprinde focul lângă vânătorul adormit.
Se făcuse noapte. Pasărea stătea pe o creangă, ostenită după şase ceasuri de trudă. Vânătorul s-a trezit şi a întins mâinile spre flacără. A mai pus apoi nişte vreascuri pe foc. Furtuna nu se mai oprea. Cei doi porumbei, care nu-1 slăbeau din ochi pe vânător, l-au văzut cum îşi duce mâna spre stomac.
— E flămând, i-a spus porumbiţa bărbătuşului.
— Da, e flămând, a spus şi bărbătuşul. E oaspetele nostru. Trebuie să-i dăm să mănânce.

— Ai dreptate, i-a spus porumbiţa din colivie. Trebuie să-i dăm să mănânce. Neapărat.
Se înţeleseseră de minune. La acel ceas târziu de noapte, nu putea fi vorba să se găsească prin pădure ceva de mâncare pentru vânător. Totul era întunecat şi potrivnic. Bărbătuşul şi-a lipit atunci aripile de trup şi s-a lăsat să cadă în flăcări, sub privirile uluite ale vânătorului. într-o clipă, aripile i-au ars şi pielea s-a rumenit, iar viaţa 1-a părăsit. Vânătorul, care a înţeles pe dată ce voia să însemne acest lucru, a simţit cum i se umplu ochii de lacrimi. A deschis uşa coliviei şi a lăsat porumbiţa să-şi ia zborul, cerându-i iertare şi ei, şi celorlalte păsări.
Dar porumbiţa, în loc să zboare spre pădure, s-a alăturat bărbătuşului şi s-a lăsat mistuită de flăcări.
Florile cele noi
Un grădinar din Hedjaz a auzit într-o zi un călător vorbind despre nişte flori minunate,

care creşteau departe de acel loc, în grădinile din Mossul. Grădinarul 1-a rugat pe călător să-i descrie în amănunt acele flori necunoscute. După aceea s-a apucat de treabă.
Trei ani mai târziu, a vestit că în grădina sa puteau fi văzute florile acelea noi şi neasemuite. A venit o mulţime de lume şi s-a minunat. Călătorul a venit şi el şi i-a spus grădinarului că florile îi păreau întocmai ca acelea pe care le văzuse în grădinile din Mossul.
Grădinarul, ameţit de bucurie, a hotărât să plece în călătorie pentru a putea vedea cu ochii lui deosebirea dintre florile sale şi surorile lor din grădina de departe.
După câteva luni, trei tinere din Mossul au găsit într-una din grădinile oraşului trupul unui străin care se înjunghiase.

Florile Sfintei Elena

Se spune că trăia în Ungaria, în Evul Mediu, o sfântă creştină pe nume Elena. încă de când era o copilă, sfânta trăise

în mijlocul florilor, pe care le iubea mai mult decât orice pe lume. Le admira, le mirosea, le culegea, le împletea cunună şi aşa îşi petrecea toată ziulica printre ele.
Mai târziu, ascultând de voia părinţilor — dar şi de chemarea din sufletul ei —, a hotărât să îmbrace rasa călugărească. A învăţat curând că Dumnezeu cere de la orice fiinţă omenească ce-şi închină viaţa lui să se desprindă de bucuriile şi plăcerile lumeşti. Numai că florile erau singura bucurie a tinerei Elena. A hotărât însă să le dea uitării cu totul şi să-şi petreacă zilele închisă în chilia întunecoasă.
Pe urmă, Elena a căpătat stigmatele, semnele pătimirii lui Cristos, pe mâini şi pe picioare. Dar — ca şi cum înţelepciunea dumnezeiască, într-un chip destul de curios, încerca să-i arate Elenei că renunţarea totală este nesăbuită şi excesivă şi că poate fi chiar mai rea decât bucuria pe care este chemată s-o alunge — au apărut într-o zi pe pielea tinerei călugăriţe, în jurul stigmatelor, pete colorate care aduceau cu nişte flori, trandafiri şi violete.
Elena, care se credea urmărită de rămăşiţele iubirii ei pentru flori (ori poate că se temea de ispita deşertăciunii), zgâria cu unghia petele colorate până ce i se jupuia pielea.
Celelalte călugăriţe, care băgaseră de seamă ce se întâmpla, culegeau florile de pe pielea Elenei şi le păstrau ca pe o co-

moara.

Furnicile din Damasc

Se cunosc numeroşi pustnici creştini care au trăit în singurătate, în inima deşertului, şi au căpătat tot soiul de obiceiuri ciudate. Unul trăia îmbrăcat în lanţuri din cap până-n picioare, cu privirea întoarsă mereu spre răsărit. Altul îşi găsise adăpost în trunchiul unui copac uscat. Un sistem ingenios de cuie ascuţite, bătute în scoarţă, îl împiedica să doarmă, deoarece capul îi cădea în cuie de câte ori se lăsa pradă somnului. Alţii, precum Sfântul Simion, au petrecut zeci de ani în vârful unui stâlp, în pustiu, pentru a se afla mai departe de pământ

şi mai aproape de cer. Alţii au trăit multă vreme într-o încăpere strâmtă, cu totul lipsită de lumină. Unul din aceşti sfinţi era atât de murdar şi de plin de bube că avea viermi la colţurile gurii. Când cădea vreunul, sfântul îl lua de jos şi-1 punea la loc.
în tradiţia arabă, unde întâlnim multe asemenea poveşti, se spune că un sfânt trebuia să ajungă pe jos de la Damasc la Bagdad. înainte de a pleca din Damasc, un prieten i-a dăruit câţiva pumni de grâu, cu care avea să se hrănească pe drum.
Când a ajuns la Bagdad şi a scos ultimele boabe din traistă, a găsit şi câteva furnici.
— Nenorocire, şi-a spus el. Din nebăgare de seamă, când am luat grâul, am luat şi furnicile. Le-am smuls din casa lor şi din sânul familiei. Asta nu se poate.
Şi a făcut cale-ntoarsă ca să ducă furnicile înapoi la Damasc.

Ochii şi lacrimile

Un alt pustnic arab, care se numea Sabet, îşi petrecea zilele plângând. Plângea atât de straşnic şi de tare că s-a îmbolnăvit de ochi.
A fost chemat un medic, iar acesta s-a uitat la ochii lui Sabet şi a zis:
— Nu-ţi pot da nici un leac decât dacă-mi făgăduieşti ceva.
— Ce anume ? a întrebat pustnicul.
— Făgăduieşte-mi că n-ai să mai plângi, a spus medicul. Atunci pustnicul s-a mâniat şi 1-a alungat pe medic, strigând:
— Dar la ce oare mi-ar sluji ochii dacă n-aş mai plânge ?

Taurul furat

Povestea aceasta vine din Maghreb.

într-o noapte neagră ca smoala, un om a hotărât să fure un taur nespus de frumos din grajdul tribului vecin. A pornit spre grajd, unde a potolit câinele aruncându-i un pumn de măruntaie de oaie, a tăiat gardul de nuiele, a deschis cu grijă poarta, a trecut o funie pe după grumazul taurului şi 1-a scos afară.

Taurul se lăsa în voia omului. Hoţul a trecut pnntr-un sat, a urcat pe coasta unui deal întunecat şi a pornit să străbată o pădure de stejar. Deodată, când a ajuns la marginea pădurii, a zărit o lumină roşiatică printre crengi. Nu se putea înşela: era lumina răspândită de un om foarte sfânt, pe numele său Sidi El Rerib, care-şi avea coliba în acel colţ de pădure.

Tulburat, hoţul a şovăit. Auzise multe despre puterile ciudate ale pustnicului, care, se zicea, avea darul de a citi tainele inimii şi de a însufleţi lucrurile fără viaţă. Aşa că n-a cutezat să iasă din pădure prin dreptul colibei. Nădăjduind că taurul nu va face gălăgie, a luat-o pe un drum ocolit şi a mers aşa multă vreme prin întuneric, într-o direcţie pe care o cunoştea, pe o cărare mult mai întortocheată decât cea pe care mersese până atunci. Din când în când se izbea de trunchiurile copacilor şi auzea în spate răsuflarea taurului furat.

Ajuns la marginea pădurii, a zărit aceeaşi lumină roşie. Hoţul şi-a simţit inima bătând cu putere şi s-a gândit: „Poate că este ochiul sfântului." Apoi s-a liniştit, a cugetat şi şi-a spus în cele din urmă că mersese în cerc, din pricina întunericului, şi se trezise în locul de unde plecase.

A pornit din nou la drum prin pădurea întunecată. A mers pe cărări necunoscute, şi-a rupt veşmintele în spini, s-a zgâriat şi s-a trezit deodată pe marginea unei prăpăstii, alunecând pe pietre, şi a trebuit să se ţină zdravăn de funia taurului ca să nu cadă în hău, a pornit iar la drum, a crezut că zăreşte printre crengile copacilor un munte pe care-1 ştia, s-a speriat, s-a trezit iar la marginea pădurii — iar aici a văzut din nou lumina sfântului pâlpâind în întuneric.

Cuprins de spaimă, dar fără să dea drumul funiei de care ducea taurul, s-a afundat iar în pădure, năuc, cu mintea rătăcită, suflând din greu. Şi-a pipăit braţele şi capul ca să fie sigur că este treaz şi viu, apoi a început să alerge ca să scape de frică, împiedicându-se la fiecare pas. A auzit deodată în spatele lui, aproape, un glas care-1 întreba:

112

113

TTi

— Unde fugi ?

N-a avut putere să se întoarcă. Fără să lase funia din mână, a luat-o din nou la goană şi a tot fugit până n-a mai putut. Sângele îi curgea şiroaie din mulţimea de răni. Când s-a oprit, cu răsuflarea tăiată, a auzit lângă el acelaşi glas liniştit care-1 întreba:

— Unde fugi ? De ce vrei să scapi ?

De această dată, hoţul a rămas o clipă nemişcat, cu privirea aţintită în întuneric. Ştia că nu poate merge mai departe. Ştia şi că are să i se întâmple ceva de care nu se putea feri. S-a întors, aşadar, încet şi s-a uitat.

L-a văzut pe sfânt în spatele lui, în picioare, cu braţele încrucişate. Avea în jurul gâtului funia de care hoţul dusese taurul. O lumină roşie îi strălucea în jurul ochilor.

Hoţul s-a prăbuşit în genunchi şi a scăpat funia din mână.

Trupul i-a fost găsit a doua zi. Pântecele îi era adânc străpuns în două locuri. O fi fost vreo ţeapă ori vreun par, au spus oamenii, ori poate o bâtă cu vârf de fier.

Se prea poate, a spus cineva, să-1 fi împuns un taur.

Sărbătoarea naşterii

în anii '30, un mexican sărbătorea cu prietenii naşterea primului său băiat.

— Sunt atât de fericit, a spus el, că aş fi în stare să mă sinucid de bucurie!

— Nu, nu eşti în stare să faci aşa ceva, i-au spus cei din jur, ca şi cum ar fi vrut să-1 pună la încercare.

Omul a luat atunci un pistol şi şi-a zburat creierii.

Cele două brăţări

Tagore spune povestea lui Govinda, marele predicator sikh, care citea cărţile sfinte aşezat pe o stâncă, lângă un râu. învăţăcelul său, Raghunath cel bogat, s-a înclinat în faţa lui şi i-a dăruit două frumoase brăţări de aur împodobite cu pietre preţioase.

114

Govinda a luat una din brăţări şi a învârtit-o între degete. Brăţara i-a căzut din mână, a

alunecat pe stâncă şi a fost înghiţită de apele repezi.
Raghunath a scos un strigăt şi s-a aruncat în apă. A căutat îndelung brăţara, în vreme ce Govinda se cufundase din nou în cărţi.
Se făcuse seară când învăţăcelul s-a întors la mal, obosit şi ud.
— Dac-ai vrea numai să-mi arăţi unde a căzut, i-a spus el înţeleptului, poate că aş găsi brăţara.
Govinda a luat atunci cealaltă brăţară şi a aruncat-o în bulboană, spunând:
— A căzut chiar acolo!
Preafrumoasa călugăriţă
Odată, demult, trăia într-o mănăstire din Japonia o preafrumoasă călugăriţă care purta numele de Ryonen. Urma cu străşnicie regulile, care erau foarte aspre, şi era cunoscută pentru marea ei isteţime. Mai târziu, pentru că toţi călugării erau tulburaţi de frumuseţea ei, a luat un cuţit şi şi-a brăzdat chipul.
înainte de asta, Ryonen strălucea de frumuseţe. Un călugăr tânăr, cuprins de dorinţă, a dus-o într-o seară în chilia lui. Ryonen l-a lăsat să încuie uşa. Dar când călugărul a vrut să facă dragoste cu ea, Ryonen i-a răspuns:
— Mâine. Azi nu pot. Călugărul a lăsat-o să plece.
A doua zi era mare sărbătoare. O mulţime numeroasă se înghesuia în templu, când preafrumoasa călugăriţă, Ryonen, a păşit spre tânărul călugăr. S-a despuiat de veşminte, iar când a rămas goală, în mijlocul tuturor, i-a spus călugărului:
— Am venit, sunt gata. Dacă vrei să facem dragoste, s-o facem aici şi acum.
Călugărul a luat-o la fugă şi a ieşit din templu.
115

Iar ultimul nostru personaj este moartea
Diseară la Samarkand
Cea mai cunoscută dintre poveştile legate de moarte este de origine persană. Iată cum o istoriseşte Fanduddm Attar.
într-o dimineaţă, califul unei cetăţi vestite 1-a văzut pe marele vizir pradă unei straşnice tulburări. L-a întrebat care este pricina, iar vizirul î-a spus:
— îngăduie-mi, rogu-te, să părăsesc chiar astăzi cetatea. -De ce?
— Azi de dimineaţă, când am străbătut piaţa ca să vin la palat, am simţit o izbitură în umăr. M-am întors şi am văzut moartea uitându-se ţintă la mine.
— Moartea ?
— întocmai. Am recunoscut-o pe dată, aşa cum era ea îmbrăcată în negru şi cu un şal roşu. Este aici. Se uita la mine ca să mă sperie. Pentru că mă caută, de asta sunt încredinţat. Lasă-mă să plec din oraş tot acum. Am să iau calul cel mai iute şi diseară am să fiu la Samarkand.
— Era chiar moartea? Eşti sigur ?
— Cât se poate de sigur. Am văzut-o cum te văd. Sunt sigur că era ea, aşa cum ştiu că tu eşti tu şi nimeni altcineva, îngăduie-mi să plec, rogu-te.
Califul, care ţinea la vizir, l-a lăsat să plece. Omul s-a întors acasă, a înşeuat cel mai bun cal şi a ieşit în galop prin-tr-una din porţile oraşului, îndreptându-se spre Samarkand.
Ceva mai târziu, califul, mânat de un gând tainic, a hotărât să se deghizeze, cum făcea câteodată, şi să iasă din palat. S-a dus singur în piaţa cea mare, s-a pierdut în zarva târgului,
119
s-a uitat după moarte, a zărit-o şi a recunoscut-o. Vizirul nu se înşelase. Era chiar moartea, înaltă şi slabă, înveşmântată în negru, cu chipul pe jumătate acoperit de un şal de bumbac roşu. Umbla de colo colo prin piaţă fără să fie băgată în seamă, atingând uşor cu degetul umărul unui negustor care-şi înşira marfa pe tejghea ori braţul unei femei purtând o legătură de frunze de mentă, ferindu-se din calea vreunui copil care alerga spre ea.
Califul s-a îndreptat spre moarte. Aceasta 1-a recunoscut pe dată, cu toate că era deghizat, şi s-a înclinat în semn de respect.
— Am să te întreb ceva, i-a spus încet califul.
— Te ascult.
— Marele vizir este un bărbat încă tânăr, în plină putere, harnic şi, după câte ştiu, cinstit. De ce azi de dimineaţă, când venea la palat, l-ai împins şi l-ai speriat ? De ce te-ai uitat urât la el ?
Moartea a părut uşor surprinsă şi i-a răspuns califului:

— Nu voiam să-1 sperii. Nu m-am uitat urât la el. Doar că, atunci când ne-am întâlnit întâmplător în mulţime şi l-am recunoscut, nu mi-am putut ascunde mirarea, iar el s-a gândit poate că-1 ameninţ.
— De ce mirare ? a întrebat califul.
— Fiindcă, a răspuns moartea, nu mă aşteptam să-1 văd aici. Am întâlnire cu el deseară la Samarkand.

Semnele morţii

O poveste chinezească ne spune că semnele pe care le trimite moartea şi care alcătuiesc într-un fel limba ei nu sunt întotdeauna înţelese cum se cuvine.
într-o zi, un tânăr s-a aşezat în genunchi pe malul unui râu. Şi-a cufundat braţele în apă pentru a-şi răcori faţa, şi a zărit deodată chipul morţii.
S-a ridicat, cuprins de spaimă, şi a întrebat:
— Ce vrei de la mine ? Sunt încă tânăr! De ce vii după mine fără să-mi dai mai întâi un semn ?

— Nu vin după tine, a răspuns glasul morţii. Linişteşte-te şi întoarce-te acasă, pentru că aştept pe altcineva. N-am să vin la tine fără să-ţi dau mai întâi un semn, îţi făgăduiesc.
Tânărul s-a întors voios acasă. Au trecut anii, s-a însurat, a avut copii, a trăit o viaţă liniştită. într-o zi de vară, aflân-du-se pe malul aceluiaşi râu, s-a oprit din nou să se răcorească. A zărit din nou chipul morţii. I-a dat bineţe şi a vrut să se ridice. Dar o putere grozavă îl ţinea îngenuncheat la marginea apei. S-a speriat şi a întrebat:
— Ce vrei ?
— Pe tine, a răspuns glasul morţii. De data asta am venit să te iau.
— Dar mi-ai făgăduit că n-ai să vii după mine fără să-mi trimiţi mai întâi un semn! Nu ţi-ai ţinut făgăduiala!
— Ba mi-am ţinut-o, a zis moartea.
— Cum aşa ?
— In mn de chipuri. De fiecare dată când te uitai în oglindă, vedeai alte zbârcituri, tot mai multe şi mai adânci, şi vedeai cum îţi încărunţeşte părul. Simţeai că sufli din ce în ce mai greu şi că te mişti din ce în ce mai anevoie. Cum poţi spune că nu ţi-am dat nici un semn?
Şi 1-a tras la fundul apei.

Catargul uitat

Un bătrân pescar irlandez obişnuia să povestească această întâmplare.
O barcă mergea la pescuit pe mare, pnntre stânci. Pe când pescarii se apropiau de prima stâncă, şi-au dat seama că uitaseră catargul pe uscat, fiindcă era încă întuneric.
S-au întors, aşadar, la ţărm, să caute catargul. Pe chei se afla un om, cunoscut drept cel mai bun pescar pnntre stânci de pe coastă — căci există întotdeauna unul mai bun decât ceilalţi, chiar când e să dea cu ciocanul. L-au luat şi pe el în barcă şi au plecat.
Fiecare om din echipaj s-a aşezat pe câte o stâncă şi aşa au pescuit toată ziua. Seara, barca a trecut printre stânci să

strângă pescarii şi să se întoarcă la ţărm. Dar cel mai bun pescar de pe coastă n-a putut fi găsit nicăieri.
Fusese luat de un val uriaş, fiindcă îi sunase ceasul.
Iar oamenii din echipaj îşi spuneau, în vreme ce barca se întorcea, odată cu noaptea:
— Ne gândeam azi-dimineaţă că ne-am întors să luăm catargul. De fapt, ne-am întors să-1 luăm pe pescar.

Moartea lui Avraam

Iată cum este povestită moartea lui Avraam în tradiţia arabă.
Domnul îi făgăduise lui Avraam să nu-i ia viaţa decât în ziua aleasa chiar de el. Numai că Avraam, deşi era acum foarte bătrân, nu dădea semne că ar vrea să părăsească această lume. Domnul s-a folosit atunci de un şiretlic. A trimis un înger, sub chipul unui moş vlăguit şi tremurând. Moşul s-a târât până la uşa lui Avraam, care î-a deschis.
— Avraame, i-a spus moşul, căruia i se prelingeau, pe la colţurile gurii, un soi de bale gălbui, dă-mi ceva de mâncare.
— Mai poţi mânca ? a întrebat Avraam.
— Mai pot.
— N-ar fi oare mai bine să mori decât să trăieşti în starea asta jalnică şi nenorocită ?
— Nu, a spus moşul, vreau să mai trăiesc.
Avraam a ridicat din umeri şi, cum păstra întotdeauna ceva hrană pentru cei înfometaţi

care se întâmpla să-i bată la uşă, i-a dat-o îngerului cu chip de moş. I-a pus dinainte un blid de supă de linte şi o bucată de pâine. Moşul s-a aşezat pe pământ, în faţa uşii, şi a început să mănânce. Dar cum mâinile îi tremurau, jumătate din supă 1 s-a vărsat pe genunchi. Firimiturile de pâine şi bucăţelele de legume i se prinseseră în barba soioasă. Pufnea, scuipa, se pârţâia şi-şi trăgea mucii.
— Avraame, a spus el cu un fir de glas, ajută-mă să mănânc. Avraam, care avea o inimă tare miloasă, a făcut întocmai. A apucat blidul şi 1-a apropiat de buzele tremurande

ale bătrânului. Lua boabele de linte cu mâna dreaptă şi le băga în gura fără dinţi. A văzut astfel de aproape pielea zbârcită, bubele, ochii stmşi şi trupul scuturat de fiori.
Deodată 1-a întrebat: , — Câţi ani ai ?
îngerul-moş a ridicat spre Avraam obrazul fleşcăit, 1-a privit o clipă şi i-a spus ceva mai mult — cu câteva luni — decât vârsta lui Avraam. Atunci acesta a strigat:
— Ia-mă, Doamne, înainte să ajung ca omul acesta!
Şi şi-a dat sufletul.
Moartea lui Moise
Aceeaşi tradiţie ne arată cum anume a murit Moise.
îngerul morţii a fost dm nou nevoit să se folosească de un şiretlic pentru a-i veni de hac lui Moise. A coborât din cer şi i-a dat bineţe, cu mult respect.
— Cine eşti tu ? 1-a întrebat Moise. Nu te cunosc, nu te-am văzut niciodată.
— Sunt îngerul morţii.
— Şi ce doreşti ?
— Am venit să-ţi iau sufletul.
— Şi pe unde anume vrei să mi-1 scoţi din trup ? a întrebat Moise, care nu avea nici un chef să moară.
— Prin gură, a răspuns îngerul morţii.
— Cu gura aceasta am vorbit cu Domnul.
— Atunci prin ochi.
— Cu ochii am văzut chipul luminos al Domnului.
— Am să ţi-l scot atunci prin urechi.
— Cu urechile am auzit glasul şi cuvântul Domnului.
— Prin mâini, atunci.
— Cu mâinile am apucat tablele legii, pe care mi le-a dăruit Domnul.
— Atunci prin picioare.
— Cu picioarele, a spus Moise, am stat drept în faţa Domnului si i-am vorbit în taină!

Atunci îngerul morţii i-a spus lui Moise:
— îmi pare că ai băut cam mult vin, fiindcă grăieşti ca un om beat.
înfuriat, Moise a strigat:
— Cum poţi spune că am băut vin ? Nu se află pe lume om mai cumpătat decât mine! Vino mai aproape şi vezi dacă miros a vin!
Moise a deschis gura. îngerul morţii a venit lângă el, iar Moise, cu toată puterea, i-a suflat în faţă.
îngerul morţii i-a luat pe dată sufletul şi 1-a dus departe de pământ.
Dansul morţii
Tot în tradiţia arabă găsim această poveste a morţii care vine aproape pe nesimţite.
Doi prinţi s-au înfruntat într-o luptă nespus de grea. Unul dintre ei, şi anume cel ce pornise la război, a fost învins şi prins. Ştia că i se va tăia capul, după legile împărăţiei. Dar, fiind vorba de un prinţ de neam ales, învingătorul a poruncit să fie dus într-un palat minunat, unde avea să se bucure de cele cuvenite rangului. Era înconjurat de slugi, muzicanţi şi dansatoare, iar faptul că se afla în mâinile duşmanului părea chiar un noroc. Cu toate acestea, prinţul întemniţat, care ştia că va muri, nu-şi putea alunga tristeţea de pe chip, deşi serbările se ţineau lanţ. Astfel au trecut săptămâni întregi, care s-au făcut luni, până în ziua în care răzvrătitul i-a trimis vorbă învingătorului, cerându-i să-1 ucidă cât mai repede.
A doua zi, învingătorul 1-a poftit pe învins în palatul său. Ospăţul, muzica şi dansurile au fost socotite fără seamăn de către toţi cei de faţă, afară doar de cel întemniţat, care era mereu trist şi care a strigat deodată:
— Când oare ai să te înduri să-mi dăruieşti moartea ?
— Ai răbdare, a răspuns învingătorul. Iată-1 pe primul meu călău.

Un preafrumos bărbat, cu chipul acoperit de o mască şi cu o sabie sclipitoare în mână, a intrat în încăpere şi a început să danseze. Dansa cu o forţă şi cu o eleganţă nemaivăzute. Sabia spinteca aerul cu graţie. Toţi erau vrăjiţi, chiar şi prinţul osândit, pe lângă care călăul-dansator a trecut de mai multe ori.
Minunatul dans a ţinut multă vreme, până când osânditul s-a scuturat de vrajă şi i-a spus prinţului învingător:
— Cât va ţine dansul acesta? Când ai să porunceşti să mi se taie capul ?
învingătorul i-a răspuns zâmbind:
— Capul ţi s-a tăiat demult. Apleacă-te puţin şi ai să vezi, are să cadă.
Copilul care voia să-şi ia viaţa
Iată ce spune o poveste africană, de origine sana.
Un copil s-a sculat într-o dimineaţă şi a spus că vrea să se omoare. A plecat de acasă, a mers şi a tot mers până ce s-a trezit în faţa unui baobab, căruia i-a zis:
— Prăbuşeşte-te peste mine, baobabule! Prăbuşeşte-te peste mine!
O pasăre, care trecea pe acolo, a început să cânte:
— Nu, nu-1 asculta, baobabule! Nu-1 asculta, minte! Copilul a alungat pasărea cât a putut de depaite şi i-a cerut
din nou baobabului să-1 strivească. Dar pasărea s-a întors tot atunci şi a început din nou să cânte:
— Nu, nu-1 asculta, baobabule! Nu-1 asculta, minte! Copilul, supărat, a ucis pasărea şi a rugat din nou copacul
să-i ia viaţa. Dar pasărea moartă, căzută lângă copac, a început să strige: Minte! Minte!
Atunci copilul a ars pasărea şi i-a cerut din nou baobabului să se prăbuşească peste el şi să-1 omoare.
Cenuşa păsării striga însă că minte.
Copilul a adunat atunci cenuşa păsării pe care o ucisese şi s-a dus s-o arunce în râu, fără să bage de seamă că o mână

de cenuşă căzuse sub o tufă. S-a întors şi s-a aşezat sub baobab şi 1-a rugat să se prăbuşească peste el şi să-1 strivească.
Dar pumnul de cenuşă, purtat de vânt, a prins glas şi a strigat:
— Nu, nu-1 asculta, baobabule! Nu-1 asculta, minte!
Copilul a adunat cu grijă pumnul de cenuşă şi s-a dus să-1 arunce în apele râului. Pe urmă s-a întors lângă copac şi i-a cerut încă o dată să se prăbuşească peste el.
De această dată nu s-a mai auzit nici un glas.
Atunci baobabul s-a aplecat, s-a prăbuşit şi a strivit capul copilului.
Dacă pasărea n-ar fi fost ucisă în ziua aceea, de fiecare dată când o fiinţă omenească vrea să-şi ia viaţa, pasărea ar fi lângă ea şi ar încerca s-o împiedice.
Isus şi gustul apei
Se pare că această scurtă povestire despre Isus s-a născut undeva în Persia.
Era o zi de vară.
Isus a băut apă dintr-un izvor limpede şi a găsit-o minunată. La izvor a venit o femeie, care a luat apă şi a vărsat-o într-un ulcior. Isus, care nu-şi potolise încă setea, i-a cerut femeii o gură de apă. Femeia i-a întins ulciorul.
De această dată, Isus a găsit că apa avea un gust amar şi s-a mirat:
— Apa izvorului şi apa din ulcior nu se deosebesc. De ce oare apa izvorului îmi pare dulce, iar apa din ulcior amară ? Ce poate să însemne acest lucru ?
Ulciorul a început a grăi şi i-a spus:
— Pentru că eu sunt bătrân. Lutul din care am fost făcut, şi care e vechi ca lumea, a fost frământat de mii de ori. Am fost chiup, strachină şi ulcior. Şi aş mai putea căpăta mii de chipuri, în veacurile care vin, fără să pierd vreodată gustul amar pe care îl simţi în apa mea şi care este gustul morţii.

O zi de suferinţă
Tot în Persia, se spune că un om şi-a pierdut într-o zi tatăl şi jelea:
— Sufăr! Sufăr peste poate! N-am simţit în viaţa mea o suferinţă ca asta care mă încearcă astăzi.
Un vechi prieten care trecea pe acolo i-a spus:
— Ce-ar trebui atunci să spunem despre tatăl tău?

Un cap bun de tăiat cu sabia

Urabe Kenko, scriitorul japonez, ne povesteşte următoarea întâmplare.

Trăia undeva un ghicitor vestit, care se pricepea la chipuri. Intr-o zi a venit la el stareţul unei mănăstiri, care 1-a întrebat:

— Uită-te bine la mine. Am eu un chip bun de lovit cu sabia ?

Ghicitorul s-a uitat la chipul bonzului şi i-a răspuns:

— Da, aşa este.

— Dar ce anume de pe chipul meu îţi arată acest lucru ?

— Nimic mai uşor, a spus ghicitorul. Viaţa pe care ţi-ai ales-o ar trebui să te scutească de teama de a fi lovit şi rănit la cap. Cu toate astea, nu ţi-ai putut alunga acest gând. Iar gândul ăsta care ţi s-a strecurat în minte te sorteşte unei lovituri.

De fapt, puţin după aceea, călugărul a fost ucis de o săgeată.

Greşeala

O poveste evreiască bine cunoscută, cu mii de variante, ne arată cum cineva a fost luat drept altcineva şi cât de triste pot fi urmările unei astfel de greşeli.

Un mărunt negustor evreu, pe nume Simon, n-avea alt gând decât să facă avere. Punea deoparte ban cu ban, se zgârcea când era vorba de chirie, de haine, de mâncare, cu o încrâncenare nemaipomenită. Totul i se părea prea frumos,

prea scump. Chiar şi ceea ce era neapărat trebuincios i se părea prea mult. Trăia în cea mai cruntă mizerie.

După treizeci de ani de lipsuri — asta se întâmpla la sfârşitul veacului trecut — Simon, aşa cum nădăjduise, a ajuns bogat. Viaţa lui s-a schimbat dintr-odată: n-a mai fost nevoit să muncească, a mers la frizer, şi-a tăiat unghiile, şi-a cumpărat haine scumpe de la cei mai mari croitori din Paris şi s-a dus pe Coasta de Azur.

In prima zi, la Nisa, pe când ieşea dintr-un hotel, încălţat cu nişte pantofi fără cusur, îmbrăcat cu pantaloni strâmţi, cu o haină nouă din cea mai bună stofă de lână scoţiană, cu cravată, baston şi pălărie, şi pornea pe Promenade des Anglais, a fost trântit la pământ de o trăsură.

Fusese rănit de moarte. Simon zăcea pe trotuar, abia su-flând, cu oasele rupte. Mulţimea cuprinsă de milă se adunase în jurul muribundului.

Năucit de durere, cu ochii plini de lacrimi amare, Simon şi-a ridicat pentru ultima oară privirea spre cer şi a strigat:

— De ce ?... De ce m-ai lovit de moarte, tocmai azi ? Atunci, spre marea uimire a tuturor celor de faţă, norii

s-au despicat şi s-a auzit glasul lui Dumnezeu care spunea:

— Ca să-ţi spun drept, Simon, nu te-am recunoscut.

După moarte

Un scurt dialog de origine zen:

— Inţeleptule, ce se întâmplă cu cel care se trezeşte din moarte ?

— Nu ştiu.

— Nu eşti oare treaz ?

— Ba da. Dar nu sunt mort.

Altă confuzie

Povestea ce urmează este de origine spaniolă. Un om cade de la etajul treizeci al unei clădiri şi strigă, în cădere:

— Sfinte Antoane! Sfinte Antoane! Scapă-mă!

O mână puternică se iveşte din nori şi—1 apucă.

— Oh, mulţumescu-ţi ţie, Sfinte Antoane! strigă omul.

— Care Sfânt Anton ? întreabă un glas nevăzut.

— Sfântul Anton din Padova!

— Nu sunt eu acela, spune glasul.

Degetele se desfac şi omul se zdrobeşte de caldarâm.

Doctorul scăpat de la moarte

Nastratin Hogea, se înţelege, nu putea lipsi din poveştile legate de moarte. Povestea noastră, care vine fără îndoială din Turcia, ni-1 arată deci pe Nastratin într-o asemenea împrejurare.

Nastratin Hogea se afla în călătorie şi nu mai putea de foame. A ajuns într-un oraş, unde locuitorii l-au întrebat cu ce se îndeletniceşte. A răspuns că este doctor.

A fost dus de îndată la căpătâiul fiului beiului, care părea tare bolnav şi care, după spusele tuturor doctorilor, nu mai avea scăpare.
Nastratin abia dacă s-a uitat la bolnav.
— Ce leac ar fi oare bun pentru fiul meu ? a întrebat tatăl.
— Aveţi pâine, unt şi miere ?
— Fireşte.
— Să-mi aduceţi din toate, tot acum.
A fost adusă pâinea, iar Nastratin a tăiat-o felii, pe care le-a uns cu unt şi cu miere. Apoi s-a apucat să mănânce, ca şi cum ar fi fost un leac straşnic, pe care trebuia să-1 încerce. A isprăvit pâinea, untul şi mierea.
Nu peste multă vreme a venit o femeie şi i-a spus:
— Ce faci, vindecătorule ? Copilul a murit!
— Dacă nu mâneam, a răspuns Nastratin, muream şi eu odată cu el.
Dialog cu o tigvă
Moartea — închipuită ca o tigvă ori ca o grămadă de oase — apare şi ea printre personaje. Iată mai întâi o poveste chine-
zească:
129
Zhuang Zi a întâlnit în drum o tigvă şi a întrebat-o:
— Cum ai ajuns aici ? Ţi-ai pierdut minţile în pofta de viaţă ? Tigva n-a răspuns. înţeleptul a mai spus:
— Ai pricinuit căderea ţării tale şi ai avut parte de secure ? Tigva tot n-a răspuns.
— Ţi s-a tras moartea din relele purtări ? Ţi-ai făcut de ruşine nevasta şi copiii ? Ori ai murit de sărăcie, de frig şi de foame ?
Şi cum tigva tot nu răspundea, înţeleptul a grăit mai departe:
— Ori ai murit cumva de bătrâneţe ? Ori de boală ?
Se lăsa întunericul. Zhuang Zi a luat tigva de jos şi şi-a pus-o sub cap ca să doarmă. In toiul nopţii, a visat tigva care î-a spus:
— Nu mi-ai înşirat decât vorbe fără noimă. Vorbele pe care le-ai rostit sunt pentru cei vii, nu pentru morţi. Vrei să-ţi vorbesc despre morţi ?
— Negreşit, a răspuns Zhuang Zi, care dormea dus.
— Morţii, a spus tigva, nu au nici stăpâni, nici slugi. Nu au anotimpuri, nici munci de făcut, nici neveste, nici bărbaţi, nici copii. Sunt în deplină pace. Vârsta lor este vârsta Cerului şi a Pământului.
— Dacă i-aş cere Cârmuitorului Sorţii, a spus atunci înţeleptul, să aducă viaţa înapoi în trupul tău, cu oase şi carne, să-ţi învie mama, familia şi toţi vecinii din sat, ai vrea ?
Găvanele goale ale tigvei s-au uitat ţintă spre înţeleptul adormit şi i-au spus:
— Să las fericirea mea împărătească pentru toate necazurile omeneşti ?
Când înţeleptul s-a trezit, a luat în mână tigva pe care dormise şi i-a spus:
— Cine oare este fericit? Şi cine este nenorocit? Doar tu şi cu mine ştim că nu există nici viaţă, nici moarte.
Vorba
Vorba şi tăcerea sunt cele două personaje ale poveştii de mai jos, de origine africană:
130
Un pescar a găsit undeva pe un ţărm o tigvă goală şi uscată şi a întrebat-o, în glumă, cum ajunsese acolo.
Dintre fălcile fără viaţă a ieşit un glas care a spus:
— Vorba.
Pescarul, înspăimântat, a luat-o la fugă spre sat şi de acolo spre rege. I-a povestit nemaipomenita întâmplare.
— O tigvă vorbitoare ? a întrebat regele, care credea ca omul băuse peste măsură ori fusese lovit în cap cu vreo bâtă de bambus. Fii cu băgare de seamă: dacă mi-ai povestit o prostie, va fi vai de capul tău!
Pescarul, vioi, 1-a dus pe rege cu toată suita pe ţărm, unde zăcea tigva. De această dată însă, tigva s-a încăpăţânat să tacă. în ciuda rugăminţilor pescarului, n-a scos un sunet, a rămas mută ca orice tigvă obişnuită.
Regele şi-a scos sabia din teacă şi i-a retezat capul pescarului. Apoi s-a întors în sat însoţit de curteni.
Tigva cea veche a întrebat atunci ţeasta proaspăt tăiată, care zăcea alături în nisip:
— Ce te-a adus aici ?

— Vorba, a răspuns ţeasta.
înţelepciunea cimitirelor
Intr-un episod din viaţa părinţilor din deşert, de la începuturile tradiţiei creştine, întâlnim următoarea povestire: Un om a venit la Macarie Egipteanul să-i ceară un sfat.
— Du-te în cimitir, i-a spus Macarie, şi înjură-i pe morţi. Omul a intrat într-un cimitir, a înjurat îndelung morţii
şi a aruncat cu pietre în morminte. Apoi s-a întors la Macarie şi i-a povestit ce făcuse.
— Ţi-au spus morţii ceva ? 1-a întrebat Macarie. -Nu.
— Du-te înapoi în cimitir şi laudă-î.
Omul s-a întors în cimitir şi i-a lăudat pe morţi. Le-a spus că sunt de toată isprava, înţelepţi şi cumsecade. Le-a lăudat frumuseţea şi slava.
131
Apoi s-a dus înapoi la Macarie, iar acesta 1-a întrebat iar:
— Ţi-au spus ceva ?
— Nu.
— Ei bine, iată sfatul meu. Fii între dispreţ şi laudă. Fii ca morţii.
Sărăcie lucie
Această scurtă povestire vine din tradiţia arabă. Un om peste măsură de sărman şi tânărul său fiu au întâlnit pe drum un mort dus la groapă.
— Unde este dus mortul acesta? a întrebat copilul.
— Undeva unde nu se află nimic de mâncat şi nici de băut. Undeva unde nu se află nici aşternut, nici foc, nici covoare, nici măcar o rogojină.
— înseamnă că-1 duc la noi acasă, a spus copilul.
Lucrurile fiind aşa cum sunt,
putem alege cunoaşterea: este greu.
Putem alege necunoaşterea:
este şi mai greu.
Orbii şi elefantul
Povestea cea mai cunoscută, pe care o întâlnim la fiecare pas de îndată ce ne avântăm pe tărâmul cunoaşterii, este fără îndoială de origine indiană. Neamul sufist, apoi altele au preluat-o şi au adaptat-o după dorinţă.
întâmplarea se petrece într-un sat unde toţi locuitorii erau orbi. Pe lângă sat a trecut într-o 21 un rege cu numeroasa lui suită. Regele mergea călare pe un elefant, făptură complet necunoscută în acel colţ de lume.
Când au auzit vorbindu-se despre un animal nou, care părea cu totul neobişnuit, câţiva orbi s-au dus să stea de vorbă cu regele şi cu curtenii. Li s-a îngăduit să pună mâna pe elefant, care a stat liniştit.
Când s-au întors în sat, au fost înconjuraţi de o mulţime de orbi care î-au pus să le vorbească despre animal.
întâiul orb, care nu pipăise decât urechea elefantului, a spus:
— Este un animal mare şi turtit, cu pielea destul de aspră, cam ca un covor vechi.
Al doilea, care apucase trompa elefantului, le-a spus celorlalţi orbi:
— Este ceva lung, gol pe dinăuntru şi se mişcă tot timpul. Este foarte voinic.
Cel de-al treilea orb, care îl apucase pe elefant de un picior, a spus:
— Este zdravăn şi bine proptit în pământ, ca un stâlp. Sătenii n-au fost mulţumiţi şi au cerut alte amănunte,
însă cei trei orbi n-au izbutit să se pună de acord. Discuţia s-a încins.
135
Au ajuns să se bată cu pumnii, cu bâtele şi chiar să se rănească.
Câţiva orbi, mai înţelepţi decât ceilalţi, au spus că ar fi bine să mai meargă şi alţii la rege, ca să afle mai multe amănunte despre animal. Alegerea a luat ceva timp, dar cei ce urmau să facă parte din noua delegaţie erau cei mai isteţi dintre orbi.
Dar când au ajuns, regele şi curtenii plecaseră.
Plosca şi păianjenul
O poveste africană, care vine din Togo, priveşte în altă lumină dobândirea — şi împărtăşirea — ştiinţei de care avem atâta nevoie.
Păianjenul, care se numea Yevi, se socotise multă vreme înţeleptul înţelepţilor, geniul neîntrecut al gândirii. Dar, pe măsură ce anii treceau, iar păianjenul urmărea îndeaproape întâmplările din această lume, s-a mirat foarte de inteligenţa pe care o dobândiseră oamenii şi celelalte făpturi.

într-o bună zi, s-a gândit păianjenul, vor ajunge tot atât de inteligenţi ca mine şi-mi vor lua locul.
Şi-a făcut rost de o ploscă mică şi a pornit să stoarcă şi să sugă, cu ajutorul ei, toată inteligenţa şi toată ştiinţa făpturilor vii (în afară de el). A supt şi instinctul, imaginaţia, gândirea. Le-a băgat pe toate în ploscă, a închis-o bine şi a legat-o strâns la gură cu o bucată de sfoară.
Apoi a căutat un loc potrivit pentru a ascunde preţioasa comoară.
— în apă ? în pământ ? Nu, mai degrabă acolo sus, în vârful acestui copac uriaş.
Şi-a trecut sfoara cu care legase plosca după gât şi a început să urce, ţinând trunchiul copacului între picioruşe. Plosca era însă atât de grea încât se bălăbănea tot timpul, iar păianjenul se trezea din nou jos, pe pământ.
O dată, de două, de trei ori: păianjenul cădea mereu. Dar nu se lăsa, cu toată durerea.

Deodată, din vârful copacului, a pornit să cânte o turturică. Păianjenul, care ştia limba păsărilor, a înţeles ce-i spunea turturica:
— Ia plosca în spinare! Ia plosca în spinare! Păianjenul s-a gândit: biata turturică are dreptate. Cu
toate că nu este decât o turturică, pe care am golit-o de inteligenţă, are dreptate. Este mai inteligentă ca nune. Nu am nici o îndoială. Mi-e ruşine de trufia mea, de părerea pe care o aveam despre mine şi despre puterile mele.
Păianjenul a dat drumul ploştii, care a căzut şi s-a desfăcut. Toată ştiinţa s-a răspândit în văzduh şi s-a întors la celelalte fiinţe.
Iar turturica i-a spus păianjenului, cântând, din vârful copacului:
— Nu se află în această lume nimeni care să nu ştie nimic şi nimeni care să ştie totul.
Pescarul şi duhul
Iată povestea bine cunoscută a pescarului care prinde un duh închis într-un vas, aşa cum o găsim în tradiţia sufistă.
Un pescar a prins în năvod un vas de aramă, cu peceţi de plumb. în vas se afla un duh atotputernic, care fusese pedepsit de regele Solomon, lucru de care pescarul nu avea habar. Nu vedea decât vasul, care i se părea neobişnuit. Poate că înăuntru se află niscaiva diamante, s-a gândit el. Uitând că omul nu trebuie să folosească decât ceea ce a deprins a mânui, a smuls peceţile de plumb.
A crezut mai întâi că vasul era gol. L-a întors cu fundul în sus: nimic. Apoi a văzut ieşind din vas un fir subţire de fum, care s-a îngroşat treptat şi a luat chipul unui duh înspăimântător, iar acesta i-a spus pescarului cu glas tunător:
— Eu sunt împăratul duhurilor. Ştiu să fac minuni. M-am ridicat împotriva lui Solomon, care m-a întemniţat în acest vas. Acum am să te nimicesc!
îngrozit, pescarul s-a aruncat pe nisip şi a strigat:
— Vrei să-1 nimiceşti pe cel care ţi-a dăruit libertatea ?

— Da, pentru că stă în firea mea să fac rău! Şi cu toate că am stat închis vreme de câteva mii de ani, singurul meu gând este să fac râu!
— Dar nu se poate să fi încăput în vas! a strigat deodată pescarul. Este prea mic pentru tine!
— îndrăzneşti să pui la îndoială cuvântul împăratului duhurilor ?
— Eu tot nu cred, a spus pescarul.
— Sunt în stare de orice! Ţi-am spus doar: ştiu să fac minuni!
— Nu se poate să încapi în vasul acesta, a spus din nou pescarul.
— Uită-te bine! a răcnit uriaşa făptură.
Duhul a început să se destrame. S-a prefăcut din nou într-un fir de fum, care s-a strecurat pe gura vasului. Pescarul a pus repede capacul de plumb (şiretlicul este şi el vechi de când lumea) şi a aruncat vasul cât a putut de departe, în apa mării.
Au trecut ani şi ani până în ziua când un alt pescar, care era nepotul primului, a scos la mal acelaşi vas. Se pregătea să-1 deschidă când 1-a fulgerat un gând. Şi-a adus aminte de nişte vorbe ale tatălui său, care le auzise şi el de la tatăl său, şi anume: omul nu trebuie să folosească decât ceea ce a deprins a mânui.
Duhul, trezit de scuturăturile vasului, a început să strige:
— Fiu al lui Adam, oricine ai fi, scoate capacul şi dă-mi drumul! Sunt duhul duhurilor! Ştiu să fac minuni!
însă pescarul, grijuliu, a dus vasul într-o peşteră şi a urcat malul abrupt din apropiere, în

căutarea unui pustnic care trăia acolo în singurătate. I-a istorisit toată întâmplarea.
— Vorbele pe care le ştii de la tatăl tatălui tău sunt cât se poate de adevărate. Ceea ce ai de făcut, trebuie să faci tu însuţi. Şi trebuie să ştii ce faci.
— Dar ce anume trebuie să fac ? a întrebat pescarul.
— Nu simţi nici o dorinţă să faci ceva ?
— Ba da, fireşte. Vreau să-i dau drumul duhului, să-mi dea puterea să fac minuni, sau un munte de aur, ori o mare de smaralde.
138
— Nu ţi-a trecut niciodată prin minte, cred, a spus mai departe pustnicul, că duhul ar fi în stare să nu-ţi dăruiască toate bogăţiile pe care le doreşti ? Sau că ar putea să ţi le dea şi să ţi le ia înapoi, pentru că nu le poţi păstra ?
— Ce trebuie să fac ? învaţă-mă!
— Cere-i duhului să-ţi arate ce poate, să facă un anume lucru, cât de mic. Caută să păstrezi acel lucru şi să-1 pui la încercare. Caută cunoaşterea, şi nu averea, pentru că averea fără cunoaştere este pricina lipsei de măsură.
Pescarul, care avea mintea ascuţită, şi-a croit un plan. S-a întors la peşteră, a bătut cu degetul în vasul de aramă, iar glasul înspăimântător al duhului i-a cerut din nou să-i dea drumul.
Tânărul pescar i-a spus:
— M-am gândit. Nu cred că eşti cu adevărat cine spui că eşti. Nu cred că ai puterile pe care te lauzi că le ai.
— Nu mă crezi ? a răcnit duhul. Nu ştii oare că nu sunt în stare să mint?
— Nu, nu ştiu.
— Cum aş putea oare să ţi-o dovedesc ?
— Arată-mi ce ştii să faci. Poţi să-ţi arăţi puterile prin peretele vasului de aramă ?
— Pot, a spus duhul. Dar nu pot ieşi singur din vas.
— Foarte bine, a spus tânărul pescar. Dă-mi puterea de a înţelege ceea ce mă frământă în clipa asta.
Pe dată, datorită puterilor duhului, tânărul pescar a pătruns înţelesul adânc al vorbelor pe care le ştia de la tatăl său, şi de la tatăl tatălui său. A putut vedea într-o clipă cum ieşise odinioară duhul din vas. Şi-a închipuit cum ar putea să-i înveţe şi pe alţii niscaiva şiretlicuri pentru a-i ajuta să dobândească de la duhuri câte ceva.
A priceput de asemenea că acel ceva se oprea acolo, că nu va putea căpăta nimic mai mult, nici muntele de aur, nici marea de smaralde.
A apucat, aşadar, vasul şi, precum făcuse odinioară bunicul său, 1-a aruncat înapoi în mare.
139
Şi-a petrecut restul zilelor învăţându-i pe alţii ce înseamnă nişte vorbe foarte simple: omul nu trebuie să folosească decât ceea ce a deprins a mânui.
După moartea sa, cum întâlnirile cu duhurile întemniţate erau tot mai rare, urmaşii pescarului i-au răstălmăcit învăţămintele şi gesturile. A luat fiinţă o religie. Nenumărate vase de aramă au fost închise în altarele unor temple somptuoase, şi din când în când, preoţii apucau vasele şi le ridicau şi beau din ele. Din respect faţă de amintirea pescarului, fiecare încerca să-i semene şi să facă ce făcuse el.
Vasul a rămas simbolul adevărului şi al tainei. Membrii acestei religii au încercat să se apropie unii de alţii doar pentru că respectau amintirea pescarului. In locul unde trăise odinioară pescarul, într-o colibă de stuf, au înălţat un templu fără pereche, unde practicau un cult straniu, îmbrăcaţi în veşminte grele şi strălucitoare.
Discipolii pustnicului trăiesc şi astăzi, dar preoţii nu-i cunosc.
Urmaşii pescarului trăiesc şi ei, dar preoţii nu-i cunosc nici pe aceştia.
Vasul de aramă, unde doarme duhul duhurilor, se află undeva pe fundul mării.
Dorinţa potrivită
Aceeaşi poveste, în altă variantă:
După ce pescarul i-a dat drumul, duhul a rostit:
— Spune-mi trei dorinţe şi am să ţi le îndeplinesc. Care ar fi prima ?
— Iat-o, a spus pescarul. Aş dori să mă faci atât de isteţ încât să le pot alege cum trebuie pe celelalte două.
— Prea bine, a spus duhul. Care sunt celelalte două ? Pescarul s-a gândit o clipă şi i-a răspuns:
— Mulţumesc. Nu mai am nici o dorinţa.

Moartea prostului

O poveste armenească ne înfăţişează, în schimb, călătoria unui om cu mintea adormită.

140

Un amărât, care muncea degeaba, a hotărât să meargă la Dumnezeu şi să se plângă de soarta lui nenorocită. Zis şi făcut. Pe drum a întâlnit un lup care 1-a întrebat încotro se îndreaptă.

— Mă duc la Dumnezeu, să mă plâng, a spus omul. A fost tare nedrept cu mine.

— Vrei să-mi faci un bine ? a întrebat lupul. De dimineaţă până seara, iar uneori chiar şi noaptea, alerg în toate părţile după hrană. întreabă-1, aşadar, pe Dumnezeu: de ce, Doamne, l-ai mai făcut pe lup, dacă tot îl laşi să crape de foame ?

Omul a făgăduit să pună întrebarea şi a pornit din nou la drum. Ceva mai încolo a întâlnit o fată fermecătoare, care a dorit şi ea să afle ţinta călătoriei sale, iar el i-a spus.

— Dacă ajungi la Dumnezeu, i-a zis fata, vorbeşte-i, rogu-te, şi despre mine. Spune-i că ai întâlnit pe pământ o fată fermecătoare, blândă, frumoasă, bogată, sănătoasă, şi totuşi nefericită. Cum să-mi găsesc oare fericirea ?

— Am să-1 întreb, a spus nevoiaşul.

A mai mers o vreme şi s-a oprit să se odihnească la umbra unui copac. Copacul, deşi creştea pe pământ bun, era cam pipernicit şi îi căzuseră aproape toate frunzele. L-a întrebat şi el unde se duce, apoi i-a spus:

— Ai putea să-i vorbeşti lui Dumnezeu şi despre mine ? Spune-i că nu înţeleg ce mi se întâmplă. Vezi tu, pământul acesta este roditor, şi totuşi n-am frunze nici iarna, nici vara. Aş vrea să am frunze verzi precum ceilalţi copaci, aş vrea să am şi roade; ce să fac ?

Omul i-a făgăduit copacului că îi va spune lui Dumnezeu toate aceste lucruri, după care şi-a văzut de drum.

După ce a mers cale lungă şi a trecut printr-o mulţime de peripeţii care nu ne sunt istorisite, a ajuns la Dumnezeu, i-a dat bineţe şi i-a zis ce-1 frământă.

— Te porţi cu toţi oamenii la fel, a spus el. Uită-te la mine: muncesc din răsputeri, zi şi noapte, trăiesc în nevoie şi duc o viaţă amară. Cunosc o mulţime de oameni care muncesc mult mai puţin decât mine şi care o duc mult mai bine.

141

Spune-mi, dacă poţi, unde este egalitatea ? Unde este dreptatea ?

— Am să-ţi dăruiesc norocul vieţii tale, a răspuns Dumnezeu. Foloseşte-te de el şi ai să fii bogat şi fericit. Acum întoarce-te acasă!

înainte de a pleca, omul a vorbit despre lup, despre fată şi despre copacul cel pipernicit. Dumnezeu i-a dat sfaturile trebuincioase. Omul a făcut, aşadar, cale întoarsă.

A întâlnit în drum copacul şi i-a spus:

— Dumnezeu mi-a dezvăluit că la rădăcina ta se află îngropată o grămadă de aur. De asta n-ai frunze. îndată ce va fi scoasă comoara, crengile tale au să înverzească.

— Minunat! a strigat copacul. Repede, sapă la rădăcina mea şi ia aurul!

— Nu, nu, nu pot. Dumnezeu mi-a dăruit norocul vieţii mele. Trebuie să mă întorc acasă şi să mă folosesc de el!

Şi a mers mai departe. S-a întâlnit cu fata cea nefericită, care 1-a întrebat:

— Ei ? Ce ţi-a spus Dumnezeu ?

— Mi-a spus că, dacă vrei să fu fericită, trebuie să-ţi găseşti un soţ cu care să împărţi bucuriile şi durerile.

— Ia-mă de nevastă! 1-a rugat fata. Ia-mă de nevastă şi vom trăi fericiţi împreună!

— Nu pot, n-am vreme! Dumnezeu mi-a dăruit norocul vieţii mele şi trebuie să mă întorc acasă şi să mă folosesc de el! Cu bine! Caută-ţi alt bărbat!

Şi a mers mai departe.

Ceva mai încolo, s-a întâlnit cu lupul cel flămând, care 1-a întrebat:

— Ei ? I-ai spus lui Dumnezeu ce te-am rugat ?

— Lasă-mă să-ţi povestesc mai întâi ce mi s-a întâmplat, a răspuns omul. Am întâlnit o fată nefericită şi i-am dat răspunsul lui Dumnezeu: să-şi caute unsoţ. Am întâlnit un copac fără frunze, căruia Dumnezeu i-a arătat: o grămadă de aur îţi înăbuşă rădăcinile. Fata voia să mă însor cu ea, copacul voia să-i sap la rădăcină şi să iau comoara, dar n-am primit,

142

se înţelege! Dumnezeu mi-a dăruit norocul vieţii mele, aşa mi-a zis, şi trebuie să mă întorc la mine acasă şi să-1 găsesc!

— Şi eu ? a întrebat lupul. A găsit Dumnezeu vreun răspuns la ceea ce mă frământă ? Spune-mi înainte să pleci!

— A găsit, a răspuns omul. Iată răspunsul lui Dumnezeu: lupul are să rătăcească pe pământ, cu burta goală, până ce are să găsească un prost pe care să-1 mănânce şi să-şi potolească foamea.
— Unde oare aş putea găsi unul mai prost ca tine ? aîntre-bat lupul şi s-a năpustit asupra omului, sfârtecându-1.

Prima lecţie

Un tânăr călugăr japonez s-a înfăţişat la dascălul Ummon pentru a dobândi cunoaşterea.
— Arată-ţi supunerea, a spus Ummon.
Tânărul s-a înclinat. In clipa în care se ridica, înţeleptul a făcut o mişcare iute, ca şi cum ar fi vrut să-1 lovească. Călugărul a făcut un pas îndărăt.
— Aşadar, nu eşti orb, a spus dascălul. Vino mai aproape. Tânărul s-a apropiat.
— Nu eşti nici surd, a spus dascălul. Pricepi ?
— Ce să pricep ? a întrebat călugărul.
— Şi nici prost nu eşti, a spus înţeleptul.

Şirul filelor

Povestea următoare, care este de origine africană, şi anume bambara, ar putea purta numele de „a doua lecţie".
Un om din neamul peul şi un altul din neamul bambara, care se aflau în închisoare şi împărţeau aceeaşi celulă, au aflat de la paznic că unul dintre ei avea să fie castrat, din porunca regelui, iar celuilalt i se va tăia capul.
Bărbatul din neamul peul, mai şiret decât cel din neamul bambara, a început să se tânguiască, strigând că-1 dureau testiculele, cumplit de tare, şi că dorea să se liniştească. S-a ivit

pe dată un paznic, cu o sabie ascuţită în mână, care 1-a descotorosit de cele două pricini ale suferinţei. Omul a suferit crâncen toată noaptea, dar în sinea lui se bucura pentru că-şi păstrase capul.
Lângă el, bărbatul din neamul bambara dormea dus.
In zori, regele i-a chemat şi le-a spus că sunt liberi să plece. Fuseseră iertaţi de pedeapsă.
Omul peul s-a pus pe răcnete şi pe gemete: bambara este teafăr şi nevătămat, iar eu am rămas fără testicule!
— Niciodată să nu citeşti fila a cincea înainte de fila a patra, i-a spus regele.

Alegerea tăcerii

Un maestru zen s-a întâlnit cu unul dintre discipolii săi, care lucra în grădină, şi i-a spus:
— Alegerea tăcerii încă din zorii zilei este un lucru vrednic de laudă.
— De unde ştii că am ales tăcerea ? a întrebat atunci discipolul.
— Te-am auzit, a răspuns înţeleptul.

Lecţia regelui budist

Cunoaşterea, care duce întotdeauna la înţelegere (altminteri este o falsă cunoaştere), e adesea însoţită de o încercare, aşa cum arată o străveche poveste indiană.
într-o cetate cârmuită de un rege budist pe nume Kalin-gadatta trăia un negustor, budist şi el. Negustorul avea un fiu care se ţinea cu străşnicie de vechea credinţă şi care îi reproşa tatălui său o convertire demnă de dispreţ. Credinţa adevărată, spunea tânărul, este cea brahmanică, iar singura religie adevărată este cea înfăţişată de Vede.
— Călugării budişti sunt de cea mai joasă speţă! S-au lepădat de purificările rituale! Mănâncă la orice oră! îşi rad ţeasta în loc să păstreze şuviţa sfântă!

Tatăl încerca să-i arate că religiile sunt de mai multe feluri, că budismul propovăduieşte nu numai pacea, ci şi iubirea faţă de tot ceea ce este viu. Ce putea fi rău într-o asemenea credinţă ?
Fiul nici nu voia să audă şi-şi învinuia fără încetare tatăl. în cele din urmă, acesta 1-a dus la rege, iar regele, care ştia de neînţelegerile dintre tată şi fiu, s-a arătat dintr-odată necru -ţător şi 1-a osândit pe tânăr la moarte.
— Da! a strigat el. Trebuie să moară numaidecât! Fnndcă este o primejdie pentru toţi supuşii noştri!
Tatăl s-a rugat, a căzut în genunchi, iar regele i-a dat tânărului fanatic un răgaz de două luni, ca să-şi îndrepte viaţa. Ce rău am făcut oare ca să fiu trimis la moarte ? se întreba fiul negustorului. N-am făcut decât să apăr credinţa adevărată ! De ce trebuie să mor ?
Curând n-a mai avut nici un chef, n-a mai putut dormi şi n-a mai gustat nici o bucurie.
Două luni mai târziu, negustorul, însoţit de tânărul slăbit şi fără vlagă, s-a înfăţişat regelui,

care a întrebat:
— De unde această slăbiciune ? Te-am oprit oare să mănânci ?
— Să mănânc ? a spus tânărul. Dar cum oare aş fi putut mânca ? Din clipa în care m-ai osândit la moarte, nu m-am gândit la nimic altceva! Moartea a alungat din mintea mea orice alt gând.
— Toate fiinţele se tem de moarte, i-a spus regele. De aceea vin şi te întreb: există oare o credinţă mai bună decât aceea care încearcă să-1 lecuiască pe om de teama de moarte ?
Tânărul nu ştia ce să zică. Era peste măsură de slăbit şi tremura.
— Iată cum are să vină moartea la tine, i-a spus regele. Ia blidul acesta, plin ochi cu untdelemn, şi du-te să înconjuri cetatea. Călăul meu te va urma pas cu pas. Dacă pică din blid o singură picătură de untdelemn, îţi va tăia capul pe loc.
Tânărul a plecat, cu ochii aţintiţi în blidul cu untdelemn, pe care îl ţinea strâns cu amândouă mâinile. Un călău uriaş,

■
purtând la brâu o sabie scânteietoare, mergea în urma lui. Au mers aşa, amândoi, pe străzi, prin mulţime, în jurul templelor, au străbătut piaţa. Călăul păşea în tăcere în urma fiului de negustor.
Acesta nu a vărsat nici măcar o picătură de untdelemn.
Când s-a întors la palat, la căderea nopţii, regele 1-a întrebat:
— Ce-ai văzut astăzi în cetate ?
— N-am văzut nimic, a răspuns tânărul, şi nici n-am auzit nimic.
— N-ai văzut şi n-ai auzit nimic, i-a spus regele, pentru că nu te uitai decât la blidul cu untdelemn pe care îl ţineai în mână. Poate că ai descoperit însă, prin puterea de concentrare, adevărata credinţă. Fiindcă nu te-ai gândit nici măcar la moarte, care a fost mereu pe urmele tale.
Cel mai bun dintre fii
O veche poveste etiopiana ne arată cum un bătrân, care trăgea să moară, şi-a chemat la căpătâi cei trei fii şi le-a zis:
— Nu pot împărţi în trei ceea ce am. Ar însemna să vă dau fiecăruia dintre voi mult prea puţin. Am hotărât, prin urmare, să las tot ceea ce am, ca moştenire, aceluia dintre voi care se va dovedi cel mai îndemânatic şi cel mai isteţ. Adică celui mai bun dintre fiii mei. Am pus pe masă câte un ban pentru fiecare. Luaţi-i. Cel care va izbuti să cumpere cu acest ban ceva care să umple coliba va avea parte de toată moştenirea.
Cei trei fii au plecat. Primul a cumpărat fân, dar n-a putut umple coliba decât până la jumătate. Cel de-al doilea fiu a cumpărat pene, dar tot n-a putut umple coliba până sus. Cel de-al treilea fiu — care a şi avut parte de moştenire — n-a cumpărat decât un lucru mic de tot. O lumânare. A stat până s-a lăsat întunericul, a aprins lumânarea şi coliba s-a umplut de lumină.

Strănutul fantomei
Dacă dorim să mergem pe drumul cunoaşterii până la capăt, trebuie să luăm seama la lucrurile cele mai mărunte, precum ne arată povestea coreeană de mai jos:
Un student a plecat din satul lui pentru a se prezenta la un examen de literatură în capitală. Avea de făcut o călătorie lungă şi grea. Trecând printr-o pădure, a auzit deodată un strănut, care venea de undeva din tufele din apropiere. S-a oprit, s-a uitat prin tufe, dar n-a văzut nimic. Dar a auzit îndată un al doilea strănut.
Studentul i-a poruncit atunci servitorului care-1 însoţea să sape în jurul tufelor. Au găsit o tigvă de om plină de pământ. Din nări îi ieşeau cârcei de iederă, iar studentul s-a gândit că n-ar fi fost de mirare ca tigva să fi strănutat tocmai din această pricină. A curăţat deci tigva, a spălat-o cu apă curată, a învelit-o într-o hârtie şi a pus-o la loc, nu înainte de a-i fi adus o mică jertfă şi de a fi rostit o mică rugăciune pe pământul bătătorit.
în noaptea următoare, fantoma i s-a arătat în vis, i-a dezvăluit subiectul de la examen şi i-a recitat chiar un minunat poem care se potrivea cu subiectul. Studentul a luat nota cea mai mare şi a fost foarte lăudat.
Morala poveştii, pe care ne-o oferă povestitorul, este că trebuie să plecăm întotdeauna urechea când auzim un strănut, chiar dacă nu ştim de unde vine.
Călăreţul şi sufistul
Iată încă o poveste ciudată, de origine sufi, care poate fi înţeleasă, cum este şi firesc, în nenumărate feluri.

Un călăreţ a zărit un şarpe veninos care se strecura în gura unui om adormit. Ce să facă ? Dacă nu-1 trezea, şarpele avea să-1 muşte şi să-1 ucidă.
I-a dat deci omului o lovitură de bici, cu toată puterea. L-a trezit şi 1-a dus într-un hambar unde se afla o grămadă de mere putrede. Amenințându-1 cu sabia pe omul care se

împotrivea, 1-a silit să mănânce din merele putrede. Apoi i-a dat să bea apă sărată, fără să se sinchisească de strigătele acestuia.
— Dar ce ţi-am făcut, duşman al omenirii, ca să te porţi astfel cu mine ?
După mai multe ceasuri de chin, vorbe grele şi lacrimi, omul s-a prăbuşit la pământ. A dat afară merele, apa şi şarpele. La vederea animalului, a înţeles ce voia călăreţul, i-a cerut iertare pentru că-1 jignise şi i-a mulţumit.
— De ce m-ai scăpat ? a întrebat el în cele din urmă.
— Cunoaşterea este mama răspunderii.
— Ce vrei să spui?
Călăreţul a tăcut. L-a ajutat să se ridice şi să-şi cureţe veşmintele. Omul a mai spus:
— Dacă mi-ai fi spus că mi s-a strecurat un şarpe în pântece, m-aş fi supus fără să crâcnesc la tot ce mi-ai făcut.
— Nu cred, a spus călăreţul. -De ce?
— Dacă ţi-aş fi spus, nu m-ai fi crezut. Sau ai fi înţepenit de spaimă. Sau ai fi luat-o la goană. Sau te-ai fi culcat la loc, încercând să uiţi.
Necunoscutul a încălecat şi s-a îndepărtat apoi în graba mare.

Ochiul elefantului

Elefantul trece un râu, spune o poveste din Camerun. Deodată, un ochi îi iese din orbită şi cade la fundul apei.
înnebunit, elefantul începe să-1 caute în toate părţile, dar degeaba. Ochiul pare pierdut pentru totdeauna.
în vreme ce elefantul se agită în mijlocul râului, vieţuitoarele de apă, peştii, broaştele dar şi păsările, precum şi gazelele rămase pe uscat strigă:
— Liniştește-te! Potoleşte-te, elefantule! Liniştește-te! Dar elefantul nu-i aude şi caută întruna ochiul.
— Haide, liniştește-te! îi strigă ceilalţi. Potoleşte-te!

în cele din urmă, îi aude, rămâne nemişcat şi se uită la ei. Atunci apa râului împinge încet mâlul şi nămolul de pe fund. Elefantul vede deodată ochiul în apa limpede, îl ridică şi şi-1 pune la loc.

Limba fiarelor

Un mare număr de poveşti, ce-i drept mai puţine decât altele, arată ce primejdii cuprinde cunoaşterea şi chiar slăvesc ignoranţa. Când Nastratin Hogea era întrebat ce trebuie să faci ca să te fereşti de boală, acesta răspundea:
— Nimic mai uşor. Trebuie să ai grijă să-ţi fie cald la picioare şi răcoare la cap, să te îmbraci cum trebuie şi mai ales să nu gândeşti prea mult.
O poveste persană ne spune că nu trebuie să pătrundem prea multe taine.
Se ştia că profetul Solomon înţelegea limba fiarelor. împins de curiozitate, un muritor a dorit să înveţe această limbă. Solomon i-a spus:
— Lasă-te păgubaş. Altfel ai să ai parte doar de necaz şi durere.
Omul a stăruit, a venit în fiecare zi, şi până la urmă a spus:
— învaţă-mă măcar limba cocoşului şi a câinelui din ograda mea.
Solomon a primit şi omul s-a întors acasă mulţumit. A doua zi, a văzut cum cocoşul a apucat o bucăţică de pâine şi a fugit, urmărit de câine, care îi spunea:
— Capeţi grăunţe câte vrei şi-mi iei pâinea de la gură!
— Taci şi nu te mai plânge, i-a răspuns cocoşul, pentru că mâine catârul stăpânului nostru Khoja are să moară, iar tu ai să ai parte de carne câtă vrei.
Khoja s-a dus îndată cu catârul la târg şi l-a vândut. După două-trei zile, a aflat că murise. Aşa că a încercat să asculte cât mai des ceea ce spuneau cele două animale.
în altă zi, câinele l-a făcut pe cocoş mincinos. Cocoşul i-a spus atunci câinelui:

ii.
ggjjgjll
— Nu sunt mincinos. Catârul a murit, vezi bine. Ce-i drept, nu în ograda stăpânului. Dar nu te îngrijora, calul are să-i moară chiar în seara asta, cu toate că este mai zdravăn

decât catârul. Vei avea carne după pofta inimii.
Khoja s-a grăbit să-şi vândă calul, care a murit într-adevăr chiar în seara aceea.
Mâniat, câinele a început să-şi bată joc de cocoş, care i-a răspuns:
— Ceea ce am prezis s-a adeverit. Catârul a murit şi a murit şi calul. Un lucru însă nu înţeleg, şi anume de ce stăpânul nostru Khoja i-a vândut pe amândoi. Dar nu te amărî, pentru că sclavul lui cel mai drag are să moară chiar mâine, iar în timpul înmormântării o să avem parte de lucruri minunate de mâncat, şi încă din belşug.
Khoja, care îi auzise, s-a grăbit să-şi vândă sclavul, care a murit într-adevăr. Au trecut două—trei zile. Khoja stătea în ogradă şi auzea cum camele 1 se plângea cocoşului.
— Te urăsc, minţi întruna, piei din ochii mei, îmi aduci numai necazuri!
— Nu mint defel, a răspuns cocoşul fără să-şi piardă cumpătul. Le anunţ credincioşilor ceasul rugăciunii de dimineaţă, sunt muezinul Domnului, vestesc ivirea zorilor, răsăritul soarelui, şi toţi mă ascultă. Nu m-am înşelat niciodată. Ascultă-mă bine: Khoja are să moară, şi de această dată nu se va putea vinde pe sine ca să scape de moarte. De fapt, catârul, calul şi sclavul au fost preţul pe care a trebuit să-1 plătească sorţii ca să rămână în viaţă. Atâta doar că acest om mărginit n-a priceput nimic: a crezut că poate câştiga ceva pe când era pe cale să piardă totul, chiar şi viaţa lui. Bucură-te deci, câine, pentru că vom avea de mâncare din belşug vreme de patruzeci de zile.
înnebunit, Khoja a alergat la Solomon şi i-a cerut ajutor.
— Este o hotărâre dumnezeiască, i-a răspuns profetul, şi nimic nu se mai poate schimba.
în ziua următoare, cocoşul a cântat din nou, soarele a răsărit pe cerul senin, iar Khoja a murit.
150
Prietenilor, vecinilor, oaspeţilor li s-a dat de mâncare din belşug. Pe când se hrăneau cu firimituri, cocoşul îi spunea câinelui:
— Acum mă crezi ?
Dar nu se mai afla prin preajmă nimeni care să priceapă ce vorbeau.
Povara cămilei
O poveste de aceeaşi origine — istorisită de Rumi — aduce alături, pentru scurt timp, isteţimea şi prostia.
Un beduin, care călătorea călare pe o cămilă încărcată cu două desagi, a întâlnit un om care i s-a alăturat şi 1-a întrebat:
— Ce duce cămila ta ?
— O desagă cu grâu, a răspuns beduinul, şi una cu nisip.
— Dar de ce anume ?
— Ca să nu se aplece într-o parte.
— Mai bine ai fi împărţit grâul în două desagi, a spus omul. Cămila ta ar fi avut de dus astfel o povară mai uşoară.
Beduinul a fost izbit de înţelepciunea acestui sfat.
— Ai dreptate, a strigat el. De o mie de ori dreptate! Ai o minte ascuţită şi pătrunzătoare! Haide, urcă pe cămila mea!
După ce omul a urcat în spinarea cămilei, beduinul a zis:
— Cine eşti ? Un om deştept ca tine trebuie să fie sultan ori măcar vizir!
— Nu, nu sunt nimic.
— Eşti cel puţin bogat ?
— Nu. Uită-te la veşmintele mele.
— Ce fel de negoţ faci ? Unde locuieşti, unde ţi-e prăvălia ?
— N-am nici prăvălie, nici casă.
— Dar cămilele ? Dar vitele ?
— N-am nici una, nici alta.
— Dar ce ai, în afară de minte ?
— Nimic, ţi-am spus doar, n-am nici măcar un codru de pâine să-mi potolesc foamea. Iar hainele mele sunt numai zdrenţe.
151
s. - -
— Dă-te jos de pe cămilă! a strigat beduinul. Piei din ochii mei! Du-te cu tot cu mintea ta primejdioasă, pentru că prostia mea este sfântă!
Cei doi s-au despărţit pentru totdeauna, iar beduinul şi-a văzut de drum călare pe cămila care ducea o desagă cu grâu şi alta cu nisip.
Esenţialul

Ca să ne întoarcem la cunoaştere — necesară, e drept, dar până unde ? Şi cu ce preţ ? —, să ascultăm o poveste arabă:
Un împărat a chemat la el un om care trecea drept cel mai învăţat din toate ţările cunoscute şi î-a cerut să scrie o lucrare care să cuprindă cunoştinţele esenţiale.
învăţatul s-a pus pe treabă şi, după doisprezece ani, i-a arătat monarhului mai multe tomuri.
— Prea mult, a zis împăratul. Strânge cunoştinţele esenţiale într-un singur tom.
Omul s-a supus şi i-a adus după patru sau cinci ani un singur tom.
— Prea mult, a zis iar împăratul. Sunt copleşit de grijile împărăţiei. Scrie pe câteva file ceea ce crezi tu că este esenţial şi adu-mi-le.
învăţatul s-a pus din nou pe treabă. După doi sau trei ani, a izbutit să aştearnă pe câteva file ceea ce era mai important din ştiinţa lui. S-a dus la monarh. Acesta, care era peste măsură de ocupat în ziua aceea, i-a cerut să pună totul pe o singură filă.
A fost nevoie de încă nişte ani de muncă, după care învăţatul şi-a pus tot ce ştia pe o singură filă.
— Prea mult, a spus iar împăratul. Să-ţi spun ceva: nu mai scrie nimic. Pune tot ceea ce ştii într-un singur cuvânt şi vino să mi-1 spui. Am să te răsplătesc.
învăţatul s-a retras în pustiu şi a cugetat îndelung. La sfârşit, când a găsit cuvântul care cuprindea toate gândurile sale, a cerut să fie primit de împărat, care era de-acum bătrân.
— Ai găsit cuvântul ? 1-a întrebat el pe învăţat.

— Da, înălţimea Ta. L-am găsit.
— Vino mai aproape. Spune-mi-1 la ureche, repede, învăţatul s-a apropiat de împărat, şi-a apropiat buzele
de urechea lui şi i-a şoptit un cuvânt, unul singur. Numai împăratul 1-a putut auzi. A strigat:
— Asta ştiam de mult!
Fluturii şi lumânarea
Persanul Fariduddin Attăr, autorul lucrării Mantie Uttair (Limba sau Adunarea păsărilor), încheie acest capitol prin-tr-o minunată parabolă:
Fluturii s-au adunat într-o seară şi şi-au arătat dorinţa de a se însoţi cu lumânarea. Primul fluture a zburat spre castelul îndepărtat şi a zărit înăuntru lumina unei lumânări. S-a întors şi a povestit ce văzuse. Fluturele cel înţelept din fruntea adunării a spus însă că asta nu-i ajuta cu nimic.
Al doilea fluture a zburat la castel şi s-a apropiat de lumânare. S-a învârtit în jurul ei, a atins flacăra cu aripile, şi lumânarea a fost mai tare. S-a întors, cu aripile arse, şi şi-a istorisit călătoria.
Fluturele cel înţelept i-a zis şi lui:
— Povestea ta nu e destul de limpede.
Atunci s-a ridicat un al treilea fluture, ameţit de iubire. A pătruns în castel, s-a aşezat pe marginea sfeşnicului, apoi şi-a făcut vânt înainte cu picioruşele din spate, s-a aruncat în văpaie şi a devenit stacojiu ca focul. S-a făcut una cu flacăra.
Fluturele cel înţelept — care privise de departe — le-a spus atunci celorlalţi:
— A aflat ce dorea să ştie. Atâta doar că e singurul care
a înţeles.
_____8_____
Un dascăl bun poate fi folositor sau nu
învăţătura hoţului
Că ştiinţa şi prin ea înţelepciunea nu pot fi dobândite decât cu ajutorul unui dascăl, iată un lucru pe care îl arată toate tradiţiile. Numai că identitatea şi personalitatea dascălului sunt înfăţişate în mii de chipuri.
Iată, mai întâi, lecţia pe care un rege din sudul Indiei a primit-o de la un hoţ.
Doritor să afle toate tainele furatului, nu pentru a se apuca de această meserie, ci ca să poată împărţi mai bine dreptatea, un rege 1-a chemat la el pe un hoţ vestit şi î-a cerut să-i dea lecţii.
Omul s-a arătat peste măsură de mirat, ba chiar s-a supărat.
— Eu, hoţ ? Cine ţi-a spus o asemenea minciună ? Am trăit cinstit de când mă ştiu: cum să-ţi dau lecţii de furat?
Spunând fără încetare că este nevinovat şi arătându-se indignat de răutatea vecinilor săi, care-1 paraseră, fireşte, pentru a-i strica bunul nume, omul a fost lăsat să plece.

Nu trecuseră decât câteva clipe de la plecarea lui şi regele a băgat de seamă că-i lipsea de pe deget un inel scump. A poruncit ca omul să fie prins şi cercetat, dar inelul nu a fost găsit; poate că găsise răgazul să-1 dea vreunui tovarăş. De această dată, fiindcă-1 jignise pe rege, omul a fost aruncat în închisoare, urmând să fie tras în ţeapă chiar a doua zi. Seara, regele nu izbutea să adoarmă. Avea mustrări de cuget, gândindu-se la omul care spusese că este nevinovat, mai întâi când îl chemase la palat, apoi când fusese dus la puşcărie, în toiul nopţii, regele s-a sculat şi a coborât la închisoare.
157
S-a strecurat înăuntru pe furiş, ca o umbră, şi 1-a auzit pe prizonier, singur în celula întunecată, rugându-se cu râvnă, plângând încetişor şi spunând ce mare nedreptate i se făcuse. Regele — pe care omul nu-1 putea zări — a plecat tot pe furiş, precum venise, adânc mişcat, şi a hotărât să-i dea drumul, fiind încredinţat de nevinovăţia lui. Apoi a adormit.
A doua zi, omul a fost eliberat şi dus în faţa regelui. Şi-a trecut repede o mână peste alta şi a scos la iveală inelul. L-a apucat cu două degete şi i l-a înmânat, cu toate semnele de supunere şi respect.
Peste măsură de uimit, regele l-a întrebat de ce se purtase astfel.
— Mi-ai cerut să te învăţ, i-a spus hoţul. Iată prima lecţie : un hoţ trebuie să se poarte întotdeauna ca şi cum ar fi un om cinstit, care ascultă de lege şi de credinţă. Iat-o şi pe a doua: trebuie neapărat să spună că este nevinovat, chiar atunci când nu mai are nici o scăpare. Când vrei s-o facem pe a treia ?
Adevărata ştiinţă
într-o poveste arabă clasică, dascălul este un fierar de rând.
într-o cetate unde se învăţau toate ştiinţele trăia un tânăr studios, însufleţit de o dorinţă arzătoare de a se desăvârşi. într-o zi a aflat, ascultând vorbele unui călător, că trăia într-un ţinut îndepărtat un om fără pereche, înzestrat cu toate virtuţile tuturor timpurilor. Deşi era atât de învăţat, omul muncea ca fierar, cum făcuseră şi tatăl său, şi tatăl tatălui său. îndată ce a auzit vorbindu-se despre această minune a ştiinţei, tânărul şi-a luat sandalele şi bocceaua şi a pornit la drum. După luni şi luni de mers şi de oboseală, a ajuns în cetatea fierarului, i s-a înfăţişat acestuia, i-a sărutat poala veşmântului şi a aşteptat cu umilinţă. Fierarul, un bărbat în vârstă, l-a întrebat:
— Ce doreşti ?
— Să învăţ ştiinţa, a răspuns tânărul.
Fierarul i-a întins atunci frânghia de la foaie şi i-a spus să tragă. Tânărul a tras aşa de frânghie până la apusul soarelui.
158

A doua zi a făcut la fel, şi tot aşa în zilele şi în lunile următoare. A trudit aşa vreme de un an, fără ca nimeni să-i spună o vorbă.
Au trecut astfel cinci ani. într-o zi, tânărul i-a spus fierarului :
— Meştere...
Totul s-a oprit pe dată în fierărie. Ceilalţi lucrători păreau neliniştiţi. în tăcerea încremenită, fierarul l-a întrebat pe tânăr:
— Ce doreşti?
— Ştiinţa, meştere... Fierarul a răspuns:
— Trage de frânghie.
Au mai trecut cinci ani de trudă în tăcere. Nimeni nu scotea un cuvânt. Dacă un învăţăcel dorea să-i pună dascălului o întrebare, o scria pe un petic de hârtie. Uneori, meşterul arunca hârtia în foc, semn că întrebarea nu făcea două parale. Alteori răsucea hârtia şi o băga în turban, iar a doua zi învăţăcelul găsea răspunsul scris cu litere de aur pe peretele chiliei.
După zece ani, bătrânul fierar s-a apropiat de trăgătorul de frânghie şi l-a atins pe umăr. Cel care venise să deprindă ştiinţa — şi care deprinsese răbdarea — s-a oprit. Se simţea cuprins de o poftă de viaţă fără margini. Bătrânul l-a îmbrăţişat şi l-a lăsat să plece. Se spune chiar că n-a rostit nici un cuvânt.
Tânărul, care era acum un bărbat în toată puterea, s-a întors acasă, la prieteni. Şi a trăit toată viaţa liniştit şi pe deplin împăcat.
Piatra din mână
Se povestea pe vremuri în China — şi în India — o întâmplare destul de asemănătoare. Un tânăr, căruia îi plăceau de când era copil pietrele preţioase, a hotărât să se facă

giuvaergiu. A pornit, aşadar, în căutarea unui meşter care să-1 înveţe meseria şi a fost primit de cel mai vestit.
159
Pictorul si incendiul
La prima lecţie, meşterul i-a pus în palmă o piatră de jad, i-a închis-o în pumn şi i-a spus:
— Ţine pumnul strâns vreme de un an. Cu bine. Şi 1-a trimis acasă.
Tânărul s-a întors în casa părinţilor săi, cu piatra strânsă în pumn şi tare supărat. Cum se poate, se întreba el, ca meşterul să-mi fi cerut un lucru atât de prostesc şi atât de greu de îndeplinit ? Cum să stau cu pumnul strâns vreme de un an, fără să-1 deschid o clipă ? De ce această poruncă fără nici o noimă ?
Cu toate acestea, în pofida întrebărilor iscate de valul de mânie care-1 cuprinsese la început, tânărul, care se tot gândea la ce i se ceruse, a izbutit să ţină pumnul strâns vreme de douăsprezece luni, chiar şi noaptea, în somn.
La împlinirea sorocului, s-a dus înapoi la meşter, a desfăcut pumnul şi i-a dat piatra.
— Ce trebuie să fac acum ? a întrebat el. Meşterul i-a răspuns:
— Am să-ţi pun altă piatră în mână şi ai să stai aşa un an. De această dată, tânărul şi-a arătat mânia: încă un an?
De unde această poruncă fără rost, ivită în mintea unui prost bătrân ? El, care dorea să se facă giuvaergiu, de ce să nu înveţe meseria cum se cuvine ?
In vreme ce striga, meşterul i-a pus în mână altă piatră.
Fără să-şi dea seama, tânărul a strâns piatra în pumn şi a spus deodată:
— Piatra asta nu e jad!
Adevăratul budism
Printre cele mai cunoscute pilde zen găsim acest dialog scurt, atribuit înţeleptului Josshu. Un discipol îl întreabă:
— învăţătorule, binevoieşte şi spune-mi, care este povestea adevărată a budismului ?
— Ţi-ai isprăvit masa ? a întrebat înţeleptul.
— Da, stăpâne, tocmai acum.
— Atunci du-te şi spală vasul.
O altă poveste japoneză arată că şi dintr-un incendiu se poate învăţa ceva.
Trăia odată un pictor care zugrăvea mai ales chipul lui Buddha. Numele lui era Yoshihide. într-o zi, casa vecină a fost cuprinsă de flăcări. Fără a se sinchisi de soarta nevestei şi a copiilor, care s-au văzut nevoiţi să se descurce singuri, pictorul s-a năpustit afară şi a rămas nemişcat, privind cum focul trecea de la vecini la casa lui.
— Dar ce faci acolo ? îl întrebau oamenii. Mişcă-te! Nu vezi că-ţi arde casa ?
Omul zâmbea, cu ochii larg deschişi, şi spunea într-una:
— Ah, ce mai lecţie! Cât de prost pictam eu flăcările iadului ! Abia acum văd ce înseamnă un foc adevărat! Ah, ce lecţie!
In ciuda stăruinţelor vecinilor, nevestei şi copiilor, pictorul n-a făcut nici o mişcare. A stat acolo şi s-a uitat cum focul i-a mistuit casa până la temelii. După care, dobândind o pricepere desăvârşită în zugrăvitul flăcărilor, a primit o mulţime de comenzi şi şi-a făcut o casă mult mai frumoasă decât prima.
Lampa
O poveste creştină ne vorbeşte şi ea despre flăcări, dar altfel.
Trăia odată un bătrân cam uituc din fire. Dornic de învăţătură, a venit la un om vestit pentru ştiinţa lui şi 1-a întrebat mai multe lucruri despre uitare. Mulţumit, s-a întors în chilia lui. Dar numai ce a închis uşa şi şi-a dat seama că uitase ce aflase.
S-a dus înapoi la sfânt şi 1-a mai întrebat o dată. Sfântul i-a spus acelaşi lucru. Bătrânul s-a întors în chilie. îndată ce a închis uşa, a uitat iarăşi totul.
După o vreme şi după mai multe astfel de încercări, s-a întâlnit cu sfântul şi i-a povestit ce i se întâmplă.
— Uit tot ce-mi spui şi nu mai cutez să te întreb nimic.
— Du-te şi aprinde o lampă, i-a zis sfântul.
160
161
' -V
Bătrânul s-a supus. A venit cu o lampă aprinsă.
— Mai adu nişte lămpi, i-a spus sfântul. Aprinde-le toate de la prima.
Zis şi făcut. Acum ardeau mai multe lămpi.
— Prima lampă a suferit oare vreo stricăciune pentru că ai aprins de la ea mai multe

lămpi ? 1-a întrebat sfântul.
— Nu, a răspuns bătrânul.
— Atunci, nu mai şoväi. De fiecare dată când ai să doreşti să mă întrebi ceva, am să-ţi răspund.
Răbdarea
Săadi, poetul persan, povesteşte despre o altă învăţătură.
Un om cu mare faimă avea un servitor cu un chip hidos şi cu o fire nesuferită. Nu putea primi nici o poruncă fără să se mânie, se purta grosolan la masă, nu-şi făcea treaba cum se cuvine, se împiedica de oaspeţi şi-şi lăsa stăpânul să rabde de sete. Nici că-i păsa de mustrări şi dojeni, care nu făceau, oricum, decât să înrăutăţească lucrurile. In timpul nopţii, casa răsuna de paşii lui grei şi de zgomotul vaselor sparte. I se întâmpla să arunce găinile în fântână şi să pună mănunchiuri de vreascuri în mijlocul drumului pe unde urma să treacă stăpânul său. Nu te puteai bizui pe el cu nici un chip.
Nişte prieteni ai stăpânului l-au sfătuit să se descotorosească de servitorul cel nesuferit şi să caute altul.
— Dar de ce ? a răspuns stăpânul, zâmbind. Ii datorez servitorului meu o adâncă recunoştinţă, pentru că m-a ajutat să mă îndrept. M-a învăţat ce înseamnă răbdarea, şi continuă să mă înveţe asta în fiecare zi. Iar aceasta îmi îngăduie să trec mai uşor peste toate necazurile vieţii.
Pasărea indiană
Uneori, şi o pasăre ne poate învăţa ceva (dacă vrea să ne vorbească).
Un negustor persan avea într-o colivie o pasăre indiană. Trebuind să facă o călătorie în India, s-a dus la pasăre şi a întrebat-o:

— Vrei să-ţi aduc un dar ?
— Nu, a spus pasărea. Singurul lucru pe care mi-1 doresc este libertatea.
— Asta nu se poate.
— Atunci du-te, te rog, în pădurea unde m-am născut, acolo în India, şi spune-le celorlalte păsări că trăiesc într-o colivie.
— Aşa am să fac, a spus negustorul.
După cum făgăduise, s-a dus în jungla indiană, în locul arătat de pasăre şi a strigat cu putere că pasărea se afla la el acasă, într-o colivie. In acea clipă, o altă pasăre a căzut fără viaţă la pământ, de pe cea mai înaltă cracă. O fi vreo rudă a păsării mele, şi-a zis în sinea lui negustorul, şi vestea pe care i-am dat-o i-a pricinuit moartea.
Când s-a întors acasă, pasărea a dorit să afle cum fusese călătoria.
— Vai, a spus negustorul, mă tem că-ţi aduc o veste rea. Una dintre rudele tale a căzut la pământ fără suflare când am strigat că te afli închisă în colivie.
Nici nu rostise bine negustorul aceste vorbe că pasărea a căzut în fundul coliviei şi n-a mai mişcat. Vestea cea rea a ucis-o şi pe ea, şi-a spus negustorul. îndurerat, a deschis colivia, a luat pasărea şi a pus-o pe pervazul ferestrei, mângâiat de o rază de soare. Pasărea a înviat pe dată. A dat repede din aripi şi a zburat până la un copac din apropiere.
Apoi i-a vorbit astfel negustorului:
— Află de la mine: ceea ce ai crezut că este o veste rea era de fapt una bună. Cu ajutorul tău, pasărea de departe, ruda mea, mi-a arătat cum să scap din colivie. Ceea ce am şi făcut.
Şi pasărea şi-a luat zborul spre răsărit, cântând.
Noua înţelepciune
Trăia odată în nordul Chinei un înţelept, care împlinise optzeci de ani. Era cel mai vestit tălmăcitor al învăţăturii

lui Confucius, iar faima lui o întrecea cu mult pe aceea a celorlalţi înţelepţi. La o vreme s-a auzit un zvon, care venea din sud, cum că trăia acolo un om şi mai înţelept, cu mintea şi mai ascuţită. Bătrânul înţelept din nord, găsind că era cu neputinţă, a hotărât să pornească la drum pentru a vedea cu ochii lui cum stau lucrurile.
Drumul a fost greu şi plin de piedici. După luni şi luni de mers, a ajuns în sfârşit la noul înţelept, s-a dus la el şi i-a spus cine este, iar cei doi au hotărât să-şi arate tot ceea ce ştiau, pentru a vedea care dintre ei este cel mai bun.
Bătrânul a început să vorbească. I-au trebuit mai multe ceasuri pentru a înfăţişa, cu calm şi inteligenţă, principalele puncte ale gândirii sale. La sfârşit, i-a cerut omului din sud, un

budist din şcoala numită zen, să-şi împărtăşească şi el ideile.
înţeleptul zen a spus doar atât:
— Să cauţi să nu faci rău şi pe cât poţi să faci numai bine. înţeleptul cel bătrân, auzind aceste vorbe, s-a înroşit de
mânie.
— Ce! a strigat el. La vârsta mea, am înfruntat toate primejdiile unui drum atât de lung! Ţi-am spus de ce am venit! Ţi-am arătat în amănunt care este doctrina mea! Nu ţi-am ascuns nimic! Iar tu îmi dai în schimb câteva vorbe neînsemnate pe care le ştie pe dinafară până şi un copil de trei ani! Nu cumva îţi baţi joc de mine ?
învăţătorul zen i-a răspuns:
— Nu, nu-mi bat joc de tine. Dar dacă este adevărat că un copil de trei ani ştie pe dinafară acest lucru, văd că un om de optzeci de ani nu este în stare să trăiască astfel.
Lampa înţeleptului
Un maestru zen şi discipolul său mergeau pe drum, în toiul nopţii. înţeleptul ţinea în mână o lampă.
— înţeleptule, a întrebat învăţăcelul, este adevărat că vezi pe întuneric ?
164
— Da, este adevărat.
— Atunci de ce ai luat lampa ?
— Ca să nu dea alţii peste mine.
Dervişul şi cântăreţul
O poveste sufi stăruie asupra împrejurărilor în care se poate transmite o învăţătură ori chiar numai o emoţie.
Demult, în timpurile străvechi, un rege care era dornic să înveţe şi care se ştia cu multe lipsuri a chemat la el un derviş vestit şi i-a spus:
— Neamul din care mă trag s-a adăpat întotdeauna la izvoarele cele mai curate ale cunoaşterii.
— Prea bine, a spus dervişul.
— Dorinţa mea este să urmez aceeaşi cale. Aşa că îţi spun: învaţă-mă.
— Este o poruncă ori o rugăminte ?
— Ia-o cum vrei, a spus regele. Poruncă sau rugăminte, am să învăţ oricum.
Apoi a tăcut şi 1-a lăsat pe derviş să vorbească. însă dervişul n-a rostit nici un cuvânt. După o clipă, s-a înclinat în tăcere, s-a ridicat şi a ieşit.
în zilele următoare, a venit mereu la rege. Se aşeza, şedea câteva ceasuri fără să rostească nici o vorbă, apoi ieşea. Treburile împărăţiei se învârteau în jurul lui — cereri, conflicte, pedepse, trădări, onoruri. Iar roata cerului se învârtea la fel.
în fiecare zi, regele îl vedea sosind pe derviş, îmbrăcat în zdrenţe. II vedea cum merge, cum se aşază, cum mănâncă şi bea, cum vorbeşte şi râde cu alţii. Ştia că noaptea doarme. Dar nu primea nici o bucăţică din învăţătura râvnită. De ce ? se întreba regele. Aşteaptă oare un semn ? Cum să pătrund taina tăcerii lui ?
Intr-o zi, la curte, se vorbea de un cântăreţ pe nume Daud. Oamenii spuneau:
— Daud este cel mai mare cântăreţ din lume. Regele, dorind nespus să-1 asculte pe cântăreţul cel vestit,
1-a chemat la palat. Dar cântăreţul, care avea o casă arătoasă
165
şi se credea regele cântăreţilor, i-a răspuns trimisului regelui astfel:
— Regele nu cunoaşte nimic din cele trebuincioase artei cântului. Dacă doreşte doar să mă vadă la faţă, am să vin. Dar dacă doreşte să mă audă cântând, are să fie nevoit să aştepte, ca toată lumea.
— Ce să aştepte ? a întrebat trimisul regelui.
— Să aştepte clipa potrivită. Să am poftă de cântat. Am să-ţi spun dar ce a făcut din mine un mare cântăreţ şi ce ar putea face şi dintr-un măgar un mare cântăreţ: trebuie să ştii când anume poţi cânta şi când nu.
Vorbele cântăreţului au ajuns la urechile regelui, în sufletul căruia dorinţa de a-1 asculta se lupta cu mânia.
— Ce-1 poate face pe acest om să cânte ? a întrebat el. Dacă trebuie să aibă poftă de cântat, nu trebuie oare să am şi eu poftă să-1 ascult ?
Dervişul s-a ridicat, s-a apropiat de rege şi a spus:
— Vino cu mine. Haide să mergem la cântăreţ. Printre murmurele uimite ale curtenilor, care se întrebau

în şoaptă ce capcană cuprindeau vorbele dervişului — ce avea fără îndoială să fie răsplătit cu mărinimie dacă lucrurile mergeau bine —, regele a primit. A poruncit să i se aducă veşminte sărmane şi, cu părul în neorânduială, a pornit în urma dervişului pe străzile cetăţii. Cei doi au bătut la uşa cântăreţului. Acesta le-a spus că nu se simte în stare să cânte şi că doreşte să fie lăsat în pace.
Atunci dervişul s-a aşezat sub ferestrele casei şi a început el să cânte. Cânta unul din cântecele favorite ale lui Daud, şi cânta minunat. Cel puţin aşa a gândit regele, care se aşezase alături de el, îmbrăcat în zdrenţe cum era, şi care se simţea adânc mişcat de cântec. Totuşi, cum nu se pricepea cine ştie ce, nu putea băga de seamă că dervişul cânta uneori cam fals.
La sfârşit, în ochii regelui străluceau lacrimi.
— Cântă încă o dată cântecul, i-a spus el dervişului. N-am auzit niciodată o melodie mai frumoasă şi mai duioasă.
Dervişul a primit. Se pregătea să cânte de la început, când deodată Daud, care nu putea să-1 audă cântând fals şi a doua

oară — ceea ce dervişul făcuse înadins, se înţelege —, a început să cânte el, de la fereastră.
Dervişul şi regele, nemişcaţi ca două pietre, şi-au ţinut respiraţia. Cântecul lui Daud, desăvârşit, îi învăluia într-o frumuseţe nespusă, în care vedeau tot universul şi ghiceau toate simţămintele omeneşti, până la cele mai tainice.
Cântecul s-a sfârşit şi fereastra s-a închis.
Regele i-a trimis cântăreţului un dar minunat. L-a lăudat apoi pe derviş pentru isteţime şi a vrut să-1 facă sfetnicul său. de încredere în toate treburile împărăţiei.
Dervişul însă a grăit astfel:
— A fost nevoie de trei lucruri ca să auzi ceea ce ai auzit: prezenţa cântăreţului, prezenţa ta şi prezenţa cuiva care să poată face legătura dintre cântăreţ şi tine.
— Ce înseamnă asta? a întrebat regele.
— Ceea ce este adevărat pentru cântăreţ este adevărat pentru orice învăţătură. Avem nevoie de clipa potrivită, de locul potrivit şi de omul potrivit.
— Vrei să spui că trebuie să aşteptăm, amândoi, pentru ca toate aceste împrejurări să se împlinească?
— Am spus ceea ce am spus, a răspuns dervişul. Apoi s-a aşezat lângă rege şi s-a cufundat dm nou în tăcere.
Regele şi-a văzut de treburile lui. Aştepia.

Un târg pe cinste

După cum se poate bănui, Nastratin Hogea a dat o grămadă de lecţii (deşi nu se ştie de la cine le-a luat). Un negustor a venit într-o zi la el şi i-a spus:
— Iţi propun un târg pe cinste. Imprumută-mi cincizeci de dinari, din care eu am să fac şaptezeci. Câştig curat: douăzeci de dinari. Zece pentru tine, zece pentru mine. Ce zici ?
— într-adevăr, n-ar fi de lepădat, a spus Nastratin, după ce s-a gândit câteva clipe. Eu însă îţi propun un alt târg, mai bun pentru amândoi.
— Cum aşa ?

°*"t*S*Wfeli"!lfflsll "F^'&'HliVii
— Ei bine, iată: îţi dau cei zece dinari. Ţine. Câştigul îl dobândeşti pe loc, fără să fi scos nimic din buzunar. Iar eu câştig patruzeci. Pe deasupra, vezi bine că asta ne scuteşte de toate certurile care însoţesc de obicei un asemenea târg.

înţelepciunea dulgherului

După povestea fierarului arab, o vom afla pe aceea a dulgherului chinez.
In timpul unei procesiuni, un om, cunoscut pentru sfinţenia şi stăpânirea de sine desăvârşită, s-a trezit cu o picătură de ipsos pe nas, cam cât o aripioară de muscă. L-a rugat, aşadar, pe dulgherul care mergea alături de el să-i şteargă picătura de pe nas. Dulgherul a apucat toporul, l-a învârtit prin aer — atât de tare încât s-a auzit un şuierat — şi l-a scăpat de picătura de ipsos, fără să-i fi atins măcar nasul. Procesiunea a mers mai departe.
La câtăva vreme după aceea, un prinţ, care aflase întâmplarea, l-a chemat pe dulgher şi i-a cerut să-şi arate dibăcia. Dulgherul nici n-a vrut să audă. Prinţul, supărat, l-a întrebat de ce se poartă astfel. — Nimic mai uşor, a spus dulgherul. Omul care avea picătura de ipsos

pe nas are o mare putere sufletească. Nici măcar n-a tresărit când toporul s-a abătut asupra lui. Cine oare dintre cei care se află în jurul tău ar putea face la fel ?

Spaima învăţătorului

Adevăratul învăţător nu este lipsit de simţăminte; dimpotrivă. Numai că ştie să şi le stăpânească, la nevoie. Este ceea ce ne arată o poveste zen.

La sfârşitul Evului Mediu, trăia într-o mănăstire japoneză un călugăr bătrân care trezea în sufletele călugărilor tineri un soi de teamă amestecată cu respect, pentru că nimic nu părea să-1 tulbure. Deşi spunea de câte ori avea prilejul că

emoţiile nu sunt un lucru rău, atâta vreme cât nu te laşi în voia lor, era mereu liniştit şi senin. Nu se supăra, nu se speria, nu se îngrijora.

într-o dimineaţă de iarnă, pe când mănăstirea era încă învăluită în umbrele nopţii, tinerii călugări s-au adunat în întuneric, fără să scoată un sunet. Bătrânul călugăr urma să aducă ceaşca de ceai rituală până la altar. Când a trecut pe lângă ei, călugării au ţâşnit răcnind, ca nişte stafii.

Călugărul şi-a văzut de treabă, netulburat, fără să şovăie, fără să tresară. Ceva mai încolo se afla o măsuţă, pe care o ştia. A pus cu grijă ceaşca de ceai pe măsuţă şi a acoperit-o cu o bucată de mătase, să nu cadă nici un fir de praf.

Apoi s-a sprijinit de perete şi a scos un ţipăt cumplit de spaimă.

Copilul fără minte

Uneori, învăţătorii sunt cei ce trebuie să ia seama la şcolari, fiindcă învăţătura se poate face şi pe dos.

In Grădina cu trandafiri, Săadi ne povesteşte că un om de vază, un vizir, avea un fiu, din nefericire cam fără minte. L-a dus la un învăţător vestit, căruia î-a spus:

— Ai grijă de fiul meu. Poate că se va mai deştepta, cu ajutorul tău.

învăţătorul a luat copilul şi, vreme de luni de zile, s-a tot străduit să-1 înveţe. După aceea l-a dus la tatăl său şi i-a spus:

— Fiul tău este tot fără minte. Numai că acum sunt şi eu asemenea lui.

Râul cel lung

O poveste din secolul XX, pe care o putem auzi aproape peste tot, ne spune că un occidental, de pildă un american, l-a auzit vorbind pe un învăţat vestit, care trăia undeva în munţii Tibetului, departe de lume.

Americanul, minte ordonată, hotărăşte să meargă la înţelept şi să afle din gura lui adevăratele taine ale existenţei. Vinde

tot ce are, face tot ce trebuie, ajunge în Tibet, află unde este peştera în care s-a retras înţeleptul şi pleacă în căutarea lui.

Face o călătorie anevoioasă, urcă la peste cinci mii de metri, în zăpadă şi frig. In cele din urmă, americanul îl găseşte pe bătrân, care trăieşte în singurătate, aproape dezbrăcat.

îl întreabă, fără să mai aştepte, ce este viaţa.

Pustnicul se gândeşte o vreme şi îi răspunde:

— Viaţa, fiule, este ca un râu lung care izvorăşte de undeva, apoi...

Americanul îi taie vorba, părând foarte supărat.

— Ce! Am cheltuit o mulţime de bani, am făcut această călătorie ca să mi se spună o asemenea prostie ? Auzi, viaţa este ca un râu lung! Mai bine rămâneam acasă! Atâta timp irosit pentru un fleac, o prostie!

Pustnicul, care pare destul de îngrijorat, îl întreabă:

— Cum ? Viaţa nu seamănă cu un râu lung ?

Omul cu mintea liberă

Tagore istoriseşte povestea unui om care, încă dm copilărie, spunea că are mintea liberă. Nu ţinea de nici o şcoală şi nu credea în nici un zeu.

Până într-o zi, când această minte n-a mai fost. Câţiva ani mai târziu, îl slujea cu credinţă pe un pustnic ce trăia departe de lume. Zâmbind, omul cu mintea slobodă îndeplinea ascultător toate poruncile pustnicului. Ii umplea pipa şi-i freca picioarele.

Un prieten de demult a fost uimit văzând cât de tare se schimbase.

— Cum de ţi-ai pierdut libertatea, la care ţineai aşa de mult ?

— N-am pierdut-o. Ba chiar mi-am întărit-o.

— Nu pricep. Omul acesta îţi porunceşte să-i freci picioarele, iar tu o faci fără să

crâcneşti!
— Fireşte, a spus celălalt, numai că el n-are nevoie de aşa ceva. Dacă ar face-o doar pentru el, ar fi într-adevăr ruşinos să-mi ceară aşa ceva. Ar fi ruşinos şi pentru mine s-o fac. Dar eu sunt acela care are nevoie de asta.

I

Copacul adorat

Uneori, chiar şi diavolul încearcă să ne lumineze, cum arată această poveste arabă.
A fost odată un copac la care se închinau o mulţime de bărbaţi şi femei, care nu se supuneau cultului practicat de neamul lor. Un bărbat, scos din sărite de această idolatrie, a hotărât să taie copacul. Când s-a lăsat întunericul, a luat un topor şi s-a îndreptat spre locul unde se afla copacul, dar diavolul, prefăcut în om, î-a tăiat calea şi 1-a întrebat:
— Ce vrei să faci cu toporul ?
— Să tai copacul. -De ce?
— Pentru că o mulţime de bărbaţi şi de femei i se închină şi-1 uită pe Dumnezeu cel adevărat.
— De vreme ce tu nu i te închini, ce-ţi pasă ? i-a zis diavolul.
— Vreau neapărat să-1 tai şi am s-o fac! i-a răspuns omul, ridicând toporul.
— Stai! a strigat diavolul, apucându-1 de braţ. N-ai vrea mai bine să faci ceva folositor, în loc să tai copacul ?
— Ce anume ? 1-a întrebat omul, cam tulburat.
— Nu glumesc deloc. Dacă te învoieşti să nu tai copacul, ai să capeţi doi galbeni.
— De la cine ?
— Chiar de la mine. -Când?
— In fiecare dimineaţă, când te trezeşti.
Omul a dat drumul toporului şi s-a întors acasă. A doua zi, un cerşetor mascat i-a bătut la uşă, i-a dat cei doi galbeni şi s-a făcut nevăzut.
în ziua următoare, s-a trezit dis-de-dimineaţă şi 1-a aşteptat pe cerşetor. Dar a aşteptat degeaba. N-a venit nimeni să-i dea galbenii făgăduiţi.
Omul s-a mâniat, şi-a luat toporul şi s-a repezit să doboare copacul. S-a întâlnit iar cu diavolul, prefăcut în om,
care i-a zis:

— Ce faci cu toporul acela ?
— Tai copacul!
— N-ai să-1 tai. Nu mai eşti în stare.
Omul a ridicat toporul. Diavolul 1-a apucat cu un deget şi 1-a azvârlit cât colo. Apoi 1-a îmbrâncit pe om, care s-a lovit de un zid atât de tare că era să moară.
— Cine eşti tu ? a întrebat el. De unde ai această putere nemaivăzută ?
— De la cei doi galbeni pe care i-ai primit. Când te gândeai să tai copacul ca nimeni să nu i se mai închine decât lui Dumnezeu, nu aveam nici o putere asupra ta. Dar când ai vrut să-1 tai la mânie, pentru că n-ai căpătat cei doi galbeni azi dimineaţă, ai căzut în puterea mea. Iată de ce te-am doborât.

Sfântul care a surzit dintr-odată

Purtarea adevăraţilor înţelepţi pare uneori uimitoare, chiar ciudată, ca în povestea arabă de mai jos.
O bătrână umbla de ani de zile ca să se întâlnească, măcar pentru câteva clipe, cu un pustnic sfânt peste măsură de vestit, care trăia într-un deşert uriaş. De fapt, deşertul era cutreierat de tot soiul de pelerini care veneau în număr mare, din toate colţurile lumii, doar ca să audă cuvântul înţelept al sfântului, să atingă pământul pe care călca, să-1 privească în ochi (se spunea că ochii aceştia îl zăriseră pe Dumnezeu) şi să plece.
Pelerinii dormeau în corturi ori sub cerul liber. Negustori isteţi vindeau, în deşert, toate cele socotite trebuincioase pentru viaţa de zi cu zi şi chiar mărunţişuri fără nici un folos. Bărbaţi şi femei alcătuiau o coadă lungă, şerpuită, până la intrarea în peştera unde locuia pustnicul şi cel care îl slujea.
Bătrâna, care-şi păstrase toate puterile pentru această călătorie, s-a pus pe aşteptat alături de ceilalţi. A aşteptat vreme de câteva săptămâni. Coada înainta grozav de încet, iar bătrâna îşi cheltuia ultimii bani ca să cumpere ceva de mâncare de la negustori, care alergau de colo colo şi strigau, încercând să-şi vândă marfa.

Când a văzut că-i vine rândul să dea ochii cu sfântul, bătrâna a simţit inima bătându-i cu putere. Era copleşită de emoţie. Nu-i venea să creadă că întâlnirea îndelung aşteptată se va împlini în sfârşit. Nici nu cuteza să-şi ridice privirile spre chipul pustnicului, aflat la gura peşterii.
în clipa când cel care se afla în faţa ei s-a dat la o parte, unul din ajutoarele pustnicului a venit lângă ea, a pnns-o de braţ şi a spnjinit-o, ca să poată ajunge la înţelept.
Apoi s-a aşezat. Dar când s-a aşezat, trupul n-a mai ascul-. tat-o şi a scăpat un pârţ. Şi încă unul răsunător.
Ruşinată peste poate, stătea în faţa pustnicului, neştiind ce să zică ori ce să facă, gândindu-se chiar că ar fi mai cuminte să se ridice şi să plece cât mai iute. Pustnicul însă s-a apropiat, s-a aplecat şi a întrebat-o, cu mâna făcută căuş la ureche:
— Ce zici acolo ?
Bătrâna şi-a ridicat ochii şi 1-a privit. S-a uitat în ochu nevinovaţi şi blânzi ai pustnicului aplecat deasupra ei. Iar pustnicul i-a zis:
— Auzul mi-a slăbit. Vorbeşte mai tare, rogu-te. Ce spuneai ?
Trupul şi sufletul femeii au fost năpădite de un val de fericire, precum o apă călduţă şi plăcut mirositoare. A zâmbit şi i-a spus pustnicului tot ceea ce dorise să-i spună.
Pustnicul, cu mâna făcută căuş la ureche, a ascultat-o până la capăt, dând din cap pentru a-i arăta că aude şi înţelege vorbele ei. Apoi i-a răspuns cu răbdare şi înţelepciune, şi a fost rândul ei să asculte şi să dea din cap. După care a sărutat pământul dinaintea lui şi s-a îndepărtat, nespus de bucuroasă.
Când a venit rândul următorului, pustnicul şi-a ţinut mâna căuş la ureche. Dorea ca lumea să-1 creadă surd, ca bătrâna să nu afle şiretlicul.
La fel s-a întâmplat şi cu ceilalţi călători, pe care pustnicul i-a rugat să vorbească mai tare. Iar ei au făcut întocmai.
Pustnicul s-a purtat la fel vreme de luni şi ani de-a rândul, atât cu pelerinii, cât şi cu ajutoarele sale. Când era să asculte ceva, îşi punea mâna la ureche. Şi toată lumea era încredinţată că este surd.

într-o zi, după şaptesprezece ani, a aflat că bătrâna murise. Atunci a lăsat mâna în jos, a zâmbit, i-a chemat pe toţi cei din preajmă şi le-a spus că Domnul făcuse o minune, îngă-duindu-i să-şi recapete auzul.
Sfânta
Iată o altă lecţie, mult mai aspră, pe care o găsim în povestirile din străvechile timpuri creştine.
O femeie de neam grec, care locuia în Alexandria, în Egipt, a hotărât să-şi părăsească familia şi să se retragă în pustiu, ca să aştepte sfârşitul lumii. Scripturile vesteau că Apocalipsa era aproape, totul o arăta; trebuia să aibă un suflet curat pentru a întâmpina venirea lui Mesia, mort pe cruce în urmă cu aproape două sute de ani şi care avea să se înalţe în plină slavă deasupra norilor pentru a-i despărţi pe cei răi de cei buni.
Femeia şi-a părăsit bărbatul şi copiii noaptea, în mare taină. Şi-a luat câteva veşminte şi ceva bani. înainte de ivirea zorilor, ieşise din oraş şi se îndrepta spre pustiu. Cu câteva luni înainte, un predicator aflat în trecere pe acolo o botezase. Din ziua aceea, de câte ori putea, mergea la adunările creştinilor, care se ţineau mai mult pe ascuns. Acum pleca spre a se regăsi în pacea deşertului, în faţa lui Dumnezeu cel adevărat.
A mers toată ziua, a dormit printre bolovani şi a pornit din nou la drum a doua zi, dis-de-dimineaţă. Se înţelege, nu era singura care părăsea cetatea în căutarea unei singurătăţi destul de greu de găsit. Plecau şi alţi creştini, care se temeau de apropiatul sfârşit al lumii. Cronicarii spun că „mulţimea celor singuri umplea deşertul".
Ca să ajungă la deşert, trebuia să treacă printr-o vale îngustă şi pustie, pe unde cursese odinioară o apă. La intrarea în vale stătea un bărbat pe jumătate gol, cu ochi arzători, cu glas tăios, care îi oprea pe nou-veniţi şi le punea tot soiul de întrebări înainte de a le îngădui sau nu să trăiască departe de lume.

Femeia, care era de-acum destul de ostenită, s-a oprit şi ea în faţa omului, care a întrebat-o:
— Te-ai lepădat de tot ?
— Da, a răspuns ea.
— Şi de familie ? Şi de prieteni ? De tot ceea ce este lumesc ?
— M-am lepădat de tot. De aceea am şi venit.

— Ce ai în traistă ?
— Nişte schimburi şi ceva bani.
— Uite ce trebuie să faci, a rostit atunci paznicul. Ai să te întorci la Alexandria. Ai să dăruieşti veşmintele săracilor. Apoi ai să te duci la un măcelar. Cu banii pe care îi ai, ai să cumperi carne proaspătă. Pe urmă ai să-ţi pui carnea în spinare şi ai s-o legi bine. Apoi ai să vii înapoi la mine. Ai înţeles ?
Femeia a dat din cap şi a făcut cale-ntoarsă.
S-a dus înapoi la Alexandria, ferindu-se să treacă prin locurile unde putea fi recunoscută. Şi-a dăruit veşmintele, păstrând doar o cămaşă. A cumpărat carne proaspătă şi şi-a legat-o în spinare. Apoi a pornit spre ţinutul nisipurilor.
Nici nu ieşise bine din cetate pentru a doua oară că o haită de câini flămânzi a ajuns-o din urmă. Săreau până la umeri ca să apuce carnea şi-i sfâşiau trupul. Păsările de pradă s-au năpustit şi ele asupra ei, lovind-o cu ciocurile şi cu ghearele şi bătându-se cu câinii. Femeia încerca să se apere şi înainta într-un nor de pene negre şi de ţipete îngrozitoare, înconjurată de haita nesătulă. Colţii şi ghearele câinilor, ciocurile şi ghearele vulturilor o zgâriau şi o răneau. O dâră de sânge rămânea în urma ei, pe nisip. în unele locuri, carnea ei nu se deosebea de cea pe care o cumpărase de la măcelar.
Când a ajuns la omul care păzea intrarea în vale, nu era decât o zdreanţă sângerândă. Omul i-a aruncat o privire scurtă şi i-a spus:
— Acum poţi să treci.
învăţătura ridichilor
Se întâmplă şi ca metodele unor învăţători să ne pară destul de ciudate, astfel încât învăţătura şi metoda sunt totuna.
175
Astfel, în tradiţia islamică, se spune că un anume Abdu-lalim, care trăia la Fez, a primit într-o zi vizita unui bărbat îngrijorat şi nemulţumit. Acesta nu izbutea să şadă liniştit în timpul exerciţiilor de meditaţie şi de rugăciune.
— Te pot învăţa o metodă foarte simplă, i-a spus Abdu-lalim. Astupă-ţi urechile şi gândeşte-te la ridichi.
Omul a întrebat:
— înainte sau după exerciţii ?
— In timpul exerciţiilor.
Invocarea potrivită
Urabe Kenko redă foarte simplu acest scurt dialog. Un om s-a dus la un învăţat vestit şi 1-a întrebat:
— Când invoc numele lui Amida şi când nu mai pot face exerciţiul, pentru că mă cuprinde somnul, cum să fac să învinq această piedică ?
— Nimic mai uşor, i-a răspuns învăţătorul. Invocă numele lui Amida când eşti treaz.
Partida de şah
Iată o altă poveste zen.
Un tânăr, lovit de necaz, s-a dus la o mănăstire, departe, şi i-a spus unui bătrân înţelept:
— Viaţa m-a dezamăgit. Aş dori să ajung la lumina dumnezeiască, pentru a mă vindeca de suferinţă, dar nu sunt în stare şi o ştiu prea bine. N-am să pot petrece ani şi ani în meditaţie, austeritate şi învăţătură. Este peste puterile mele. Nu se află oare o cale mai scurtă, pentru unul ca mine ?
învăţătorul 1-a întrebat:
— Te-ai concentrat vreodată în viaţa ta asupra unui lucru ?
— M-am născut într-o familie bogată. N-a trebuit să muncesc niciodată. Ceea ce mi-a plăcut într-adevăr este jocul de şah. îmi petreceam aproape tot timpul cu jocul acesta.
învăţătorul a chemat un călugăr. A fost adusă o tablă de şah şi o sabie cu tăişul ascuţit, care strălucea în lumina soarelui.
176
învăţătorul a aşezat piesele pe tablă şi i-a spus călugărului, arătându-i sabia:
— Mi-ai jurat ascultare şi credinţă. A venit vremea să mi-o dovedeşti. Ai să joci o partidă de şah cu acest tânăr, iar dacă pierzi am să-ţi retez capul cu această sabie. Dacă însă câştigi, am să-i retez capul adversarului tău. Toată viaţa şi-a închinat-o şahului şi n-a făcut nimic altceva. Merită, aşadar, să i se taie capul dacă pierde.
Cei doi jucători s-au uitat la învăţător şi au văzut că nu glumea. Au început să joace. Din prima clipă, tânărul a simţit un firicel de sudoare curgându-i pe spinare, pentru că îşi pusese viaţa în joc. Tabla de şah era lumea întreagă. Se făcuse una cu ea, era el însuşi o

tablă de şah. A făcut câteva mişcări mai proaste, apoi adversarul său, călugărul, a făcut o greşeală care a întors norocul de partea tânărului. Acesta a profitat şi a atacat puternic. Poziţiile adversarului au slăbit şi au început să fie chiar doborâte.
Tânărul şi-a privit adversarul pe furiş, fără să ridice capul. A văzut un chip inteligent şi sincer, destul de muncit. S-a gândit la propria-i viaţă, searbădă şi neînsemnată. Şi s-a simţit pe dată cuprins de milă.
A făcut înadins o mişcare stângace, apoi încă una. îşi distrugea singur poziţiile. Avea să piardă.
Atunci înţeleptul a răsturnat tabla de şah, iar piesele s-au risipit în toate părţile. Cei doi jucători l-au privit cu uimire.
— Nimeni n-a pierdut, nimeni n-a câştigat, a spus el. Nu va cădea nici un cap.
S-a întors apoi către tânăr şi a grăit astfel:
— Este nevoie de două lucruri. Concentrare şi milă. Iar tu le-ai învăţat azi pe amândouă.
Carul răsturnat
Buddha spunea că duşmanul ne este uneori cel mai bun dascăl, pentru că ne dezvăluie ochilor noştri aşa cum n-o poate face nici cel mai apropiat prieten.
177
Acest dascăl se poate ivi lângă noi în fiece clipă, cum ne spune o poveste evreiască în care este vorba despre întâmplare.
Martin Buber a istorisit, în Gog-Magog, povestea unui om care s-a pomenit, pe când mergea undeva, în faţa unui car răsturnat de-a curmezişul drumului. Ţăranul care mâna carul 1-a rugat să-1 ajute să-1 ridice.
Cum oare ar putea doi oameni să ridice o greutate atât de mare ? s-a întrebat călătorul. A răspuns, aşadar:
— N-are nici un rost. Nu pot. Ţăranul s-a mâniat şi î-a zis:
— Poţi, dar nu vrei! Ăsta-i adevărul: nu vrei! Mişcat, călătorul s-a pus pe treabă. A găsit nişte scânduri
şi 1-a ajutat pe căruţaş să le vâre sub roţi. Apoi cei doi bărbaţi au încropit o pârghie şi au împins cu toate puterile. Carul s-a clătinat, s-a mişcat şi, până la urmă, cei doi au izbutit să-1 ridice. Ţăranul şi-a mângâiat pe spinare boii care gâfâiau şi a încărcat carul la loc.
Carul cu boi a pornit îndată la drum.
Călătorul i-a spus ţăranului:
— Ingăduie-mi să merg o bucată de drum alături de tine.
— Cu dragă inimă. Pofteşte şi mă însoţeşte.
Au pornit, unul lângă altul. După o clipă de tăcere, călătorul 1-a întrebat pe ţăran:
— Cum de te-ai putut gândi că nu vreau să te ajut ?
— M-am gândit, fiindcă mi-ai spus că nu poţi. Nimeni nu ştie că nu poate face ceva dacă nu încearcă.
— Dar cum de te-ai gândit că am să te pot ajuta ?
— Uite-aşa.
— Ce înseamnă uite-aşa ?
— Ce pisălog eşti! Vrei să ştii cu tot dinadinsul ? Ei bine, mi-a trecut prin cap când am văzut că mi-ai fost trimis în întâmpinare.
— Prin urmare, crezi că ţi s-a răsturnat carul tocmai pentru ca eu să te pot ajuta ?
— Dar pentru ce altceva, frate ? a răspuns ţăranul.
178
Dascălul Ascuns
O poveste sufi ne arată în sfârşit unde se ascunde adesea adevăratul dascăl.
După mulţi ani de învăţătură, Malik Dinar a hotărât să plece în lume, în căutarea Dascălului Ascuns. Nici nu se depărtase bine de casă că a întâlnit un derviş, care mergea anevoie pe drumul plin de praf. Cei doi au păşit o vreme alături, în tăcere. După un ceas ori două, dervişul a întrebat:
— Cine eşti ? încotro mergi ?
— Numele meu este Malik Dinar. Am pornit în căutarea
Dascălului Ascuns.
— Iar eu mă numesc El Malik El Fatik, a zis dervişul.
Am să te însoţesc.
— Mă poţi ajuta să-1 găsesc pe Dascălul Ascuns ?
— Dacă te pot ajuta ? Dar tu mă poţi ajuta ? a spus dervişul, cu glasul acela neplăcut pe care dervişii par să-1 aleagă înadins. Depinde de cum ştii să-ţi foloseşti experienţa. Iar

asta nu poate fi destăinuită decât în parte de cel ce te însoţeşte în călătorie.
— Ce vrei să spui cu asta ?
— Nu vreau să spun nimic. Numai zic.
Au ajuns lângă un copac, care se clătina şi pârâia.
— Copacul vorbeşte, a spus dervişul, care se oprise. Ascultă.
— Copacul vorbeşte ?
— întocmai. Uite ce spune: Ceva îmi face rău. Ai milă şi scoate-mi acel ceva din trunchi, ca să-mi pot găsi odihna.
— Sunt prea grăbit, a răspuns Malik Dinar. Şi-apoi, cine a mai văzut copac vorbitor ?
Şi şi-au văzut de drum.
S-au oprit ceva mai încolo, iar dervişul a zis:
— Când eram lângă copac, am simţit un miros de miere. Să fi fost cumva vreun roi de albine în scorbură ?
— Dacă este aşa, a spus Malik Dinar, hai să ne întoarcem degrabă şi să luăm mierea. O s-o mâncăm şi o să mai şi vindem ca să avem bani de drum.
179
— Cum doreşti, a răspuns dervişul.
Au făcut, aşadar, cale-ntoarsă. Când au ajuns la copac, au văzut câţiva călători care tocmai isprăveau de strâns o mulţime de miere.
— Ce noroc! făcea unul dintre ei. Este aici destulă miere pentru o cetate întreagă! Eram nişte bieţi pelerini, acum suntem negustori. Nu mai avem nici o grijă pentru ziua de mâine.
Malik Dinar şi dervişul s-au îndepărtat în tăcere.
Au ajuns la un munte, şi au auzit în măruntaiele muntelui un fel de murmur, de bâzâit.
Dervişul şi-a lipit urechea de pământ şi a spus:
— Sub noi se mişcă milioane şi milioane de furnici. îşi clădesc un muşuroi. Iar bâzâitul care se aude este de fapt un strigăt de ajutor. In limba lor, furnicile ne spun: Ajutaţi-ne. Săpăm o groapă, dar nu putem îndepărta nişte bolovani uriaşi. Spargeţi deci bolovanii.
Iar dervişul 1-a întrebat pe Malik Dinar:
— Ne oprim să le ajutăm ori mergem mai departe ?
— Furnicile şi bolovanii nu sunt treaba noastră, frate. îl caut pe Dascălul Ascuns şi nu-mi pasă de nimic altceva.
— Cum doreşti, a răspuns dervişul. Aud însă furnicile şoptind că toate lucrurile se leagă între ele. Poate că asta ne priveşte întrucâtva.
Malik Dinar n-a luat în seamă vorbele dervişului şi cei doi bărbaţi au pornit din nou la drum împreună.
S-au oprit undeva să înnopteze. Malik Dinar a băgat de seamă că-şi pierduse cuţitul. S-a gândit că-1 scăpase lângă furnicar.
S-a întors în zori, însoţit de derviş.
Când au ajuns la munte, au văzut câţiva oameni plini de noroi care se odihneau lângă o grămadă de aur. Era, spuneau ei, o comoară pe care tocmai o dezgropaseră. Au mai adăugat, la întrebările lui Malik Dinar:
— Mergeam pe drum când un derviş ne-a strigat şi ne-a spus: săpaţi aici. Ceea ce este bolovan pentru unii poate fi
180
aur pentru alţii. Vedeţi dar ce comoară ne-a putut dărui acest pământ!
Malik Dinar şi-a blestemat soarta potrivnică.
— Dacă ne-am fi oprit, î-a spus el dervişului, am fi fost amândoi bogaţi în dimineaţa asta.
Unul din cei care se odihneau a grăit atunci către Malik Dinar:
— îngăduie-mi să-ţi spun că dervişul care te însoţeşte seamănă nespus cu cel care ne-a vorbit azi-noapte.
— Toţi dervişii seamănă, a zis dervişul.
Malik Dinar şi însoţitorul său au plecat din nou la drum. După câteva zile, au ajuns pe malul unui râu minunat. S-au oprit să aştepte podul plutitor. De mai multe ori, un peşte a sărit din apă chiar sub ochii lor.
— Peştele, a zis dervişul, vrea să ne trimită o veste. Iată ce ne spune: Am înghiţit o piatră. Prindeţi-mă şi daţi-mi să mănânc cutare iarbă, care mă va ajuta să dau piatra afară. Altfel mă înăbuş. Călătorilor, fie-vă milă de mine!
Podul a sosit chiar în acea clipă, iar Malik Dinar, nerăbdător să meargă mai departe, a urcat împreună cu dervişul. Fiindcă se făcuse întuneric, au înnoptat pe celălalt mal.

Dimineaţa, podarul strălucea de bucurie. Le-a spus că noaptea ce trecuse îi adusese un noroc nemaipomenit. Le-a sărutat mâinile dervişului şi lui Malik Dinar, cărora, spunea, le datora acel grozav noroc. I-a cerut apoi dervişului să-1 binecuvânteze.
— Cu dragă inimă, i-a răspuns acesta, pentru că eşti vrednic de asta.
— Dar ce s-a întâmplat ? a întrebat Malik Dinar.
— Sunt bogat, iată ce s-a întâmplat. Aseară, tocmai mă pregăteam să mă întorc acasă, când v-am zărit pe malul celălalt. M-am hotărât să mai trec o dată, cu toate că mi-aţi părut sărmani, fiindcă uneori ajutorul dat călătorilor nevoiaşi aduce noroc. Când isprăvisem treaba şi-mi legam barca, am zărit un peşte care sărise pe mal. încerca din greu să înghită un smoc de iarbă. I-am pus iarba în gură. îndată a scuipat o piatră şi

s-a aruncat din nou în apă. Piatra aceea este un diamant fără cusur, de o mărime fără pereche. Familia mea are să aibă din ce trăi şapte generaţii de-acum încolo.
Atunci Malik Dinar, cuprins de mânie, a izbucnit:
— Eşti un diavol! i-a strigat el dervişului. Aveai cunoştinţă de aceste comori, prin cine ştie ce simţ tainic! Dar nu mi-ai spus nimic desluşit! Asta înseamnă pentru tine tovărăşie de drum ? Dacă nu erai tu, n-aveam noroc. Dar măcar nu aflam despre toate aceste comori ascunse! Nu cunoşteam toate aceste bogăţii îngropate într-o scorbură, într-un munte şi în burta unui peşte! Ascunse peste tot, cine ştie!
Nici nu isprăvise de rostit aceste vorbe pline de supărare că a simţit cum un soi de vânt puternic îi lua sufletul. Chiar în acea clipă, a ştiut că adevărul era tocmai pe dos de ceea ce spusese.
Dervişul 1-a apucat uşurel de umăr şi i-a zâmbit.
— Acum vezi, i-a spus, cum te poţi folosi de experienţă. Ştiinţa Dascălului Ascuns n-o puteai deprinde decât în parte de la un tovarăş de drum.
— Dar unde este Dascălul Ascuns ?
— Ai ghicit. Este chiar în tine.
Malik Dinar a rămas o clipă nemişcat şi oarecum năucit. A aşteptat ca liniştea să-i coboare în suflet, şi aşa s-a întâmplat. S-a întors şi 1-a văzut pe derviş cum se îndepărta, împreună cu câţiva călători. Vorbeau tare despre primejdiile care-i aşteptau, fără îndoială, în drum.
învăţătura păsării
Krşnamurti a povestit în Flacăra atenţiei: Un maestru spiritual avea mai mulţi discipoli, cărora le vorbea, în fiecare dimineaţă, despre ceea ce e bun şi frumos şi despre iubire. într-o dimineaţă, pe când se pregătea să vorbească, o pasăre s-a aşezat pe pervazul ferestrei şi a început să cânte. A cântat câteva clipe, apoi a zburat. învăţătorul s-a ridicat şi a spus: „Lecţia de azi s-a sfârşit."

Dascălul ne spune de la început
că trebuie să ne înfrânăm poftele
să fie oare asa ?

Hoţul de aur
Pofta nu este oarbă, ci ne face pe noi orbi. Iată ce ne arată povestea spusă de Lie Zi:
Un om care avea în viaţa lui o singură patimă, aurul, s-a sculat într-o dimineaţă, s-a îmbrăcat şi a alergat la târg. A intrat în prăvălia unui zaraf, a luat tot aurul ce se găsea acolo şi a fugit.
A fost prins şi întrebat:
— Cum ai putut oare să iei aurul acela de faţă cu toată lumea?
— Care lume ? a zis omul. Când am pus mâna pe aur, n-am văzut pe nimeni. N-am văzut decât aurul.
Minciuna lui Nastratin
împingând lucrurile şi mai departe, Nastratin se plimbă într-o zi pe câmp, călare pe măgar, când este întâmpinat de doi cerşetori care îi cer ceva de pomană, zicând că n-au mai pus nimic în gură de două zile.
— N-aţi mâncat chiar nimic ? a întrebat Nastratin.
— Doar nişte frunze pe care le-am rupt din copacii aceia. Cum Nastratin este nemaipomenit de zgârcit şi nu-i trece
prin cap să le dea nici măcar o nucă, le spune, ca să scape de ei:
— Nu ştiţi voi oare că tocmai azi îşi mărită Amar cel bogat singura fiică şi că dă un ospăţ

mare, la care sunt poftiţi chiar şi cei ce sunt în trecere prin partea locului ? Da, chiar acolo, în gospodăria aceea mare, peste deal!
185
*-■

Cei doi se îndreaptă în graba mare spre locul arătat. Nastratin se uită după ei o vreme, îi vede plini de însufleţire, cugetă şi-şi mână măgarul în urma lor, murmurând: — Dar dacă este adevărat ?
Amadou Hampăte-Ba ne-a lăsat o versiune africană a povestirii1:
O hienă ajunge într-un sat, găseşte un căprior mort şi-1 duce în vizuina ei. Când se pregăteşte să-1 sfârtece, vede apro-piindu-se o haită întreagă de hiene. Ascunde repede căpriorul, se întinde la marginea drumului şi începe să râgâie tare şi să caşte, ca după un ospăţ îmbelşugat.
— De ce râgâi ? Şi de ce căşti ? o întreabă celelalte hiene.
— Cum, n-aţi aflat ? le răspunde hiena noastră. Acolo, în sat, ţăranii au tăiat toate vitele şi au aruncat oasele! Am mâncat după pofta inimii! Şi a mai rămas o mulţime! Grămezi!
Hienele fac pe dată cale-ntoarsă şi se reped spre sat. Văzând cum se grăbesc şi cum se ridică praful în urma lor, hiena se gândeşte:
— Nu se poate să alergi aşa degeaba! Trebuie să fie ceva adevărat în minciuna mea!
Şi porneşte degrabă după ele.
Oglinda şi banii
Un copil evreu 1-a întrebat pe tatăl său:
— Ce înseamnă banii ?
— Priveşte, i-a răspuns tatăl.
A luat un ciob de sticlă obişnuită şi 1-a pus lângă fereastră. Copilul vedea astfel în ciob, ca într-o oglindă, strada, trecătorii, trăsurile.
1 în Oui, mon commandant!, Actes Sud, 1994.
186
— Acum, a spus tatăl, uită-te bine: am să pun bani pe toată oglinda asta. Am s-o acopăr cu bani. Acum nu mai vezi nimic din ceea ce se petrece în stradă. Nu te mai vezi decât pe tine.
Femeia de pe malul râului
Povestirile despre capcanele poftelor trupeşti sunt nenumărate. Cea care urmează vine din tradiţia zen.
Doi călugări tineri au făcut împreună jurământul de a nu se atinge niciodată de vreo femeie. Era un jurământ neclintit, pe care l-au ţinut vreme îndelungată.
într-o zi, pe când se aflau în călătorie şi se pregăteau să treacă peste un râu care ieşise din matcă, au văzut o femeie de o frumuseţe rară, care i-a rugat s-o ajute să treacă şi ea peste apele învolburate. Trebuia neapărat să treacă dincolo, i-a lămurit ea, pentru a veni în ajutorul tatălui său, care era bolnav. Fiind singură şi neajutorată, nu îndrăznea să încerce.
Primul călugăr, fără măcar să asculte vorbele tinerei femei, a intrat în apă şi a trecut dincolo. Cel de-al doilea a luat femeia în braţe şi, ţinându-se de o frânghie, a trecut-o până la urmă pe malul celălalt.
Femeia i-a mulţumit şi s-a îndepărtat în grabă.
Cei doi călugări şi-au văzut de drum. Au mers în tăcere vreme de mai bine de un ceas. Deodată, primul călugăr, care nu-şi mai putea stăpâni mânia, a pornit să-şi mustre tovarăşul:
— Cum de ţi-ai putut călca jurământul ? Jurământul sfânt pe care l-am făcut împreună ? Nu te simţi oare copleşit de ruşine ? Cum ai putut s-o iei în braţe pe femeia aceea ?
— Ia te uită, i-a spus celălalt, te mai gândeşti încă la ea? în unele versiuni, 1-a întrebat chiar dacă nu cumva o mai
duce în braţe.
Băcanul îndrăgostit
Rumi istoriseşte că un băcan era grozav de îndrăgostit de o femeie şi-i trimitea vorbe dulci prin mijlocirea unei slujnice.
187
I-a spus, aşadar, slujnicei: „Mă cheamă cutare şi cutare, arăt aşa şi pe dincolo, mi-am pierdut capul, inima mi-a fost furată de o stea fără pereche, noaptea nu mai am somn, ziua nu mai mănânc, sufăr peste poate din pricina acestor lovituri nemiloase, aseară mă

gândeam la cutare lucru, alaltăieri seară la cutare lucru."
Şi tot aşa.
Slujnica 1-a ascultat, apoi s-a dus la stăpână-sa şi i-a zis:
— Băcanul îţi dă bineţe. Vrea să se culce cu tine.
— A spus-o aşa, de-a dreptul ? a întrebat femeia.
— Nu, a înşirat o grămadă de lucruri. Dar până la urmă, despre asta e vorba.
Dorinţe necugetate
O străveche poveste anamită a făcut de mai multe ori înconjurul lumii.
Un bogătaş, ale cărui pofte trupeşti nemăsurate erau îndeobşte cunoscute, şi-a dăruit toată averea unui zeu, pe care 1-a rugat — cum se obişnuieşte — să-i îndeplinească în schimb trei dorinţe.
Zeul s-a învoit şi i-a dat omului trei bucăţele de tămâie, zicându-i să aprindă câte una pentru fiecare dorinţă.
In drum spre casă, omul a întâlnit un alai de nuntă. Mireasa era înconjurată de o mulţime de fete tinere şi fermecătoare care dansau, în număr de cel puţin patruzeci. Vrăjit, omul le-a privit pe îndelete pe fiecare, orbit de dorinţă, fără să poată alege pe vreuna dintre ele.
Atunci a aprins prima bucăţică de tămâie, cu dorinţa de a le avea pe toate deodată.
Nici nu şi-a dus bine gândul până la capăt că a simţit cres-cându-i peste tot numai mădulare. Patruzeci de mădulare făloase, unul şi unul, îi ţâşneau prin piele, până şi pe obraz!
Tinerele au scos ţipete de groază la vederea arătării şi au luat-o la fugă peste câmp.

Omul, înspăimântat şi el de mulţimea bubelor neruşinate care-i înmuguriseră pe tot trupul, s-a grăbit sa aprindă altă bucăţică de tămâie, strigând:
— Vreau să scap de toate mădularele!
Şi toate mădularele s-au topit pe dată, întocmai cum dorise, omul trezindu-se fără nimic între picioare, unde locul era
neted şi gol.
Nu-i mai rămânea decât să aprindă cea de-a treia bucăţică de tămâie, ca să fie la loc cum fusese. După care s-a întors, amărât în sat, plângând după averea pierdută şi după tămâia risipită prosteşte.
Marele seducător
O veche poveste japoneză ne înfăţişează crunta batjocură de care a avut parte un seducător.
Un locotenent, cu mare trecere la femei, şi-a pus în gând să câştige favorurile unei doamne de onoare de la palat, cunoscută pentru faptul că nu se dădea în lături de la plăcerile dragostei. La prima vedere, părea că lucrurile vor merge strună. I-a trimis mai întâi scrisori şi a primit răspunsuri încurajatoare, dar atât. Cu toate că a ales clipele cele mai potrivite ale zilei pentru a-i trimite scrisorile, doamna era ciudat de nehotărâtă şi se ferea cu dibăcie să-şi dezvăluie gândurile. Nemulţumit, locotenentul şi-a arătat nerăbdarea, a vestit-o pe doamnă că va veni la ea şi a ales o noapte în care ploua cu găleata, sperând că se va înduioşa văzându-1 că a înfruntat o asemenea vreme. Pe drum, şfichiuit de ploaie, îşi spunea că doamna nu se va îndura să-1 îndepărteze prin cine ştie ce şiretlic, aşa cum făcea de obicei.
A fost întâmpinat de o slujnică şi rugat să aştepte. A văzut în spatele unei perdele o lumină slabă şi o rochie de casă care răspândea un miros îmbătător. Semne bune, aşadar,
— Doamna va coborî într-o clipă, i-a spus slujnica, într-adevăr, doamna a apărut şi 1-a mustrat pentru că ieşise pe o ploaie atât de cumplită, i-a zâmbit şi i-a îngăduit chiar

&:■
s-o mângâie pe păr. Totul mergea cum nu se poate mai bine, când deodată doamna s-a ridicat, zicând că trebuie neapărat, dar neapărat să închidă o uşă.
— Dacă o găseşte cineva deschisă mâine dimineaţă, va spune că a ieşit de la mine cineva în timpul nopţii şi a uitat s-o închidă. Ce grozăvie!
A ieşit spunând că se va întoarce degrabă, iar locotenentul îndrăgostit, cu gândul la plăcerile ce aveau să urmeze, a lăsat-o să plece. Apoi s-a pus pe aşteptat. Doamna se încuiase într-o încăpere din fundul casei. Nu mai avea nici un rost să aştepte. La ivirea zorilor, locotenentul a pornit spre casă, adânc jignit. I-a scris o scrisoare în care se plângea de felul în care fusese tratat. Doamna i-a răspuns aşa cum fac femeile cochete:

m-am simţit dintr-odată rău, vă cer iertare, rămâne negreşit pentru altă dată, trebuie să înţelegeţi femeile...
Au trecut luni şi luni de încercări zadarnice. Locotenentul, care a sfârşit prin a înţelege şiretenia doamnei, a hotărât să folosească un mijloc radical ca să şi-o scoată din minte. S-a gândit: am să fac rost de excrementele ei. Am să mă uit la ele, am să simt mirosul acela cumplit şi am să mă vindec. Altfel nu se poate.
A poruncit unui paznic să ia oala de noapte a doamnei din mâinile servitoarei care mergea s-o golească şi să 1-0 aducă. Paznicul a pândit servitoarea vreme de câteva zile, până când a izbutit să-i smulgă oala şi i-a adus-o locotenentului.
Acesta a dus oala în odaie şi a desfăcut învelişul de hârtie. Spre marea lui mirare, a simţit răspândindu-se în încăpere un miros îmbătător. S-a uitat înăuntru şi a văzut un soi de cârnăciori moi plutind într-o fiertură de aloe şi cuişoare. Era peste măsură de încurcat. Nu i-a trecut prin cap nici o clipă că ar fi vorba de vreo minune. A încercat să-1 tragă de limbă pe paznic, care a jurat că nu scosese o vorbă. I-a bănuit pe toţi cei din jur. Până la urmă, s-a dat bătut în faţa şireteniei nemaipomenite a doamnei, care îşi bătuse joc de el până la oala de noapte, şi a iubit-o încă şi mai tare.

I
Dragostea lui n-a ajuns însă nicăieri. Doamna îi dăduse a înţelege cât se poate de limpede că nu-1 doreşte. Locotenentul s-a liniştit şi n-a mai căutat-o.
Se spune că, într-un târziu, zicea întruna:
— Nimeni nu s-a purtat cu mine aşa de îngrozitor şi de crud ca femeia asta.
Iar ea nu-i trimisese altceva decât parfum.
Seducerea lui Măriei
Cu privire la multele relaţii pe care le-au avut pustnicii cu prostituatele, povestea indiană despre seducerea lui Măriei este fără îndoială una dintre cele mai înţelepte şi mai frumoase.
Viaţa în singurătate şi meditaţie a lui Măriei, unul dintre cei mai înţelepţi oameni, a fost într-o zi tulburată de apariţia, în pădure, a unei curtezane vestite pe nume Kamamanjari. Pletele prăfuite ale femeii măturau pământul, iar ea plângea amar.
îndată după aceea au ajuns în pădure mama şi rudele femeii, care se jeluiau, pentru că nu mai aveau nici pentru ce, nici cum să trăiască. Măriei a întrebat-o de faţă cu ei pe curtezană de ce era aşa de îndurerată.
— Nu sunt vrednică să am parte de fericire pe lumea asta, i-a răspuns ea, printre lacrimi. încerc să duc o viaţă mai bună. De asta am venit la tine.
Atunci mama vestitei curtezane i-a tăiat vorba fiicei sale şi a grăit către pustnic:
— Eu sunt singura vinovată. Fiica mea este în starea asta jalnică pentru că am silit-o să-şi asculte dbarma, să facă numai lucrul pentru care fusese hărăzită şi crescută. Da, i-am dat să mănânce, încă de mică, hrană aleasă, ca să-şi păstreze sănătatea şi frumuseţea pielii, i-am ghicit personalitatea, am ajutat-o să se împlinească, n-am lăsat-o să-şi vadă tatăl decât foarte rar, după ce a împlinit cinci ani, am învăţat-o cu răbdare toate îndeletnicirile dragostei şi toate cele ce ţin de ea, precum cântul, dansul, muzica, ştiinţa de a combina parfumuri, de a împleti ghirlande, scrisul, recitatul, filozofia, logica. I-am

arătat toate tainele jocului cu zarurile, ale intrigilor şi ale vânătorii. Am dus-o numai printre oameni de seamă. Când cânta, aduceam spectatori de pe drum ca s-o aplaude. Am făcut-o cunoscută prin toate mijloacele, prin gura astrologilor, a oamenilor de spirit, a vagabonzilor, a desfrânaţilor şi a preo-teselor lui Buddha. Am îndepărtat de ea tinerii sărmani şi primejdioşi pentru a-i găsi un iubit de viţă nobilă, frumos, viril, bogat, de vază, mărinimos, priceput, serios şi elegant, în cazul în care nu l-aş fi găsit, aş fi crescut preţul peste măsură, i-aş fi încredinţat-o unui tânăr şi aş fi avut grijă să storc de la părinţii bietului om o avere, răspândind zvonul unei căsătorii în mare taină. Ştiam cum să-i mituiesc pe judecători şi cum s-o fac pe fiica mea să rămână credincioasă până cheltuia ultimul sfanţ din averea iubitului. Mă pricepeam să păcălesc un zgârcit, amenin ţându-1 cu ivirea unui rival. Ştiam cum să scap de cărpănoşi, luându-i peste picior de faţă cu toată lumea, înşirând minciuni cu folos, şi-mi ţineam fata departe de ei. Educaţia pe care i-am dat-o fiicei mele este, înţeleptule Măriei, pilduitoare.
Mama s-a oprit pentru o clipă ca să-şi şteargă lacrimile şi a grăit mai departe:
— O curtezană, poate că ştii acest lucru, trebuie să fie mereu gata să-şi primească iubitul, fără să se arate prea înfocată. Dacă nenorocirea face să se îndrăgostească, ascultarea pe

care i-o datorează mamei ori stăpânei va fi mai presus de această dragoste. Cu toate acestea, cu toate strădaniile mele, fiica mea Kamamanjari a trăit trei luni de dragoste, pe cheltuiala ei, cu un tânăr brahman a cărui singură avere este frumuseţea. I-a respins pe cei care nu-i doreau decât binele. Şi-a sărăcit familia şi a împins-o în pragul deznădejdii. Pe scurt, nu şi-a urmat dharma. Când am încercat s-o dojenesc, a fugit în pădure. Dacă nu se răzgândeşte, toată familia, pe care o vezi aici, va fi sortită sărăciei şi morţii.
Pustnicul i-a zis atunci curtezanei, care stătea lângă el, umilă:
— Ce putem oare aştepta de la viaţa noastră ? Ori libertatea desăvârşită chiar în timpul acestei vieţi, ori un loc în

nirvana, mai târziu. Libertatea desăvârşită este aproape cu neputinţă de atins. Asta pot să-ţi spun. Nu mai rămâne decât să încercăm să dobândim un loc în rai, ceea ce fiecare poate face dacă-şi urmează dharma. Mama ta are dreptate. Nu dori ceea ce nu se poate.
— Dacă nu găsesc alinare alături de tine, a strigat curtezana, am să mă arunc în foc!
Pustnicul a tras-o pe mamă la o parte şi i-a spus:
— întoarceţi-vă cu toţii la oraş. Fiica ta are să rămână câteva zile în pădure, ca să vadă cât de aspră este viaţa. Fiindcă s-a obişnuit cu luxul, are să vină înapoi la tine.
Mama şi familia au plecat.
Kamamanjari, rămasa singură cu pustnicul, s-a arătat îndată de o mare hărnicie. Fără fard, fără veşminte alese, s-a apucat să-1 slujească, să-i pregătească mâncarea şi florile pentru jertfe. Cânta şi dansa în cinstea zeilor. Vorbea tot timpul de dharma, de artha, de kăma, care sunt cele trei activităţi fundamentale din viaţa omului. Pustnicul, din ce în ce mai atent la vorbele ei, se arăta tot mai atras de păcătoasă, care a şi băgat de seamă.
— Nu este oare o prostie, i-a spus ea într-o zi, să pui alături de artha, care înseamnă plăcerea bogăţiei, şi de kăma, adică plăcerea trupească, dharma, care este acea cale anume pe care fiecare dintre noi o are de urmat ?
— Crezi, aşadar, a răspuns Măriei, că dharma este mai presus de artha şi de kăma ?
— Dar am eu oare căderea de a-ţi răspunde ? a spus timid Kamamanjari. Ori vrei să mă măguleşti ? Am să-ţi spun: fără dharma nu poate fi nici artha, nici kăma. Dharma nu are nevoie de nimic din afară pentru a se împlini. Se întăreşte prin orice învăţătură despre natura lucrurilor. Dacă se întâmplă să slăbească, poate fi refăcut cu destulă uşurinţă, şi poate ajunge astfel pe o treaptă mai înaltă de sfinţenie.
Curtezana vorbea cu patimă şi sinceritate, uitându-se drept în ochii pustnicului.
— Ispitele sunt nenumărate, spunea ea. Chiar Brahma, creatorul, s-a îndrăgostit de tânăra Tilottama. Siva s-a însoţit

cu mai bine de o mie de neveste de pustnici. Vişnu s-a bucurat de plăcere cu şaisprezece mii de fecioare, pe puţin. Prajapati a făcut dragoste cu propria lui fiică! Soarele s-a împreunat cu o iapă! Iar zeul vântului cu o maimuţă!
Şi astfel a depănat, o vreme, firul iubirilor divine, adăugând că, de fiecare dată, înţelepciunea şi virtutea zeilor fuseseră biruitoare.
— Nici o murdărie nu poate dăinui într-o inimă înălţată prin virtute! într-o inimă care-şi urmează dharma! De asta artha şi kăma nu sunt nici cât a suta parte din dharma. Aşa cred eu.
însufleţit de aceste vorbe, pustnicul a răspuns:
— Ai dreptate. O dharma puternică nu poate fi tulburată de plăcerile simţurilor.
— Poate fi chiar întărită, a spus Kamamanjari.
— Este o prostie să renunţi la ce nu cunoşti, a spus pustnicul. Pentru a mă putea elibera, prin mokşa, trebuie mai întâi să cunosc şi artha, şi kăma, de vreme ce există pe acest pământ. Vorbeşte-mi, rogu-te, despre ele.
Atunci curtezana i-a povestit despre darurile pământului. Le-a înfăţişat prin imaginile şi expresiile învăţate din poeme. I-a spus lui Măriei cum se poate ajunge la aceste daruri, cum se pot înmulţi şi păstra. I-a vorbit apoi, mai în amănunt, despre dorinţa trupească şi despre dragoste. I-a spus ce se petrece în sângele bărbaţilor când sunt cuprinşi de dorinţă. I-a povestit despre iubirea trupească, spunându-i că este o plăcere fără seamăn, o beţie a fiinţei, o culme a frumuseţii, a încântării, a extazului. I-a spus că dragostea, dacă este făcută în chip iscusit (şi a stăruit asupra acestui lucru) poate dărui o fericire fără margini, şi a descris această fericire pe care o cunoscuse ca o rătăcire a minţii, un delir absolut, total, fără cusur şi nespus de dulce, prelungit până în adâncul aduce-ni-aminte.
în clipa aceea, pustnicul şi-a uitat jurămintele, a uitat zeii şi pădurea, a luat-o în braţe pe

curtezană şi s-a iubit cu ea. Cum Kamamanjari era foarte pricepută la asemenea lucruri, totul a fost minunat.
A doua zi, fără să-1 zorească, 1-a dus cu ea în cetate.
Măriei părea mirat foarte, aproape că nu se putea ţine pe picioare. Zâmbea tot timpul, năucit. Auzea în jurul lui mu de glasuri, care strigau: Mâine este sărbătoarea dragostei!
în cetate, după o noapte de plăcere în casa curtezanei, unde s-a întâlnit cu mama ei şi cu celelalte rude, care l-au primit cu mare bucurie, pustnicul a făcut o baie fierbinte. A primit veşminte frumoase, 1 s-a pus pe umeri o cunună de flori roşii, a fost curăţat în urechi şi parfumat. Orice dorinţă de a se întoarce în pădure se spulberase. Se plângea şi chiar suferea când iubita lui îl lăsa singur, chiar şi pentru câteva clipe. Era prins în mrejele dragostei.
Când a fost gata, Kamamanjari 1-a luat de mână şi 1-a dus într-o grădină unde se aduna o mulţime veselă. Regele se afla şi el acolo, în mijlocul curtenilor.
Kamamanjari s-a plecat zâmbind în faţa regelui şi î 1-a prezentat pe Manei.
în clipa aceea, o femeie neasemuit de frumoasă, tot atât de frumoasă precum Kamamanjari, a păşit prin mulţime. Era minunat îmbrăcată, dar nespus de palidă. Toţi se uitau la ea curioşi.
Nou-venita — care era şi ea o curtezană foarte vestită — s-a aruncat la picioarele regelui şi i-a spus:
— Kamamanjari este mai tare decât mine. îmi recunosc înfrângerea. Tot ce am este de-acum al ei. începând din ziua de azi şi până la moarte, îi voi fi sclavă.
Toţi cei de faţă au murmurat ori au scos strigăte de uimire. Au priceput că frumoasa Kamamanjari făcuse un rămăşag, cu mai multe luni înainte, cum că-1 va seduce pe pustnic şi câştigase rămăşagul. Cealaltă curtezană, până atunci rivala ei, avea s-o slujească.
Batjocorit şi umilit, aproape nebun, pustnicul a pornit la drum spre pădure. Nimeni n-a mai auzit vreodată nimic despre el.
Mândră, Kamamanjari a dus-o la ea acasă pe noua slujnică, care avea să-i dea ascultare şi să trăiască în umbră.

Mama şi rudele curtezanei s-au întors la traiul de dinainte, îmbelşugat şi fără griji.
întâmplarea aceasta i-a adus lui Kamamanjari la picioare toţi prinţii din lume.
Când era întrebată prin ce şiretlicuri îl sedusese pe Măriei, răspundea:
— I-am vorbit, cred, despre lucruri pe care dorea să le audă.
Tânărul călugăr nesimţitor
Deşi rezistenţa la dorinţa sexuală este socotită îndeobşte un semn al tăriei sufleteşti, acest lucru nu se adevereşte întotdeauna.
Iată ce ne spune o poveste zen.
O bătrână primise în gazdă un tânăr călugăr cu chip frumos, îi făcuse în fundul grădinii un soi de chiliuţă, unde călugărul îşi petrecea timpul rugându-se şi meditând. După mai mulţi ani de viaţă fără griji, o fată frumoasă a trecut pe la bătrână. Aceasta i-a cerut să meargă la pustnic, să-i dea bineţe şi să-1 sărute.
Văzându-1 pe tânăr, fata a fost cuprinsă de dorinţă, pentru că era nespus de frumos. I-a spus ce simţea. I-a cerut apoi să lase rugăciunea şi să se iubească cu ea.
— Sunt asemenea unui copac uscat, i-a răspuns pustnicul, asemenea unei stânci îngheţate. Chiar dacă mă iei în braţe şi mă săruţi, n-am să simt nimic pentru tine.
Fata s-a întors la bătrână şi i-a spus care fusese răspunsul tânărului pustnic.
— Ce prost! a strigat bătrâna. Cum de mi-am pierdut vremea având grijă de o bucată de lemn uscat?
A apucat o torţă şi a alergat la chilie să-i dea foc. Tânărul a luat-o la sănătoasa urlând de groază.
Adevărata prostituată
O poveste indiană ne întoarce la legăturile dintre sfinţenie şi desfrâu.

Un pustnic trăia în pădure, ca orice pustnic, hrănindu-se cu ierburi şi cu fructe, încercând cu fiecare zi să mai facă un pas pe calea spinoasă a sfinţeniei.
în orăşelul vecin locuia o prostituată care trăia, din tinereţe, vânzându-şi trupul bărbaţilor. Sfântul mergea la ea destul de des şi o dojenea pentru viaţa ei desfrânată. Ea însă îi spunea că nu cunoscuse alt fel de viaţă şi că, deşi nu-i plăcea, nu putea schimba nimic.

Pustnicul şi prostituata au murit în aceeaşi zi. Spre marea mirare a sfântului, diavolii au venit să-i ia sufletul, în vreme ce solii cereşti duceau în rai sufletul femeii.
— Dar de ce trebuie să merg eu în iad, a strigat pustnicul, în vreme ce femeia aceea desfrânată va ajunge la cer şi-i va vedea pe zei ?
A auzit un glas grăind astfel:
— Pentru că ei nu i-a plăcut viaţa pe care fusese silită s-o ducă, dar ţie ţi-a plăcut cum ai trăit. Sufletul ei a rămas curat, în vreme ce al tău s-a lăsat cuprins de dorinţă şi trufie. Uitân-du-te la greşelile altora şi gândindu-te la viaţa ta, pe care o socoteai sfântă, te-ai murdărit cu noroi. Adevărata prostituată eşti tu.
Legătura
O altă poveste indiană ne arată cam acelaşi lucru.
Un bătrân brahman, pe care viaţa îl învăţase să fie întotdeauna cumpătat, nu ştia cum s-o scoată la capăt cu fiul său, care era peste măsură de evlavios. Tânărul nu purta decât o bucată de pânză în jurul şoldurilor, se hrănea cu te miri ce şi era tot timpul cufundat în rugăciune şi meditaţie. Se ferea cu un soi de înverşunare de podoabele acestei lumi, de artha, de bogăţia plăcută a pământului şi de frumuseţea femeilor. Nu voia să ştie de nimic în afară de credinţa lui.
Pentru a-i arăta minunăţiile unui palat, tatăl 1-a trimis la un maharajah pe care-1 cunoştea. Acesta, un om liniştit, vesel, destul de rotofei, 1-a primit pe tânăr cu drag şi 1-a poftit să împartă cu el bucatele, care erau în fiecare zi cât se poate de

•
alese. Tânărul s-a mulţumit însă cu un pumn de orez fiert în apă. A refuzat toate bucatele ademenitoare pe care servitorii îmbrăcaţi în haine de mătase i le plimbau pe dinainte. A dat la o parte fructele, dulciurile, băuturile îmbătătoare.
Maharajahul a vrut să-1 ducă în harem, unde trăiau multe femei frumoase, pe care prinţul nu ajungea să le mulţumească şi le oferea uneori oaspeţilor săi. Dar tânărul, în pofida farmecelor desfăşurate sub ochii lui, în ciuda parfumurilor care-1 înconjurau şi a glasurilor dulci care-i vorbeau, nici n-a ridicat privirile. A trecut prin harem fără ca uimitoarea sa stăpânire de sine să fi fost câtuşi de puţin tulburată.
A trecut tot aşa prin sala cu sipete şi bijuterii. Vederea tuturor comorilor Golcondei nu 1-a mişcat defel.
Maharajahul, care zâmbea tot timpul, 1-a poftit să facă o baie. Tânărul a primit, pentru că baia nu făcea parte din lucrurile de care se lepădase. înainte de a pătrunde în bazinul de marmură, şi-a desfăcut bucata de pânză din jurul şoldurilor şi a lăsat-o pe trepte. Nu avea alt veşmânt.
Cei doi bărbaţi s-au cufundat în apa răcoroasă. Maharajahul se lăsase pe spate, trăgând dintr-un trabuc. Tânărul, care nu fuma, înota în tăcere în jurul lui.
Deodată a izbucnit un incendiu în palat. Se auzeau ţipete de spaimă, flăcările ţâşneau din toate părţile, servitorii şi femeile alergau de colo colo. Maharajahul nu s-a clintit. Apărat de apa din bazin, trăgând din trabuc, se uita la foc, dădea porunci şi le spunea tuturor ce să facă să stingă focul.
In curând, panica s-a risipit, focul a fost stins. Maharajahul, tot în apă, îşi termina trabucul.
Tânărul şi-a dat deodată seama ce făcuse. Ieşise din apă când zărise focul şi apucase bucata de pânză veche lăsată pe treptele de marmură. O ţinea strâns în mână, să n-o piardă.
Dorinţa stinsă
Deşi puternică, dorinţa este în acelaşi timp fragilă şi uneori trecătoare. O scurtă povestire chineză ne înfăţişează această fragilitate de-a dreptul stranie.

Un oarecare Wang Huizhi, trezindu-se într-o noapte, a văzut câmpul acoperit cu un strat gros de zăpadă. A băut un pahar de vin în cinstea acestei frumuseţi, a rostit un poem şi şi-a adus aminte deodată de un prieten care locuia destul de departe. L-a cuprins dorinţa de a-1 vedea. S-a urcat, aşadar, în barcă şi a plecat înainte de ivirea zorilor.
A călătorit multă vreme.
Când a ajuns la poarta casei prietenului său, s-a oprit şi a făcut cale-ntoarsă spre casă.
Cineva l-a întrebat de ce anume se răzgândise.
— M-am dus la prietenul meu, a răspuns Wang Huizhi, pentru că mă cuprinsese o dorinţă puternică de a-1 vedea. Când am ajuns la poarta casei lui, dorinţa se risipise. Atunci de ce

să-1 mai văd ?
Numele cel mai mare
Dorinţa îmbracă uneori forme ciudate, care nu par să aibă nici o legătură cu sexul ori cu banii.
Un pustnic egiptean, Dhoul-Noun, era atât de vestit pentru ştiinţa lui încât se spunea că stăpâneşte toate tainele lumilor şi cunoaşte până şi numele cel mai mare al lui Dumnezeu.
Un om, care dorea să afle acest nume de care se leagă puteri nemăsurate, s-a pus în slujba pustnicului vreme de mai bine de un an, fără plată, în tăcere, în cea mai desăvârşită
ascultare.
După ce a trecut un an, pustnicul Dhoul-Noun l-a întrebat ce vrea drept răsplată.
— Spune-mi care este cel mai mare nume al lui Dumnezeu, a spus omul.
— Fie, am să ţi—1 spun. Dar mai înainte am să-ţi mai cer
ceva. întoarce-te la apusul soarelui.
Omul s-a întors la ceasul hotărât. Pustnicul î-a întins o tavă de lemn, pe care se afla un capac învelit într-o bucată de pânză, şi l-a întrebat:
— îl ştii pe Iusuf ?

— Da, îl ştiu.
— Du-i asta din partea mea. Este un dar fără pereche. Omul a luat tava pe care se afla capacul şi a plecat, prin
deşert, spre casa lui Iusuf. în drum, se tot gândea la darul fără pereche. Era chinuit de dorinţa de a afla cum anume arăta acel dar.
N-a putut să-şi înfrângă dorinţa. A pus tava jos, a desfăcut pânza şi a ridicat capacul. Un şoricel cenuşiu s-a ivit de sub capac şi a luat-o la fugă. In zadar a încercat omul să-1 prindă. Şoricelul se făcuse nevăzut printre pietre.
Omul s-a simţit cuprins de mânie. îl învinuia pe Dhoul-Noun că-şi bătuse joc de el după un an întreg cât îl slujise cu credinţă, punându-1 să ducă un şoricel prin deşert.
S-a întors la pustnic şi i-a arătat pricina supărării, care nu era greu de ghicit, pentru că era roşu la faţă şi îi tremurau mâinile.
— Te-am întrebat care este cel mai mare nume al lui Dumnezeu ! a strigat el. Iar tu ţi-ai bătut joc de mine!
Atunci Dhoul-Noun 1-a privit liniştit şi i-a răspuns:
— Cum să încredinţezi cel mai mare nume al lui Dumnezeu cuiva care nu este vrednic să i se încredinţeze nici măcar un şoricel ?
Dorinţa de sărăcie
Martin Buber ne arata, în ale sale Povestiri hasidice, că rabinul Mihal, un personaj foarte venerat, trăia într-o sărăcie vecină cu mizeria. Cu toate acestea, părea întotdeauna nespus de vesel. Unul dintre prietenii săi 1-a întrebat:
— Cum faci să-i mulţumeşti în fiecare zi Domnului şi să-i spui: fii binecuvântat, tu care îi ajuţi pe toţi cei ce sunt în nevoie! Tu n-ai nimic, abia o duci de pe o zi pe alta!
— Un lucru este limpede, a răspuns rabinul Mihal. Lucrul de care am cea mai mare nevoie este sărăcia. Iar Dumnezeu mi-o dăruieşte, binecuvântat fie numele Lui!

Brahmanul şi vasul cu făină
Mai des se întâmplă însă ca dorinţa să vină din lipsă, din nevoie şi să fie hrănită cu vise. Povestea indiană care urmează pare să fi dat naştere la o mulţime de fabule, ca de pildă Lăp-tăreasa şi oala cu lapte de La Fontaine.
Un brahman a umplut un vas cu făina pe care o primise de pomană. A atârnat vasul deasupra patului şi, privindu-1 ţintă, a început să viseze:
— Dacă vine o foamete, ceea ce se poate întâmpla oricând, am să vând făina. Cu banii câştigaţi, am să cumpăr două capre. Caprele fată o dată la şase luni. Voi avea curând o turmă de capre. Am să vând caprele şi am să cumpăr vaci. Vacile or să facă viţei, iar viţeii am să-i vând. După aceea voi avea o turmă de iepe, care or să fete o mulţime de mânji. Am să vând caii şi am să-mi fac o casă mare. Va veni la mine un alt brahman, însoţit de frumoasa lui fiică. Mă voi căsători cu fiica lui, care îmi va aduce o zestre pe cinste, şi vom avea un fiu, căruia îi vom da numele de Somasarman. Când va avea câţiva anişori, va dori să se aşeze pe genunchii mei. Ca să vină spre mine, se va desprinde din braţele

mamei sale şi va trece pe lângă copitele cailor. îngrijorat, voi striga către maică-sa: Fii cu băgare de seamă! Ai grijă de copil! Ia-1 de acolo! Prinsă cu treburile gospodăriei, nu mă va auzi. Atunci am să mă ridic şi am să-i trag un picior!
Pierdut în vise, brahmanul a ridicat piciorul ca şi cum ar fi lovit pe cineva. A nimerit vasul, care s-a spart, şi toată făina a căzut peste el.

Bătrâneţea

Dialogul de mai jos, dintre un medic şi un bătrân venit la consultaţie, este povestit de Rumi:
— Nu mai sunt întreg la minte, spune bătrânul. Mă lasă memoria, încep să uit.
— Asta e din pricina vârstei, spune doctorul.

^ .se
— Mi-a slăbit şi vederea.
— Pentru că eşti bătrân.
— Simt dureri ascuţite în spinare. Am încă dorinţe, dar nu le mai pot satisface.
— Aşa e bătrâneţea.
— Pe deasupra, tot ce mănânc îmi cade greu. Mi s-a nenorocit stomacul.
— Ai peste şaptezeci de ani. Asta-i motivul.
— Când respir, simt o apăsare pe piept.
— E firesc, pentru că eşti bătrân. Deodată, bătrânul se supără:
— Idiotule! Ce-mi tot spui acolo ? Eşti mai prost decât un măgar! Dumnezeu a făcut leacuri pentru toate bolile, dar tu habar n-ai! Nu-mi spui nimic altceva decât că sunt bătrân!
— Da, spune medicul. Eşti bătrân. De asta eşti şi aşa de supărăcios.

Măgarul lui Nastratin

Nastratin Hogea, spune o poveste turcească, şi-a pierdut măgarul şi a dat de veste în tot oraşul că va dărui animalul celui care îl va găsi, împreună cu samarul şi cu căpăstrul.
Şi cum lumea se mira că făgăduieşte măgarul celui care avea să i-1 aducă, neavând deci nici un câştig, Nastratin a răspuns:
— Nu vă gândiţi deloc la bucuria pe care o simţi când găseşti un lucru pe care l-ai pierdut ?

Papagalul

Dorinţa poate fi doar o poftă egoistă de a trăi, împotriva căreia e zadarnic să lupţi. Fariduddin Attar ne oferă un exemplu celebru.
Un om avea un papagal care nu voia să vorbească. Omul îi dădea zahăr şi tot soiul de dulciuri care le plac la nebunie papagalilor. Pasărea se îndopa, dar se încăpăţâna să nu deschidă ciocul.

într-o zi, casa a fost cuprinsă de flăcări. Focul se întindea cu repeziciune, mistuind totul. Pasărea, închisă în colivie, a început să strige, înspăimântată:
— Ajutor! Ajutor! Ard de viu!
— Acum îţi aduci aminte de mine ? a zis atunci omul. Acum îmi ceri ajutorul ? Ei bine, n-ai decât să arzi!

Maimuţa din moschee

O poveste arabă ne spune că, odată, o maimuţă urina liniştită într-o moschee.
Credincioşii au văzut-o şi i-au spus, scandalizaţi:
— Nu te temi de Dumnezeu ?
— Ce-ar putea să-mi facă ? a întrebat maimuţa.
— Ar putea să-ţi facă orice! De pildă, să te schimbe în altceva!
— Ah, a zis maimuţa, măcar de-ar putea să mă schimbe în gazelă!

Cele două sinagogi

Dorinţa îmbracă uneori forme atât de stranii încât nu le putem desluşi.
Se spune, de pildă (în secolul nostru), că Robinson Crusoe a fost evreu, ceea ce nu ştie foarte multă lume.
într-o zi, după toţi acei ani de singurătate, Robinson a zărit o corabie nu departe de insulă şi i-a făcut semn. Cei de pe corabie l-au văzut. Căpitanul a cerut o barcă şi, însoţit de câţiva marinari, a venit pe insulă. Robinson i-a povestit ce i se întâmplase şi 1-a rugat să-1 ducă în Anglia. Căpitanul, care era englez, s-a învoit.
— Suie în barcă, i-a spus.
— înainte de a pleca, aş vrea să vă arăt, dacă-mi îngăduiţi, tot ce-am făcut, a spus la

rândul său Robinson. Am petrecut atâţia ani pe insulă. Câteva clipe numai.
— Cu plăcere, i-a răspuns căpitanul, care era un om politicos.

Robinson 1-a dus ceva mai încolo, pe insulă.
— Aici este locuinţa mea principală. Cu primul gard pe care l-am făcut. Alături, ţarcul caprelor, iar dincolo, sinagoga. După aceea, grajdul, via, cea de-a doua sinagogă...
— Iartă-mă, a spus căpitanul, cam mirat, dar eşti chiar singur pe insulă ?
— Singur-singurel.
— De ce-ai ridicat atunci două sinagogi ?
— E la mintea cocoşului, i-a răspuns Robinson. Asta e sinagoga la care mă duc, iar cealaltă e cea la care nu mă duc.
Duhul izvorului
O poveste din Maghreb ne spune şi ea câte ceva despre dorinţă, luptă şi nebunie.
Cândva, demult de tot, s-a arătat la Alger un vrăjitor cu puteri de temut, care venea din Maroc. Vrăjitorul cunoştea taina tuturor lucrurilor ascunse în măruntaiele pământului şi în adâncurile mărilor. Citea viitorul cu mare uşurinţă, ca şi cum s-ar fi uitat peste umărul îngerului care ţine în mâini Cartea întâmplărilor adevărate, în cel de-al şaptelea cer, acea carte uriaşă în care sunt scrise faptele oamenilor, cu o pană atât de lungă încât nici un călăreţ în goana mare n-ar putea ajunge de la un capăt la altul în mai puţin de cinci sute de ani.
Omul acesta, care venea din Maroc, stăpânea ştiinţele oculte, necromanţia, litomanţia (adică cititul în pietre), piro-manţia, geomanţia. Cunoştea talismanele, tălmăcea visele şi vorbea cu duhurile pe care Dumnezeu le-a aşezat cu înţelepciune între el şi fiinţele alcătuite din lut.
De ce venise la Alger, înconjurat de faima lui nemăsurată ? Toate zvonurile din lume umblau din gură-n gură. Omul însă, care vorbea puţin, nu spunea nici că sunt adevărate, nici că sunt nişte minciuni.
In acele vremuri străvechi, peştera din Tizza ascundea comori neînchipuite, cu care se putea cumpăra întreg pământul, dar comorile erau păzite de un duh rău care, sub înfăţişarea

unui negru înspăimântător, locuia în stânca de unde ţâşnea izvorul.
Unii mai viteji ajunseseră până la stâncă, dar pieriseră cu toţii. Nici o vrajă, nici o jertfă nu-l puteau îndupleca pe duh. Nimeni nu găsise mijlocul potrivit, cuvântul tainic de trecere, aşa că moartea cea hâdă pândea pretutindeni.
Vrăjitorul marocan râvnea la această comoară neasemuită. Dar, nevrând să înfrunte el însuşi primejdia (pentru că nici o vrajă nu are puteri depline), s-a gândit să trimită în locul lui pe altcineva, un mijlocitor. Avea nevoie de un om naiv, ticălos şi lacom. L-a găsit într-un târg din Alger: era un kabil care şedea sprijinit de un zid, cu genunchii la gură, şi vindea ghindă. Deşi soarele era demult sus pe cer, omul acela slab şi slinos nu vânduse decât un pumn de ghindă.
Ochiul pătrunzător aî vrăjitorului îl zărise. S-a învârtit o vreme pe lângă el precum un vultur în jurul unui şobolan, apoi s-a oprit dinaintea amărâtului şi i-a spus:
— Sacul e încă plin.
— Aşa a vrut Dumnezeu, a spus vânzătorul de ghindă.
— Şi totuşi, ai marfă frumoasă. Cea mai frumoasă din târg, fără îndoială.
— Mă măgulești. Marfa mea e prea bună pentru aceşti fii de căţea.
— îţi cumpăr tot sacul, la preţul pe care mi-1 ceri.
— îţi baţi joc de mine ? a răspuns kabilul. Nu te cunosc, nu te-am văzut niciodată prin părţile astea.
— Stau şi mă minunez de tine şi de felul în care înduri o soartă potrivnică, a spus atunci marele vrăjitor. Am să fac ceva pentru tine. Am să-ţi dăruiesc o bogăţie la care inima ta nici nu poate visa. Numai să-mi urmezi nesmintit sfaturile.
— Pentru Dumnezeu, stăpân al tuturor lumilor, grăieşte o dată! Ce anume trebuie să fac?
— Cunoşti izvorul din Tizza ?
— îl cunosc.
— Ştii că izvorul ascunde comori nepreţuite ?
— Bunicul meu i-a spus acest lucru tatălui meu, care mi l-a spus mie.

-..'. -.«

— Ascultă-mă. Şi fie ca vorbele mele să fie pentru tine precum cuiele pe care ciocanul le înfige într-o scândură. Duhul care păzeşte comoara nu poate fi înfrânt decât de un kabil, de cineva din neamul lui. Nu te paşte nici o primejdie dacă-mi urmezi sfaturile. Vom împărţi comoara, iar partea ta îţi va ajunge să cumperi jumătate de lume.
— Ce anume trebuie să fac ?
Vrăjitorul a băgat mâna în buzunar şi a scos o pâinişoară şi un castravete.
— Ai să iei pâinişoară şi castravetele, i-a zis el kabilului. Ai să mergi la izvorul din Tizza. Bagă bine de seamă: cât mergi, nu trebuie să te atingi nici de pâinişoară, nici de castravete. Pentru că pâinişoară are un praf cu care ai să-l poţi adormi pe duhul cel rău. Când ajungi la izvor, ai să strigi de trei ori: Ia Yzid! Este numele duhului. La cea de-a treia chemare, un glas din străfunduri are să te întrebe: Care este semnul ? Tu ai să răspunzi fără şovăire: O pâinişoară şi un castravete! Stânca se va deschide şi ai să-l vezi pe duh. Cu toate că este înspăimântător, n-ai să te sperii. Ai să-i înmânezi aceste daruri, pe care le va mânca şi va adormi. Ai să afli lângă izvor patruzeci de măgari gata înşeuaţi. Ai să-i încarci. Când se lasă noaptea, am să te aştept ceva mai încolo, lângă râu.
Omul a pornit îndată la drum, după ce a primit banii pentru sacul de ghindă, adică un galben. Kabilul, care nu primise în viaţa lui un galben, şi-a pus toată nădejdea în marocan. Până la izvor era cale de opt-nouă ceasuri. La jumătatea drumului, s-a aşezat să-şi tragă sufletul lângă un pârâiaş. Era lihnit de foame. Nu pusese nimic în gură din ajun. în jurul lui nu era nimic, doar bolovani şi iarbă uscată. Nu avea decât pâinişoară şi castravetele, pe care le tot pipăia, le mirosea, le mângâia. O coajă aurie, presărată cu seminţe de anason, care răspândea un miros îmbătător. Iar kabilul nu mânca pâine decât o dată ori de două ori pe an, la sărbătorile mari ale tribului.
Pârâiaşul părea că-şi bate joc de bietul om, care s-a gândit: pâinişoară este rotundă. Am să mănânc doar marginea, de

jur-împrejur, având grijă să n-o stric. Praful adormitor trebuie să fie în miez. Şi trebuie să fie făcut anume pentru duhuri.
Zis şi făcut. Kabilul a ronţăit marginea pâinii, încercând să îndrepte de bine, de rău, urmele dinţilor şi gândindu-se că duhul n-avea cum să bage de seamă, pentru că nu văzuse pâine de mu de am.
Apoi a pornit din nou la drum, mulţumit, văzând că praful adormitor nu are nici o putere asupra lui. Când s-a apropiat de izvor, vioiciunea i-a mai slăbit, cum era de aşteptat. A zărit în întuneric cei patruzeci de măgari care aşteptau într-o pădurice de stejari, lângă cărare; cu inima bătându-i să-i iasă din piept, s-a apropiat de stânca uriaşă, din care ţâşnea un şuvoi de apă limpede. Era de-acum noapte, o noapte liniştită şi adâncă, iar cerul era presărat cu mii şi milioane de stele. Nu se auzeau decât ţipetele bufniţelor de pe munte şi apa care susura.
Setea de bogăţie a biruit până la urmă teama kabilului. A apucat pâinişoară şi castravetele cu mâinile tremurânde şi a strigat de trei ori: Ia Yzid! Când a strigat a treia oară, a simţit că i se clatină pământul sub picioare şi a auzit un trosnet în adâncuri, ca şi cum un uriaş îşi dezmorţea trupul după un somn greu. Stânca s-a despicat, apa a ţâşnit prin mii de crăpături, iar un glas, care părea că vine dintr-o ţeava de metal ascunsă în măruntaiele pământului, a întrebat:
— Care este semnul ?
Bietul om a fost pe dată încredinţat — pentru că nu avusese până atunci nici o dovadă — că norocul îi stătea la îndemână. A văzut în minte farfurii cu carne aburindă, veşminte bogate şi o casă plină de femei — poate chiar cincisprezece, cum avea Profetul. Şi-a închipuit respectul unora şi invidia altora pentru aceste daruri pământeşti şi pentru norocul lui de a-şi potoli toate poftele.
A răspuns, aşadar:
— O pâinişoară şi un castravete!
Stânca s-a clătinat ca un om beat, apoi s-a mişcat de la locul ei. Apele, ca şi cum ar fi fost mânate de groază, s-au răspândit

pe munte. Zidurile de piatră s-au dat încet la o parte, iar în mijloc s-a ivit o zare de foc, apoi o lumină orbitoare, la care ochiul omului nu se putea uita. Lumina s-a prefăcut într-o arătare uriaşă, care aducea cu un om, atâta doar că era de o urâţenie nemaipomenită. Pe măsură ce lumina se strecura printre stânci şi se apropia de kabilul încremenit de groază, acesta o vedea cum se preface într-un trup cenuşiu, apoi negru, şi până la urmă a

desluşit chipul negrului uriaş şi puternic, care nu era altul decât duhul izvorului.
In spatele duhului, prin crăpătura vrăjită, se zăreau toate comorile pământului, care păreau strânse acolo ca un soi de bir plătit lui Dumnezeu de la începutul începuturilor.
Kabilul a întins mâna tremurândă în care ţinea pâini-şoara şi castravetele, dorindu-şi din tot sufletul ca arătarea să nu bage de seamă că mâncase o bucăţică de coajă. Duhul a apucat bucatele şi le-a dus la gură cu nespusă lăcomie, fiindcă nu mâncase de mii de ani. îndată ce a muşcat din pâinişoară, a aruncat-o cât colo, cuprins de scârbă.
— Pâinea asta miroase a pământean! a strigat el.
Scos din minţi, nemaiputând suferi mirosul omenesc pe care îl răspândea bucata de pâine, 1-a apucat pe kabil şi 1-a bătut până ce 1-a lăsat aproape mort.
A fost găsit în zori, de doi ciobani. Toată noaptea, întâmplări nemaivăzute tulburaseră împrejurimile: cutremure, ape care-şi schimbau cursul, măgari care alergau prin munţi.
Ciobanii l-au luat pe bietul kabil şi l-au îngrijit. A mai trăit câţiva ani, dar nu mai avea minte, nici judecată. Rătăcea prin sate, în zdrenţe, strigând fără încetare:
— O pâinişoară şi un castravete!
Sătenii îi dădeau când puteau o bucăţică de castravete nebunului. Pâine însă n-aveau de unde să-i dea.
10
Din care se vede cât de multe sunt piedicile din calea gândirii
I
Trebuie să ne sculăm devreme ?
îndată ce înţelepciunea populară aduce în faţa noastră un şir de întâmplări uimitoare, ne întâlnim neapărat şi cu Nastratin Hogea, care este nelipsit în asemenea împrejurări. Viaţa este pentru el o ciudăţenie plină de miez, căreia trebuie neapărat să i te supui.
Astfel, într-o zi, pe când era copil, tatăl său i-a spus:
— Ar trebui să te scoli devreme, băiete.
— De ce, tată ?
— Pentru că este un obicei sănătos. Odată, când m-am sculat devreme, am găsit pe drum o pungă cu galbeni.
— Dar poate că o pierduse cineva în ajun!
— Nu, nici vorbă, a zis tatăl. în ajun nu era acolo. Aş fi văzut-o când veneam spre casă.
— Atunci, a spus Nastratin, cel care şi-a pierdut banii s-a sculat mai devreme decât tine. După cum vezi, obiceiul nu e bun pentru toată lumea.
Cârciuma din pădure
Mai târziu, când era bărbat în toată firea, Nastratin ţinea o cârciumă în inima pădurii, departe. Nişte vânători s-au oprit într-o zi la cârciumă şi i-au spus să le aducă pui fripţi. Nastratin a fript puii, iar vânătorii i-au mâncat. Când a fost sa plătească, socoteala era de-a dreptul năucitoare.
— Cum! au spus vânătorii. Puii sunt oare atât de greu de găsit prin părţile astea ?
— Puii nu, a răspuns Nastratin. Numai muşteriii.
211
tu i#
Omul fără cap
Pe când se plimba, Nastratin a zărit un om zăcând într-un şanţ. S-a apropiat şi 1-a recunoscut pe Selim, un ţăran din satul lui. Un leu îi mâncase capul.
Nastratin s-a întors în sat. Trecând prin faţa casei lui Selim, nevasta acestuia 1-a întrebat:
— S-a făcut târziu, bărbatul meu încă n-a venit, mă tem că i s-a întâmplat ceva. Crezi că am de ce să fiu îngrijorată ?
— Depinde, a răspuns Nastratin. Totul e să ştim dacă mai are sau nu capul pe umeri.
Inelul
Un prieten i-a spus lui Nastratin:
— Dă-mi un inel. De fiecare dată când mă voi uita la el, mă voi gândi la tine.
— N-am să-ţi dau nici un inel, i-a răspuns Nastratin. De câte ori ai să te uiţi la deget, ai să te gândeşti oricum la mine.
Văduva
Când i-a venit lui Nastratin vremea să se însoare, s-a gândit la o tânără pe care o cunoştea. Aceasta însă şi-a ales alt bărbat şi s-a măritat cu el.
După câţiva ani, bărbatul s-a îmbolnăvit şi a murit. Nastratin a mers la văduvă ca să-i prezinte condoleanţe şi i-a zis:
— Din fericire, te-ai măritat cu el. Altfel, eu trebuia să fiu azi în groapă.

Plăteşti numai ce cumperi
Se spune (povestea a fost preluată ca atare de Alfred Jarry în scena cu cârpaciul din Ubu încornorat) că Nastratin Hogea a intrat într-o zi în prăvălia unui negustor ca să-şi cumpere o pereche de pantaloni. A încercat pantalonii, apoi a stat puţin pe gânduri, după care i-a schimbat pentru o cămaşă pe care s-a hotărât s-o ia.

Pe când se pregătea să iasă din prăvălie, negustorul 1-a strigat şi i-a amintit că nu plătise cămaşa.
— Fireşte, i-a răspuns Nastratin, de vreme ce am luat-o în locul pantalonilor.
— Dar nici pantalonii nu i-ai plătit, a spus negustorul.
— Bineînţeles, a spus Nastratin îndepărtându-se, de vreme ce nu î-am cumpărat.
Ghicitoarea
Povestea care urmează şi care are nenumărate variante ne arată că Nastratin trecea pe lângă nişte oameni care se întreceau în a spune ghicitori.
Nastratin i-a întrebat:
— Ce este verde, stă pe cracă şi vorbeşte? A primit răspunsul pe dată:
— Papagalul.
— Nu! Nu e papagalul.
— Dar ce e ?
— Peştele.
— Un peşte verde ? Nu există peşte verde!
— Ba da. Dacă 1-a vopsit cineva, există.
— Dar peştele nu are ce căuta în copac!
— Ba da. Dacă 1-a pus cineva acolo, se poate.
— Dar peştele nu vorbeşte! Nici un peşte nu poate vorbi! Recunoaşte că în ghicitoarea ta era vorba de un papagal!
— Turmă de măgari ce sunteţi! Dacă era vorba de un papagal, nu putea fi o ghicitoare!
Aceeaşi poveste, pusă pe seama lui Srulek, o întâlnim în Polonia:
Srulek îl întreabă pe unul dintre prietenii săi:
— Ce este verde, stă în copac şi fluieră ?
— Papagalul, răspunde acesta.
— Nici vorbă, zice Srulek. Nu papagalul, ci scrumbia.

— Scrumbia ? Cum aşa, scrumbia ?
— Foarte bine. Este verde pentru că am înfăşurat-o într-o bucată mare de hârtie verde, şi se află în copac pentru că am pus hârtia, cu scrumbie cu tot, în copac.
— Dar spuneai că fluieră ?
— Da, am spus că fluieră: şi ce dacă ?
Cele două ceasuri
Iată şi o poveste englezească: un bărbat poartă două ceasuri, câte unul la fiecare mână. Fiecare arată altă oră. Unul dintre prietenii săi, mirat, îl întreabă:
— De ce porţi două ceasuri care nu arată aceeaşi oră ?
— Dar dac-ar arăta aceeaşi oră, de ce-aş purta două ?
Cutiile de tutun
Iată încă o poveste cu nenumărate variante. Ca de obicei, înainte de culcare, bătrânul algerian Tahar pune lângă pat două cutii de tutun, una plină şi una goală. Cineva îl întreabă:
— De ce pui întotdeauna cele două cutii lângă pat ?
— Asta, răspunde Tahar arătând spre cutia plină, este pentru împrejurarea în care mă trezesc şi mă apucă pofta de tutun.
— Dar cea goală ?
— Asta îmi foloseşte dacă mă trezesc şi n-am chef de tutun.
Frigul de afară
Este iarnă. Un evreu intră într-un han şi lasă uşa deschisă. Cineva strigă:
— Ei, tu de colo! închide uşa! E frig afară!
— Şi credeţi cumva, răspunde evreul, că daca închid uşa o să fie mai cald afară ?
Preţul ouălor
Următoarea povestire circula în Polonia, în vremurile grele. O femeie intră într-o băcănie

şi cere o duzină de ouă.
214
— Face douăzeci de copeici, îi spune băcanul.
— Douăzeci de copeici! Dar lăptarul de peste drum le vinde cu cincisprezece copeici duzina!
— Atunci du-te şi cumpără de peste drum!
— Din păcate, nu mai are.
— Aşa, zice băcanul. Eu, când nu mai am, le vând tot cu cincisprezece copeici.

Omul care tremură

Undeva în China, într-o seară de iarnă geroasă, un mandarin bogat călătorea însoţit de oamenii lui, îmbrăcat într-o blană călduroasă.
A văzut deodată un cerşetor care tremura, la un colţ de stradă, şi 1-a întrebat pe unul dintre servitori:
— De ce tremură omul acela ?
— Fiindcă-i este frig.
— Da ? Şi dacă tremură îi este mai cald ?

Cele două limbi-de-mac

Povestea de mai jos, în care logica este pusă în slujba egoismului, pare aproape universală. Iată cum este ea istorisită în Europa.
Un om îşi pofteşte un prieten la cină la restaurant. Cer peşte şi li se aduc două limbi-de-mac, una mare şi una mică. Omul îi întinde prietenului peştele cel mic şi-1 păstrează pe cel mare pentru el. Prietenul se miră şi spune:
— Cum! Sunt oaspetele tău şi-mi dai peştele cel mic ?
— Dacă m-ai fi poftit tu, pe care mi l-ai fi dat ?
— Pe cel mare, fireşte! Iar eu l-aş fi luat pe cel mic!
— Ei bine, poţi fi mulţumit, pentru că este precum ai vrut.

Slăbiciunea bătrâneţii

Se vorbea într-o zi, ca de atâtea ori, despre tinereţe şi despre bătrâneţe. Nastratin, tot ca de atâtea ori, era de faţă.
215
Fiecare aducea un amănunt personal legat de slăbiciunea care ne cuprinde când îmbătrânim.
Nastratin avea altă părere. A şi spus de ce:
— In curtea casei noastre se află o piatră mare. Când eram tânăr, nu izbuteam s-o urnesc. Nici azi nu izbutesc. Aşa că n-am slăbit odată cu vârsta.

Cântecul lui Goha

Goha nătărăul — Nastratinul egiptean — a cumpărat un kilogram de carne, pe care 1-a dat nevestei. Seara, când s-a întors acasă, femeia i-a spus că pisica furase carnea şi o mâncase.
Goha a prins pisica, a pus-o pe cântar şi a cântărit-o. S-a întâmplat ca pisica să cântărească tocmai un kilogram.
Goha a căzut pe gânduri şi s-a întristat. Apoi s-a întrebat, cu glas tare (iar întrebarea a rămas până în zilele noastre fără răspuns):
— Dacă tu eşti pisica mea, unde e carnea ? Dacă tu eşti carnea, unde este pisica ?

Sfârşitul de la început

Găsim în Masnavi, cartea lui Rumi, acest dialog legat de tradiţia sufi:
Un om s-a dus la un giuvaergiu şi i-a spus:
— Aş vrea să cântăresc nişte aur. împrumută-mi cântarul tău.
— Nu, a spus giuvaergiul, îmi pare rău, n-am făraş!
— Nu ţi-am cerut nici un făraş, ţi-am cerut cântarul!
— Nu, a zis iar giuvaergiul, n-am nici o mătură.
— Eşti cumva surd ? Ţi-am cerut un cântar!
— Nu sunt surd, a răspuns giuvaergiul. Dar văd că nu te pricepi deloc. Dacă vrei să cântăreşti aur, are să-ţi cadă negreşit ceva pe jos. Atunci ai să vii să mă întrebi: n-ai cumva o mătură, să pot strânge aurul ? Iar când ai să faci o grămăjoară, ai să vii iar să mă întrebi: n-ai cumva un făraş ? Eu ghicesc sfârşitul încă de la început! Pleacă! Du-te la altul!
216

Tatăl lui Samuel

La şcoala evreiască, un învăţător îi spune lui Samuel:

— Vom măsura acum câteva capacităţi prin metode aritmetice, îmi închipui că eşti tatăl tău. împrumut de la tine zece ruble, cu dobândă de şase la sută. Cât trebuie să-ţi dau înapoi după o lună ?
— Douăzeci de ruble, răspunde repede Samuel.
— Cum aşa, douăzeci de ruble ? Eşti nebun ? Gândeşte-te bine: zece ruble cu şase la sută dobândă. Cât trebuie să-ţi dau înapoi ?
— Douăzeci de ruble, spune din nou Samuel.
— Habar n-ai de aritmetică!
— Ba da, dar dumneavoastră habar n-aveţi cum e tata!

întrebarea potrivită

Ne vom opri acum asupra unei povestiri din zilele noastre, care vine din Franţa, şi anume din lumea muncitorilor imigranţi.
Un tânăr african îl întreabă pe Dumnezeu:
— De ce, Doamne, mi-ai dat buze aşa de groase şi o gură atât de mare ?
— Pentru că în Africa e foarte cald, răspunde Dumnezeu. Trebuie să-ţi potoleşti setea.
— Şi de ce mi-ai făcut pielea neagră ? întreabă iar africanul.
— Tot de aceea, răspunde Dumnezeu. Ca să nu te ardă razele soarelui, care este nespus de fierbinte în ţara ta.
— Atunci, spune africanul, pot să te mai întreb ceva ? Jur că este ultima întrebare.
— Te ascult, grăieşte Dumnezeu.
— De ce ai făcut să mă nasc la Aubervilliers ?

Iepurele şi crocodilul

Un iepure, dintr-o poveste khmeră, a zărit în apele unui râu un crocodil care se lăsa în voia curentului. Plin de neîncredere, s-a gândit:

— Să fie oare un crocodil ori un trunchi de copac ? A mai stat o clipă pe gânduri şi a strigat:
— Dacă eşti crocodil, lasă-te în voia apelor! Dar dacă eşti trunchi de copac, înoată împotriva curentului!
Crocodilul 1-a auzit pe iepure şi s-a gândit:
— Mă prefăceam că sunt un trunchi de copac. Iepurele mi-a spus însă că dacă sunt trunchi de copac, trebuie să înot în susul râului. Aşa că trebuie s-o iau îndărăt.
A pornit, aşadar, să înoate pe râu în sus. Iepurele a văzut atunci limpede că era un crocodil, pentru că trunchiurile de copac nu plutesc în susul apei.

Vitrina

Un om care se plimbă într-un oraş prin cartierul evreiesc vede o vitrină plină de ceasuri deşteptătoare, ceasuri de perete şi ceasuri de mână. Având nevoie să-şi repare ceasul, intră şi se trezeşte în faţa negustorului, căruia îi spune ce doreşte.
— îmi pare rău, îi spune negustorul, dar nu pot face nimic pentru dumneata.
— Şi de ce, mă rog?
— Pentru că nu sunt ceasornicar.
— Nu eşti ceasornicar ?
— Nu. Sunt rabin şi mă ocup cu circumciziile. Asta e meseria mea.
— Bine, dar dacă nu eşti ceasornicar, de ce ai pus în vitrină atâtea ceasuri şi pendule ?
— Dar ce-ai fi vrut să pun ?

Puricele

Printre poveştile pe care oamenii de ştiinţă le spun cu plăcere, când vorbesc despre metodele lor, cea a puriceluî este foarte cunoscută.
Iată ce spune, pe scurt, povestea.
Un om de ştiinţă se uită la un purice aflat pe masă, în faţa lui. îi spune: „Sari!" şi puricele sare. Omul de ştiinţă scrie pe o foaie de hârtie: „Când îi spui unui purice să sară, sare."

Apoi ia puricele şi îi rupe delicat picioruşele. îl pune în faţa lui şi-i spune: „Sari!"
Puricele nu mişcă. Atunci omul de ştiinţă ia foaia de hârtie şi scrie: „Dacă-i rupem picioruşele, puricele nu mai aude."

Domnul fie lăudat

într-o seară, Nastratin şi-a spălat cămaşa şi a pus-o la uscat în grădină. Dimineaţa, cămaşa nu mai era; o furase un hoţ.
Nastratin s-a prăbuşit la pământ şi i-a mulţumit lui Dumnezeu din toată mima.
— Cum! a strigat nevastă-sa. Ţi se fură cămaşa iar tu îi mulţumeşti lui Dumnezeu?

— Fireşte, nefericito, îi răspunde Nastratin. Dacă era pe mine ?
îndreptarea
Altă dată, Nastratin i-a dat uneia dintre fiicele lui un ulcior şi i-a spus să meargă la fântână după apă. în clipa în care ieşea din casă, i-a dat o palmă şi i-a spus:
— Bagă bine de seamă să nu spargi ulciorul!
Un prieten care se afla prin preajmă i-a spus lui Nastratin:
— Găsesc uneori nedreaptă purtarea ta. De ce ai lovit-o pe biata fată?
— I-am tras doar o palmă, tocmai când trebuia, a răspuns Nastratin. La ce bun s-o mai plesnesc dacă sparge ulciorul ?
Mersul prin ploaie
Un om — spune tradiţia chineză — mergea încet prin ploaie.
Un trecător grăbit 1-a întrebat:
— De ce nu mergi mai iute ?
— Pentru că plouă şi în faţa mea, a răspuns omul.
219
Arcaşul cel iscusit
împăratul Japoniei îşi vizitează provinciile. într-un oraş, încă de la sosire, vede o ţintă, iar în mijlocul ţintei înfiptă o săgeată.
Ceva mai departe, în timpul aceleiaşi călătorii, vede o altă ţintă şi o săgeată înfiptă în ea, tot aşa, drept în mijloc.
Şi aşa mai departe. La cea de-a patra ţintă nimerită tot în mijloc, împăratul cere să-1 cunoască pe arcaşul cel iscusit.
— Nu se poate, îi răspunde un dregător al oraşului, nu merită osteneala, este un prost.
— Un prost ? Dar cum poate ţinti un prost cu o asemenea dibăcie ?
— Nimic mai uşor. înfige mai întâi săgeata, apoi desenează ţinta în jurul ei.
Blidul cu mei
Un om sărman — spune o poveste berberă — s-a luat la ceartă cu un bogătaş, care 1-a pălmuit. Au ajuns în faţa ca-diului, care i-a ascultat pe cei doi şi a hotărât ca bogătaşul să-i dea celui sărman, pe care îl pălmuise, un blid cu mei.
Atunci omul cel sărman s-a întors spre cadiu şi i-a tras o palmă straşnică.
— Ce te-a apucat? a întrebat cadiul.
— Nimic, a răspuns omul cel sărman. Am avut aşa, un chef. Când are să fie adus blidul cu mei, ia-1 dumneata. Eu am plecat.
întoarcerea regelui
Povestea ce urmează este uneori evreiască, alteori arabă, cele două tradiţii fiind adesea asemănătoare.
Se spune că un rege s-a hotărât să meargă într-unui din ţinuturile regatului său. A lipsit o săptămână, iar când s-a întors la palat a istorisit călătoria mai multor apropiaţi, printre care se număra şi vestitul Ch'hă (sau Djeha sau Goha).
220
— Am făcut o călătorie minunată, a spus regele, dar din nefericire a izbucnit luni un incendiu în oraşul în care mă aflam şi mulţi locuitori au murit.
— Dar marţi ?
— Marţi, un câine turbat a muşcat doi bătrâni, ceea ce
a înspăimântat pe toată lumea.
— Şi miercuri ?
— Miercuri, în urma unei ploi straşnice, râul s-a umflat deodată şi un cartier întreg a fost luat de ape. Joi, un taur scăpat din grajd a împuns mai mulţi trecători, fără a mai vorbi de pagubele pe care le-a pricinuit prin prăvălii.
— Dar vineri ? a întrebat Ch'hă.
— Vineri, unul dintre mai-marii oraşului, care a înnebunit dintr-odată, şi-a ucis nevasta, copiii şi toate vitele. A trebuit omorât pe loc. Sâmbătă s-a prăbuşit o casă şi peste cincizeci de oameni care locuiau în ea au fost îngropaţi sub dărâmături. Duminică, o femeie s-a spânzurat de creanga unui copac şi a lăsat trei copii orfani.
— Bine că n-ai stat decât o săptămână, a spus atunci Ch'hă.
Inelul dăruit săracului
O poveste evreiască de origine hasidică ne dă o pildă de logică sentimentală şi personală.
Un sărac a bătut la uşa lui rabi Schmelke. Neavând nici un ban în casă, rabinul i-a dăruit un inel. Când a aflat, nevasta a pornit să-1 certe amarnic. Cum de-i dăduse unui cerşetor un inel cu piatră preţioasă ?

Rabi Schmelke a trimis îndată pe cineva după cerşetor. Acesta a venit la rabin, care i-a grăit astfel:
— Tocmai am aflat un lucru pe care nu-1 ştiam, şi anume că inelul pe care ţi l-am dat este foarte scump. Ai grijă să nu-1 dai doar pe o bucată de pâine.

înţelegerea

Doi evrei de condiţie modestă stăteau de vorbă într-o cârciumă din Varşovia.

rii*
— Este ceva ce nu înţeleg în predica de săptămâna asta, a spus unul.
— Ce anume ?
— Se spune că părintele nostru Avraam şi Abimeleh, regele filistinilor, au încheiat, amândoi, o înţelegere.
— Şi ce-i cu asta ?
— De ce se spune „amândoi" ? Nu era nevoie.
— Ai dreptate.
— Tu ce crezi ?
— Ce cred eu este cât se poate de simplu. Au încheiat o înţelegere, dar n-au devenit unul, ci au rămas doi.

Prăvălia cu lămpi

Povestea destul de ciudată care urmează este de origine indiană.
într-o noapte întunecată, doi bărbaţi s-au întâlnit pe un drum pustiu. Primul a spus:
— Caut o prăvălie. Ii spune prăvălia cu lămpi.
— Sunt din părţile astea, a spus cel de-al doilea. Am să te duc la prăvălie.
— Ar trebui s-o găsesc şi singur, a zis primul. Mi s-a spus unde este. Am scris adresa.
— Atunci de ce-mi spui toate astea ?
— Doar aşa, să vorbesc cu cineva.
— Prin urmare, doreşti tovărăşie. Nu doreşti să afli unde anume trebuie să ajungi.
— Aşa cred.
— Ar fi mai bine, a spus atunci cel de-al doilea, să-i întrebi pe localnici. Nu e departe. Dar drumul de aici până acolo nu e tocmai uşor.
— Cred tot ce mi s-a spus, a răspuns primul. Până acum, totul s-a dovedit întocmai. Nu am încredere în cei pe care i-aş putea întâlni pe-aici.
— Aşadar, a spus cel de-al doilea, cu toate că ai încredere în cei dintâi care ţi-au vorbit despre prăvălie, nu ştii cum să recunoşti un om de încredere ?

-Nu.
— Mai ai şi altă treabă ?
— Nu. Vreau să găsesc prăvălia cu lămpi şi gata.
— îmi îngădui să te întreb de ce ?
— Pentru că mi s-a spus, mi-a spus cineva de mare încredere, că se vinde în acea prăvălie ceva ce te ajută să citeşti pe întuneric.
— Aşa este, a răspuns cel de-al doilea. O lampă te ajută să citeşti pe întuneric. Dar mai există o condiţie prealabilă şi un amănunt suplimentar. Mă întreb dacă ţi le aminteşti.
— Care anume ?
— Condiţia prealabilă este următoarea: ca să citeşti cu ajutorul unei lămpi, trebuie mai întâi să ştii să citeşti.
— N-o poţi dovedi.
— N-o pot dovedi aici, în toiul nopţii. Dar poţi să mă crezi.
— Oricum, a spus primul, ştiu să citesc. Ştiu şi să scriu. Am scris adresa prăvăliei, cum u-am zis.
— Prea bine.
— Şi care este amănuntul suplimentar ?
— Iată-1: prăvălia cu lămpi este la locul ei, dar lămpile au fost duse în altă parte.
Primul bărbat a stat o clipă pe gânduri, apoi a zis:
— Nu ştiu prea bine ce este o lampă, dar mi se pare limpede că un lucru care poartă acest nume trebuie să se găsească de vânzare într-o prăvălie cu lămpi. La urma urmei, de asta se şi cheamă prăvălia astfel.
— Numele de „prăvălie de lămpi", a spus cel de-al doilea, poate însemna mai multe lucruri, chiar contradictorii. De pildă, „o prăvălie unde se pot cumpăra lămpi", dar şi „o prăvălie unde se puteau cumpăra odată lămpi, dar care nu mai are aşa ceva".

— N-o poţi dovedi.
— Nu, dar dacă ceea ce spun eu este adevărat, ai să treci în ochii multora drept un prost.
— Se prea poate. Dar cunosc şi eu, la rându-mi, un mare număr de oameni care te-ar socoti pe tine prost. Şi s-ar putea
223
să nu fii un prost. S-ar putea să te porţi astfel din cine ştie ce pricină ascunsă. De pildă, să vrei să mă trimiţi să cumpăr lămpi de la altă prăvălie, pe care o ţine vreunul dintre prietenii tăi. Ori, dintr-o pricină pe care n-o cunosc, să mă împiedici cu orice preţ să-mi cumpăr o lampă.
— Sunt mai rău decât crezi, a spus cel de-al doilea. în loc să-ţi făgăduiesc prăvălii cu lămpi şi să te fac să nădăjduieşti că vei găsi ce doreşti, aş vrea să mă asigur mai întâi că ştii să citeşti, ceea ce pare să fie adevărat, deşi nu pot şti că ai scris adresa cu mâna ta.
— Pot s-o mai scriu o dată.
— Nu pe întuneric.
— Aşa este. Spune-mi acum: ce-ai mai fi făcut ?
— Aş fi încercat să aflu dacă vă aflaţi în preajma unei prăvălii. Dacă nu era nici o primejdie să vă rătăciţi. Dacă puteaţi face rost de o lampă din altă parte.
— înţeleg, a spus primul.
— Sunt foarte precaut din fire, a spus cel de-al doilea. Ai observat fără îndoială acest lucru.
— Asta ne apropie, a spus primul.
S-au uitat unul la altul în tăcere, cu o oarecare tristeţe. Apoi au plecat, fiecare pe drumul său.

Spanacul

Henri Monnier şi-a însuşit o formulă celebră care a existat în realitate, cu o suta de ani înainte, într-o culegere anonimă de întâmplări publicată în secolul al XVIII-lea:
— Nu-mi place spanacul şi-mi pare bine. Pentru că dacă mi-ar plăcea, aş mânca, şi nu pot să-1 sufăr.

Acvariul

Pentru a arăta cât de multe sunt primejdiile care pândesc o minte logică, vom aminti o poveste din Europa, care spune că un om s-a întâlnit cu un altul si 1-a întrebat:
-Ai
un acvariu acasă •
224
-Da.
— Cu peşti ?
— Bineînţeles.
— De toate culorile ? -Da.
— Cu nisip, pietre şi alge ?
— Fireşte.
— Şi-ţi place să te uiţi la peşti?
— Grozav.
— Prin urmare, îţi place natura ? -Da.
— Iţi plac animalele ?
— Da, mult de tot.
— Iţi plac florile, copacii, râurile?
— îmi plac toate.
— Aşadar, îţi place viaţa ? -Da.
— îţi place dragostea ? îţi plac femeile ?
— Da, da, îmi plac femeile.
— Foarte bine.
Cei doi s-au despărţit. La câţiva vreme după aceea, primul, cel care punea întrebări, se întâlneşte cu un prieten şi—1 întreabă:
— Ai un acvariu acasă ? -Nu.
— Nu cumva eşti homosexual ?

Leacul inutil

O altă poveste europeană ne spune că un bărbat de o anumită vârstă avea o soţie mult mai tânără decât el. S-a dus într-o zi la medic şi s-a plâns. îl lăsau puterile. Nu mai reuşea s-o satisfacă pe tânăra lui soţie şi avea nevoie de ceva reconfortant. După multe rugăminţi, medicul s-a lăsat înduplecat şi i-a făcut o injecţie.

Bărbatul s-a întors acasă în erecţie. Din nefericire, soţia lui nu era acasă. Bona i-a spus că ieşise în oraş fără să lase vorbă când se întoarce.
225
Foarte încurcat din pricina stării sale şi neştiind curn să se potolească, 1-a sunat pe medic.
— Injecţia a fost grozavă, i-a spus. Dar soţia mea nu este acasă! Nu e decât bona!
— Ei bine, i-a spus medicul, culcă-te cu bona!
— Dar pentru bonă, i-a răspuns bărbatul supărat, n-am nevoie de nici un medicament!
Făgăduiala ţinută
Băiatul lui Nastratin a luat într-o zi note foarte bune la şcoală. Tatăl a fost foarte mulţumit şi i-a spus:
— Cere-mi ce vrei şi am să-ţi dau.
Copilul, emoţionat, ştiind cât de sărac este tatăl său, i-a zis:
— Iţi mulţumesc din toată inima. Poţi să-mi dai un răgaz până mâine ? Aş vrea să mă gândesc.
— Prea bine, a răspuns Nastratin. Pe mâine.
A doua zi, copilul s-a dus la tatăl lui şi i-a cerut un măgăruş.
— Nu se poate, a răspuns repede Nastratin. N-o să capeţi nici un măgăruş.
— Dar mi-ai făgăduit că ai să-mi dai ce-ţi cer!
— Şi nu mi-am ţinut făgăduiala ? Mi-ai cerut un răgaz şi ţi l-am dat!
Cel mai înalt copac
în această poveste din Vietnam, un călător vorbeşte despre minunile pe care le-a văzut.
— Intr-un port îndepărtat, am văzut o corabie, a spus el. Era atât de mare încât musul pleca de la pupă şi ajungea la provă cu părul alb.
Unul dintre cei ce-1 ascultau i-a spus:
— Asta nu-i nimic. Nu departe de aici este o pădure în care creşte un copac atât de înalt încât o pasăre trebuie să zboare zece ani ca să ajungă în vârf.
226
— Ce minciună! a strigat călătorul. Nu există un asemenea copac.
— Atunci, a întrebat celălalt, din ce se face catargul coră-biei tale?
Omul care plângea
Un om cunoscut ca foarte bogat a murit. Sicriul este dus la groapă cu alai şi mare pompă. Un bărbat aflat de faţă plânge straşnic.
— De ce plângi ? îl întreabă cineva. Erai rudă cu răposatul ?
— Tocmai că nu.
Paradoxul prizonierilor
în 1951, un matematician englez pe nume Merrill M. Flood a prezentat acest paradox, care a fost apoi preluat de Albert W. Tucker, profesor la Pnnceton.
Un poliţist arestează doi indivizi bănuiţi de tâlhărie. Nu are destule dovezi şi trebuie să obţină mărturia vinovatului. îi aduce pe cei doi în biroul său şi le spune, pe rând:
— Dacă mărturiseşti, eşti liber, iar complicele tău va face zece ani de puşcărie.
— Dar dacă mărturiseşte şi el ?
— Atunci o să faceţi câte cinci ani fiecare.
— Şi dacă nimeni nu spune nimic ?
— Singurul lucru de care puteţi fi acuzaţi este deţinerea de arme fără permis. Un an de închisoare.
Suspecţii au timp de gândire, dar nu pot comunica între ei. Ce să facă ?
La prima vedere, cea mai bună soluţie ar fi să nu mărturisească nimic şi să facă un an de puşcărie.
Cu toate acestea, din punctul de vedere al fiecăruia, cea mai bună soluţie ar fi să mărturisească, orice ar face celălalt. într-adevăr, dacă suspectul A mărturiseşte, iar B se încăpăţânează să nege, A este liber, ceea ce este pentru el cea mai
227
bună soluţie. Dacă B recunoaşte şi el, situaţia lui A va fi oricum mai bună, pentru ca nu va face decât cinci ani de puşcărie (în loc de zece, curn ar fi făcut dacă n-ar fi mărturisit). Acelaşi raţionament se aplică celuilalt suspect.
Astfel, dacă cei doi suspecţi se comportă inteligent şi raţional, vor mărturisi amândoi şi vor avea parte de o pedeapsă mai aspră decât în cazul în care şi unul şi celălalt ar fi negat.
împărţirea cămilelor

Găsim carn peste tot, chiar şi în aritmetică, o mulţime de enigme nedezlegate. Povestea arabă care urmează ne-o arată cu prisosinţă.
Un om dorea să se asigure că, după ce va muri, cei trei fn ai săi vor găsi un bun sfătuitor. Le-a lăsat, aşadar, moştenire şaptesprezece cămile, cu instrucţiuni clare:
— Cel mai mare dintre voi va avea parte de jumătate dm cămile, cel de-al doilea de o treime, iar mezinul de a noua parte.
Citind testamentul, cei trei au fost de-a dreptul năuciţi. Au cerut sfatul prietenilor. Câţiva le-au spus să vândă cămilele şi să împartă banii în felul arătat de tatăl lor. Un altul socotea că testamentul nu putea fi aplicat şi că nu avea, prin urmare, nici o valoare.
în sfârşit, au găsit un om cu judecată, care le-a spus:
— Este cât se poate de uşor. Am să vă împrumut eu o cămilă, pe care o veţi adăuga celorlalte şaptesprezece. Cel mai mare va căpăta jumătate din cămile, adică nouă. Cel de-al doilea va primi o treime, adică şase. Mezinul va primi două, adică a noua parte. Asta înseamnă, cu totul, şaptesprezece cămile. Atunci o să-mi iau şi eu cămila înapoi.
Cei trei fii găsiseră cel mai bun sfătuitor. Se spune — dar nimeni nu poate şti dacă lucrurile au stat într-adevăr aşa — că a rămas multă vreme în preajma lor.
11
Justiţia este invenţia noastră şovăielnică
228
Judecătorul şi cei doi pricinaşi
Când vine vorba de justiţie, ne gândim la o pildă care se întâlneşte aproape pretutindeni, atât în vechile poveşti ana-mite, cât şi în tradiţia islamică.
După cea din urmă, doi pncinaşi înfuriaţi, Ahmed şi Lakh-dar, s-au înfăţişat cadiului, cerând să li se facă dreptate.
Lakhdar a început să vorbească, arătând cu degetul spre Ahmed:
— Prietenul meu Ahmed m-a trădat. S-a purtat josnic. A venit la mine acasă în lipsa mea, mi-a furat bana, mi-a furat măgarul, mi-a siluit nevasta şi 1-a bătut pe fiul meu până la sânge. Cinstite cadiu, îţi cer să-mi faci dreptate!
Cadiul i-a spus:
— Ai dreptate.
Ahmed a făcut atunci un pas înainte şi a grăit cu glas tare:
— Nici vorbă! N-a fost aşa! M-am dus la Lakhdar, într-adevăr, dar măgarul era al meu, îl împrumutase de la mine şi nu mai voia să mi-1 dea înapoi! Banii erau tot ai mei, îi voiam înapoi! Nu î-am siluit nevasta, ea s-a repezit la mine, pentru că are tot timpul chef de dragoste! Iar pe când încercam sa scap de ea, fiul lui Ahmed s-a năpustit asupra mea şi a început să mă lovească! M-am apărat cum am putut şi am plecat cu mâna goală! Mie trebuie să-mi faci dreptate, cinstite cadiu!
Cadiul, care era numai urechi, i-a spus:
— Ai dreptate.
Atunci primul ajutor al cadiului, care stătea în spatele lui, în picioare, s-a aplecat şi a şoptit:
231

ca are
— Cinstite cadiu, aceşti doi oameni ţi-au istorisit nişte lucruri care se bat cap în cap, iar tu i-ai spus fiecăruia i dreptate! Asta nu se poate!
Iar cadiul i-a spus ajutorului său:
— Ai dreptate.
Cele două femei au început să tragă de copil, care urla de durere. Atunci adevărata mamă i-a dat drumul şi s-a prăbuşit la pământ, plângând. Gândul că poate sfârteca şi omorî pruncul era de neîndurat.
Iar Mahosadha, ca şi Solomon, îi dă ei copilul.
în tradiţia japoneză, şi anume zen, povestea ne înfăţişează un maestru venerat, într-o mănăstire, care trece de la un oaspete la altul, întrebându-i:
— Ai mai fost pe-aici ? -Nu.
— Poftim o ceaşcă de ceai. Şi mai departe:
— Ai mai fost pe-aici ? -Da.
— Poftim o ceaşcă de ceai.
Un discipol, care mergea în spatele lui, 1-a întrebat:
— Dar cum se face, înţeleptule, că le dai la toţi câte o ceaşcă de ceai, orice ţi-ar fi răspuns

?
învăţătorul s-a întors spre el şi i-a spus:
— Poftim o ceaşcă de ceai.
Judecata lui Mahosadha
Vestita pildă a judecăţii lui Solomon, care a găsit-o pe adevărata mamă dintre cele două femei care se certau pentru acelaşi copil, a fost povestită în India, cu unele deosebiri. Falsa mamă este un soi de vampir, care fură un copil. Adevărata mamă vrea să-1 ia înapoi, iar cele două femei merg la coliba preaînţeleptului Mahosadha.
Acesta, care ştie despre ceartă, trage o linie în ţărână şi pune copilul pe linie. Apoi le spune celor două femei:
—Trageţi de copil cât puteţi de tare. Va rămâne cu aceea dintre voi care-1 va putea aduce în partea ei.
232
Cel mai vrednic bărbat
Tot în India putem auzi povestea unei alegeri deosebit de grele între trei bărbaţi. Iată întâmplarea, aşa cum a fost ea istorisită.
O fată din Madanpur, pe cât de frumoasă, pe atât de isteaţă, se plimbă în grădină, unde întâlneşte un tânăr care se îndrăgosteşte de ea pe loc, o apucă de mână şi-i spune ceea ce se obişnuieşte în asemenea împrejurări:
— Dacă nu vrei să mă iubeşti, am să mă omor, fiindcă nu mai am de ce trăi.
Tânăra, care are o inimă curată, îi dă crezare. Nu-1 iubeşte (pentru că trebuie să se mărite peste cinci zile), dar nu doreşte să-1 vadă mort, pentru că moartea, crede ea, este tot ce poate fi mai rău. Se ceartă astfel o vreme, tânărul o ţine una şi bună, astfel încât fata, care se numeşte Madanesa, face un jurământ:
— Mă mărit peste cinci zile. îndată după nuntă, am să vin la tine şi am să fac tot ce doreşti. Apoi mă voi întoarce la soţul meu.
După nuntă, tânăra mireasă i-a spus bărbatului ei despre întâmplare şi despre jurământ. După o ceartă aprinsă, bărbatul s-a lăsat înduplecat. Tânărul nu trebuie să moară cu nici un preţ. O lasă, aşadar, pe tânăra sa nevastă să meargă la el.
Tânăra se îmbracă frumos, se parfumează, îşi pune podoabe scumpe şi pleacă, în toiul nopţii. Pe drum întâlneşte un hoţ, care se opreşte la vederea bijuteriilor sclipitoare.
— încotro ? o întreabă el pe tânăra femeie speriată.
— Mă duc să-mi văd iubitul.
— Ai de mers drum lung; cine te însoţeşte ?
233

— Kăma, zeul iubirii, este lângă mine. Nu-mi lua podoabele. Am să ţi le dau la întoarcere, îţi făgăduiesc.
Hoţul o lasă să plece. Femeia ajunge la tânărul îndrăgostit, pe care-1 găseşte dormind şi —1 trezeşte. Bărbatul, năucit, nu pare s-o recunoască. Se vede, aşadar, nevoită să-i aducă aminte despre întâlnirea lor, dragostea lui fulgerătoare şi făgăduiala pe care 1-0 făcuse.
— M-am măritat chiar azi, îi zice femeia. Poţi face cu mine ce doreşti.
— Şi î-ai povestit totul bărbatului tău ? întreabă tânărul, care nu conteneşte să se minuneze (fiindcă nu se aştepta, firește, ca Madanesa să-şi ţină făgăduiala).
— I-am povestit totul şi mi-a îngăduit să vin la tine. Tânărul a stat pe gânduri o clipă, apoi a grăit astfel:
— Povestea asta aduce cu o podoabă fără veşminte, cu o mâncare fără unt, cu un cântec fără melodie. Tot aşa cum veşmintele murdare mânjesc frumuseţea şi cum mâncărurile proaste slăbesc puterile, o soţie necredincioasă îşi poate lăsa bărbatul fără viaţă, iar un fiu neascultător îşi poate nenoroci părinţii. O femeie nu-şi dezvăluie niciodată gândurile pe de-a-ntregul. Nu destăinuie nimănui ceea ce-i stă pe limbă. Nu spune tot ce face. Va fi mereu pentru bărbaţi un lucru de mirare, dar vrednic de cinste.
— Nu înţeleg prea bine ce spui, zice Madanesa. Vrei cumva să-mi arăţi că nu mă mai doreşti ?
— Nu de tine e vorba, spune tânărul. Nu doresc femeia altuia.
Madanesa porneşte spre casă. Se întâlneşte din nou cu hoţul, care se minunează văzând-o că se întoarce atât de repede. Ea îi povesteşte cum tânărul a alungat-o. Hoţul încu-viinţează pe deplin purtarea acestuia şi o lasă să plece, cu podoabe cu tot.
Femeia ajunge acasă. îi povesteşte totul bărbatului. Acesta nu-i arată nici un strop de

iubire, nici de recunoştinţă, ei spune numai atât:
— Frumuseţea unei păsări stă în cântec. Frumuseţea unei femei stă în credinţa faţă de bărbatul ei. Frumuseţea unui
bărbat urât stă în mulţimea lucrurilor pe care le ştie. Frumuseţea unui înţelept stă în suferinţa pe care o îndură, împăcat cu soarta.
Povestea ajunge la urechile regelui Birbal, care o ascultă cu mare atenţie. La sfârşit, povestitorul îl întreabă:
— Care din cei trei bărbaţi este cel mai vrednic de laudă ? Iată ce a răspuns regele:
— Văzând că nevasta lui şi-a dăruit inima altui bărbat, soţul, în loc s-o oprească, a lăsat-o să plece. Prm urmare, dragostea lui a slăbit. Tânărul, care o şi uitase pe aceea pentru care se aprinsese cu cinci zile mai devreme, a alungat-o, zicând că nu este cinstit ce face, dar de fapt se temea de bărbatul ei şi de judecata mea.
Şi a încheiat:
— Cât despre hoţ, nu văd de ce ar fi lăsat-o să plece fără să-i ia podoabele. Chiar nu văd de ce. Hoţul este, aşadar, mai vrednic de laudă decât ceilalţi doi.
Două poveşti cu crocodili
Cele două poveşti africane care urmează şi care sunt foarte asemănătoare par să trimită, dacă vorbim despre justiţie, la un soi de lege a firii care, pe scurt, sună cam aşa: ia ce-ţi vine la îndemână să apuci.
Prima vine din tradiţia manding. Un crocodil stătea pe malul unui râu, ţinând un copil între fălci.
Copilul se zbătea şi striga:
— Dâ-mi drumul! Nu uita că i-am arătat drumul spre râu fiului tău, care se rătăcise în pădure! Lasă-rnă să mă întorc înapoi în sat, la ai mei!
— Degeaba strigi şi te zbaţi, răspundea crocodilul printre dinţi. N-am prea des prilejul să ronţăi un pui de om. Te-am prins, nu-ţi mai dau drumul.
A apărut deodată un iepure, care auzise cearta şi a spus că va face dreptate. Copilul şi crocodilul s-au învoit. Copilul a grăit astfel:

— Eram în pădure şi păzeam caprele, când l-am întâlnit pe fiul crocodilului, care se rătăcise. L-am Juat şi l-am adus până la râu. Dar fătarnicul lui de tată, pe care-1 vezi aici, m-a rugat să mă apropii şi să intru în apă, ca fiul lui să poată înota mai bine. Apoi m-a înhăţat în botul lui hidos.
— Şi tu ? 1-a întrebat iepurele pe crocodil. Ce ai de zis ?
— Puiul de om a spus adevărul, a răspuns crocodilul, adevărul gol-goluţ, limpede ca lumina zilei. Numai ca eu vin şi zic: dacă ai ceva la îndemână, trebuie să apuci acel ceva fără şovăire. De ce să laşi să-ţi scape o pradă ca mai apoi să alergi după ea ? Păstrez copilul pentru masa următoare.
— Adevărat grăit-ai, a spus iepurele. Ca să fac dreptate, am însă nevoie de martori. Staţi aici, nu vă mişcaţi, mă întorc într-o clipă.
Iepurele s-a îndreptat spre sat în căutare de martori. întreg satul 1-a urmat până la râu. Iepurele i-a chemat pe cei doi pri-cinaşi sub un copac. Crocodilul s-a aşezat în partea dinspre sat, lăsând copilul în cealaltă parte, dinspre râu, ca să-i taie calea.
La porunca iepurelui, cei doi au povestit pe rând ce li se întâmplase. Pentru a se apăra de învinuirea de nerecunoştinţa, crocodilul a luat totul de la capăt, zicând:
— De ce să mergi la vânătoare dacă vânatul îţi vine la nas ? Trebuie să iei ce poţi apuca, fără şovăire.
Atunci iepurele i-a întrebat pe săteni:
— N-aveţi nevoie de carne ?
— Oho! Şi încă cum!
— Atunci ce mai aşteptaţi ? Puneţi mâna pe crocodil, care e la doi paşi!
Fără să mai aştepte, sătenii s-au năpustit asupra crocodilului, l-au lovit care cu ce a apucat şi l-au ucis.
Povestea mai spune — ceea ce este destul de straniu — că, în vreme ce sătenii împărţeau carnea crocodilului, un câine flămând s-a repezit la copil, care stătea ceva mai încolo, şi 1-a prins de beregată.

Povestea, întrucâtva schimbată, adică mai complexă şi mai puţin crudă, se regăseşte şi în tradiţia maiinke.

Un vânător întâlneşte un crocodil rătăcit undeva pe un munte. Taie crengi, face din ele un pat şi duce crocodilul înapoi, la râu. Animalul îl roagă să intre în apă şi—1 apucă de picioare.
— Nu mă ucide! strigă omul. Aşteaptă puţin!
Omul cheamă o vacă şi-i cere să judece pricina. Vaca însă, care fusese odată bine hrănită, cu tărâţe şi cu sare, atâta vreme cât putuse face viţei, este acum stearpă şi părăsită. Omul nu-i mai dă decât o mână de paie uscate. Aşa că nici nu vrea să audă.
— Da, spune ea, crocodilul are dreptate. Fiinţa omenească este lipsită de recunoştinţă. Am plecat.
Şi pleacă.
Se iveşte un cal bătrân. Şi el, când era puternic şi bun de muncă, nu mânca decât mei, din mâna regelui. Acum este bătrân, slab, neputincios şi nu capătă decât o mână de paie uscate, din când în când.
Nici el nu vrea să vină în ajutorul omului prins între fălcile fiarei.
— Crocodilul are dreptate, zice calul. Fiinţa omenească este lipsită de recunoştinţă.
Şi pleacă.
Vânătorul, aflat în primejdie de moarte, îi spune crocodilului :
— Aşteaptă! Aşteaptă încă puţin, te rog!
Apare iepurele, iar vânătorul îi istoriseşte şi lui nefericita întâmplare.
— Nu vă aud, spune iepurele. Sunteţi prea departe. Veniţi mai încoace, la mal, hai, apropiaţi-vă!
Crocodilul se apropie de mal, iar vânătorul îi spune iepurelui ce s-a întâmplat, cerându-i să facă dreptate.

— Nu pot face dreptate aici, zice iepurele. Trebuie să mergem toţi trei în locul unde s-au întâmplat lucrurile.
— Dar omul acesta este prada mea! strigă crocodilul. Una din legile noastre străvechi spune să apucăm ce putem! Să luăm ce se află la îndemână!
— Cunosc legea asta, zice iepurele, dar dacă vreţi să fac dreptate, trebuie să mergem acolo unde v-aţi întâlnit.
Pornesc la drum. Cum crocodilul merge greu pe pământ, iepurele îi spune vânătorului să-1 pună din nou pe patul de crengi, să-1 lege zdravăn şi să-1 ducă pe cap.
Şi aşa merg tustrei pe câmp.
Pe drum, iepurele îl întreabă pe vânător:
— Spune, taică-tău nu mănâncă carne de crocodil ?
— Ba da.
— Dar maică-ta ?
— Şi ea mănâncă.
— Atunci ai carnea în mână! E aici, o duci pe cap! Ce mai aştepţi ?
Vânătorul ucide crocodilul, îl taie bucăţi şi—I mulţumeşte iepurelui.
Apoi porneşte spre sat, cu carnea de crocodil pe cap şi cu iepurele alături.
Când ajunge la marginea satului, vânătorul îi spune iepurelui:
— Ascunde-te şi aşteaptâ-mă. Mă întorc şi-ţi aduc partea ta.
— Am înţeles, zice iepurele.
Şi se ascunde. Vânătorul ajunge în sat, pune carnea jos şi-şi cheamă câinele.
— Unde mi-e câinele ?
Câinele soseşte în fugă. Vânătorul îi arată ascunzătoarea iepurelui.
— Acolo e un iepure. Du-te şi prinde-l! Repede!
Din fericire, iepurele este neîncrezător din fire. S-a gândit dinainte că vânătorul va trimite câinele pe urmele lui. Când îl aude lătrând, o ia la sănătoasa, spunând în sinea lui:
— Fiinţa omenească este lipsită de recunoştinţă.

Judecătorul şi cartofii
Povestea ce urmează circula în Germania, şi anume în mediile de magistraţi, prin anii '60. Originea et este însă fără îndoială mult mai veche.
Un judecător s-a dus sâ-şi petreacă o parte din concediu la un văr de-al lui, care era ţăran. După trei zile, judecătorul, începând să se plictisească şi văzând că vărul lui are treabă până peste cap, s-a oferit să-i dea o mână de ajutor.
— Ce ştii să faci ? 1-a întrebat ţăranul. Judecătorul a stat puţin pe gânduri, dar n-a putut da nici

un răspuns mulţumitor. Ţăranul s-a gândit şi el şi i-a găsit o treabă mai uşoară. L-a dus pe judecător într-un şopron plin cu cartofi pe care tocmai îi strânsese.
— Uite ce ai de făcut, i-a zis el. Ai să faci trei grămezi de cartofi: mari, mijlocii şi mici. Pe deseară.
Ţăranul a plecat la câmp, unde a lucrat toată ziua. Când s-a întors, era aproape întuneric. A deschis uşa şopronului şi a văzut cartofii aşa cum îi lăsase dimineaţă.
Judecătorul stătea în mijlocul şopronului, amărât, cu sudoarea curgându-i pe faţă şi cu părul vâlvoi. Ţinea în mână un cartof.
— Ce s-a întâmplat ? a întrebat ţăranul. Judecătorul i-a întins cartoful şi l-a întrebat, cu un firicel
de glas:
— Asta cum e ? Mare, mic ori mijlociu ?
Şoimul şi porumbelul
Una din povestirile cele mai crude şi cele mai nepătrunse, care pune în discuţie chiar principiul justiţiei, vine din India şi, ca atâtea altele, este cuprinsă în Mahăbhărata.
A fost odată un rege foarte drept. Se spunea chiar că era omul cel mai drept de pe faţa pământului. într-o zi, un porumbel a venit în zbor şi s-a aşezat pe genunchiul lui, cerându-i să-1 ocrotească. Regele s-a învoit.

După o clipă, un şoim s-a aşezat pe creanga unui copac din apropiere şi i-a spus regelui:
— Porumbelul este al meu. L-am urmărit până aici. Dă-mi-1.
— Nu ţi-1 dau, a răspuns regele. Nu se cuvine să dai o făptură înspăimântată duşmanului ei.
— Care duşman ? Nu cunoşti rânduîala lucrurilor ? Toţi drepţii de pe acest pământ spun că numai tu eşti vrednic să fu socotit drept. De ce nu te supui dreptăţii?
— Care dreptate ? a întrebat regele, mângâind porumbelul ce tremura de frică pe genunchiul lui.
— Porumbelul, a grăit iar şoimul, cu hotărâre, trebuie să-mi astâmpere foamea. Trebuie să mi-1 dai.
— Mi-a încredinţat viaţa. Uită-te cum tremură. Nu-1 pot părăsi.
— Toate câte se află pe pământ trăiesc fiindcă se hrănesc. Nu se poate viaţă fără hrană. Iar fără viaţă nu este nimic. Iţi spun, aşadar: De la începutul lumii, prin rânduiala neclintită a lucrurilor, acest porumbel a fost sortit să-mi fie hrană astăzi. De la începutul lumii, trăiesc datorită acestui porumbel. Dă-mi-1.
Regele, care asculta tot ceea ce spunea pasărea de pradă, i-a zis răspicat:
— Nu. Cuvântul meu este acum mai tare decât soarta. Mai tare decât rânduiala lumii, decât dharma.
Şoimul şi-a îndulcit atunci glasul. S-a arătat mai blând, mai simţitor. A spus:
— Dacă mă lipsesc de hrană, o să-mi dau sufletul. Odată cu mine vor pieri soţia şi copiii mei, care nu mă au decât pe mine, în vreme ce porumbelul, să ştii, este singur. O mulţime de vieţi împotriva uneia singure! Dreptatea care nimiceşte dreptatea este strâmbă, crudă.
— Pasăre, ceea ce spui tu acolo este plin de miez. Dar cum poţi oare socoti dreaptă părăsirea unei fiinţe vii, care are nevoie de ajutor ? Găseşte altceva de mâncare! Un taur, un mistreţ, o gazelă.'

— Şoimii nu mănâncă mistreţi. Şoimii mănâncă porumbei. Asta este legea dintotdeauna.
— Iţi dau tot ce vrei! a strigat regele. Poruncesc să ţi se aducă o oaie! Un bou întreg! îţi dau tot regatul meu, dar porumbelul nu.
Şoimul a tăcut o clipă, după care a rostit, oarecum mai liniştit:
— Nu primesc decât un singur lucru.
— Spune.
— Dacă ţii atât de mult La porumbel, taie o bucată de carne din coapsa ta dreaptă, care să cântărească întocmai cât porumbelul, şi dă-mi-o.
— Să se aducă un cântar şi un cuţit! a poruncit pe dată împăratul.
Au fost aduse un cântar bun şi un cuţit ascuţit. Porumbelul speriat a fost pus pe unul din talgere. Regele a luat cuţitul şi şi-a tăiat o fâşie zdravănă de carne, punând-o pe celălalt talger. Cântarul s-a aplecat în partea păsării. Porumbelul era mai greu decât carnea regelui. Regele şi-a tăiat încă o bucată de carne şi a pus-o peste cealaltă, pe cântar, apoi încă una, şi încă una, dar cântarul nu se mişca. Greutatea porumbelului era mai mare decât cea a cărnii din coapsa regelui. Regele s-a încăpăţânat. Şi-a tăiat toată carnea. La

urmă, când nu mai era decât o grămadă de oase sângerânde, s-a aşezat pe cântar, care tot nu s-a mişcat. Trupul porumbelului era mai greu decât cel al regelui.
Atunci şoimul i-a spus regelui:
— Am venit până aici ca să te cunoaştem, porumbelul şi cu mine, auzind că eşti omul cel mai drept din lume.
După care cele două păsări şi-au luat zborul împreună.
Un judecător isteţ
Numeroase sunt, în istoria tuturor popoarelor, pildele de judecători şireţi şi ageri, care ştiu să-şi folosească mintea pentru a-1 găsi pe adevăratul vinovat.
241
Unul din aceşti judecători era chinez. Un negustor bogat, care se pregătea să plece în călătorie şi să-şi încarce marfa pe o corabie, a fost ucis într-o zi de căpitanul corăbiei, care şi-a însuşit toate bunurile negustorului şi le-a dus acasă la el, iar trupul i 1-a aruncat în apă. Nu fusese nici un martor la crimă. Pentru a-şi întări alibiul, căpitanul s-a dus acasă la negustor şi a întrebat-o pe soţia lui de ce bărbatul ei nu urcase încă pe corabie, pentru că se pregătea să ridice ancora.
Femeia a trimis slugile să-1 caute peste tot, dar nimeni n-a dat de urma bărbatului dispărut. A fost chemat judecătorul, care a ascultat pricina şi i-a cerut femeii să-şi amintească întocmai vorbele căpitanului care venise în căutarea bărbatului ei, negustorul.
— Bărbatul meu plecase de ceva vreme, a răspuns ea, când omul acesta a venit şi m-a întrebat: „Femeie, de ce n-a sosit încă bărbatul tău ?"
— Aşa, a spus judecătorul. El este vinovatul. L-a chemat pe căpitan şi 1-a învinuit pe loc:
— De ce te-ai dus la nevasta negustorului şi nu l-ai căutat chiar pe el ? înseamnă că ştiai că nu e acasă!
Dansatoarea şi oglinda
O frumoasă dansatoare arăboaică, cunoscută ca mare căutătoare de plăceri, s-a dus într-o dimineaţă de aprilie la un negustor bogat şi i-a spus:
— Am visat astă-noapte că mă ţineai în braţe. Şi că te bucurai nespus de trupul meu. îmi datorezi doi dinari de aur.
Negustorul nici n-a vrut să audă. Dansatoarea l-a dus în faţa cadiului, care a ascultat povestea şi i-a spus negustorului:
— Du-te şi adu doi dinari de aur şi o oglindă.
Când negustorul s-a întors, judecătorul a pus cei doi dinari de aur în faţa oglinzii şi i-a spus femeii:
— Uită-te la cei doi bani de aur în oglindă. Socoteşte-te plătită.
242
Preţul unui miros
Acelaşi lucru îl găsim într-o povestire persană, ori într-una turcească.
Un om peste măsură de sărman, care nu avea altă mâncare în afară de o bucată de pâine, pe care o ţinea în mână, s-a apropiat de fereastra unei bucătării şi a stat aşa cu bucata de pâine în mirosul îmbătător care ieşea din oale. Apoi a mâncat-o.
Bucătarul, care-1 zărise, a pus doi vlăjgani să-1 prindă şi i-a cerut să-i plătească mirosul. Cum amărâtul nu avea nici un ban, iar cei doi se pregăteau să-i tragă o mamă de bătaie, a întrebat:
— Are cineva un ban ? îl rog să mi-3 împrumute pentru o clipă.
Cineva a scos un ban şi î l-a dat. Omul l-a rostogolit pe podea şi i-a spus bucătarului:
— Ascultă cum sună banul. Ţi-am plătit.
Hoaţa şi Buddha
O altă femeie desfrânată ne este înfăţişată de o poveste indiană.
Nu departe de Benares, treizeci de tineri prinţi au pus la cale o petrecere. Unul dintre ei, care nu era însurat, a adus o târfă. Pe când toată lumea petrecea, femeia a furat nişte lucruri de preţ şi s-a făcut nevăzută.
Prinţii au pornit în căutarea ei. S-au întâlnit cu Buddha, care şedea sub un copac, şi l-au întrebat:
— N-ai văzut trecând o femeie ?
— De ce-o căutaţi ? a întrebat Buddha.
I-au povestit despre furt. Buddha i-a întrebat atunci:
— Ce e mai bine, după părerea voastră: să căutaţi o femeie ori să vă căutaţi pe voi ?
S-au aşezat cu toţii în jurul lui şi i-au ascultat vorbele înţelepte până la asfinţit, uitând de târfă.

mm
Profetul şi fugarul
O poveste asemănătoare ni-1 înfăţişează pe profetul Ma-homed.
Un om care fugea, urmărit de alţi oameni mânioşi, a trecut pe lângă profet şi i-a cerut ajutorul:
— Oamenii aceia vor să-mi ia viaţa. Ocroteşte-mă. Profetul, fără să-şi piardă cumpătul, i-a spus:
— Fugi înainte. Lasă-i pe urmăritorii tăi în seama mea. îndată ce omul s-a îndepărtat, profetul s-a ridicat şi s-a
aşezat în altă parte, cu faţa spre alt punct cardinal. Oamenii cei mânioşi au sosit în goană şi — ştiind că nu putea rosti decât adevărul — i-au vorbit despre omul pe care îl căutau şi l-au întrebat dacă nu-1 văzuse.
Profetul a tăcut o clipă, apoi a răspuns;
— Vorbesc în numele celui care ţine în mână sufletul meu de carne: de când şed aici, n-am văzut pe nimeni.
Urmăritorii au pornit pe alt drum, iar fugarul a scăpat cu viaţă.
Pământul hoţ
Altă pildă minunată, care ne vine din Africa: Un om avea de făcut o călătorie. înainte de a pleca, a îngropat câţiva galbeni la rădăcina unui copac. Cumnatul său, fratele primei lui neveste, care-1 pândise, a dezgropat banii în lipsa lui.
La întoarcere, omul a căutat în zadar galbenii; a început să se jeluiască.
— Pământul ţi-a furat banii, i-a spus cumnatul. Ar trebui să faci o plângere împotriva lui!
Omul, cunoscut pentru nevinovăţia lui, i-a chemat pe cei care făceau judecata în sat, iar aceştia s-au strâns în jurul copacului. Judecătorul, un om bătrân şi cu mintea ageră, le-a cerut omului şi cumnatului său să povestească totul de la început. Pe urmă a zis:

— Prea bine. Să întrebăm pământul. A grăit apoi către pământ:
— Ai furat aurul acestui om ?
Toţi sătenii, strânşi roată în jurul copacului, au ciulit urechile, dar pământul tăcea.
Bătrânul judecător a rostit încă o dată întrebarea:
— Iţi cer să-mi răspunzi: ai furat aurul acestui om ? Pământul a rămas mut.
Bătrânul judecător a spus:
— Nimeni nu ştia unde a fost îngropat aurul. Cumnatul are dreptate. Numai pământul poate fi vinovat. Să fie adus un bici şi să-1 facem să vorbească.
A fost adus un bici şi, la porunca judecătorului, cel mai voinic om din sat a pornit să biciuiască pământul. Degeaba.
— Bateţi-i niscaiva cuie în trup! a spus judecătorul. Inţe-paţi-l! Daţi-i foc! Până la urmă are să mărturisească!
Au fost aduse cuie şi au fost bătute în pământ, au fost aprinse focuri în jurul copacului, dar pământul se încăpăţâna să tacă.
— Nu înţeleg, a spus atunci judecătorul, cum de poate răbda tot ce i-am făcut. Poate că totuşi nu este vinovat.
— Ba da, ştiu că este vinovat! a strigat cumnatul. Cine altcineva ar fi putut lua aurul ?
Bătrânul judecător, care îl bănuia pe cumnat încă de la început, i-a spus:
— Dacă este vinovat, trebuie să avem o dovadă. Văd că porţi un inel de aur pe deget. Bagă-ţi mâna în pământ, chiar acolo unde a fost îngropat aurul. Vom vedea dacă pământul are să-ţi ia inelul.
Cumnatul n-a avut încotro. I-a lăsat, aşadar, pe săteni să sape o groapă mică, în care şi-a băgat mâna cu inelul. S-a aşezat pe pământ. Sătenii i-au acoperit mâna cu ţărână şi l-au lăsat singur toată noaptea. A auzit urletul hienelor în pădure şi bazaltul muştelor. Până la urmă a adormit.

Când s-a trezit, a văzut tot satuJ venind spre el, cu judecătorul în frunte. Acesta a îngenuncheat lângă mâna îngropată, s-a uitat îndelung la ţărână şi la iarbă, apoi s-a ridicat şi i-a spus cumnatului:
— Ai avut dreptate. îmi pare că pământul ţî-a furat într-adevăr inelul.
— Cum poţi să-ţi dai seama ? a întrebat cel bănuit.
— Păi văd că nu mai ai mână, a spus bătrânul judecător. Neputând să-ţi smulgă inelul de pe deget, pământul ţi-a luat mâna cu totul.

— Mi-a luat mâna ?
— întocmai, a spus bătrânul. Am să-ţi dau dovada. Să mi se aducă o sabie ascuţită!
I s-a adus o sabie ascuţită, care sclipea în soarele dimineţii. Bătrânul judecător a apucat-o şi i-a spus cumnatului, care stătea în picioare lângă el:
— în tinereţe, mânuiam bine sabia. Toţi cei de faţă ştiu acest lucru. Mai am ceva îndemânare, cu toate neajunsurile bătrâneţii. Iată ce am să fac. Am să dau o lovitură de sabie, chiar la firul ierbii. Cum încheietura ţi-a fost retezată, iar mâna furată de pământ pe când dormeai, sabia n-are să taie decât aerul, iar tu n-ai să simţi nimic. Eşti gata ?
— Stai! a strigat cumnatul, văzându-1 pe bătrân că ridică sabia.
Şi şi-a smuls mâna din pământ, punându-şi-o pavăză în faţă, ca pentru a se apăra. Toţi cei de faţă au văzut limpede că inelul era la locul lui şi au izbucnit în râs.
In clipa următoare, tremurând încă de frică, şi-a mărturisit fapta şi i-a înapoiat aurul bărbatului surorii lui.
Bătrânul le-a spus sătenilor, înainte ca aceştia să meargă la lucru la câmp:
— într-o zi vom fi cu toţii îngropaţi în pământ, aşa cum omul acela şi-a îngropat aurul. Numai că noi n-o să mai ieşim afară. Vom spune oare că ne-a furat pământul ? Pământul nu poate fura nimic, pentru că totul vine de la el. Oamenii se vor

fura între ei până în ziua în care pământul, în care se întoarce totul, are să-i primească la el şi pe hoţ, şi pe păgubaş, şi lucrurile furate.
Lămurirea
Cât despre natura dreptăţii, iată cum este înfăţişat acest subiect delicat într-o poveste evreiască.
Un om care dorea să cunoască sensul cuvântului „iudaism" a mers să se lămurească la rabin.
— Mi-ar trebui pentru asta patruzeci de ani, a spus rabinul. Omul s-a arătat dezamăgit. Atunci rabinul i-a zis:
— Cunosc un alt rabin care te-ar putea lămuri în cinci minute.
Omul a luat adresa celui de-al doilea rabin, s-a dus la el şi i-a pus aceeaşi întrebare. Rabinul a stat o vreme pe gânduri, apoi i-a spus:
— Iudaismul înseamnă dreptate pentru toţi.
— Şi ce înseamnă dreptate pentru toţi ?
— Mi-ar trebui patruzeci de ani ca să te lămuresc, a răspuns rabinul.
O jumătate de pătură
Adevărata dreptate nu este întotdeauna rostită de gura unui judecător. Iată ce ne arată o veche poveste irlandeză.
într-un bordei sărman trăia un om împreună cu nevasta, tatăl şi fiul său, care era încă în leagăn. Bătrânul nu mai era bun de nimic. Era prea slab ca să mai muncească. Toată ziua mânca şi fuma, şezând în faţa uşii. Atunci omul a hotărât să-1 alunge, să-l lase pe drumuri, cum se făcea demult, în vremurile vitrege, cu cei ce nu aduceau mei un folos. Nevasta a încercat să-1 împiedice, dar degeaba.
— Dă-i barem o pătură, 1-a rugat ea.
— Nu. Am să-i dau doar o jumătate de pătură. îi ajunge.

Nevasta 1-a rugat şi până la urmă 1-a înduplecat să-i dea toată pătura. în clipa în care bătrânul se pregătea să iasă din casă, plângând, s-a auzit glasul pruncului din leagăn. Pruncul a grăit astfel către tatăl său:
— Nu! Nu-i da toată pătura! Dă-i doar jumătate.
— De ce? a întrebat tatăl, uimit, apropiindu-se de leagăn.
— Fiindcă, a răspuns copilul, are să-mi trebuiască jumătatea cealaltă pentru tine, când am să te dau afară din casă.
12
Puterea este fragilă,
prin urmare neliniştită,
aşadar şovăielnică, deci nesigură,
deci contestată, deci fragilă
Bărbierul împăratului
Puterea este înainte de toate arbitrară, neliniştită şi neapărat crudă, aşa cum ne arată această poveste chinezească.
împăratului Chinei îi mergea rău. La graniţe, armatele sale, învinse, dădeau înapoi.

Generalii se răzvrăteau. Miniştri necredincioşi teşeau intrigi primejdioase. Sipetele erau goale. Treburile, prost cârmuite. Iar astrologii din toate ţinuturile vesteau o nenorocire fără margini.
După obiceiul poporului chinez, împăratul trebuia să-şi ia viaţa, singurul mijloc de a se feri de o moarte năprasnică. Numai că acest împărat, care nu se gândea la moarte, era prea slab de înger ca să lupte astfel împotriva destinului. Prin urmare, într-o dimineaţă, îndemnat de femei, de copii, de sfetnicii cei mai apropiaţi, împăratul î-a spus bărbierului sau. când a rămas singur cu ci:
— Am să-ţi dau o poruncă. Ascultă-mă bine. Intr-una din aceste zile, pe când mă bărbiereşti, ai să-mi ui beregata din-tr-odată, cu briciul tău cel mare. Ştiu cât eşti de dibaci. Fă-o cât mai iute. Nu-ţi cer decât un singur lucru: să nu-mi spui dinainte. Nu-mi spune: am s-o fac astăzi. Taie-mi deci beregata şi lasă-mă în neştiinţă până în ultima clipă.
Bărbierul, un om vârstnic şi tăcut, care petrecea în fiecare dimineaţă câteva clipe numai cu împăratul — se îngrijea şi de păr, şi de unghii —, a dat din cap fără o vorba, arătând astfel că pricepuse porunca stăpânului său. Apoi şi-a început treaba, i-a pieptănat părul, pe urmă sprâncenele. I-a acoperit obrajii şi bărbia cu o alifie făcută să înmoaie barba, apoi a luat briciul cel mic şi a început să-1 radă sub nas, în jurul gurii.

Când a luat briciul cel mare ca să-1 as cu ta pe o bucată de piele, împăratul s-a prins de braţele fotoliului. Când briciul i s-a apropiat de gât, împăratul a strâns mâinile şi a simţit că respira mai iute. Briciul i-a trecut cu dibăcie de câteva ori pe obraz. Apoi un prosop cald, umed şi parfumat i-a acoperit faţa, ca o mângâiere. După o clipă, bărbierul a luat prosopul, i-a mai trecut o dată pieptenele prin păr şi s-a închinat în faţa monarhului, în tăcere. îşi isprăvise treaba în ziua aceea.
împăratul şi-a văzut de ale lui. A aflat că un ţinut bogat de la apus se răzvrătise şi că şase dintre femeile lui fugiseră în timpul nopţii. Patru strângăton de biruri fuseseră ucişi cu cruzime. Foametea se întindea în ţinuturile muntoase.
împăratul a petrecut o zi de chin, sărind peste cea de-a patra masă.
Dimineaţă, după o noapte de vise rele, împăratul s-a înfăţişat la bărbier şi s-a aşezat în scaunul aurit. Când briciul cel mare, care semăna cu o coasă neagră şi uriaşă, a coborât spre gâtul lui uns cu alifie, împăratul a strâns din pumni şi chiar din genunchi. Şi-a ţinut răsuflarea. A închis ochii. A simţit sudoarea curgându-i şiroaie pe spinare.
Prosopul parfumat a venit din nou să-i mângâie faţa şi să-i liniştească bătăile inimii.
împăratul s-a îmbrăcat şi s-a dus în sala sfatului. A aflat că hoarde de tâlhari înaintau spre vechea capitală. Hanul mongol, care-i fusese până atunci prieten, îi trimitea un arc rupt, ceea ce însemna război pe viaţă şi pe moarte. In timpul nopţii, mai multe slugi de încredere fuseseră omorâte de mâini necunoscute.
După altă zi neagră, hărţuit de mulţimea astrologilor şi a preoţilor îmboldiţi de soţiile lui şi de copii, împăratul a mâncat te miri ce, s-a culcat şi a dormit cum a putut.
Dimineaţă, ca de obicei, bărbierul s-a închinat în faţa stăpânului său şi s-a apucat de treaba obişnuită. Apa, alifia, briciul cel mic şi briciul cel mare. încercarea acestuia din urmă a fost cumplită. împăratul simţea în trup mişcări pe care nu le mai simţise, născute din spaimă şi din teama de necunoscut.

N-a respirat până ce n-a simţit prosopul parfumat. Bărbierul şi-a luat uneltele, tot fără o vorbă, şi a ieşit.
împăratul s-a alăturat miniştrilor care-i mai erau credincioşi, încă din zori, prevestiri rele, ziduri care se clătinau, păsări negre străpunse de săgeţi, demoni care treceau în fugă, rânjind, se iviseră printre nori. Se spunea că dezertaseră nişte oşteni chiar din garda împăratului. Din turnul cel mare se zăreau iscoadele armatelor duşmane, care se pregăteau să înconjoare cetatea. In unele văi, apele râurilor cărau un soi de mâl roşu, cu miros de pucioasă.
în acea zi, împăratul abia s-a atins de mâncare, iar noaptea a dormit pe apucate.
Când s-au ivit zorile, 1-a chemat pe mai-marele gărzii — un om care-i datora totul — şi i-a poruncit, cu glas hotărât:
— Să fie ucis bărbierul. Chiar acum.

Ştiinţa politică
O altă poveste chinezească este, de fapt, o variaţiune pe aceeaşi temă.
Un rege tânăr cârmuia cu cea mai mare asprime. împărţea dreptatea, rostea hotărârile şi veghea ca osândele să fie duse la îndeplinire repede şi fără milă.
Cu toate acestea, lucrurile nu mergeau cine ştie ce. Simţea că autoritatea îi slăbea din ce în ce.
L-a chemat, aşadar, într-o zi pe pnmul-ministru şi i-a spus:
— Am trimis la moarte un mare număr de oameni, şi cu toate astea nu sunt temut. Cum se poate aşa ceva ?
— Iată că se poate, a răspuns ministrul. Trebuie să pătrunzi taina autorităţii. Toţi cei pe care i-ai trimis la moarte erau ucigaşi, erau vinovaţi. Ceilalţi n-au de ce să se teamă. Dacă vrei să fii temut, trebuie să trimiţi la moarte şi oameni nevinovaţi.
Regele a clătinat din cap. Pricepuse.
După două zile l-a trimis la moarte pe primul-ministru.
253
Omul care venea la vremea nepotrivită
Născută din arbitrar, puterea este de multe ori nevoită să păcălească destinul. O poveste sufi ne spune următoarele. Un negustor bogat din Bagdad locuia într-o casă minunata. Stăpânea avuţii nenumărate, de tot felul, şi avea o familie puternică. Corăbiile sale încărcate cu mărfuri făceau negustorie în Indii. O parte din bogăţie o moştenise, altă parte se datora strădaniilor sale, iar alta mănnimiei califului de Cor-doba, zis regele Apusului, care-1 cunoştea bine pe negustor. Dintr-odată, roata norocului s-a întors. Casa şi moşiile i-au fost luate de un uzurpator. Corăbiile s-au scufundat. Familia s-a risipit. Până şi prietenii l-au părăsit.
Negustorul a hotărât atunci să meargă în Spania, la vechiul său binefăcător. A trecut printr-un pustiu înspăimântător, unde a avut parte de toate necazurile cu putinţă. Măgarul î-a murit. A fost prins de doi ticăloşi care l-au vândut ca sclav. A scăpat cu greu şi a fost rănit. Obrazul, pârlit de soare, aducea cu o bucată de piele veche. Uneori, trecători care vorbeau o limbă necunoscută îi întindeau ceva de mâncare ori o fâşie de pânză ruptă; ca să-şi potolească setea, bea apa murdară din bălţi.
La trei ani după ce plecase din Bagdad, a ajuns la Cor-doba. Dar n-a fost lăsat să pătrundă în palatele califului. Soldaţii l-au îmbrâncit cu dispreţ. A fost nevoit să trudească o vreme şi să facă muncile cele mai grele şi umilitoare, ca să-şi poată cumpăra un veşmânt mai acătării. După care, înainte de a-1 socoti vrednic de a se înfăţişa califului, maestrul de ceremonii 1-a trimis să înveţe cum să se poarte, pentru că negustorul uitase până şi bunele obiceiuri.
A ajuns în cele din urmă în sala de primire a prinţului. Califul 1-a recunoscut pe dată, 1-a îmbrăţişat şi 1-a poftit să se aşeze lângă el. Negustorul i-a istorisit pe scurt toate neno-rocirile care se abătuseră asupra sa.
Califul 1-a ascultat cu atenţie, apoi 1-a chemat pe primul intendent şi i-a grăit astfel;
254
— Să i se dea acestui om o sută de oi, să fie numit ciobanul regelui şi să fie trimis sus, în munţi.
Negustorul i-a mulţumit califului, nu fără mirare, pentru că se aşteptase la mai mult. Oi ? De ce tocmai oi ? A ieşit, destul de tulburat.
După câteva zile, a părăsit Cordoba cu turma de oi. A fost îndreptat spre o păşune de pe care iarba fusese păscută până la rădăcină. Curând după aceea, o molimă a izbucnit printre oi, care au murit până la ultima. Negustorul-cioban s-a întors la sultan şi i-a povestit ce nenoroc îl lovise.
— Să i se dea cincizeci de oi, a spus califul, şi să fie trimis înapoi în munţi.
Ruşinat şi cuprins de deznădejde, omul a părăsit oraşul, cu cele cincizeci de oi. După câteva zile, când începuseră să pască, s-au năpustit asupra turmei nişte câini sălbatici. Oile s-au speriat, au fugit şi au căzut cu toatele de pe o stâncă, pierind până la ultima. Umilit, cu inima grea, negustorul-cioban s-a întors la calif şi i-a povestit necazul.
— Să i se dea douăzeci şi cinci de oi, a poruncit califul, şi să facă ce i-am spus.
Deznădăjduit şi încredinţat că este cel mai nepriceput dintre ciobani, omul a pornit spre munţi cu cele douăzeci şi cinci de oi. După câteva săptămâni a fătat o oaie, şi a fătat chiar doi miei. Cea de-a doua la fel, apoi şi cea de-a treia. In câteva luni, turma a ajuns de două ori mai numeroasă. Mieii erau graşi şi sănătoşi. Păşunea a înverzit şi iarba a crescut mulţumită ploilor, care au sosit la vreme şi din belşug. Turma a crescut iar. Omul a

vândut mieii pe bani frumoşi, a cumpărat alte oi şi a luat în arendă alte păşuni. După trei ani, bine îmbrăcat şi arătându-şi bunăstarea, s-a întors la Cordoba.
Califul 1-a primit îndată şi i-a spus:
— Ai învăţat acum să fii cioban ?
— Da, şi mi se pare de neînţeles. Norocul mi-a surâs din nou, toate merg de minune, deşi nu simt, îţi mărturisesc, nici o aplecare deosebită pentru această meserie.

îif r»
— Prea bine, a zis califul. La apus se află cetatea Sevillei. care mi-e supusă. Iţi dăruiesc această cetate. Du-te tot acum să-ţi iei puterea.
Negustorul-cioban-rege s-a ridicat în picioare, uluit, şi i-a spus califului:
— Dar de ce nu m-ai făcut rege de când am sosit ? De ce toţi aceşti ani de încercări şi de trudă cu care nu eram obişnuit ? Doreai să-rm arăţi oare ceva anume ?
— Nu, a răspuns regele zâmbind, nu doream să-ţi arăt nimic. Dar daca ţi-aş fi încredinţat cetatea Sevillei în ziua în care ţi-ai pierdut cele o sută de oi, ce nenorocire s-ar fi abătut oare asupra ei ?
Omul a tăcut. Califul 1-a îmbrăţişat şi a adăugat, înainte de a se despărţi de proaspătul rege:
— Mă întrebi de ce nu ţi-am dat tronul când ai sosit? Nimic mai uşor. Pentru că nu sosise vremea potrivită.
Apoi cei doi s-au despărţit.
Stăvilarul
O altă poveste sufi ne arată cum puterea ştie să se folosească de harţa păguboasă dintre supuşi.
O văduvă şi cei cinci fn ai săi trăiau dintr-o bucăţică amărâtă de pământ. Un tiran ridicase un stăvilar, care oprea toată apa. In mai multe rânduri, fratele mai mare a încercat să dărâme stăvilarul, ca să ude pământul, dar n-a izbutit. Nu avea destulă putere, iar fraţii lui erau prea mici.
Fratele cel mai mare s-a dus într-o cetate îndepărtată, unde a lucrat timp de câţiva ani la un negustor. De câte ori putea, trimitea ceva bani acasă, prin mijlocirea unor negustori. Pentru ca nici mama, nici fraţii săi să nu se simtă în vreun fel datori, îi sfătuia pe negustori să le ceară băieţilor în schimb unele treburi mărunte.
Când s-a întors acasă, doar unul dintre fraţii săi 1-a recunoscut ori a părut că-1 recunoaşte, nu fără o oarecare şovăire, pentru că anii lăsaseră urme. Mezinul a spus :

— Aveai părul negru.
— Da, dar am îmbătrânit.
— Noi nu suntem negustori, a spus un altul. De ce am avea un frate negustor ?
— M-am îngrijit de voi cât aţi fost mici, a spus fratele cel mare. îmi aduc aminte cum visaţi să dărâmaţi stăvilarul ca să vină apa.
— Eu nu mai ţin minte, a spus unul dintre fraţi.
— Nici eu, a spus altul. Despre ce apă vorbeşti ?
— V-am trimis bani şi aşa v-aţi putut descurca, a zis atunci fratele cel mare.
— Bani ? Niciodată. Am câştigat câte ceva slujindu-i pe călători, asta-i tot.
— Spune-ne cum arată mama, i-a cerut un frate. Numai că mama lor murise de mult, iar amintirile erau
învăluite în ceaţă. N-au crezut ce le spunea fratele mai mare. I-au zis, aşadar, plini de arţag:
— Dacă eşti într-adevăr fratele nostru, de ce ai venit ?
— Am venit să vă spun că tiranul a murit. Că oştenii lui au plecat în căutarea altor stăpâni. Că a venit vremea să facem ca ogorul nostru să înverzească şi să rodească.
— Care tiran ? a întrebat unul dintre fraţi.
— Nu-mi aduc aminte de nici un tiran, a spus altul.
— Ogorul a fost întotdeauna sterp.
— De ce-am face aşa cum spui ?
— Aş vrea sâ te ajut, a zis atunci mezinul, dar nu ştiu despre ce vorbeşti.
— Pe deasupra, a spus un altul, nici n-am nevoie de apă. Strâng surcele şi vreascuri. Aprind un foc lângă care vin călătorii să se încălzească. Mă plătesc. îmi ajunge să-mi duc zilele.
— Dacă am putea aduce apa până aici, a spus un alt frate, s-ar revărsa peste iazul în care

îmi ţin peştii coloraţi. Negustorii se opresc uneori să se uite la ei şi-rai dau ceva mărunţiş.
— Eşti încredinţat, a spus ultimul dintre fraţi, că apa ar fi bună pentru acest pământ ?
Fratele cel mare a tot încercat să-i îmboldească, să-i îndemne la muncă. Numai că ei au spus că mai bine stau să-i

aştepte pe negustori. Cel mare s-a tot străduit să le spună că negustorii nu vor mai trece pe acolo, deoarece chiar el îi rugase până atunci să facă acest ocol. Nu l-au crezut. Au vorbit şi au tot vorbit, fără nici un folos.
S-a ivit un alt tiran, mai rău decât cel dintâi. A văzut stâvi-larul, care se afla într-o stare jalnică, şi s-a gândit să-1 dreagă. Tiranul s-a dovedit mult rnai lacom şi a pus stăpânire şi pe ogor, şi pe fraţi, care au ajuns sclavi, pentru că arătau încă în putere — chiar şi fratele cel mare.
Puşi în lanţuri şi biciuiţi, târâţi spre cetatea stăpânului, nu conteneau să se certe.
Oftatul se face şi el cu băgare de seamă
Toate acestea pot duce la o oarecare resemnare, care nu ne scuteşte însă să fim tot timpul cu băgare de seamă, aşa cum ne arată o pildă evreiască.
Undeva, într-un orăşel din Europa răsăriteană, un bătrân se aşază pe o bancă, pe malul unui râu. Alt bătrân vine să se aşeze alături de el. Nu se cunosc, nici măcar din vedere. Primul, după câteva clipe de tăcere, oftează din rărunchi:
— Oooof....
Cel de-al doilea zice şi el, după o vreme:
— Oooof... Primul spune:
— Ssst... Vă rog, nu trebuie să vorbim de politică!
— Prin urmare, zice cel de-al doilea, şi dumneata eşti evreu ?
Chipul regelui ascuns
Puterea este arbitrară, îndepărtată şi chiar ascunsă. O altă poveste evreiască ne spune următoarele.
Un rege a chemat la el un înţelept şi i-a spus:
— Am auzit vorbindu-se despre un rege puternic, cinstit şi modest. Puternic pare să fie, pentru că regatul său este
înconjurat de ocean şi păzit de o flotă nespus de numeroasă, înzestrată cu tunuri. Intre ocean şi ţărm se întinde o mlaştină uriaşă, străbătută de o cărare îngustă, pe care nu poate trece decât un singur om. Cărarea este apărată de alte tunuri. Nu se poate pătrunde în acel regat. Ceea ce nu pricep însă este de ce anume regele ar fi cinstit şi modest.
— Şi ce vrei de la mine ? a întrebat înţeleptul.
— Vreau să-mi aduci un portret al regelui. Un portret care să-i semene. Se pare că nu e treabă uşoară. Regele stă toată vremea ascuns după o perdea şi nici unul din supuşii săi nu 1-a văzut vreodată.
înţeleptul a pornit la drum. înainte de a ajunge la regele ascuns, a hotărât să-i cunoască regatul şi poporul. A dat peste un popor batjocoritor şi mincinos. A înţeles repede că toţi bărbaţii şi toate femeile din regat erau nişte mincinoşi. Pretutindeni numai înşelăciune, ticăloşie şi batjocură fără milă.
Ca să se încredinţeze că lucrurile stăteau într-adevăr aşa, înţeleptul s-a băgat chiar el într-o negustorie. A fost păcălit şi şi-a pierdut toţi banii. A hotărât să meargă la judecată, dar a văzut repede că judecătorii erau corupţi până la sânge. Şi de această dată a fost înşelat şi a pierdut.
S-a gândit atunci să meargă chiar la rege. A ajuns în sala de primire şi s-a aşezat lângă perdeaua în spatele căreia se afla regele.
— Peste ce popor domneşti oare ? a strigat înţeleptul. Este alcătuit doar din hoţi şi mincinoşi. De la un capăt la celălalt, n-am găsit în regatul tău nici un strop de adevăr.
Şi înţeleptul a pornit să istorisească tot ceea ce văzuse în regat.
Dincolo de perdea, regele s-a aplecat ca să audă mai bine. Era nespus de mirat. Iar mai-marii ocârmuirii, care se aflau în încăpere, se arătau supăraţi foarte.
înţeleptul şi-a încheiat povestea, zicând:
— Se spune că regele este asemenea poporului sau şi că trăieşte în minciună. Numai că nu este adevărat, ştiu prea bine.

Toţi cei de faţă şi-au ţinut respiraţia. Apoi au auzit aceste vorbe ieşind din gura înţeleptului:

— Ştiu de ce te ascunzi după perdea. Nu ca să nu fii văzut. Ci pentru că eşti cinstit şi-ţi place adevărul. Şi pentru că n-ai putea suferi să dai cu ochii de acest popor care se află în jurul tău.
S-a lăsat tăcerea. Regele mirat a tras perdeaua şi s-a arătat.
înţeleptul s-a grăbit să-i facă portretul, apoi s-a întors la stăpânul său.
Maimuţele şi ghindele
Puterea este şi dispreţuitoare, iar acest dispreţ e însoţit de şiretenie. Zhuang Zi ne povesteşte o întâmplare stranie:
Un îmblânzitor de maimuţe le-a spus maimuţelor, în clipa în care le dădea să mănânce:
— O să vă dau trei ghinde dimineaţa şi patru seara. Ce ziceţi ?
Toate maimuţele, supărate foc, au început să ţipe.
— Prea bine, a spus îmblânzitorul. Atunci am să vă dau patru ghinde dimineaţa şi trei seara. Ce ziceţi ?
Toate maimuţele au fost mulţumite.
Solomon şi rândunica
Când puterea este îndeplinită cu bunăvoinţă şi inteligenţă — ceea ce se întâmplă rar —, duce la armonia lumii, pătrunzându-i tainele.
In palatul regelui Solomon, un rândunel tot înghesuia o rândunică, care încerca să scape.
Rândunelul a strigat:
— Cum de mi te împotriveşti ? Nu ştii oare că, dac-aş vrea, aş putea dărâma cupola templului ? Chiar peste Solomon ?
Solomon, care ştia limba păsărilor, 1-a chemat pe rândunel şi 1-a întrebat cu destulă asprime:
— Cum ai putut spune o asemenea prostie ? De ce ? Ce te-a împins să rosteşti asemenea vorbe ?
— Nu trebuie să te iei după vorbele îndrăgostiţilor, a răspuns pasărea.
— Ai dreptate, a spus Solomon zâmbind. Şi i-a dat drumul să zboare.
Apa raiului
O altă poveste arabă, asemănătoare, spune ca un beduin slab şi sărman, pe nume Harith, trăia în pustiu de când se ştia. Umbla de colo colo, însoţit de nevasta lui Nafisa. Iarbă uscată pentru cămilă, insecte, din când în când un pumn de curmale, câte o gură de lapte: o viaţă grea şi plină de primejdii. Harith vâna şobolani de deşert pentru blană şi împletea frânghii din fibre de palmier, pe care le vindea caravanelor.
Nu bea decât apa sălcie din fântâni mâloase.
într-o zi, din nisip a ţâşnit un pârâiaş nou. Harith a gustat din apa necunoscută, care era amară şi sărată, şi niţel cam tulbure. I s-a părut însă că simţea curgându-i pe gâtlej chiar apa raiului.
— Trebuie să duc apa asta, s-a gândit el, cuiva care va şti s-o preţuiască.
A umplut două burdufuri din piele de capră — unul pentru el, altul pentru califul Harun al-Raşid — şi a pornit spre Bagdad. La sosire, după o călătorie obositoare, şi-a istorisit povestea paznicilor şi a fost lăsat să intre la calif, aşa cum se obişnuia.
Harith s-a prăbuşit la picioarele Stăpânului drept-credin-cioşilor şi a grăit astfel :
— Nu sunt decât un sărman beduin, legat de deşert, unde soarta a vrut să mă nasc. Nu cunosc nimic în afară de deşert, dar deşertul îl cunosc bine. Cunosc toate apele care se află acolo. Când am găsit apa raiului, m-am gândit să ţi-o aduc, ca s-o guşti.
Harun al-Raşid a cerut o ulcică şi a gustat din apa pârâului amar. întreaga curte se uita la el. A băut o înghiţitură zdravănă, dar pe chipul lui nu s-a zugrăvit nimic. A rămas o clipă pe gânduri, apoi a spus cu glas tare:

: i*
— Luaţi-1 pe acest om şi întemniţaţi-1. Să nu vadă pe nimeni.
Beduinul, uluit, năucit, a fost luat şi aruncat într-o hrubă întunecată. Iar califul le-a spus celor de faţă, care-1 întrebau de ce luase o asemenea hotărâre:
— Ceea ce nu înseamnă pentru noi nimic înseamnă pentru el totul. Ceea ce crede el că este apa raiului este pentru noi o băutură neplăcută. Dar trebuie să ne gândim la fericirea acelui om.
L-a chemat la el pe beduin Ia căderea nopţii. Le-a poruncit paznicilor săi să-1 însoţească tot atunci la ieşirea din cetate, până la marginea deşertului, fără să-i îngăduie să vadă apele Tigrului şi nici fântânile oraşului şi fără să-i dea să bea altceva în afară de apa pe care o

adusese.
In vreme ce beduinul părăsea palatul în toiul nopţii, l-a văzut: încă o dată pe calif. Acesta i-a dăruit o mie de galbeni şi i-a zis:
— Iţi mulţumesc. Te numesc paznicul apei raiului. Ai să ai grijă de apa aceea în numele meu. Păzeşte-o şi ocroteşte-o. Toţi călătorii să ştie că te-am numit în această slujbă.
Beduinul a sărutat mâna califului şi s-a întors grabnic în deşert.
Un credincios şi jumătate
Suveranul se pricepe cel mai bine să pătrundă tainele minţii. Dar trebuie mai întâi ca mintea lui să fie limpede.
Tradiţia sufi ne arata cele ce urmează.
Un sultan a aflat despre un şeic vestit, care trăia în Ana-tolia şi care avea sute de mii de credincioşi. Speriat de o asemenea putere, sultanul l-a chemat pe şeic la Istanbul şi l-a întrebat:
— Ce mi-a fost dat să aud ? Că ai sute de mii de oameni care sunt gata să moară pentru tine ?
— Nici vorbă, a răspuns şeicul. N-am decât unul şi jumătate.

— Atunci de ce mi se spune că eşti în stare să ridici toată ţara ? Să vedem. Toţi oamenii tăi să se adune mâine dimineaţă pe câmp, lângă cetate.
S-a dat vestea că toţi supuşii şeicului aveau să se adune a doua zi de dimineaţă pe câmp, pentru că şeicul se afla chiar el acolo.
Pe un dea] din mijlocul câmpiei, şeicul a poruncit să se înalţe un cort. A dus în cort câteva oi, pe care nu le putea vedea nimeni.
Credincioşii au sosit în număr mare. Sultanul, care stătea în faţa cortului alături de şeic, i-a spus:
— Ziceai că n-ai decât un credincios şi jumătate. Priveşte! Au venit cu miile! Cu zecile de mii!
— Nici vorbă, a rostit şeicul. Nu am decât un singur credincios. Ai să vezi. Spune tuturor că am ucis pe cineva şi că mă trimiţi la moarte, dacă nu se găseşte vreunul printre supuşii mei să primească pedeapsa în locul meu.
Sultanul a făcut întocmai şi mulţimea a început să murmure. Un om a făcut un pas înainte şi a rostit:
— Este stăpânul meu. Ii datorez tot ceea ce ştiu. îmi dau viaţa pentru el.
Sultanul i-a spus să intre în cort unde, la porunca şeicului, a fost tăiată o oaie. Toţi cei de faţă au văzut sângele curgând din cort.
Sultanul a rostit:
— O viaţă nu este de ajuns. Mai este vreun credincios gata sa se jertfească pentru şeic ?
In tăcerea deplină care a urmat şi care a ţinut mai multă vreme, o femeie a făcut un pas înainte şi a spus că este gata să moară. A fost dusă în cort, unde a fost tăiată încă o oaie.
La vederea sângelui, mulţimea a prins să se risipească. Curând, pe câmp nu mai era nimeni.
Şeicul i-a spus sultanului:
— Vezi bine că n-am decât un credincios şi jumătate.
— Bărbatul este adevăratul credincios, a zis sultanul, iar femeia face cât jumătate, nu-i aşa ?

— Nu, nicidecum, a răspuns şeicul. E tocmai pe dos. Pentru că bărbatul nu ştia că are să i se taie gâtul în cort, în vreme ce femeia a văzut sângele şi cu toate astea a dorit să se jertfească. Ea este adevărata credincioasă.
Puterea prostituatei
Puterea se poate uneori pleca în faţa celor umili. O poveste indiană, de origine budistă, cuprinde o asemenea pildă.
Se spune că marele rege Asoka a fost nespus de mirat văzând că o femeie a izbutit, cu o singură mişcare, să întoarcă apele Gangelui înapoi la izvoare. Iar mirarea lui a fost fără margini când a aflat că femeia, destul de vârstnică, era o târfă bine cunoscută din oraşul Pataliputra.
A chemat-o, aşadar, la el şi i-a vorbit îndelung, în zgomotul glasurilor tuturor înţelepţilor de la curte, care comentau nemaipomenita întâmplare. Unii rosteau texte sfinte, alţii căutau alte exemple, unii puneau la îndoială minunea si spuneau că fusese doar o vedenie.

Bătrâna târfă din Pataliputra a recunoscut că lucrurile se întâmplaseră întocmai. Da, a spus ea, sunt în stare de o faptă adevărată, dacă doresc. Am putere asupra lucrurilor. Pot smulge copacii şi-i pot învârti în aer, pot răsturna munţn şi întoarce lumea cu fundul în sus.
Apoi s-a întors spre rege, cu mâna întinsă, rostind: — Pot chiar să-ţi iau tronul, să te arunc în văzduh, să-ţi dau drumul în prăpastie.
Regele, tremurând de spaimă—pentru că văzuse cu ochii lui cum apele Gangelui se întorceau spre izvoare —, i-a zis prostituatei:
— Dar de unde ai această putere ? Cine-ţi îngăduie să faci astfel de lucruri ?
— Am cunoscut o mulţime de bărbaţi, a răspuns târfa din Pataliputra, soldaţi, ţărani, cerşetori, hoţi şi chiar prinţi. Dar n-am făcut între ei nici o deosebire. N-am pus pe nici unul mai presus de celălalt şi nici nu l-am dispreţuit pe nici

unul dintre ei. Tuturor le-am dăruit plăcerea, chiar dacă am făcut-o în împrejurări deosebite. Nu m-am arătat nici umilă, nici trufaşă. Iată care este taina puterii mele.
A lăsat apoi în jos mâna pe care o ţinea întinsă spre Asoka şi a ieşit. înţelepţii tăceau, ghemuiţi la pământ, iar regele Asoka, care trecea drept cel mai bun dintre regi, se gândea la calea lungă care-1 aştepta.
Tăcerea privighetorii
Când suveranul poate tălmăci toate limbile pământului, trebuie să-şi pună această ştiinţă nepreţuită în slujba supuşilor săi. O poveste persană, de origine sufi, cuprinde o asemenea pildă.
în vremea regelui Solomon, cel mai bun dintre regi, un om a cumpărat o privighetoare cu un glas fără pereche. A pus-o într-o colivie, unde pasărea nu ducea Jipsâ de nimic şi cânta, ceasuri întregi, spre încântarea celor din jur.
Intr-o zi, când colivia a fost dusă pe un balcon, s-a apropiat o altă pasăre, i-a şoptit ceva privighetorii şi a zburat. Din acea clipă, minunata privighetoare a rămas mută.
Cuprins de deznădejde, omul a luat pasărea şi s-a dus la Solomon prorocul, care ştia limba necuvântătoarelor, şi 1-a rugat s-o întrebe de ce nu mai vrea să cânte. Pasărea a grăit astfel către Solomon: — Pe vremuri, nu ştiam nici de vânător, nici de colivie. Apoi mi s-a întins o capcană dibace şi am căzut în ea, din lăcomie. Păsărarul m-a prins şi m-a vândut la târg, înstrăi-nându-mă de ai mei. M-am trezit în colivia acestui om pe care îl vezi în faţa ta. M-am jeluit zi şi noapte, dar omul a crezut că tânguirile mele sunt cântece de recunoştinţă şi bucurie. Până în ziua când o altă pasăre a venit la mine şi mi-â spus: „Nu mai plânge, pentru că de asta te ţin în colivie." Atunci m-am hotărât să tac.
Solomon i-a tălmăcit omului vorbele păsării. Acesta s-a gândit: „La ce bun să mai păstrez o privighetoare care nu cântă?" Şi i-a dat drumul din colivie.

RegeJe preschimbat în femeie
în împrejurări anume, un suveran poate fi în stare să dezlege o taină veche, pentru binele cunoaşterii ori al ştiinţei.
Este ceea ce ne arată o legendă indiană despre metamorfoză.
Un rege, lovit de un blestem necunoscut, a fost pedepsit cu asprime. Zeii supăraţi l-au preschimbat în femeie şi l-au silit să se ascundă în pădure, ceea ce s-a şi întâmplat.
în pădure, după ce a rătăcit vreme de câteva săptămâni şi a trăit din pomeni, regele-femeie a întâlnit un tăietor de lemne, tânăr şi vânjos, care locuia singur. TăietoruJ de lemne şi femeia s-au simţit pe dată cuprinşi de iubire unul pentru altul. S-au însoţit, au trăit împreună şi au avut chiar copii. Când blestemul a trecut, regele s-a prefăcut la Joc în bărbat. Tăietorul de lemne a fost uluit când a văzut că nevasta era de fapt regele lui. Acesta a plecat din casa tăietorului de lemne, şi-a părăsit copiii şi s-a întors la palat. A fost întâmpinat cu mare bucurie, fiindcă — în pofida greşelii pentru care fusese blestemat, dar care nu era cunoscută de toată lumea — era cunoscut ca fiind peste măsură de bun şi de drept.
îndată ce au aflat, toţi înţelepţii din India s-au repezit la palat. Era singurul care putea răspunde la o întrebare care se punea de la începutul lumii şi care nu primise până atunci decât răspunsuri pe jumătate. întrebarea era următoarea; în timpul dragostei, cine cunoaşte plăcerea cea mai mare, bărbatul ori femeia ?
Regele, ştiind ce greutate vor avea vorbele lui (deoarece cunoaşterea, în India, este de cea mai mare însemnătate), a chemat toţi înţelepţii în curtea palatului şi a poruncit să li se întindă masa. S-au adus jertfe, s-a făcut o rugăciune, s-a cântat, apoi toţi cei de faţă au

cugetat. Apoi cel mai bătrân dintre înţelepţi a rostit marea întrebare.
Regele a răspuns zâmbind:
— în iubire, fără nici o îndoială, plăcerea cea mai mare este a femeii. Este plăcerea cea mai puternică de care o făptură

omenească poate avea parte pe acest pământ. O plăcere atât de mare, încât până şi zeii ne pizmuiesc.
înţelepţii i-au mulţumit regelui şi au plecat mulţumiţi.
înainte de a pleca, cel mai vârstnic dintre ei, cel care pusese întrebarea, 1-a tras pe rege deoparte şi i-a şoptit ceva la ureche. Nu se ştie ce i-a spus. Atâta doar că, a doua zi, regele era de negăsit. Nu 1-a mai văzut nimeni niciodată în palat.
Nişte vânători spun că un tăietor de lemne pe care îl cunoşteau îşi recăpătase pofta de viaţă.
Cămaşa de marmură
Totuşi, lucru arătat de toate tradiţiile, arma cea mai potrivită şi mai de temut de care omul se poate folosi împotriva puterii este şiretenia.
Povestea marocană care urmează este bine cunoscută, iar structura ei este adesea folosită.
Un sultan i-a poruncit unui biet croitor dm Fez să-i coasă o cămaşă de marmură, ameninţându-1 că, dacă nu va izbuti, îi va tăia capul.
Bietul om s-a pus pe plâns, neştiind curn să se descurce. Dar fiica lui, care era nespus de isteaţă, i-a venit în ajutor. Când sultanul a cerut cămaşa de marmură, croitorul i-a răspuns:
— Cămaşa e croită. Dar am nevoie de fire de nisip ca s-o
cos. Mi le poţi trimite ?
Grinzile de apă
O poveste asemănătoare ne vine din Camerun.
Mai-marele duhurilor, pe numele lui Zameyo-Mebenga, a vestit că-şi va da fiica de soţie celui care îi va aduce grinzi de apă.
Toţi au început să strige: Grinzi de apă! Cine a mai văzut aşa ceva ?
Numai ţestoasa, animalul care găsea o sută de răspunsuri la o singură întrebare, a primit să-1 înfrunte pe mai-marele

duhurilor. S-a dus la malul râului şi a început să bată apa cu labele, apoi a trimis pe cineva la Zameyo-Mebenga să-i spună:
— Grinzile de apă sunt gata. Să-mi trimită de îndată o sfoară de fum din pipa lui, să le leg. I le voi trimite fără întârziere.
Iar mai-marele duhurilor şi-a dat fata după ţestoasă.
Prinţul şi morile de vânt
O altă pildă, cu aceeaşi structură, este cuprinsă într-o poveste rusească.
Un prinţ cu firea aspră avea o moşie undeva în Rusia, în partea de miazănoapte. Călărind într-o zi pe acea moşie, a văzut o moară de vânt cu aripile nemişcate. Mânios, 1-a chemat pe morar şi 1-a întrebat:
— De ce nu merge moara ?
— Pentru că nu bate vântul, i-a răspuns morarul.
— Orice moară, de vânt ori altfel, trebuie să meargă! Poruncesc sa meargă moara! Descurcă-te! Am să mă întorc mâine, şi vai va fi de tine dacă nu-mi asculţi porunca!
Prinţul s-a întors a doua zi. Moara tot nu mergea. A răcnit către morar:
— N-ai priceput ce ţi-am zis ieri ?
— Ba da, înălţimea ta, am priceput.
I-am poruncit morii să meargă.
— Atunci moara m-a ascultat şi mi-a răspuns. Mi-a grăit aşa: Sunt gata să mă supun. Dar du-te şi spune-i prinţului, care are mai multă putere decât tine, să poruncească vântului să bată. Tocmai mă pregăteam să vin să-ţi cer acest lucru.
Frâul de nisip
O poveste asemănătoare — dar ceva mai lungă — ne vine din Mali.
Un rege atotputernic, cu o purtare uneori ciudată, i-a chemat într-o zi pe toţi tinerii din oraş şi le-a spus: ■

— Vă dau o poruncă: înainte de sfârşitul săptămânii, îi veţi goni de-acasă pe taţii voştri.

Să se ducă unde vor vedea cu ochii. Apoi am să vă spun un lucru foarte însemnat.
Destul de încurcaţi, tinerii s-au supus poruncii regelui. Bătrânii au plecat de-acasă. După o săptămână, regele i-a chemat din nou şi le-a dat această poruncă uimitoare:
— Fiecare dintre voi îmi va face un frâu de nisip. Vai şi amar de cei ce nu vor izbuti!
Tinerii s-au întors la casele lor, năuciţi de noua poruncă a ciudatului rege. Cum să facă un frâu din nisip ?
Unul din tineri, care-şi iubea şi-şi preţuia tatăl, nu se îndurase să-1 alunge. îl ţinea ascuns într-un hambar şi-1 hrănea în taină. Când tatăl a aflat care era porunca regelui, i-a spus fiului său:
— Du-te la rege şi spune-i aşa: Binevoieşte şi-mi arată ce fel de frâu doreşti, ca să-1 pot face întocmai.
Fiul a ascultat sfatul părintelui său. Când regele 1-a auzit pe tânăr cerându-i un model, a zâmbit şi i-a spus:
— L-ai ascuns cumva pe tatăl tău ? Spune-mi adevărul.
— Da, a răspuns fiul. L-am ascuns în hambar.
— Prea bine, a grăit regele. Poruncile mele nu-şi mai au rostul. Du-te şi spune-le tovarăşilor tăi că-şi pot chema taţii înapoi acasă. Nu mai am nimic să vă spun astăzi.
Rămăşagul califului
O poveste arăbească arată că un calif, crud şi zgârcit, avea o adevărată patimă a rămăşagurilor. Dar era atât de crud şi de zgârcit încât le socotea în cele mai mici amănunte, ca nu cumva să piardă. Se spunea chiar că nu punea rămăşag decât dacă era pe deplin încredinţat că va câştiga. Curtenii găseau tot soiul de pretexte să nu pună nici un rămăşag cu dânsul.
Califul se vedea, aşadar, nevoit să pună rămăşaguri cu negustori, cu femei, cu paznici şi chiar cu slugi. într-o dimineaţă, pe când străbătea curtea cea mare, a văzut o grămadă mare de cărămizi făcută de zidari. A strigat îndată:
— Cine vrea să pună un rămăşag cu mine ?

Nimeni din cei ce se găseau în acea clipă în curte n-a răspuns. Califul a strigat din nou, în tăcerea din jur:
— Cine vrea să pună un rămăşag cu mine ? Şi a adăugat iute:
— Mă prind că nimeni nu este în stare să ducă grămada asta de cărămizi, doar cu mâinile, de la un capăt la celălalt al curţii, înainte de asfinţitul soarelui! Cine se prinde ?
Toţi cei care se găseau în curte stăteau cu capetele plecate, pentru că lucrul părea cu neputinţă. Deodată, un zidar tânăr a făcut câţiva paşi înainte şi a spus:
— Şi care va fi răsplata pentru cel care câştigă ?
— Zece chiupuri cu aur.
— Şi pentru cel care pierde ?
— Tăierea capului.
Zidarul s-a gândit o clipă şi a zis:
— Sunt gata să mă prind, dar am o dorinţă.
— Te ascult.
— Ai să poţi opri jocul când vrei, dar atunci ai să-mi dai doar un chiup cu aur.
Califul i-a cerut să spună încă o dată ce dorea şi a rămas puţin pe gânduri, crezând că este vorba de o capcană. Putea opri totul când voia şi nu mai trebuia să dea decât un chiup cu aur. Ce voia să însemne acest lucru ? Ce ascundea el ? Zidarul n-a vrut să spună mai mult şi a dat să plece. Din patimă pentru joc, califul s-a învoit.
Tânărul s-a apucat să care cărămizile dintr-un capăt în celălalt al curţii, cu mâinile goale, urmărit de calif şi curteni. După un ceas, nu cărase decât o parte neînsemnată din grămada de cărămizi. Cu toate acestea, zâmbea.
— De ce zâmbeşti ? 1-a întrebat califul. Este limpede că ai pierdut! N-ai să-ţi isprăveşti treaba!
— Te înşeli, a răspuns zidarul cel tânăr, străbătând curtea. Sunt încredinţat că am să câştig.
— Cum aşa ?
— Pentru că ai uitat ceva. De asta zâmbesc.
— Ce anume am uitat ?
— Oh, un lucru neînsemnat.

Tânărul căra la cărămizi, lăsându-1 pe calif pradă unor gânduri negre. Ce uitase oare ? Şi-

a amintit tot ce rostise, cuvânt cu cuvânt, şi n-a găsit nici un cusur. După trei ceasuri de muncă, grămada de cărămizi părea aproape neatinsă. Nici măcar trei-patru zile n-ar fi ajuns ca să fie cărate în celalalt capăt al curţii. Cu toate acestea, inima regelui era cuprinsă de o îngrijorare adânca.
La începutul celui de-al patrulea ceas, văzând că micul zidar zâmbeşte întruna, 1-a întrebat:
— Tot mai crezi că ai să câştigi ? -Tot.
— Ce-am putut oare uita ? Spune-mi. Am socotit greşit mărimea grămezii de cărămizi ? Să fi avut oare o vedenie ?
— Nici vorbă, a răspuns flăcăul. E ceva mult mai uşor. Şi şi-a văzut de treabă.
La începutul celui de-al cincilea ceas, califul, care dădea semne de nerăbdare, a întrebat:
— Tot mai crezi că ai să câştigi ?
— Tot.
— Priveşte: grămada e încă mare şi mai ai doar patru ceasuri până la asfinţitul soarelui. Cum poţi nădăjdui că vei câştiga rămăşagul ?
— Iţi spun din nou, a spus zidarul, cărând câteva cărămizi, că ai uitat un amănunt.
Fruntea califului s-a brăzdat, iar ochii i s-au întunecat. Se gândea iar la toate elementele problemei, fără să dibuiască greşeala care l-ar fi putut face să piardă amar de bani. Cu glas şoptit, cu sudoarea curgându-i pe faţă, le-a cerut părerea sfetnicilor care-1 înconjurau. Nici măcar cei mai ageri dintre ei nu i-au putut da un răspuns. După ei, califul avea să câştige din nou şi încă un cap avea să cadă.
La începutul celui de-al şaselea ceas, califul, văzând că tânărul, cu toată oboseala, zâmbea mereu, 1-a întrebat:
— De ce zâmbeşti ?
— Zâmbesc fiindcă am să câştig o avere.
— Cu neputinţă! Soarele a trecut de amiază, iar grămada este încă mare! N-ai cum să câştigi.
271
— Ai uitat un amănunt neînsemnat, i-a spus iar zidarul.
— Ce ? Ce-am uitat ? a răcnit califul, ridicându-se în picioare, roşu de ciudă, cu mâinile tremurând. Ai să te foloseşti cumva de niscaiva farmece ? Eşti cumva vreun djinn ? Au să te ajute cumva făpturi nepământene, ieşite din ziduri ?
— Nu, a răspuns zidarul, e vorba de ceva mult mai uşor. Califul i-a chemat pe matematicieni şi pe astrologi, i-a pus
să măsoare grămada de cărămizi, i-a pus să se uite la soare. La începutul celui de-al şaptelea ceas, văzând că zidarul zâmbeşte întruna, califul a strigat:
— Tot mai crezi că ai să câştigi ? -Tot.
— Mai ai doar un ceas de lumină şi cărămizile pe care le-ai cărat alcătuiesc doar o grămăjoară amărâtă pe lângă cealaltă! Priveşte! Uită-te şi măsoară-le pe amândouă! Cum poţi spune că ai să câştigi rămăşagul ?
— Cum îţi spuneam, a răspuns tânărul, ai uitat ceva.
— Ce anume ?
— Vrei să opreşti jocul ?
— Da! îl opresc.'
— Şi-mi dai un chiup cu aur ?
— Da! Iţi dau J Dar spune-mi, rogu-te, ce este lucrul acela atât de neînsemnat pe care l-am uitat ? Cum ai fi făcut ca să-mi iei banii ? La ce anume nu m-am gândit ?
Tânărul a pus jos cărămizile pe care le căra şi, cum jocul se sfârşise bine pentru el, i-a zis califului:
— N-ai băgat bine de seamă la ceea ce ţi-am cerut.
— Nu m-am gândit decât la asta! a spus califul.
— Poate, dar fără să pricepi că pentru mine, un chiup de aur, doar unul, este o comoară nepreţuită. Ştiam încă de la început că nu pot câştiga cu nici un chip cele zece chiupuri. Dar nu voiam decât unul, atât. Tu teprinseseşi pe zece chiupuri, iar eu doar pe unul.
— Dar cum ai făcut ca să câştigi ? Ce este lucrul acela neînsemnat pe care l-am uitat ?
— Ai uitat, a spus tânărul, lucrul cel mai la îndemână. Ai uitat cât de uşor îţi poţi pierde încrederea în tine însuţi.
272
Califul a tăcut.
Tânărul zidar a luat chiupul pe care îl aduseseră slugile. L-a pus pe umăr, a străbătut

curtea printre cele două grămezi de cărămizi, una mare, alta mică, şi a plecat în alt ţinut.
Vestitul rămăşag al lui Nastratin
Uneori, această poveste, tot despre un rămăşag, care a făcut înconjurul lumii, este pusă pe seama lui Nastratin.1
Deşi se plângea necontenit de sărăcie, Nastratin a dat într-o seară un asemenea ospăţ, încât vestea despre minunăţia bucatelor a ajuns la urechile califului.
Acesta l-a chemat la dânsul şi l-a întrebat de unde avusese bani pentru o astfel de petrecere.
— Pun rămăşaguri, a răspuns Nastratin, şi le câştig.
— Pe ce pui rămăşag?
— Pe orice.
— Te încumeţi să pui un rămăşag cu mine ?
— Chiar acum, dacă vrei, a răspuns Nastratin.
— Pe zece galbeni ?
— Zece galbeni să fie.
— Şi pe ce vrei să punem rămăşag ?
— Mă prind că mâine dimineaţă, când ai sa te trezeşti, o să ai o bubă mare pe buca dreaptă.
Zis şi făcut. A doua zi, după o noapte chinuită, califul s-a sculat şi a băgat de seamă că n-avea nimic pe buca dreaptă şi nici pe cea stângă. L-a chemat pe Nastratin şi i-a spus că pierduse rămăşagul.
Nastratin a dorit să se încredinţeze, iar califul s-a învoit. Şi-a dat jos pantalonii şi i-a arătat bucile lui Nastratin, care a recunoscut că pierduse şi a ieşit, umil.
Chiar în acea seară, califul a aflat că Nastratin dădea un ospăţ şi mai straşnic decât primul. L-a chemat la el şi l-a întrebat, destul de supărat, de unde avea bani pentru petrecere.
1 Vezi Jean-Louis Maunoury, în Hautes sottises de Nasreddin Hodja, Phebus» 1994.
273
— Nimic mai uşor, a răspuns Nastratin. Am pus rămăşag pe cincizeci de galbeni cu vizirul tău şi-am câştigat.
— Şi pe ce anume ai pus rămăşag ?
— M-am prins că de dimineaţă, dacă vine destul de devreme şi se ascunde în spatele unei perdele, are să-1 vadă pe calif arătându-mi dosul.
Dregătorul şi pescarul
Cât despre „mâinile murdare" şi „apele tulburi", cuvinte care însoţesc adesea puterea, o veche poveste anamită ni le înfăţişează într-un chip aproape tainic şi nedesluşit.
Un dregător alungat de la curte, slab, într-o stare jalnică, mergea pe malul unui râu. Un pescar bătrân 1-a văzut şi 1-a întrebat:
— De ce te-au alungat de la curte ?
— într-o lume tulbure, a răspuns dregătorul, doar eu am rămas curat. In mijlocul unei mulţimi ameţite, doar eu mai am mintea limpede. Iată de ce m-au alungat.
•— Un om înţelept nu trebuie să se încăpăţâneze, ci să meargă după împrejurări. Dacă lumea este tulbure, va încerca s-o tulbure şi mai tare, să scurme în mâl, să răscolească apele, ca să ajungă şi el asemenea lumii. Dacă mulţimea este ameţită, se va apuca de băut, chiar şi oţet, ca să fie la fel cu ceilalţi. La ce bun să te încăpăţânezi şi să ajungi în starea în care eşti ?
— Am auzit vorbele acestea, a răspuns dregătorul. Dacă te-ai spălat pe cap, nu-ţi pune o pălărie murdară. Trupul meu este curat; cum oare aş putea suferi o atingere care să-1 murdărească ? Mai bine mă arunc în râu, ca să fiu hrană la peşti, decât să mă ştiu mânjit de pulberea şi murdăria lumii.
Bătrânul pescar zâmbea şi-şi cârpea năvoadele. Dintre buzele sale zbârcite ieşea un cântecel:
Râul curge înainte, iar în apa lui curată
îmi spăl legătura curată de la pălărie
Iar dacă apa se murdăreşte cumva
Am să cobor să-mi spăl şi picioarele murdare.
Apoi s-a ridicat şi s-a îndepărtat în tăcere-
13
Trebuie totuşi să ştim de ce lucrurile sunt asa cum sunt
274
Luna şi moartea

Povestirile despre începuturile lumii sunt nenumărate. Fiecare amănunt, dacă ne uităm bine, are povestea lui, fiecare poate fi lămurit printr-o întâmplare care s-a petrecut într-o anume zi şi a rânduit lucrurile într-un anume fel.
Povestirile acestea, care se apropie de mit, se întâlnesc mai cu seamă în Africa. Printre ele se numără cea despre lună şi moarte, care aparţine tradiţiei neamului sande.
Un om mort zăcea jos, pe pământ. Lumina lunii cădea asupra lui. Un bătrân a adunat în jurul trupului fără viaţă un mare număr de animale şi le-a spus:
— Trebuie să trecem moartea şi luna pe malul celălalt al râului. Cine se încumetă ?
O broască ţestoasă a apucat luna între labe şi a dus-o pe malul celălalt. Alta, care avea labele mai scurte, a apucat moartea. Dar n-a putut s-o ducă dincolo şi s-a înecat.
Iată de ce luna răsare în fiecare seară, dar omul care moare nu mai învie niciodată.
De ce păpăludele nu beau decât rouă
O poveste malgaşă, din tradiţia sakalava, sună astfel.
O păpăludă se plimba pe malul unui râu. A dat de nişte caimani care se odihneau pe nisip. Caimanii au întrebat-o dacă ştie cumva unde se putea găsi praful care te face nevăzut.
— Ştiu să-1 fac chiar eu, a spus pasărea. Dacă vreţi, vi-1 aduc joi.
Caimanii, bucuroşi, i-au mulţumit. Se gândeau: „Cu praful acela, vom putea intra în sat fără să ne vadă nimeni, vom putea

mânca găini din belşug, raţe şi chiar câini, poate şi femei şi niscaiva prunci cu carnea fragedă, fără să fim măcar zăriţi."
Joi, păpaluda le-a adus câteva frunze zdrobite pe care cai-manii le-au mâncat. Le-a spus pe urmă că nu-i mai vede şi că pot intra fără frică în sat, ca să se ospăteze după pofta inimii.
Au hotărât, aşadar, să meargă în sat dis-de-dimineaţă.
Pasărea a ajuns acolo înaintea lor şi le-a spus sătenilor:
— Vin caimanu, care se cred nevăzuţi. Prefaceţi-vă că nu-i vedeţi şi când vor fi toţi aici, în piaţă, o să-i puteţi omorî fără greutate.
A doua zi de dimineaţă, caimanii au pornit la drum, cu mare grijă. La marginea satului, au întâlnit un om care s-a purtat ca şi cum nu i-ar fi văzut. Nici măcar n-a întors capul când a trecut pe lângă ei.
Ceva mai departe, în dreptul primelor case, au întâlnit doi oameni, care au făcut acelaşi lucru. Au trecut pe lângă ei pălăvrăgind liniştiţi.
Prinzând curaj, caimanu au grăbit pasul şi au ajuns în mijlocul satului. Locuitorii nu păreau să se sinchisească de ei. Dar când s-au strâns cu toţii în piaţa cea mare, păpaluda a dat semnalul şi o mulţime de bărbaţi înarmaţi s-au năpustit asupra caîmanilor, măcelărindu-i.
Unul singur a scăpat cu viaţă, deşi era rănit. Cu chiu cu vai a ajuns la râu şi le-a spus celor care rămăseseră acolo: — Păpaluda ne-a trădat! Din pricina ei, toate rudele şi toţi prietenii noştri au fost ucişi! Ura noastră faţă de cei asemenea ei va fi veşnică! Acela dintre noi care va întâlni o păpă-ludă şi n-o va mânca să se prefacă în vânt, în şuvoi de apă! Toţi caimanii au făcut jurământul. Dar păpăluda, care auzise, le-a spus alor săi. Le-a spus să nu mai bea apă din fluvii şi râuri. De atunci, paparudele nu mai beau decât rouă.
Şoarecele şi pisica
Duşmănia străveche dintre şoarece şi pisică este istorisită de o legendă din Togo.

în vremurile de demult, şoarecele şi pisica trăiau în mare prietenie. Li se întâmpla chiar să călătorească împreună. în timpul unei asemenea călătorii, au ajuns la malul unui fluviu uriaş, pe care trebuiau să-1 treacă. Au căutat o barcă sau orice alt lucru care le-ar fi fost de folos. Şoarecele s-a gândit să dezgroape o rădăcină groasă de ignamă şi s-o scobească. Pisica 1-a ajutat să ducă ignama, dar au fost zăriţi de un ţăran, care s-a luat după ei amemnţându-i cu sapa.
Pisica s-a urcat cu uşurinţă într-un copac, unde era la adăpost de primejdie, dar şoarecele a alergat în toate părţile ca să scape de unealta ţăranului. Mai târziu, când şoarecele şi pisica au scăpat, teferi şi nevătămaţi, şoarecele a mustrat pisica pentru că-1 părăsise. Pisica însă i-a răspuns că se purtase astfel din obişnuinţă, pentru că asta era firea ei, şi că oricum n-ar fi putut face nimic pentru şoarece dacă ar fi rămas jos. Şoarecele a încuviinţat.
Au dezgropat altă ignamă, mai mare decât prima, iar şoarecele a scobit-o în formă de

barcă. Au pornit după aceea pe apă. Numai că râul părea fără sfârşit. Celălalt mal nici măcar nu se zărea, iar cele două animale înaintau anevoie cu aşa-zisa barcă. Curând au isprăvit merindele şi li s-a făcut foame. Şoarecele a zis să se culce, pentru că somnul ţine loc de masă. Dar nu şi-a putut înfrânge foamea, aşa că s-a sculat şi a ronţăit o bucată din barcă.
Zgomotul a trezit-o din somn pe pisică, care a dorit să afle ce se întâmplase. Şoarecele a ticluit o minciună.
— Dormeam, ca şi tine, a zis el. Zgomotul pe care l-ai auzit era fără îndoială sforăitul meu.
Au mers mai departe. Pisica suferea crâncen de foame, în vreme ce şoarecele, în fiecare noapte, se scula cu grijă şi mai ronţăia o bucăţică din barcă.
într-o zi, cu puţin înainte de ivirea zorilor, pe când barca subţiată se apropia de malul celălalt, fundul s-a spart şi vasul a început să ia apă. Pisica a priceput trădarea şoarecelui. L-a copleşit cu vorbe grele, s-a repezit asupra lui şi l-a mâncat.
Se crede că amândouă animalele au pierit, şoarecele mâncat, iar pisica înecată.
279

Se spune, de asemenea, că peştii din râu le-au istorisit povestea celorlalte pisici şi celorlalţi şoareci, înflorind-o de fiecare dată. De la. acea nefericită călătorie, pisicile şi şoarecii sunt în veşnic război.
Enigma dezlegată
O poveste sana ne aduce dezlegarea unei enigme care ne frământa de multă vreme.
într-o zi (demult de tot), penisul, vaginul şi testiculele au aflat că nişte fructe care le plăceau la nebunie crescuseră într-un anume pom.
S-au dus, aşadar, la pomul cu pricina. Penisul, sprinten, s-a urcat iute în copac, urmat de testicule, care se mişcau mai greu.
Despre vagin nici nu putea fi vorba, aşa că, neputând urca, a rămas jos.
Penisul, care ţinea la vagin, îi arunca din când în când câte un fruct, în vreme ce testiculele, peste măsură de egoiste, se făceau că nu-i aud rugăminţile şi se îndopau cu poftă.
Deodată a izbucnit o furtună puternică. Penisul a coborât repede din pom, s-a apropiat de vagin şi l-a rugat să-l lase să intre.
Vaginul, recunoscător, l-a primit. S-a deschis, iar penisul s-a repezit înăuntru, unde era la adăpost de vânt şi de ploaie.
Au coborât şi testiculele din copac şi i-au cerut vaginului adăpost, pentru că furtuna se înteţise. Dar vaginul nici n-a vrut să audă. Le-a spus testiculelor că nu avea de ce să le ocrotească şi că, de altfel, nici nu mai era loc.
Iată de ce, de atunci, pe furtună ori pe vreme bună, testiculele rămân afară.
Râtul purcelului
Undeva în Guyana, un purcel a întrebat-o pe mama lui:
— De ce am râtul aşa de lung ? Iar mama i-a răspuns:
— Ai să afli mai târziu, fiule.
280
Degetul mare
O poveste a tribului adja, din Togo, ne spune următoarele.
La început, cele cinci degete de la mână erau lipite. Cel mijlociu a zărit într-o zi o bucată de carne friptă şi le-a îndemnat pe celelalte patru s-o apuce.
— N-am să fiu părtaş la o asemenea hoţie! a strigat: degetul mare. Am să vă pârăsc lui Dumnezeu, pentru că bucata de carne este a lui!
Celelalte patru degete au luat carnea şi au ajuns la Dumnezeu înaintea degetului mare. L-au pârât:
— Degetul mare a furat bucata ta de carne!
— Orice hoţ trebuie dat la o parte J a hotărât Dumnezeu. De atunci, degetul mare nu mai stă în rând cu celelalte.
Dar tocmai mulţumită acestei aşezări, mâna poate apuca tot ce se iveşte.
Copiii nepăsători
Tot în Togo, la tribul kabiyes, găsim următoarea poveste despre începuturile lumii.
La început, ariciul, broasca ţestoasă, păianjenul şi albina erau copiii aceleiaşi mame.
Aceasta s-a îmbolnăvit. Trebuia dusă la vraci. A tnmis-o pe găină să-l caute pe primul ei născut, ariciul, care i-a spus că se apropia vremea pentru vânătoare şi că avea nespus de

multă treabă cu pregătitul săgeţilor. Mama a trimis-o pe găină la ţestoasă, care a zis: „Nu, n-o pot însoţi pe mama la vraci, pentru că vin ploile şi trebuie să-mi ridic casa, să am un adăpost."
Mama a trimis-o atunci pe găină la păianjen, care a spus: „Nu, nu pot veni, pentru că se apropie sărbătorile şi trebuie să ţes pânza pentru haine."
Mama a trimis-o pe găină la albină, care a venit în grabă şi a dus-o la vraci. După ce s-a vindecat, mama i-a blestemat pe primii trei copii astfel:
— Ariciul îşi va petrece restul zilelor pregătind săgeţi şi le va duce veşnic în spinare!
Ţestoasa îşi va căra în spinare

casa f Mereu, în vecii vecilor! Păianjenul îşi va ţese tot timpul pânza, iar veşmintele lui de sărbătoare nu vor fi niciodată gata! Niciodată!
Cât despre albină, mama i-a făgăduit că întreaga natură o va ajuta întotdeauna să facă miere. De atunci, toate florile se deschid ca s-o primească, iar mierea le dăruieşte dulceaţă tuturor.
De unde vin puricii
în regiunea Velay din Franţa găsim o poveste destul de curioasă despre originea puricilor.
Dumnezeu se plimba într-o zi pe valea Loarei, însoţit de Sfântul Petru, când deodată au zărit o femeie în zdrenţe, întinsă pe nisip, la soare. Era încă tânără, dar părea să se plictisească de moarte.
— Iată o femeie care suferă de plictiseală, a spus Dumnezeu. Se plictiseşte pentru că nu face nimic. Nu cunosc ceva mai rău decât trândăvia.
A luat îndată un pumn de purici din buzunar şi i-a aruncat asupra femeii, ca să-i dea o treabă.
De ce fuge câinele după ren
Legendele despre începuturile lumii ne spun adesea cum s-au născut sfada, nesăbuinţa şi chiar ura. Aşa este această scurtă povestire inuit.
Renul şi câinele, care erau odinioară buni prieteni, mergeau odată la târg. Fiecare trăgea o sanie încărcată. Renul, care era bătrân şi obosit, i-a spus câinelui:
— Te rog, ajută-mă! Ia-mi o parte din încărcătură! Câinele s-a făcut însă că nu aude şi a mers mai departe.
Bătrânul ren s-a prăbuşit mort în zăpadă. Atunci stăpânul celor două sănii a pus pe sania trasă de câine toate mărfurile pe care le trăgea renul.
— Mai bine îl ajutam, se gândea câinele, gâfâind.

De atunci, îndată ce câinele zăreşte un ren, se ia după el. Numai că renul se fereşte şi aleargă mai departe.
Şarpele ambiţios
Iată acum legenda unui obicei din China.
Trăia demult în Guangdong un şarpe veninos nespus de lung, care spunea că se poate lua la întrecere în mărime cu toate făpturile omeneşti întâlnite. Se întindea cât era de lung pe drum, înaintea lor. Dacă trupul lui era mai lung decât umbra trecătorului, îl muşca şi—1 omora. îşi dăduse însă cuvântul de şarpe că, dacă va întâlni un om mai mare decât el, îşi va lua viaţa.
Numeroşi au fost călătorii care şi-au găsit moartea pe drumul unde şarpele şedea întins în faţa lor. Dar într-o zi, un om, care a zărit şarpele, a ridicat repede umbrela. Şarpele a luat umbrela drept o prelungire a umbrei omului. Şi-a ţinut fâgăduiala, s-a muşcat şi a murit.
De atunci, chiar pe vreme însorită, călătorii îşi iau întotdeauna umbrela dacă trec prin munţii din Guangdong.
Cum s-a născut lumina
Originea luminii ori a focului este, dintre toate, cea mai tainică. Multe legende, mai cu seamă ale populaţiilor amerindiene, arată cum s-a născut lumina. Astfel, Bill Reid şi Robert Brînghurst1 au povestit că, pentru tribul haida (care locuieşte pe una dintre insulele din largul coastei de nord-vest a Ameri-cii de Nord), totul era la început cufundat într-un întuneric de nepătruns. în casa lui, aşezată pe malul râului, un bătrân păzea un sipet, în care se afla alt sipet, în care se afla alt sipet şi aşa mai departe, sipetele fiind din ce în ce mai mici, până la ultimul, care era atât de mic „încât în el nu putea încăpea nimic, afară doar de lumina lumii".
1 în Le Dit du corbeau, atelier Alpha Bleue, 1989.

A fost nevoie de toată şiretenia lui Corb, pungaşul, om mincinos, desfrânat şi necinstit, care s-a prefăcut într-un băieţel drăgălaş, născut din femeie, şi 1-a rugat pe bătrân să deschidă sipetul. Iar lumina s-a răspândit pretutindeni în lume. în altă parte, la populaţia yanomamis din Venezuela, se spune că focul era păzit odinioară de un bătrân zgârcit şi arţăgos, Ima-Riwe, care îl ascunsese sub limbă.1 Nu voia să dea nimănui nici măcar o fărâmă. Un omuleţ şiret, pe nume Yore-kkirami, se străduia din răsputeri să-1 facă să râdă.
Abia când tot tribul s-a îmbolnăvit, bătrânul s-a molipsit şi el şi a strănutat. Atunci focul i-a ieşit din gură, iar omuleţul cel şiret 1-a prins. A început să ţopăie de bucurie şi a sărit atât de sus încât a ajuns pe creanga unui copac, de unde cădeau scântei. De atunci, lemnul arde. Era un arbore de cacao. Tot de atunci, lemnul acestui copac se foloseşte la aprins focul. In alte locuri, la alte populaţii amerindiene, focul (sau lumina) se află ascuns în botul unui caiman, care nu vrea să-i dea drumul. Trebuie ca pungaşul local să organizeze un spectacol comic şi caimanul să izbucnească în râs, pentru ca focul să iasă şi să fie dăruit oamenilor.
Răsplata divină
Această poveste este spusă cu plăcere în multe locuri, cu variante geografice. Am auzit-o pentru prima oară în Mexic, şi o voi istorisi întocmai.
întâmplarea se petrece la câteva clipe după facerea lumii. Arhanghelul Gavril zboară în preajma lui Dumnezeu şi-i spune, arătând de sus spre Mexicul proaspăt născut:
— Dar, Doamne, la ce te gândeşti ? Ai făcut o ţară de-a dreptul minunată! Ai dăruit-o cu două oceane, cu munţi înalţi, cu păduri dese şi cu râuri adânci f Nu cumva ai pus prea multe într-o singură ţară ?
— Stai fără grijă, îi răspunde Dumnezeu. Am să pun şi mexicani.
1985
1 Raymond Zochetti, Legendes indiennes du Venezuela, L'
Harmattan,
Râsul iepurelui
O poveste tibetană, spusă de Patrick Carre1, arată de ce Iepurele are buza de sus despicată.
Aflându-se într-o zi faţă-n faţă cu un tigru, iepurele 1-a rugat să nu-l mănânce imediat. Cunoştea el un loc unde tigrul va găsi animale mai grase şi mai ispititoare.
Tigrul s-a învoit să-1 urmeze. Mergeau prin întuneric, când deodată tigrul a auzit dinspre iepure plescăituri şi zgomote de salivă. L-a întrebat ce mănâncă.
— îmi mănânc ochiul drept, i-a răspuns iepurele. L-am scos din orbită, dar are să crească repede la loc. E nemaipomenit de gustos.
Tigrul, rupt de foame, şi-a scos şi el ochiul drept şi l-a mâncat. Cu toată durerea, l-a găsit nespus de bun. Ceva mai departe, s-a lăsat păcălit şi şi-a mâncat ochiul stâng. După care, orb, s-a lăsat dus la marginea unei prăpăstii.
Ii era frig. Iepurele a aprins un foc atât de aproape de el încât tigrul s-a ferit şi a căzut în prăpastie. în timpul căderii, a izbutit să se prindă cu colţii de o tufă şi s-a ţinut zdravăn.
— Eşti teafăr ? a întrebat iepurele, aplecându-se peste buza prăpastiei.
Tigrul n-a putut scoate decât un mormăit.
— Vorbeşte ca lumea! a strigat iepurele. Altfel nu te aud! Nu ştiu dacă mai eşti viu şi nu-ţi pot veni în ajutor!
Tigrul a deschis botul, a dat drumul strânsorii şi a căzut, găsindu-şi moartea în fundul prăpastiei.
Iepurele a pornit la drum şi a întâlnit un om care mâna o turmă de cai.
— Vrei să-ţi spun, a întrebat iepurele, unde poţi găsi o blană de tigru proaspătă ?
I-a arătat omului locul, iar acesta s-a îndepărtat în grabă, iar iepurele, văzând doi corbi pe craca unui copac, le-a spus:
— Vedeţi aceşti cai fără stăpân ? Sunt neîngrijiţi şi plini de răni. Am văzut colcăind în rănile lor de pe spinare mii de viermi!
284
1 în Cornes de lievre etplurnes de tortue, Le Seuil, Paris, 1997.
285
Aşa şi era. Corbii s-au repezit să ciugulească viermii. Speriaţi, loviţi cu ciocurile, caii au luat-o la goană.
Iepurele s-a uitat la corbi cum îşi luau zborul şi a zărit un cioban care-şi păzea oile. I-a spus că ştia unde se află un cuib de corbi, care era fără îndoială plin de oua.

Ciobanul şi-a lăsat oile în grija iepurelui, care s-a dus repede la un lup pe care-1 cunoştea şi i-a spus că nu departe se află o turmă de oi nepăzită.
Lupul s-a şi repezit într-acolo.
Iepurele a urcat în vârful unui deal şi s-a uitat de jur-îm-prejur. A văzut omul care jupuia tigrul, caii care fugeau speriaţi în toate părţile, cu corbii după ei, ciobanul care se zgâriase încercând să urce în copac şi să ia ouăle de corb, oile înnebunite de spaimă, sfârtecate de lup.
Văzând toate acestea, iepurele s-a pornit pe un râs atât de straşnic, încât buza de sus i s-a despicat şi aşa a rămas până în zilele noastre.
Vânătorul de femei
O poveste amerindiană (şi anume de la tribul meckwa-kihag) ne spune cum s-a născut vântul.
Intr-o zi de primăvară, un străin a sosit în sat şi a spus că este în căutare de femei frumoase. Nici nu pomenea de altceva. Nu voia decât să le vadă pe femeile frumoase din sat.
Când s-a făcut seară, a intrat într-o colibă, ridicând pânza, a văzut o fată şi s-a îndreptat spre ea, zicându-i să-1 urmeze. Fără o vorbă, fata s-a ridicat şi 1-a urmat. A dus-o într-un cort pe care îl ridicase afară din sat şi a lăsat-o acolo singură.
S-a întors apoi în sat, a intrat în altă colibă şi a făcut acelaşi lucru cu o altă fată, care 1-a urmat şi ea, Tatăl fetei a încercat să se împotrivească, zicând că fusese făgăduită altuia. Dar străinul a pus mâna pe pieptul fetei, care îl privea cu drag. I-a spus tatălui ei că dorea să meargă cu străinul, iar tatăl a lăsat-o să plece.
Astfel, toată noaptea, tânărul străin, care era plăcut la vedere şi purta un disc strălucitor în jurul gâtului, a trecut

dm colibă în colibă. în zon, strânsese în cort toate fetele din sat, cărora le-a cerut să ridice o colibă lungă, care să poată adăposti douăzeci de cămine. Fetele s-au pus pe treabă, au ridicat coliba şi au aprins focul ca să pregătească mâncarea. Seara, tânărul străin s-a întors în sat, unde mai rămăseseră câteva fete. Şi ele l-au urmat cu toatele, până şi cele şase fiice ale şefului, care s-au îmbrăcat în grabă.
A ajuns în cele din urmă în faţa unui cort înconjurat de toţi feciorii satului, care cântau la fluier în nădejdea că o vor cuceri pe cea mai frumoasă dintre toate, care se afla închisă acolo. Străinul a intrat în cort, a dat cu ochii de neasemuita frumuseţe a fetei întinse lângă foc. A atins-o uşurel pe umăr, spunându-i că venise după ea în toiul nopţii şi că trebuia sâ-i facă loc alături.
Fata 1-a privit lung şi a început să plângă. A ridicat pătura şi i-a făcut loc străinului. Când s-a strecurat lângă ea, frumoasa fecioară a făcut o mişcare iute, ca şi cum s-ar fi speriat şi ar fi vrut să se ridice. Dar a rămas acolo, culcată, nemişcată, şi i s-a dăruit în tăcere. Omul a cunoscut că era fecioară şi i-a făgăduit că o va lua de nevastă, că o va pune în dreapta lui şi că toate celelalte îi vor da ascultare. După care s-a gândit la cei ce cântau la fluier în zadar în jurul cortului şi s-a cutremurat de râs.
A doua zi, a pornit la drum cu toate femeile, cerându-le să-i arate satele în care mai putea găsi şi alte fete, fiindcă părea nepotolit. Iar femeile i-au arătat. Curând, avea un alai întreg de femei. Nici una nu se putea împotrivi. S-au întors cu toţii la coliba cea lungă, care era însă prea mică şi nu le putea adăposti pe toate.
Bărbaţii din sat şi babele erau foc şi pară pe străin, dar nu cutezau să facă nimic, pentru că era plin de un farmec fără pereche.
Spre sfârşitul verii a sosit un alt străin, cu umeri laţi şi şolduri înguste, care părea puternic şi rece. Era însoţit de nevasta lui, o femeie tânără şi plină de vino-ncoace. Oamenii din sat i-au povestit ce se întâmplase şi i-au spus că străinul celălalt, primul venit, avea să-i ia femeia, pentru că le lua pe toate.

într-adevăr, seara, primul străin a venit la cel de-al doilea şi i-a spus câ are să-i ia femeia. Al doilea străin, liniştit, i-a răspuns că n-are decât. Tânărul a păşit spre femeie, dar a fost izbit drept în faţă de un vânt puternic, care 1-a ţintuit pe loc. Cei doi bărbaţi s-au înfruntat şi au hotărât să-şi măsoare puterile a doua zi, afară.
Tânărul străin s-a întors acasă cuprins de fiori, în toiul nopţii. Un vânt rece sufla în jurul lui. S-a culcat lângă femeia lui cea mai frumoasă şi i-a cerut să-1 încălzească, dar aceasta n-a izbutit. Şi-a chemat toate femeile şi le-a ţinut în braţe pe rând. Nu se putea însă opri din tremurat, iar vântul sufla din ce în ce mai tare în jurul colibei. Femeile au venit toate

lângă el şi l-au acoperit cu trupurile lor. Se lipeau de el şi-l mângâiau, încălzite de dragoste. Dar lui îi era tot mai frig, striga să se facă focul, un foc mare. Femeile au aprins în grabă focul, care s-a făcut uriaş. Au aruncat în foc tot ce au avut. Cum căldura era cumplită, au fost nevoite să iasă din coliba cea lungă, care a luat foc. Iar tânărul străin, care tot aţâţa focul, a murit în flăcări.
In acea noapte s-a ivit, pentru prima oară, frigul. S-a aflat câ tânărul străin se numea Nagawicka, ceea ce înseamnă vântul de miazăzi.
Se mai spune că, de câte ori cineva istoriseşte povestea, începe să bată vântul.
.14
De obicei, întrebările vin înaintea răspunsurilor
Vaca neagră şi vaca albă
Aşa cum Confucius spunea că, înainte de a face ceva, trebuie să convenim asupra înţelesului exact al cuvintelor, fiecare dintre noi intuieşte că o întrebare bună este condiţia necesară pentru un răspuns acceptabil.
In cazul tradiţiei zen, întrebarea, dacă este bine formulată, clacă pune în mişcare într-o clipită toate însuşirile spiritului şi pe cele ale sufletului, nici măcar nu are nevoie de răspuns. Şi-a făcut datoria. Astfel, faimoasa întrebare a arcaşului: „Ce anume ţinteşte în mine ?" sau, dintre cele devenite clasice: „Două mâini care se lovesc una de alta fac un anumit zgomot. Dar ce zgomot face una singură ?"
„Care este deosebirea dintre un corb ?" întreba Coluche, care urma astfel, poate fără să ştie, aceeaşi tradiţie. Sau „Ce vârstă avea Rimbaud ?"

Povestea următoare, care trebuie spusa sau citită încet, se întâlneşte în zilele noastre în ţara bascilor. Este socotită ca fiind una dintre cele mai pline de tâlc din lume.
Un ţăran liniştit şi tăcut păzea două vaci care păşteau pe o pajişte şi nu făcea nimic altceva.
Un alt ţăran, aflat în trecere pe acolo, s-a aşezat la marginea pajiştii, pe un gard, a stat o clipă fără să vorbească (în această ţară, vorbele sunt scumpe şi bine cântărite) şi deodată a întrebat:
— Mănâncă bine vacile tale ?
— Care din ele ? a întrebat celălalt.
Ţăranul care se afla în trecere, oarecum încurcat de întrebare, a întrebat, cam Ia întâmplare:
291
— Cea albă.
— Cea albă, da, a zis primul.
— Dar cea neagră ?
— Şi cea neagră.
După acest schimb de cuvinte, cei doi au stat aşa o vreme, fără să vorbească, privind în jur, la munţi şi la sat. Apoi cel de-al doilea ţăran a întrebat:
— Şi dau lapte destul ?
— Care anume ?
— Cea albă.
— Cea albă, da.
— Dar cea neagră ?
— Şi cea neagră.
A urmat iar o tăcere la fel de lungă ca şi celelalte. Cei doi nu şi-au aruncat nici măcar o privire. Nu se auzea decât zgomotul liniştit al celor două vaci care păşteau.
Cel de-al doilea ţăran a rupt într-un târziu tăcerea şi a spus:
— Dar de ce mă întrebi de fiecare dată „care anume" ?
— Pentru că, a răspuns primul, cea albă este a mea.
— Aha, a zis celălalt.
S-a mai gândit puţin şi a întrebat, nu fără o oarecare teamă:
— Dar cea neagră ?
— Şi cea neagră.

Tapetul

Povestea următoare, legată şi ea de felul în care sunt puse întrebările — dar care merge, fireşte, mult mai departe —, este din zilele noastre şi vine fără îndoială din Franţa.

Un bărbat care trăia singur s-a mutat într-un apartament nou. Era un apartament cu două camere, aflat într-unui din acele blocuri înalte construite, în secolul XX, cam peste tot. Bărbatul, bine crescut, s-a gândit să se prezinte noilor săi vecini, care l-au primit cu amabilitate. La sfârşit, a bătut la uşa apartamentului de deasupra. I-a deschis un bărbat care 1-a poftit înăuntru, s-a arătat încântat de gestul lui şi i-a oferit un pahar de porto destul de bun. Şi el trăia singur, şi tot

într-un apartament cu două camere, împărţit, date fiind normele de construcţie, exact la fel cu cel al noului locatar.
în timpul conversaţiei, acesta a observat tapetul cu care erau acoperiţi pereţii vecinului de deasupra.
— Vă place ? a întrebat vecinul.
— Foarte mult. Este tapetul cel mai plăcut şi mai atrăgător din câte mi-a fost dat să văd.
— Dacă vreţi, vă pot spune de unde l-am cumpărat.
— Bineînţeles că vreau.
Vecinul de deasupra i-a dat adresa magazinului. Pe urmă, noul locatar, constatând că tot apartamentul avea acelaşi tapet, a întrebat:
— Şi câte suluri aţi cumpărat ?
— Douăzeci şi opt de suluri, a răspuns vecinul de deasupra.
Noul locatar a mulţumit şi s-a retras. A doua zi, s-a dus la magazin, a găsit tapetul şi şi-a comandat douăzeci şi opt de suluri.
S-a pus imediat pe treabă şi a tapetat tot apartamentul, până în colţurile cele mai ascunse. Nu mică i-a fost însă mirarea când a văzut, după ce terminase, că îi rămăseseră zece suluri de tapet care nu-i mai făceau nici o trebuinţă.
A urcat repede la etajul de sus, a sunat, vecinul a venit să-i deschidă, I-a poftit înăuntru zâmbind, 1-a invitat să ia loc şi i-a oferit un pahar de porto.
— Iertaţi-mă că vă deranjez, a spus noul locatar, dar sunt oarecum intrigat. Am făcut ce mi-aţi spus, am cumpărat douăzeci şi opt de suluri de tapet, am tapetat tot apartamentul, care este la fel cu al dumneavoastră, şi mi-au rămas zece suluri de tapet!
— Da, a spus vecinul de deasupra. Şi mie la fel.

Principiul dintâi

Un discipol care păşea pe calea zen 1-a întrebat pe maestrul său:
— Care este principiul dintâi ?

— Dacă ţi-aş spune, a răspuns înţeleptul, n-ar mai fi cel dintâi, ci cel de-al doilea.

Oboseala stâlpilor

Un tânăr chinez, întorcându-se de la o partidă de polo, însoţit de antrenor, s-a prăbuşit pe o bancă să-şi tragă sufletul şi a scos un oftat adânc.
— Eşti obosit ? 1-a întrebat antrenorul.
— Da. Sunt obosit.
— Sunt oare caii obosiţi ?
— Da. Sunt obosiţi.
— Dar stâlpii porţii sunt obosiţi ?
Abia pe la miezul nopţii următoare, tânărul a priceput înţelesul întrebăm. S-a repezit la antrenor, I-a sculat din somn şi i-a spus:
— Am priceput.
Antrenorul a adormit la loc, mulţumit.

întrebările lui Pafnutie

Un pustnic creştin, care se numea Pafnutie şi trăia în deşert, nu departe de Herapolis, se lovea, se biciuia şi răbda de foame de ani de zile. S-a gândit să-1 întrebe pe Dumnezeu la ce treaptă a desăvârşirii ajunsese.
Dumnezeu i-a răspuns:
— Pe aceeaşi treaptă ca şi cântăreţul din fluier din sat.
Pafnutie, mirat foarte, s-a dus în sat şi i-a pus cântăreţului din fluier o mulţime de întrebări. A aflat că înainte de a fi muzicant, fusese tâlhar. în timpul unei tâlhării o scăpase însă de la moarte pe o fecioară hărăzită lui Dumnezeu.
Pafnutie s-a întors în deşert şi a luat-o de la capăt cu suferinţele, în tovărăşia muzicantului-tâlhar, care-i devenise învăţăcel. Pafnutie ducea o viaţă din ce în ce mai aspră. După ani lungi de suferinţă, i-a pus lui Dumnezeu aceeaşi întrebare:
— Pe ce treaptă am ajuns ?

294
Dumnezeu i-a răspuns că pe aceeaşi treaptă cu primarul cutărui sat, om de treabă şi cinstit, care nu făcea rău nimănui.
Un al treilea rând de încercări 1-a dus pe pustnicul Pafnutie, al cărui trup nu mai era decât un schelet, pe treapta unde ajunsese un negustor bogat din Alexandria, care le dăruia celor singuri, din când în când, câte un pumn de fructe uscate.
Pafnutie a cugetat îndelung la cele trei răspunsuri divine. N-a mai pus niciodată întrebarea. Dar le spunea povestea lui tuturor celor care veneau să-1 vadă.
întrebarea fără răspuns
O poveste populară grecească ne înfăţişează un sfinx-păstor.
Toţi prinţii din lume doreau aceeaşi prinţesă, mândră la trup şi ageră la minte. Insă dracul a intrat în capul prinţesei, care a hotărât să-1 ia de bărbat pe acela care îi va pune o întrebare la care nu va şti să răspundă.
S-a prăbuşit plângând la picioarele tatălui său şi i-a grăit astfel:
— Nu mă voi mărita decât cu bărbatul care îmi va pune o întrebare la care n-am să pot răspunde. Celorlalţi, cinstite tată, să li se taie capul.
Regele, deşi cu inima strânsă, s-a învoit şi a trimis soli în cele patru colţuri ale regatului. Câţiva prinţi nebuni de dragoste au cutezat să-şi încerce puterile. Dar prinţesa era atât de învăţată, de deşteaptă şi de şireată încât toate capetele prinţilor au ajuns în fântâna palatului.
Prinţesa rămânea singură şi fecioară.
Un păstor, care trăia departe, în munţi, a auzit despre măcel. A dorit să afle povestea prinţesei, în amănunt, şi s-a gândit:
— Duc un trai sărman şi fără bucurie. Pentru ce să mă agăţ de el ? Dacă am norocul s-o cuceresc pe prinţesă, de ce nu rni-aş pune viaţa la bătaie ?
Chiax în acea seară, s-a dus să-şi vadă mama şi i-a spus ce avea de gând. înspăimântată, mama 1-a sfătuit să rămână la oile lui, în munţi. Dar n-a izbutit să-1 facă să se răzgândească.
295
Atunci, înainte de plecare, i-a copt o plăcintă în care a pus nişte otravă, cât să omoare o cămilă.
Şi i-a zis aşa:
— înainte de a gusta din plăcintă, îi vei da o bucată căţelei. Dacă vezi că păţeşte ceva, nu mai sta, vino înapoi, pentru că va fi semn rău.
Păstorul a pornit la drum, cu bâta şi mantaua, cu plăcinta în traistă şi cu căţeaua care îl urma pretutindeni. Spre amiază, a ajuns la marginea unei păduri uriaşe şi s~a aşezat la umbra unui copac să mănânce. Amintindu-şi de sfatul mamei, i-a aruncat o bucată de plăcintă căţelei, care a murit în chinuri cumplite.
înfricoşat, păstorul a aruncat plăcinta. Căutând niscaiva poame prin pădure, a găsit o vacă moartă, care părea gata să fete. A spintecat vaca şi a scos viţelul, pregătindu-se să-1 mănânce.
Dar cum să frigă carnea ? Rătăcind prin pădure, a zărit o biserică singuratică. A intrat, a găsit luminile aprinse, a luat cărţile de rugăciuni, le-a pus grămadă, le-a aprins şi a fript viţelul. Apoi 1-a mâncat, nelăsând decât oasele.
I s-a făcut sete. Dar unde să găsească apă ? Nu văzuse nici un izvor în pădure. A ridicat ochii şi a văzut că una din lămpi era plină de apă, cu un strat de untdelemn deasupra. A scurs untdelemnul şi a băut apa.
S-a întors lângă căţeaua moartă şi a văzut trei corbi care se certau şi se pregăteau s-o mănânce. Dar abia au apucat sa ciugulească din carne şi au căzut tustrei la pământ, morţi. Păstorul a stat şi a chibzuit. Apoi, în loc să se întoarcă în munţi, a hotărât să-şi încerce norocul cu prinţesa.
A pătruns cu greu în palat, fiindcă soldaţii voiau să-1 gonească. Dar prinţesa, care aflase de sosirea lui, a poruncit să fie lăsat să intre.
Când a ajuns în faţa ei, s-a plecat şi i-a spus că-i dăruieşte inima sau capul. Apoi i-a pus întrebarea astfel:
— Plăcinţica a ucis-o pe drăguţă. Drăguţa, biata, după ce a murit, a ucis trei negri. Am mâncat carne care era şi nu era
296
născută. Am fript-o cu foc de litere şi am băut apă care nu era nici din cer, nici din pământ.

Prinţesa, cu toată învăţătura ei, n-a putut răspunde. A cerut un răgaz de trei zile, să se gândească, iar păstorul s-a învoit. Dar n-a putut desluşi ghicitoarea. S-a dat bătută şi a primit să se mărite cu păstorul, cu care a dus, de altfel, o viaţă liniştită şi fericită.

Pustnicul urlător

Un pustnic creştin, îmbrăcat în zdrenţe, cu picioarele însângerate de pietre şi spini, cu mintea încinsă de soare, alerga fără oprire prin nisipul deşertului şi striga spre toate zările:

— Am un răspuns! Am un răspuns! Cine are o întrebare ?

Ordinea cuvintelor

O poveste japoneză ne înfăţişează doi călugări care trăiau în aceeaşi mănăstire şi care doreau să fumeze.

Din pricina acestui obicei, căruia i se dedau foarte des, cei doi erau ţinta a tot soiul de vorbe aspre.

într-o zi au fost chemaţi la maestrul lor, pe rând. Primul 1-a întrebat:

— Pot medita în timp ce fumez ?

Maestrul s-a mâniat, a spus că nu şi 1-a dat afară. Ceva mai târziu, călugărul 1-a întâlnit pe celălalt, care fuma liniştit. Mirat, 1-a întrebat:

— N-ai fost la maestru ?

— Ba da, am fost.

— Şi nu ţi-a spus să nu fumezi ? -Nu.

— Dar cum se poate aşa ceva ? Ce l-ai întrebat ?

— L-am întrebat aşa: pot fuma în timp ce meditez ?

Natura lui Buddha

Tot în tradiţia zen, un călugăr 1-a întrebat odată pe înţeleptul Joshu:

— Cine este Buddha ?

— Cel care se află la intrarea mănăstirii, i-a răspuns învăţatul.

— Cel care se află la intrarea mănăstirii, a spus discipolul, nu este decât un chip cioplit, o alcătuire din lut uscat.

— Ai dreptate, a zis învăţătorul.

— Atunci, cine este Buddha ?

— Cel care se află la intrarea mănăstirii, a răspuns înţeleptul.

Cele trei întrebări

Găsim povestea următoare atât în Irlanda, cât şi în Turcia. Un om trebuia să răspundă la trei întrebări înainte de răsăritul soarelui, altminteri urma să i se taie capul. Dar unul dintre prietenii săi, un cioban, a venit la cei care-1 păzeau şi le-a spus că e gata să răspundă în locul osânditului. I s-a răspuns că, dacă nu va găsi răspunsurile potrivite, i se va tăia şi lui capul. Ciobanul s-a învoit. Mai-marele paznicilor i-a zis:

— Iată prima întrebare. Câte încărcături de nisip se pot face pe coastele Irlandei ?

— Una singură, a spus omul, doar să ai o căruţă destul de încăpătoare.

— Iată a doua întrebare, a spus mai-marele paznicilor. La cât mă preţuieşti ?

— Douăzeci şi nouă de arginţi, a răspuns omul.

— Cum ai socotit ?

— Domnul nostru Isus Cristos a fost vândut pe treizeci de arginţi. Iar tu nu faci chiar atât.

Şi acest răspuns, ca şi primul, a fost socotit bun. Atunci mai-marele paznicilor a întrebat:

— Iată şi cea de-a treia întrebare. Fii cu băgare de seamă. Câte stele sunt pe cer ?

— Nouă mii nouă sute nouăzeci şi nouă, a răspuns pe dată omul.

— De unde ştii ?

— Ei bine, dacă nu mă crezi, urcă acolo sus deseară şi nu-mără-le.

Frunzele copacului

Un dialog asemănător este cuprins într-o veche poveste indiană. Un elev şi gurul său merg alături pe un drum de ţară. Elevul arată cu degetul spre un copac foarte gros şi întreabă:

— Câte frunze are copacul acesta ?

— Optzeci de mii şase sute patruzeci şi şase, răspunde guru, fără să şovăie.

— Eşti sigur?

— Dacă nu mă crezi, urcă-te în copac şi numără-le.

Miriapodul şi broasca râioasă

O poveste chinezească ne înfăţişează o întrebare într-adevăr încuietoare.
Un miriapod trăia liniştit, văzându-şi de treburile lui, până în ziua în care o broască râioasă, care se uita mereu la el, 1-a întrebat:
— Spune-mi, te rog, în ce ordine îţi mişti picioarele ? Miriapodul s-a băgat în gaura lui, adânc tulburat de întrebarea broaştei. A încercat să găsească un răspuns, dar degeaba. A rămas în adăpost, nemaifnnd în stare să-şi mişte picioarele, şi a murit de foame.
Rostirea cuvenită
Ca întotdeauna, înţelepciunea este contradictorie, iar poveştile cu miez se pot întoarce precum mânuşile.
Iată ce ne spune o poveste sufist despre rostirea cuvenită a vorbelor sfinte.
Un derviş cu faimă aleasă mergea gânditor de-a lungul unui râu, când a auzit un glas omenesc care cânta un imn

sfânt. Numai că în loc să rostească silabele Ya Hu cum se cuvine, glasul spunea U Ya Hu. Dervişul a socotit de datoria lui să îndrepte acest lucru. A închiriat o barcă şi a vâslit până la o insuliţă din mijlocul apei, de unde venea glasul cântăreţului. A aflat acolo, într-o coliba de trestie, un om în straie sărmane care-şi rostea rugăciunile în chip nepotrivit. Dervişul 1-a îndreptat cu blândeţe. Omul i-a mulţumit cu umilinţă.
S-au despărţit. Dervişul s-a suit în barcă şi a vâslit până la mal. Avea sufletul împăcat, ştiind că făcuse o faptă bună. Fiindcă se zice că un om care rosteşte cum trebuie rugăciunile poate merge pe apă. Dervişul îşi dorise toată viaţa să facă acest lucru. Dar nu izbutise.
Când se afla în mijlocul apei, glasul cântăreţului, care tăcuse pentru câteva clipe, s-a înălţat din nou de pe insuliţă. Omul nu-şi îndreptase rostirea şi cânta tot U Ya Hu. Dervişul a dat drumul vâslelor, cuprins de deznădejde, şi a început să cugete la perversitatea firii omeneşti. A auzit atunci un glas care-1 chema. L-a văzut pe cântăreţul singuratic şi l-a auzit strigând:
— Stai l Aşteaptă-mă! Vreau să te rog ceva!
Omul a părăsit insula şi s-a avântat în apele râului. Mergea pe apă. A ajuns la marginea bărcii şi i-a spus dervişului:
— Iartă-mă, frate. Mi-a slăbit ţinerea de minte. Am uitat care este rostirea corectă. Binevoieşte dar şi mi-o mai arată o dată.

Tânguirea diavolului

Câteodată, unele făpturi sunt îndeajuns de agere pentru a rosti deodată întrebările şi răspunsurile.
Aşa s-a întâmplat cu un demon japonez care plângea. Un om sfânt l-a zărit şi l-a întrebat:
— Ce fel de demon eşti ? De când plâng demonii ? Şi de ce ?

— Sunt un personaj de demult, i-a răspuns demonul. Am trăit acum patru-cinci sute de ani, iar inima mi-era plină de ură pentru duşmanul meu.
— Te-a învins cumva duşmanul ?
— Nicidecum. Eu l-am ucis. l-am ucis apoi fiii, nepoţii şi strănepoţii! Până la unul!
— Nu-ţi mai rămâne, aşadar, nici unul de ucis ?
— Nici unul.
— Te întreb atunci încă o dată: de ce plângi ?
— Plâng pentru că mi-aş dori să învie, ca să-i pot ucide din nou. Dar nu ştiu în ce loc anume ar putea învia. Ura mea este încă vie, dar stirpea duşmanului meu s-a stins. Nu mai am pe cine să ucid şi mă sfârtec singur.
— Ţi-ai păstrat deci ura, care se îndreaptă acum împotriva ta ?
— Da, şi am să sufăr din pricina asta vreme de o sută de milioane de ani. Ţi se pare că n-am de ce să plâng ?
Demonul s-a îndepărtat, zguduit de suspine. Omul cel sfânt vedea flăcările dansându-i în jurul capului.

Paznicul cugetător

O poveste evreiască ne arată că trebuie să fim cu băgare de seamă la primejdiile ascunse în întrebările tulburi.
Un prinţ avea un cal de curse la care ţinea mai mult ca la oricare dintre avuţiile sale. Calul stătea într-un grajd a cărui poartă, încuiată cu grijă, era păzită zi şi noapte de un om de încredere.
într-o noapte, stăpânul, care nu putea adormi de grijă, a coborât şi l-a găsit pe paznic cugetând, ros de nişte întrebări care nu-i dădeau pace.
— La ce te gândeşti atât de adânc ? l-a întrebat.
— Cuget, a răspuns omul. Când baţi un cui în perete, unde ajunge tencuiala din gaură ?
— Cugetarea este un lucru foarte bun, i-a zis stăpânul. Foarte bun.
Şi a urcat înapoi în cameră.
301
După un ceas, cum tot nu adormise, a coborât din nou şî 1-a găsit pe paznic cufundat în gânduri.
— Acum la ce te mai gândeşti ?
— Cuget, a răspuns paznicul. Când faci biscuiţi cu gaură, ce se întâmplă cu aluatul din gaură ?
— Cugetarea este un lucru foarte bun, a spus stăpânul. Foarte bun.
Şi a urcat înapoi în cameră.
După încă un ceas, neputând să adoarmă, a coborât iar şi 1-a găsit pe paznic tot pe
gânduri.
— Acum ce te mai frământă ? 1-a întrebat el.
— Cuget, a zis paznicul.
— La ce ?
— Uşa asta este încuiată şi are şi lacăt. Eu stau în faţa uşii, o păzesc, iar calul nu mai este. Cum de s-a putut întâmpla aşa ceva ?
Răspunsul variabil
Un călugăr zen 1-a întrebat pe maestrul Busshin:
— Există cerul şi iadul ?
— Nu, a răspuns învăţatul fără să şovăie.
Un samurai, care auzise răspunsul prin uşa deschisă, a venit la învăţat, foarte mirat, şi î-a pus aceeaşi întrebare. Tot fără să şovăie, înţeleptul i-a răspuns:
— Da.
— Dar călugărului i-ai spus altceva! Te-am auzit, pentru că treceam pe aici!
— Fireşte, a zis atunci maestrul, dar dacă ţi-aş spune ţie că nu există nici cer, nici iad, cine mi-ar mai da de pomană ?
Legea nescrisă
O poveste evreiască ne înfăţişează într-o altă lumină feluritele răspunsuri de care se leagă rânduiala legii.
Trăia demult un om sfânt pe nume Hillel, cunoscut blând şi modest.
ca
302
Un idolatru, care dorea să treacă la iudaism, s-a dus la un alt om sfânt, pe nume Schammai, şi 1-a întrebat:
— Câte feluri de legi aveţi ?
— Două, a răspuns Schammai. Legea scrisă şi legea nescrisă.
— Legea scrisă o primesc, a zis atunci omul, dar nu mă pot supune legii nescrise. Mă împotrivesc.

— Atunci piei din ochii mei! a strigat Schammai, supărat. Astfel alungat, idolatrul s-a dus la Hillel şi i-a spus acelaşi
lucru: primea învăţătura legii scrise, dar nu şi legea nescrisă.
— Prea bine, i-a răspuns Hillel.
Şi a purces să-1 înveţe. In prima zi, i-a arătat idolatrului primele porunci din legea scrisă. A doua zi, a luat-o de la capăt, dar în altă ordine. Neofitul s-a arătat mirat:
— Dar ieri ai spus altfel!
— Şi m-ai crezut ?
— Fireşte.
— Asta nu înseamnă oare că ai crezut în legea nescrisă ?
Măsura de precauţie
Altă povestire zen.
Un discipol 1-a întrebat pe maestrul Nansen:
— Unde ai să fii peste o sută de ani ?
— Am să fiu bou şi am să stau pe malul unui râu, a răspuns învăţatul.
Atunci discipolul 1-a întrebat:
— Am să pot veni cu tine ?
— Dacă vii cu mine, a răspuns înţeleptul, nu uita să iei o legătură zdravănă de fân.
întrebarea Iui Nastratin
într-o zi de iarnă, în Turcia, nişte prieteni de-ai lui Nastratin Hogea, strânşi în jurul unui foc, se tot plângeau de vremea rea. Unul dintre ei, mai cuminte decât ceilalţi, spunea:
303
— Stă în firea omului să se tot plângă. Iarna, oamenii se plâng de frig şi vor să vină vara. Când vine vara, se plâng de arşiţă şi doresc sosirea iernii. Nu sunt niciodată mulţumiţi.
Nastratin, care tăcuse până atunci, a rostit cu un oftat:
— Aşa este. Dar cine s-a plâns vreodată de primăvară ?

Partea bună a tartinei

O întrebare de-a dreptul încuietoare î-a fost pusă într-o zi unui rabin, aşa cum ne arată una din cele mai savuroase povestiri evreieşti.
Este, de fapt, povestea unei minuni. într-o zi, un om a scăpat din mână o felie de pâine unsă cu unt care, printr-o minune, n-a căzut pe partea unsă. împotriva tuturor obiceiurilor şi credinţelor, împotriva a tot ceea ce arată Scripturile, pâinea a căzut cu partea neunsă în jos. Era de-a dreptul o minune.
Ştirea s-a răspândit cu iuţeala fulgerului în orăşel, oamenii s-au adunat şi s-au pornit pe dezbateri profunde. De ce oare tartina nu căzuse, în ziua aceea, cu untul în ;os ?
Oamenii au alergat la sinagogă, i-au povestit totul rabinului, care a socotit întâmplarea foarte ciudată şi a cerut un răgaz de gândire şi de rugăciune de o zi şi o noapte.
Era un om cunoscut ca foarte înţelept. A postit toată ziua şi toată noaptea, a cugetat, s-a rugat şi s-a uitat în cărţile sfinte. A doua zi, cu faţa obosită, dar luminată de adevăr, s-a dus la casa unde se întâmplase minunea. Tot oraşul era după el. A mers la om şi i-a spus:
— Răspunsul este uşor şi am să ţi—1 dau. Nu tartina a căzut aiurea. Tu ai pus untul cum nu trebuia.
Zorile
O altă poveste evreiască ne spune că un rabin i-a întrebat pe elevii săi:
— Cum ştim că s-a sfârşit noaptea şi se ivesc zorile ?
304
— Tot aşa cum putem deosebi o oaie de un câine, a răspuns un elev.
— Nu acesta este răspunsul, a spus rabinul.
— Tot aşa, a spus alt elev, cum putem deosebi un smochin de un măslin.
— Nu, a zis iar rabinul. Nu acesta este răspunsul.
— Atunci cum ?
— Când ne uităm la un chip necunoscut, un străin, şi vedem că este fratele nostru, atunci se ivesc zorile.
Şi dacă n-am putea vorbi ?
Scriitorul japonez Shunryu Suzuki a istorisit acest scurt dialog dintre doi prieteni, care vorbesc despre calea cea dreaptă.
— Chiar dacă s-ar întâmpla ca un înţelept să aibă dorinţe nepotrivite, a spus unul dintre ei, Buddha nu i-ar schimba vorbele, pentru că nu are două feluri de vorbe. El rosteşte vorbe, dar nu cu două înţelesuri.

— Chiar dacă afirmi acest lucru, i-a zis prietenul, ceea ce spui nu este desăvârşit.
— Atunci cum înţelegi tu vorbele lui Buddha ?
— Vorba lungă sărăcia omului, a spus celălalt. Hai să bem o ceaşcă de ceai.
_____15_____
Râsul poate fi un scop în sine

Sughiţul lui Nastratin
Este adevărat că, din când în când, iar uneori destul de des (unii ar spune chiar că în orice clipă), când lumea, deşi ne e greu s-o recunoaştem, devine de nepătruns, când ne este greu s-o stăpânim şi s-o luăm aşa cum este, râsul este o armă supremă, fiindcă ne oferă atât refugiul deriziunii, cât şi acea limpezime, acea împlinire care nu este dată decât fiinţelor sănătoase.
Iar cum medicii spun şi ei că râsul e sănătos, să trecem fără întârziere la câteva povestiri care i-au făcut pe oameni să râdă, în cutare ori cutare loc din lume, ajutându-i poate să supravieţuiască.
Să începem dar cu Nastratin Hogea, care este fără îndoială vrednic de această cinste.

Nastratin
intră în prăvălia unui farmacist şi cere ceva împotriva sughiţului. Farmacistul scoate un răcnet şi se năpusteşte asupra lui Nastratin, cu pumnii şi picioarele. Nastratin cade, spărgând o mulţime de sticluţe şi borcănaşe şi se loveşte destul de rău.
Se ridică, rănit şi plin de vânătăi, şi—1 întreabă pe farmacist:
— Ce te-a apucat, dobitocule ? De ce-ai răcnit ? Şi de ce te-ai repezit la mine să mă baţi ?
— Fiindcă, răspunde farmacistul, se ştie că nimic nu este mai bun împotriva sughiţului ca o sperietură zdravănă!
Atunci Nastratin îi spune, ţinându-se cu mâinile de cap:
— Dar nu sughit eu, ci fiul meu!
309
waas»

Calul nărăvaş
Acelaşi Nastratin Hogea le istoriseşte unor prieteni:
— într-o zi, când mă aflam la curte, cineva a venit să-i arate regelui un cal minunat. Nimeni nu-1 putea călări, aşa era de nărăvaş. Necheza şi alerga în toate părţile. Atunci m-am apropiat şi am zis: „Cum! Nimeni nu poate călări calul! Nimeni nu se poate ţine în şa! Daţi-vă deoparte şi lăsaţi-mă pe mine!" Şi m-am repezit.
— Şi ? a întrebat unul dintre cei de faţă.
— Şi nici eu nu l-am putut călări.

Mâncarea de vinete
Nastratin şi unul dintre prietenii lui intră într-o cârciumă. Nu au prea mulţi bani (ceea ce li se întâmplă destul de des) şi hotărăsc să ia o mâncare de vinete şi s-o împartă.
Dar ce fel de mâncare ? Aici nu se înţeleg şi încep să se certe. Prietenul lui Nastratin este un om grozav de încăpăţânat şi vrea vinete împănate. Nastratin, care dorea vinete prăjite cu roşii, este prea flămând, aşa că se lasă păgubaş. Cer, aşadar, vinete împănate.
Aşteaptă să li se aducă mâncarea, când deodată prietenul lui Nastratin cade de pe scaun. Pare bolnav, respiră cu greutate şi-şi ţine mâna la piept,

în dreptul inimii.
Nastratin se ridică în grabă. Un om care şedea la masa vecină îl întreabă:
— Te duci să chemi un doctor ?
— Da' de unde! Mă duc să văd dacă pot schimba comanda!

Două femei într-o barcă

Cele două femei ale lui Nastratin — spune o poveste tot din Turcia — l-au întrebat într-o zi pe care dintre ele o iubeşte mai tare.
Nevrând să dea un răspuns limpede, Nastratin a spus, cu mare grijă, că le iubeşte la fel de mult pe amândouă.

Femeile au ţinut-o una şi bună, Nastratin aşijderea. Atunci cea mai tânără dintre ele 1-a întrebat:
— Dacă am fi amândouă într-o barcă şi barca s-ar scufunda, pe care dintre noi ai vrea s-o scapi mai întâi ?
Nastratin s-a întors spre cea mai vârstnică şi a întrebat-o:
— Tu ştii să înoţi puţin, nu-i aşa?

Măgarul furat

într-o zi, lui Nastratin 1 s-a furat măgarul, tovarăşul lui de-o viaţă. A plătit un pristav şi a făgăduit o răsplată celui care îi va aduce măgarul. Degeaba. Nu s-a arătat nimeni.
Nastratin s-a pornit atunci pe ameninţări. A dat de veste că, dacă nu i se va aduce înapoi măgarul, va face „ce-a făcut şi tatăl său", fără să spună ce. Ce-o fi o fi.
A doua zi, hoţul s-a înfăţişat la Nastratin şi i-a înapoiat măgarul. I-a mărturisit că fusese speriat de ameninţare: „Am să fac ce-a făcut şi tatăl meu."
L-a întrebat, aşadar, pe Nastratin.
— Ai fi făcut într-adevăr aşa ?
— Fără îndoială.
— Dar ce-a făcut tatăl tău ?
— A cumpărat alt măgar.

Măgarul lui Goha

O altă poveste cu un măgar este pusă când pe seama lui Goha, când a lui Nastratin al nostru.
Un prieten de-al lui Goha i-a bătut într-o zi la uşă şi i-a zis:
— Tu, care-mi eşti prieten, binevoieşte de-mi împrumută măgarul tău, am o treabă ce nu suferă amânare.
Goha, care nu prea avea încredere în prietenul lui, şi căruia nu-i plăcea să dea cu împrumut, i-a răspuns:
— Nu mai am măgar, l-am vândut. Ţi l-aş fi împrumutat cu dragă inimă, dar nu-1 mai am.

în clipa aceea, măgarul a pornit să zbiere în grajd, în spatele casei, iar prietenul i-a spus:
— Ia te uită.' Măgarul tău!
— Dacă-ţi spun că l-am vândut! Ai priceput ori nu ? Măgarul a început din

nou să zbiere, şi mai tare.
— Auzi-1 cum zbiară f a strigat prietenul. Măgarul tău e aici, în grajd! Iţi spun că e aici!
— Pe Allah! a strigat atunci Goha, scos din sărite. Pe cine crezi, pe măgar ori pe mine ?

Alt măgar furat

Doi hoţi iscusiţi au zărit un grădinar, pe nume Farid, care se întorcea de la târg ducând un măgar de căpăstru. Unul din hoţi a dezlegat cu dibăcie animalul, şi-a pus căpăstrul după gât şi a mers în urma grădinarului. Când acesta s-a întors, după câtăva vreme, a văzut că ducea de căpăstru un om şi 1-a întrebat, uluit:
— Cine eşti tu ?
— Am marea cinste de a fi măgarul tău, a răspuns cu umilinţă hoţul. Ascultă ce-am păţit. într-o zi, preabuna mea mamă, Dumnezeu s-o ajute, s-a supărat văzându-mă beat. M-a copleşit cu vorbe grele. M-am supărat şi eu şi i-am tras câteva bâte pe spinare, iar ea s-a rugat lui Dumnezeu să-şi abată mânia asupra mea, pedepsindu-mă cât mai aspru. Aşa că m-am prefăcut în măgar. Chiar azi, după mulţi ani de chin, mama s-a rugat Atotputernicului să-mi îngăduie să mă întorc la înfăţişarea dinainte. De aceea vezi în faţa ta un om.
— Binevoieşte şi iartă-mă, i-a spus grădinarul, pentru muncile umilitoare la care te-am supus şi pentru loviturile cu care te-am dăruit.
— Te iert şi te las cu bine.
Hoţul s-a îndepărtat. Farid i-a istorisit întâmplarea nevestei, care i-a împărtăşit părerile de rău. „Am silit un om să trudească din greu, ca o vită. Să ne rugăm lui Dumnezeu de iertare."
312
S-au rugat împreună.
După câteva zile, Farid s-a dus la târg să cumpere un măgar. Nu mică i-a fost mirarea când 1-a recunoscut pe al său. Nu era nici o îndoială. Era măgarul lui. S-a apropiat de animal şi i-a spus cu asprime la ureche:
— Nu ţi-e ruşine ? Iar ţi-ai bătut mama ? N-am de gând să te răscumpăr, îţi jur!
Şi s-a îndepărtat, negru de supărare.

Pricina de ceartă

Doi bărbaţi se ceartă în toiul nopţii, chiar sub ferestrele casei lui Nastratin. Acesta se scoală, îşi pune pătura pe umeri (e iarnă) şi coboară să le spună să tacă.
îndată ce iese în stradă şi încearcă să-i potolească pe cei doi beţivi, unul dintre ei se repede la el, îi smulge pătura şi o ia la sănătoasa.
Celălalt beţiv o ia şi el la fugă.
Nastratin se întoarce în casă, iar nevasta îl întreabă:
— De ce se certau oamenii aceia ?
— Cred că din pricina păturii mele, i-a spus Nastratin, băgându-se la loc în pat. Cum au pus mâna pe ea, s-au liniştit.

Găina şi apa găinii

Un felah (ţăran egiptean) i-a dăruit o găină lui Goha, ori poate lui Nastratin, ori lui Ch'hă. Goha a pus-o la fiert şi s-au ospătat amândoi,

mulţumiţi. După câtăva vreme, un alt felah a bătut la uşa lui Goha şi i-a zis:
— Sunt vecinul celui care ţi-a dăruit găina.
Goha 1-a găzduit şi 1-a omenit. Omul n-a dus lipsă de nimic şi a plecat mulţumit.
După câteva zile, i-a bătut la uşă un al treilea felah, care i-a spus:
— Sunt vecinul vecinului celui care ţi-a dăruit găina.
— Prea bine, i-a răspuns Goha, ca de obicei.
313

L-a chemat înăuntru şi 1-a poftit să ia loc la masă, unde tacâmul era pus. Numai că i-a adus de mâncare o oală cu apă caldă, în care se zăreau câteva steluţe de grăsime.
— Ce-i asta ? a întrebat felahul.
— Asta, i-a răspuns Goha, este sora surorii apei în care a fiert găina.

Inceputul vieţii

Trei oameni vorbesc despre clipa în care începe viaţa.
— Viaţa începe, spune catolicul, în clipa în care sămânţa tatălui se uneşte cu oul mamei.
— N-ai dreptate, spune protestantul. Viaţa începe în clipa naşterii. Nu e nici o îndoială.
— N-aveţi dreptate nici unul, spune atunci evreul. Viaţa începe după ce au plecat copiii şi a murit câinele, şi nicidecum înainte.

Rugăciunea potrivită

Un om sărman a intrat într-o moschee, s-a alăturat celor ce se rugau şi a făcut şi el o rugăciune deosebită, personală, care se numeşte dua. îl ruga pe Allah să-i dăruiască ceva de mâncare, să aducă în casa lui săracă fructe, legume, carne şi mălai, şi mai cu seamă să nu uite să-1 miluiască şi cu o carafă de rachiu, plăcându-i mult această băutură.
Un om care se afla în faţa lui a auzit rugăciunea, s-a întors şi i-a zis:
— In loc să-i ceri lui Allah rachiu, n-ar trebui să-1 rogi să te întărească în credinţă, ca să te poţi mântui în ziua Judecăţii de Apoi ?
— Nicidecum, a răspuns omul cel sărman. I-am cerut lui Allah ceea ce-mi lipseşte în viaţa de toate zilele. Iar mie nu-mi lipseşte credinţa, ci rachiul.
Ultima plăcintă
Povestea acestei perechi de mâncăcioşi este de origine coreeană.
314
,1
Trăia odată, într-un sat, o pereche de mâncăcioşi. Singura lor plăcere era mâncarea. Un vecin le-a dăruit nişte plăcintele de orez, pe care cei doi le-au înghiţit pe nerăsuflate. La sfârşit, când nu mai rămăsese decât o singură plăcinţică, la care pofteau amândoi, bărbatul i-a spus femeii:
— Hai să punem un rămăşag.
— Ce fel de rămăşag ?
— Primul care vorbeşte îi lasă plăcinta celuilalt.
S-au aşezat f aţă-n faţă, cu plăcinta între ei, şi au început să tacă.
După ce stătuseră aşa, fără să vorbească, vreo douăzeci de minute, în casă a pătruns un hoţ. A dat peste cei doi muţi, le-a pus tot soiul de întrebări, dar nu a căpătat nici un răspuns. A luat câteva lucruri pe care le-a îndesat într-o traistă. Nici un cuvânt.
Hoţul a luat atunci tot ce i-a picat în mână. înainte de a pleca, s-a gândit să ia şi femeia. Bărbatul nu scotea un cuvânt şi stătea cu ochii ţintă la gura nevestei, care se zbătea în braţele hoţului.
Hoţul era destul de voinic. în clipa în care se pregătea să iasă pe uşă, silind-o pe tânăra femeie să-1 însoţească, aceasta, neputând să mai rabde, a strigat:

— Mă laşi să plec cu hoţul fără să rosteşti o vorbă ? N-ai de gând să zici nimic ?
Atunci bărbatul a şi pus mâna pe ultima plăcmţică şi a băgat-o în gură, strigând:
— A mea e plăcinţică!

Limba străină

Un evreu s-a dus la Londra. A intrat într-un restaurant evreiesc, care îi fusese recomandat, şi a fost destul de mirat văzând că tânărul care servea la masă era chinez. A fost şi mai mirat când l-a auzit pe tânăr vorbind idiş, şi încă destul de bine.
Cât a stat acolo şi a mâncat, ospătarul chinez nu i-a vorbit decât în idiş.

La sfârşit, când se pregătea să iasă, omul s-a apropiat de patron şi l-a întrebat:
— Cum se face că ospătarul tău chinez ştie idiş ?
— Ssstl... a făcut patronul. A venit la Londra să înveţe englezeşte.

Prima greutate

Povestea următoare este europeană.
Un copil nu putea vorbi. A fost dus la nenumăraţi doctori, care spuneau cu toţii acelaşi lucru: copilul este sănătos, coardele vocale sunt în bună stare, dar cauza muţeniei rămâne necunoscută.
Copilul a crescut. Părea bine făcut şi voinic, dar tot nu vorbea. A învăţat cum a putut, s-a descurcat destul de bine la scris, dar, se înţelege, nu şi la oral. I s-a găsit totuşi o slujbă bună, unde nu era nevoie să vorbească. Când a venit vremea să-şi facă armata, a fost reformat, pentru că nimeni din comisie n-a putut scoate de la el nici un sunet. S-a întors, aşadar, la muncă.
într-o zi, când avea douăzeci şi şase de ani şi lua ceaiul la o prietenă a mamei sale, a rostit deodată:
— Pot să mai iau o bucăţică de zahăr?
Cei de faţă au fost de-a dreptul uluiţi. Mama a strigat: ;
— Vorbeşti ?
Tânărul s-a mulţumit să dea din cap. •[
— Dar de ce n-ai vorbit până acum ? l-a întrebat mama. ;| De ce ai păstrat tăcerea în toţi aceşti ani ? De ce n-ai rostit nici măcar un cuvânt ?
Tânărul i-a răspuns:
— Pentru că, până acum, n-am avut nevoie.

Uitarea

Toţi psihiatrii din lume cunosc şi istorisesc povestea pacientului care vine la doctor şi-i spune: — Doctore, am început să uit.

— O clipă, zice doctorul.
îi cere ceva repede secretarei ori răspunde la telefon, apoi se întoarce la pacient şi-1 întreabă:
— Şi de când ?
— De când ce, doctore ?

Rothschild şi Silberman

Nu e uşor să alegi o poveste hazlie din comoara lăsată de tradiţia evreiască. Iată una destul de lungă, care se petrece la începutul acestui secol.
Un om sărman care trăia într-un sat amărât din fundul Poloniei, şi care se numea Silberman, a strâns toţi banii pe care îi avea ca să meargă la Paris, visul lui dintotdeauna.
Cum a ajuns la Paris, s-a întâlnit cu un alt evreu. Cei doi s-au recunoscut. Era Rothschild. Prieteni din copilărie, Silberman şi Rothschild s-au îmbrăţişat, s-au felicitat, au binecuvântat soarta care îi adusese din nou împreună. Rothschild 1-a mutat îndată pe Silberman de la hotelul modest unde trăsese şi 1-a poftit la el, unde i-a dat o cameră minunată, cu baie şi valet. L-a dus a doua zi la Moulin-Rouge şi la cazino. Apoi i-a arătat Turnul Eiffel, Luvrul, Folies-Bergere şi celelalte monumente din Paris. L-a dus la cabaret şi la Maxim's. L-a luat cu el într-o călătorie la Biarritz şi la Monte-Carlo. Pe scurt, i-a arătat tot ce era mai frumos şi mai însemnat în Franţa.

După o lună de încântare, Silberman i-a mulţumit prietenului regăsit şi s-a întors în Polonia.
Au trecut doi ani. Soarta a vrut ca o afacere financiară să-1 aducă pe Rothschild în Polonia, foarte aproape de satul unde locuia prietenul său. Deşi avea o locuinţă foarte modestă, Silberman a stăruit să-şi găzduiască prietenul şi s-a ocupat de el cât a putut de bine.
în dimineaţa celei de-a opta zile, Silberman l-a condus pe Rothschild la gară, pentru că omul de afaceri trebuia să plece. Au ajuns la gară mai devreme. Deodată, Silberman i-a spus lui Rothschild:
317
— îmi datorezi şaptezeci de dolari.
— Pentru ce ?
— Pentru că ai stat la mine şapte zile. Şapte zile a zece dolari pe zi înseamnă şaptezeci de dolari.
Rothschild a fost la început mirat, apoi s-a arătat de-a dreptul jignit. Credea că Silberman îi este prieten şi iată că-i cerea şaptezeci de dolari pentru că-1 găzduise! Rothschild n-a vrut să-i dea banii. N-a vrut şi gata. Dar Silberman nu s-a lăsat. Voia cei şaptezeci de dolari.
Cum discuţia se încinsese, Silberman i-a spus deodată prietenului său din copilărie:
— Lucrurile astea trebuie lămurite la rabin. Aşa se obişnuieşte. Eu sunt gata să mă supun hotărârii rabinului. Dar tu ?
— Şi eu la fel, a zis Rothschild.
Deoarece mai rămăsese destulă vreme până la sosirea trenului, s-au dus la rabin, un om vârstnic şi aşezat, care i-a primit şi i-a ascultat. Rabinul îşi mângâia uşurel barba, ţinând ochii aproape închişi. La sfârşit, a spus fără şovăire că Silberman are dreptate şi că Rothschild trebuia să-i dea banii.
în tăcere, roşu de mânie, Rothschild a numărat şaptezeci de dolari şi i-a dat lui Silberman. Pe urmă, strângând din dinţi, a pornit singur spre gară.
Trenul tocmai oprise. Rothschild, plin de amărăciune, s-a aşezat într-un compartiment de clasa întâi, unde avea loc rezervat. Deodată a auzit glasul lui Silberman, care-1 striga. S-a uitat pe fereastră şi 1-a văzut pe vechiul lui prieten alergând spre el şi fluturând banii.
— Ţine! i-a spus Silberman lui Rothschild. Ia-i! N-am nevoie de ei! Ţi-i dau înapoi!
Rothschild se tot codea să ia banii. Nu pricepea această schimbare în purtarea lui Silberman. Până la urmă, 1-a întrebat ce se întâmplase, fiindcă Silberman era din ce în ce mai stăruitor.
— Ce rost avea toată povestea asta ? a spus el. De ce mi-ai cerut şaptezeci de dolari, ca să alergi pe urmă după mine şi să mi-i înapoiezi ?
318
Iar Silberman a răspuns iute, în vreme ce şeful de tren închidea uşile:
— Uite, la Paris şi în Franţa, mi-ai arătat Turnul Eiffel, Moulin-Rouge şi Lido. M-ai dus la Folies-Bergere şi la cazino la Monte-Carlo. Iar eu m-am gândit: ce-am să-i pot arăta ?
S-a dat semnalul de plecare. Trenul s-a pus în mişcare. Silberman a încheiat, alergând pe lângă tren:
— Aşa că m-am gândit: singurul lucru pe care pot să i-1 arăt este ce rabin tâmpit avem.

Cum să scapi de gura lumii

O poveste din Caucaz, din tradiţia nartă, cuprinde un sfat interesant pentru cei ce vor să scape de gura lumii.
O femeie, care se numea Satana, dorea să se mărite cu fratele ei Uryzmag cel cu barba de zăpadă, dar acesta se împotrivea, zicând:
— Nu s-a mai pomenit aşa ceva la narţi! N-am să mă mai pot arăta nicăieri! Toată lumea

are să râdă de mine!
— Am să-ţi spun cum anume să te fereşti de batjocura oamenilor, i-a spus atunci sora lui, Satana. Ia un măgar, pune-i şaua şi zăbala de argint, aşază-te călare cu spatele, apucă-i coada cu amândouă mâinile şi plimbă-te vreme de trei zile printre narţi.
Uryzmag cel cu barba de zăpadă a urmat sfatul surorii iui. In prima zi, toţi au izbucnit în râs şi l-au arătat cu degetul. A doua zi n-au râs decât cei care nu-1 văzuseră în ajun. A treia zi n-a mai râs nimeni.
în cea de-a patra zi, Uryzmag s-a însurat cu sora lui.
Papa în paradis
înainte de Papa loan Paul II, Biserica catolică a avut un suveran pontif care şi-a luat numele de loan Paul I. Părea un om slab şi înţelegător, dar n-a avut parte de scaunul Sfântului Petru decât o lună. Domnul 1-a chemat la el. Fireşte,

ii.1
Ioan Paul I a fost primit în paradis şi dus la Cristos, care 1-a primit cu bunăvoinţă şi î-a grăit astfel:
— Da, ştiu, pontificatul tău a fost cam scurt. Dar am avut motivele mele. Am să te lămuresc.
— Facă-se voia Ta, a răspuns Ioan Paul I, cu încântare în glas. Cum aş putea oare eu, o făptură umilă, să mă îndoiesc de hotărârile tale luminate ? Ai dorit să mă iei lângă tine, şi aşa este scris: „Nu vei cunoaşte nici ziua, nici ceasul." îţi mulţumesc, Doamne, sunt copleşit de mila Ta, sunt...
Papa s-a întrerupt, pentru că tocmai zărise departe, printre nori, ceva care-1 tulbura. Cristos a băgat de seamă această tulburare şi 1-a întrebat care era pricina.
— Nu cumva, a spus Papa, cel pe care l-am zărit acolo, între cei doi nori, este arhiepiscopul de Canterbury ?
— Se prea poate, a răspuns Cristos.
— Arhiepiscopul de Canterbury este aici ?
— De ce n-ar fi ?
Şi pentru a risipi mirarea încă omenească a suveranului pontif, Cristos i-a spus, zâmbind:
— Să nu crezi, Ioan Paul, că toţi arhiepiscopii de Canterbury se află aici. Pentru că au fost printre ei şi mari ticăloşi. Trebuie însă să înţelegi un lucru: aici, în paradisul meu, sunt primite toate făpturile omeneşti care s-au dovedit bune şi drepte, aşa ca tine.
— Fără deosebire de religie ?
— Religiile, a răspuns Cristos cu blândeţe şi înţelepciune, sunt despărţite pe pământ. Certurile nebuneşti pe care le iscă, încordarea pe care o hrănesc în minţile oamenilor sunt poate de folos pentru păstrarea şi supravieţuirea acestui pământ la care ţin atât de mult. Vezi tu, aici se pune o întrebare străveche şi arzătoare. Ce e mai bun, fanatismul ori tăcerea ? întunericul din suflete ori lumina patimii ? Vorbim adesea despre toate acestea, Buddha şi cu mine, şi nu ne putem înţelege asupra unor lucruri de cea mai mare însemnătate.
— Cum, şi Buddha este aici ? a întrebat Papa, pe chipul căruia se zugrăvea o uimire fără margini.

— Cum oare să nu fie ? A fost unul din cei mai buni de pe pământ, din toate timpurile. Are o inteligenţă adâncă, aproape nemărginită. Te sfătuiesc să treci pe la el din când în când. Te va ajuta poate să te obişnuieşti cu eternitatea.
— Dar... Luther ? a întrebat Ioan Paul I, cu o voce uşor tremurată. Şi el este aici ?
— Am stat puţin pe gânduri, a răspuns Cristos, pentru că are o fire nesuferită, dar până la urmă, după ce a stat o vreme în purgatoriu, l-am primit. De fapt, este un om drept şi de treabă, şi asta este mai presus de orice. Să nu crezi că vei întâlni prin raiul meu prea mulţi papi. Eternitatea este plină de surprize. Nu-ţi spun mai mult.
— Atunci, a întrebat Papa, e aici şi Confucius ?
— Se înţelege de la sine.
— Şi Zoroastru ?
— Fireşte.
— Dar Ramakrşna ?
— Fără îndoială.
Atunci Papa a coborât glasul şi a rostit numele care-i stătea pe buze:

— Dar Mahomed ? E cumva şi Mahomed aici ?
— Bineînţeles că Mahomed este aici! Unde-ar putea fi ? Cristos s-a întors şi a spus cu glas tare, peste umăr:
— Mahomed! Două cafele!
Stafia bătrânului jucător
Această poveste americană, care se petrece în ţinuturile din Vest, spune că atunci când bătrânul Bill Maloney şi-a dat duhul, în 1871, pierduse totul la joc. Lovit de un soi de blestem, pe care jucătorii la ruletă îl numesc „mâna neagră", lăsase o familie în mizeria cea mai cruntă. Toţi ai lui s-au risipit care încotro şi s-au descurcat, de bine de rău. Dar un nepot al bătrânului Bill, care se numea Teddy Maloney şi care, la moartea bunicului său, nu avea decât zece ani, a făcut dovada unor însuşiri uimitoare, încă din tinereţe.
Muncitor,

încăpăţânat, econom, a izbutit să-şi rostuiască o turmă, a cumpărat pământuri bune, a ridicat ferma cea mai arătoasă din ţinut. Nu bea, nu fuma şi întorcea uşurel capul când trecea pe lângă uşa cu două canaturi a cârciumii, de unde ieşeau valuri de fum de tutun şi se auzeau muzică şi râsete de femei.
La douăzeci şi nouă de ani, Teddy, care nu era încă însurat, era socotit drept omul cel mai de viitor din orăşelul Silverton, iar oamenii cinstiţi aveau deplină încredere în el.
într-o după-amiază, pe când ieşea de la bancă, de unde luase salariile pentru oameni, pregătindu-se să se întoarcă la fermă, a auzit un glas care 1-a îndemnat:
— Ascultă-mă, Teddy.
Teddy a pus atunci mâna pe pistol şi a întors iute capul. N-a văzut pe nimeni. Acelaşi glas i-a spus:
— Ascultă-mă bine, Teddy. Nu-ţi fie frică. Sunt eu, Billy.
— Cine?
— Billy Maloney, bunicul tău.
Teddy a făcut câţiva paşi pe caldarâm, cu băgare de seamă, s-a uitat în toate părţile şi s-a gândit că glasul era într-adevăr al bunicului său.
— Unde te afli ? a întrebat el printre dinţi.
— Ştii prea bine unde mă aflu.
— Şi ce vrei ?
— Vreau să-ţi dau un sfat, Teddy. De aici, de unde sunt, văd limpede tot ce se petrece. Ai să faci întocmai ce-ţi spun.
— Te ascult, bunicule, a spus flăcăul.
— întoarce-te la bancă şi scoate toţi banii. Tot ce ai. Teddy a ascultat de glasul bunicului său şi, chiar înainte
de închiderea băncii, şi-a scos toţi banii. Când se pregătea să iasă, glasul i-a spus:
— Vinde toate acţiunile. Toate pepitele, până la ultima.
— Eşti sigur ?
— De aici, de unde sunt, văd totul, a răspuns glasul uşor de recunoscut al bătrânului Billy. Vinde şi ai încredere în mine.
După o clipă, Teddy a ieşit de la bancă, încărcat. Glasul i-a spus:
— Du-te la negustorul de vite. Vinde toate vacile.

— Toate vacile ?
— Fă cum îţi spun.
După ce vacile au fost vândute, glasul a spus:
— Vinde pământurile şi ferma! Vinde tot!
Teddy, încredinţat că bunicul, de acolo de unde se afla, simţea o mare nevoie de a vinde, a făcut întocmai. Oameni de afaceri miraţi au cumpărat, în zori, toate pământurile şi ferma la un preţ pe care l-au găsit foarte bun.
Teddy a ieşit din birou la căderea nopţii. Purta pe umăr un sac greu şi două genţi pe după gât. Glasul bunicului i-a spus:
— Acum du-te la cârciumă.
— La cârciumă ?
— Fă cum îţi spun.
Călăuzit de glasul nevăzut, Teddy Maloney a intrat, pentru prima oară, în încăperea blestemată, urmărit de priviri în care se citeau curiozitatea şi uimirea. Glasul i-a spus la ce masă de ruletă să se aşeze, apoi:

— Joacă pe paisprezece.
— Pe paisprezece ?
— Da. Ai auzit bine.
— Şi cât anume să pun ?
— Pui tot. -Tot?
— Pui totul pe paisprezece.
După cum se poate bănui, s-au ivit într-o clipită toţi patronii jocurilor care, ca toţi cei de teapa lor, n-aveau un nume chiar nepătat. Au dat câteva telefoane, după care au acceptat miza.
Teddy Maloney a pus totul pe paisprezece.
A ieşit şaptesprezece.
Atunci glasul bătrânului Bill i-a spus nepotului său la ureche, nu fără amărăciune:
— Vezi, Teddy, am pierdut.
Culmea zgârceniei
Un om de o zgârcenie fără margini a dat peste un cerşetor care i-a cerut un dinar. , .
323
— Drept cine mă iei ? i-a spus zgârcitul. De ce nu-mi ceri decât un dinar ? Nu este demn de mine.
— Atunci, a spus cerşetorul, dă-mi doi dinari.
— Nici nu mă gândesc, i-a răspuns omul cu trufie. Asta nu este demn de tine.
Pârţul fondator
Un beduin bogat, pe numele său Abul-Hussein, a hotărât într-o zi, la sfaturile prietenilor, să se însoare. A pus ochii pe o fecioară frumoasă ca luna plină şi, în ziua nunţii, a deschis larg uşile casei şi a dat un ospăţ straşnic. Toţi nuntaşii au mâncat şi au băut pe săturate. Mireasa a fost plimbată prin toate încăperile, pe rând, îmbrăcată în rochii pe care le schimba la fiecare trecere. La sfârşit, femeile au dus-o în camera de nuntă şi au pregătit-o pentru venirea soţului.
Abul-Hussein a sosit în fruntea unui alai. S-a aşezat o clipă pe divan, cu demnitate. Apoi s-a ridicat pentru a le mulţumi femeilor şi pentru a le spune să plece, când deodată — nenorocire a nenorocirilor — a scăpat un pârţ pe care cele O mie şi una de nopţi îl arată ca „înfricoşător".
Toate femeile s-au prefăcut că vorbesc între ele ca şi cum nu auziseră nimic, iar soţia, râzând, şi-a scuturat brăţările. Dar Abul-Hussein, copleşit de ruşine, a ieşit în curte, şi-a înşeuat iapa şi s-a pierdut în întunericul nopţii.
A ajuns la ţărmul mării, a zărit o corabie care pleca spre India şi a urcat pe punte. Hotărâse să stea departe de ţară până ce va fi dat uitării. Lăsa în urmă o viaţă.
în India, fiind un om vrednic, şi-a făcut repede un rost, a ajuns omul de încredere al unui rege şi a îmbătrânit bogat şi respectat.
După mai bine de zece ani, 1-a apucat dorul de ţară. Ofta necontenit, gândindu-se la cetatea şi la casa lui. într-o zi a fugit, s-a îmbrăcat în haine de derviş şi a ajuns într-un târziu pe dealul de lângă cetatea unde locuise. Cu lacrimi în ochi, a recunoscut foişorul bătrânei sale case şi casele învecinate.
A coborât de pe deal şi a luat-o pe o mulţime de străzi ocolitoare ca să ajungă acasă. Mergând pe o stradă, cu inima bătându-i să-i spargă pieptul, a văzut o bătrână care o căuta de păduchi pe o fetiţă de vreo zece ani. Fără să vrea, a auzit-o pe fetiţă întrebând:
— în ce an m-am născut?
— Te-ai născut, a răspuns bătrâna, la doi ani de la pârţul lui Abul-Hussein.
Abul-Hussein a încremenit. Pârţul său devenise o dată însemnată în analele oraşului. Intrase în istorie. Nefericitul şi-a zis în sinea lui: „Pârţul meu va străbate veacurile atâta vreme cât palmierii vor înflori l"
A făcut cale-ntoarsă şi a luat-o la goană, cu gândul de a nu se mai întoarce niciodată în acele locuri. S-a întors în India, unde a îmbătrânit şi a murit, după ani lungi de tristeţe.
Nevasta căpitanului de poliţie
Drept exemplu al nenumăratelor şiretlicuri pe care bărbaţii le pun pe seama femeilor (dar pe care le închipuie cel mai adesea chiar ei), o poveste egipteană ne înfăţişează o întâmplare vestită, pe care am putea-o numi chiar caraghioasă.
Trăia la Cairo un kurd cu un chip atât de fioros, de negru şi de bărbos, că a fost numit căpitan de poliţie şi a ajuns spaima întregului cartier.
Pentru a-şi alunga singurătatea, a chemat o peţitoare şi aceasta i-a găsit o fată care a

primit să se mărite cu el şi a făgăduit să nu iasă niciodată din casa kurdului, care nu avea decât o singură încăpere.
S-a făcut nunta, iar căpitanul de poliţie îşi făcea în fiecare zi meseria lui cea aspră de poliţai, în vreme ce tânăra nevastă aştepta închisă în casă. Nimic nu părea să tulbure liniştea din mintea kurdului.
S-a întâmplat ceea ce se întâmplă adesea. Peste drum de casa lui lucra un tânăr măcelar, care cânta cât e ziulica de lungă. Glasul lui vesel a fermecat-o pe tânăra femeie, care a dorit să-1 cunoască. A comandat carne, el a adus-o şi n-a ieşit chiar imediat.
324
325
în ziua aceea, căpitanul de poliţie s-a întors acasă mult mai devreme decât de obicei, în timp ce soţia lui se afla, cum se zice, „în plină acţiune". Femeia a sărit din pat şi s-a grăbit să-şi ascundă iubitul într-un colţ al singurei încăperi, în spatele unei frânghii pe care atârnau tot soiul de veşminte. Apoi s-a înfăşurat într-un văl gros şi a coborât pe scară, spre a-şi întâmpina soţul.
Acesta a mirosit ceva.
— De ce ţi-ai pus vălul ? a întrebat el.
— Am să-ţi spun, a răspuns ea cu glas tare. Trăia odată la Cairo un bărbat gelos, căpitan de poliţie ca şi tine, care-şi ţinea nevasta din scurt. O închisese în casă, iar casa nu avea decât o singură încăpere. într-o zi, pe când aceasta era cu iubitul ei, soţul s-a întors mai devreme ca de obicei, iar ea 1-a tras pe un divan, cum fac şi eu acum cu tine. Apoi i-a pus un văl pe cap, uite-aşaî
Femeia şi-a scos vălul, a înfăşurat bine capul kurdului şi a grăit mai departe, cu glas tare:
— Iar când acesta a avut capul bine înfăşurat în văl, femeia i-a strigat iubitului: „Hai! Repede! Fugi!" Iubitul a ieşit din ascunzătoare şi s-a repezit afară. Iată povestea acestui văl.
Văzând că iubitul se făcuse nevăzut, a desfăcut vălul. Kurdul nu ştia ce să mai creadă. Ce voia să însemne povestea asta fără cap şi fără coadă ? De ce femeia aceea, despre care vorbise nevasta lui, îi strigase iubitului :„Fugi, repede!" Bărbatul nu auzise ? Ori era surd ? Kurdul nu pricepea. Nu ştia dacă să râdă ori să se supere. Aşa că a hotărât să nu facă nimic, de frică să nu greşească. Nici barba şi nici părul nu i-au căzut. A trăit ani mulţi. Măcelarul venea destul de des la nevasta lui. Iar căpitanul de poliţie a murit liniştit, mulţumit, prosper, înconjurat de mulţi copii, care, slavă Domnului, nu-i moşteniseră chipul fioros.
Câinele flocos
Povestea „câinelui flocos" (sbaggy-dog story), din secolul XX, este una clasică, de origine anglo-saxonă. Ea a slujit drept model pentru o mulţime de absurdităţi hazlii.
326
Iată, aşadar, originalul.1
Cu ajutorul anunţurilor de mică publicitate şi promiţând o recompensă substanţială, un englez încearcă să-şi recupereze câinele iubit, pe care îl descrie ca „foarte flocos".
Un american, impresionat de poveste şi dorind, pe de altă parte, să încaseze recompensa, face rost de un câine foarte flocos, asemănător cu cel dispărut, şi sună la uşa englezului. Este primit de un majordom, care se uită la câine şi zice:
— Flocos, domnule, dar nici chiar aşa!
într-o variantă a poveştii, două doamne, englezoaice şi ele, îşi beau păhărelul de whisky în barul de pe „Titanic". Se aude deodată un zgomot cumplit, totul se răstoarnă, colţul unui aisberg uriaş pătrunde în bar, iar una din doamne spune:
— Am cerut gheaţă, dar asta sună chiar a glumă proastă.
Se ştie şi povestea câinelui care joacă poker cu stăpânul său, într-un bar. Un nou-venit se minunează de inteligenţa câinelui.
— Nici măcar nu e grozav, spune un obişnuit al barului. Cum trage o carte bună, cum începe să dea din coadă.
Cuvântul Domnului
Srulek, Nastratinul polonezilor, sau Goha, sau un frate de-al lui Ch'hă, a intrat la rabin dând uşa de perete şi i-a spus:
— Rabi, rabi, Dumnezeu a vorbit!
— Cum ? Ce tot îndrugi ?
— Da, i-a vorbit lui Pinkus! Pinkus mi-a zis că a stat de vorbă cu Dumnezeu!
— Cred că Pinkus este un mare mincinos, a zis rabinul.
— Şi de ce ar sta Dumnezeu de vorbă cu un mincinos ? a întrebat atunci Srulek.

!
i
1 Inclusă de Robert Benayoun în Les Dingues du non-sense, editions Pauvert et Balland.
327
Alt cuvânt al Domnului
Un om îi cerea lui Dumnezeu mereu acelaşi lucru (ne spune o poveste evreiască):
— Tu, care eşti puterea însăşi, dăruieşte-mi, te rog, o sută de mii de dolari! Pentru tine e un fleac! Poţi face tot ce vrei! Pentru tine, timpul nu înseamnă nimic, iar o sută de ani sunt precum o clipă! O sută de mii de dolari, pentru tine, nu fac mai mult de un ban! Te rog din suflet, dă-mi un ban!
Iar Dumnezeu a răspuns:
— Aşteaptă o clipă...
Regimul potrivit
O altă poveste evreiască spune că un om care împlinise o oarecare vârstă şi care se simţea foarte obosit a mers la un doctor vestit.
Doctorul i-a luat tensiunea, s-a uitat la ochi, 1-a controlat la plămâni şi în gât. I-a făcut o encefalogramă, o electrocardiogramă, mai multe teste şi analize. Când rezultatele analizelor au fost gata, doctorul 1-a chemat pe pacient, a verificat unele amănunte, a scris timp de un sfert de oră ceva pe o foaie albă şi în cele din urmă i-a spus:
— Am scris totul aici. începând de azi, nu mai fumezi şi nu mai pui în gură nici o picătură de alcool, cu nici un chip. Nu mai mănânci zahăr şi nici grăsimi, nici măcar ulei de floarea-soarelui. Nu te mai atingi de cartofi, de fasole şi în general de nimic care conţine amidon. Nu mai faci dragoste. Iată ce poţi mânca: salată şi praz fiert, fără nici un fel de adaos, gulii fierte în abur, mere la cuptor — fireşte, fără zahăr — şi, de două ori pe săptămână, câte o sută de grame de carne slabă la grătar. O dată pe săptămână ai voie să mănânci un iaurt natural şi o bucăţică de peşte fiert, fără ulei şi fără unt. Dacă nu-mi urmezi sfaturile, n-ai s-o duci mai mult de trei luni.
— Şi dacă le urmez, a întrebat omul, pot spera să trăiesc mai mult ?
— Nici vorbă, a spus doctorul. Doar că timpul va trece
mai
greu.
328
Mesajul pisicii
Această poveste este cuprinsă într-o culegere de vechi legende irlandeze.
într-o noapte de noiembrie, un ţăran necăjit s-a sculat să meargă la oraş, care era destul de departe, să-şi vândă viţelul. în noaptea neagră şi rece, şi-a înhămat calul, care, ca şi el, nu avea nici un chef de plecare. Au pornit la drum, cu viţelul. Au zărit felinarele altor ţărani, care se îndreptau, în bătaia pion, spre acelaşi târg.
Viţelul nu şi-a găsit cumpărător decât după-amiazâ târziu, şi încă la un preţ destul de mic. Ţăranul, ostenit, a mâncat o bucată de şuncă şi a băut un pahar-două, apoi a pornit la drum spre casă, împovărat de sărăcie, lăsând calul să meargă la pas. Capul îi tot cădea pe piept. Aţipea, se trezea la hurducăturile drumului, apoi iar aţipea.
Pe când trecea prin dreptul cimitirului de la Inchigeela, o pisică şi-a băgat capul printre ostreţele gardului şi a rostit:
— Spune-i lui Balgeary că a murit Baîgury.
Cu mintea aiurea, ţăranul n-a luat în seamă vorbele pisicii. A ajuns acasă, şi-a grijit calul şi când s-a lăsat noaptea a ajuns şi la nevastă.
— Cum a fost la târg ? 1-a întrebat ea.
— Oh, a mormăit el, sorbind din ceai la gura focului, ca la toate târgurile.
— Ai luat un preţ bun pe viţel ?
— Nu.
— Era lume multă ?
— Ca de obicei, cred. N-am numărat.
— Şi ce mai noutăţi ? Ce se mai aude ?
— Pe legea mea, nu cred că se mai aude nimic.
— Nu se aude nimic la târg ? a strigat femeia.
— Nu. Nimic deosebit.
— înseamnă că ai făcut tot drumul ăsta şi n-ai auzit nimic ? N-ai aflat nici o noutate ? Mai bine stăteai acasă!
Ţăranul, care dorea să fie lăsat în pace, şi-a adus aminte deodată de pisică.

329
— A, da, i-a spus el femeii. Un singur lucru: când treceam prin dreptul cimitirului de la Inchigeela, la întoarcere, am văzut o pisică prin gardul cimitirului.
— Asta da, noutate! a zis femeia.
— Iar pisica mi-a zis aşa: spune-i lui Balgeary că a murit Balgury.
In clipa aceea, pisica lor, care moţăia lângă foc, a sărit în sus şi i-a spus ţăranului, foarte supărată:
— Nu puteai să-mi spui mai devreme! Am să întârzii la înmormântare!
A ţâşnit pe uşă afară şi s-a făcut nevăzută.
Inundaţia
O poveste africană, care, ca şi altele, se opreşte asupra cadrului hazliu, îi dă lui Dumnezeu un rol într-o dramă omenească.
Un ţinut este răvăşit de inundaţii. Un bărbat s-a refugiat la etajul casei înconjurate de ape. Alţi oameni, într-o pirogă, se apropie şi-i spun să vină cu dânşii.
Omul nu vrea şi strigă:
— Nu! Am încredere în Dumnezeu! N-are să îngăduie apelor să-mi ia casa! Plecaţi!
Salvatorii pleacă. Apele cresc, iar omul trebuie să urce pe acoperişul casei. Se apropie un elicopter, i se aruncă un cablu, oamenii îi fac semn să apuce cablul şi să se ţină bine.
Omul nu vrea.
— Nu, zice el. Niciodată! Am încredere în Dumnezeu! Nu va îngădui ca rugăciunile mele să fie zadarnice!
Apa tot creşte, acoperă casa, omul este smuls de pe acoperiş şi moare înecat.
Ajuns în faţa lui Dumnezeu, îi spune cu jale:
— Cum ai putut îngădui să-mi fie distrusă casa şi să-mi pierd viaţa ? Eu care mă rugam ţie mereu! Cum se poate să nu-mi fi venit în ajutor ?
330
— Ce tot vorbeşti ? i-a spus atunci Dumnezeu. Nu ţi-am trimis oare două bărci şi un elicopter ?
Lipsa de peşte
La începutul anilor '80, când viaţa devenise în Polonia cumplit de grea din pricina lipsurilor de tot felul, oamenii spuneau, ca un fel de apărare, tot soiul de istorioare hazlii, aşa cum e şi cea care urmează.
Un bărbat destul de vârstnic intră într-o prăvălie şi zice:
— Aş dori un calcan, vă rog.
— Ah, dar nu avem calcan.
— Daţi-mi atunci o cambulă frumoasă.
— N-avem nici cambulă.
— Atunci o să iau un merlan.
— Nici merlan n-avem.
— Atunci un lufar.
— N-avem lufar, domnule.
— Bine. Ce-aş putea să iau atunci ? Ştiu: am să iau câteva sardele.
— N-avem sardele.
— Nu-i nimic. Daţi-mi un tipar frumos.
— N-avem tipar.
— Nici păstrăv ?
— Nici.
Pierzându-şi răbdarea, vânzătorul îi taie vorba clientului, care tocmai se pregătea să ceară altceva, spunându-i:
— Domnule, aici este măcelăria. Aici n-avem carne. Prăvălia unde n-au peşte este peste drum.
împărţeala cinstită
Tot în anii aceia se spunea, la Varşovia, că un rus şi un polonez, care se plimbau împreună pe stradă, au găsit o pungă doldora de dolari.
331
Au rămas muţi de uimire.
— Hai să-i împărţim frăţeşte, a spus rusul.
— Mai bine jumătate-jumătate, a spus polonezul.
Dureri peste tot
Cineastul iranian Abbas Kiarostami pune în gura unui personaj din filmul său Gustul

cireşei următoarea poveste. Un om se duce la doctor şi-i spune:
— Doctore, mă doare totul. Când îmi pun degetul pe cap, mă doare. Când mi-1 pun pe burtă, la fel. Când îmi pipăi genunchiul, la fel; dacă-mi pipăi glezna, mă doare. Ce să fac ? Cum să scap de durere ?
Doctorul îl consultă şi-i spune:
— Eşti sănătos tun. Doar că ţi-ai rupt degetul.
16
Să ascultăm şi vorbele nebunilor (şi ale beţivilor)
Literele mari
Dacă lumea este absurdă — sau în orice caz greu de pătruns şi de desluşit —, se cuvine să plecăm urechea şi la cei care nu par întregi la minte. Poate că au mai mult noroc decât noi (cei „normali") să destrame întunericul în care trăim. Poate că ajung mai uşor la miezul tainic al lucrurilor.
In toate tradiţiile, „nebunul" a fost ascultat cu băgare de scamă, deşi cu măsură şi nu fără a fi luat peste picior. Unele din întâmplările puse pe seama lui sunt mai cu tâlc decât multe altele. La fel se întâmplă cu beţivii şi cu drogaţii, care şi-au pierdut minţile pentru o vreme, spre binele nostru al tuturor.
Şi aici, logica este pusă la grea încercare, rânduielile obişnuite sunt răsturnate şi se aprinde o altă lumină.
întâmplarea se petrece la curtea împăratului Japoniei. Un curtean scrie o scrisoare, folosind litere uriaşe.
Un altul trece pe lângă el şi se miră:
— Scrii o scrisoare ? -Da.
— N-am văzut niciodată litere atât de mari. Probabil că este ceva foarte important.
— Nicidecum. Dar îi scriu unui surd.
Cheia pierdută
Una din cele mai cunoscute întâmplări „cu nebuni" se numără şi printre cele mai vechi. Nu se ştie exact de unde vine. A fost auzită în India şi în Persia. în zilele noastre, după lungi
335
peregrinări, a devenit în Occident un soi de „uvertură" pentru spectacolele comice.
întâmplarea se petrece noaptea, pe stradă, lângă un lampadar (la circ, lampadarul este înlocuit cu un cerc de lumină proiectat pe podea). Un bărbat stă pe vine, cu faţa aproape de pământ, ca şi cum ar căuta ceva.
Un altul trece pe lângă el şi-1 întreabă:
— Ce cauţi ?
— îmi caut cheia.
— Ţi-ai pierdut cheia ? -Da.
— Aici ţi-ai pierdut-o ? -Nu.
— Bine, dar dacă ai pierdut-o în altă parte, de ce-o cauţi aici?
— Pentru că aici este lumină.
Bobul de grâu vindecat
O povestire din zilele noastre, dar a cărei structură este foarte veche şi care circulă în toate mediile psihiatrice, ne înfăţişează un om internat pentru că se crede bob de grâu. într-o zi este declarat vindecat şi externat.
După câteva clipe, psihiatrul se trezeşte cu el la uşă, grăbit şi destul de speriat.
— Ce s-a întâmplat ? întreabă doctorul.
— Ceva groaznic, răspunde omul. Când ieşeam, am dat nas în nas cu o găină.
— Şi ce dacă ? i-a spus doctorul. Ştii prea bine că nu ai de ce să te temi! Doar nu mai eşti bob de grâu!
— Da, doctore, eu ştiu. Dar găina ştie ?
O socoteală bună
Această întâmplare din zilele noastre se petrece tot într-un azil psihiatric, în Iran. S-a hotărât să li se dea drumul câtorva
336
pacienţi. Directorul îi supune mai întâi unui test foarte uşor. Pacienţii sunt trei la număr. Directorul îl întreabă pe primul:
— Cât fac doi ori doi ?
— Şaptezeci şi patru, răspunde omul. Descumpănit, directorul se gândeşte că pacientul nu este
încă vindecat. Nu-i poate da drumul. îl întreabă pe cel de-al doilea:

—- Cât fac doi ori doi ?
— Marţi, răspunde omul.
Auzind răspunsul, directorul ia hotărârea care se impune: îl va mai ţine o vreme în azil. îl întreabă şi pe ultimul:
— Cât fac doi ori doi ?
— Patru.
Directorul este încântat. Hotărăşte să-i dea drumul, deoarece este vindecat. Totuşi, înainte ca pacientul să iasă pe uşă, îl întreabă:
— Cum ai socotit ?
— Foarte simplu. Am scăzut marţi din şaptezeci şi patru.
Scamatorul şi papagalul
Saint-Exupery — care se pricepea destul de bine la scamatorii — povestea cu mare plăcere întâmplarea ce urmează, socotind-o cea mai hazlie din lume.
Pachebotul Normandie încearcă să doboare recordul mondial la traversarea Oceanului Atlantic. La bord, un scamator dă un spectacol în care apare şi un papagal.
Numai că papagalul lui a murit. Aflând că şi căpitanul are unul, se gândeşte să-1 ceară cu împrumut, pentru un singur număr, şi acela foarte scurt.
— Eu nu mă amestec, pentru că nu mă pricep la astfel de lucruri, spune căpitanul. întreabă-1 pe papagal.
Scamatorul se duce să stea de vorbă cu papagalul. Pasărea, cam bătrână şi cam sucită, întreabă ce anume are de făcut.

— Mai nimic, îl liniştеşte scamatorul. La un moment dat, ai să dispari, asta-i tot.
— Nici nu mă gândesc, zice papagalul. Nu vreau să dispar. Scamatorul încearcă să-1 lămurească, îi arată cum se vor
petrece lucrurile şi izbuteşte, în cele din urmă, să-1 convingă. Este doar un joc, îi spune el.
începe spectacolul. Cazanele vaporului, care încearcă să câştige întrecerea, funcţionează la capacitatea maximă. Scamatorul face mişcările obişnuite, arată papagalul, apoi îl ascunde după un văl negru.
In acea clipă, cazanele pachebotului explodează, iar vaporul se scufundă.
Papagalul este găsit mai târziu în larg, mergând în lung şi-n lat pe o scândură şi bombănind:
— Ce joc idiot! Ce mai tâmpenie!
Pluta lui Buddha
Una dintre parabolele cele mai cunoscute ale lui Buddha, legată de folosirea bună sau proastă a unei învăţături, ne arată următoarele.
Un călător ajunge la malul unui râu foarte lat. Malul pe care se află el colcăie de primejdii şi de fiare sălbatice. Celălalt mal pare liniştit şi sigur. Nu zăreşte nici o punte ca să treacă dincolo şi nici un pod plutitor. Se hotărăşte, prin urmare, să facă o plută din crengi de copac, ierburi şi frunze. Apoi, slujindu-se de mâini şi de picioare, trece râul cu pluta. Ajunge cu bine pe celălalt mal, care pare într-adevăr liniştit.
Călătorul se gândeşte: „Pluta mi-a fost de mare ajutor. Mi-a îngăduit să trec de pe un mal pe celălalt. Ar fi bine s-o iau cu mine."
Ia pluta în spinare şi-şi vede de drum.
Buddha îl socotea pe omul cu pluta în spinare lipsit de minte. îi sfătuia pe învăţăceii lui să renunţe „chiar la lucrurile bune" şi chiar la o învăţătură minunată, dacă nu voiau să fie luaţi drept nebuni.
Povara uşii
O replică a plutei indiene se găseşte într-o poveste sufi.
Un derviş, ajungând într-un ţinut cunoscut sub numele de ţinutul nebunilor, a văzut o femeie care ducea în spinare o uşă grea.
— De ce duci asemenea greutate ? a întrebat el.
— Pentru că dimineaţă, când a plecat la muncă, bărbatul nu-a zis aşa: avem în casă lucruri de preţ. Trage uşa după tine. Aşa că am tras uşa după mme, când am ieşit.
— Vrei să-ţi arăt că ai cărat uşa de pomană ? a întrebat dervişul.
— Nicidecum, a răspuns ea. Aş vrea să ştiu doar cum să fac sa-mi fie mai uşor.
— Asta nu-ţi pot spune, a zis dervişul. Apoi fiecare şi-a văzut de drum.
Cuminţenia nebunului
O întâmplare pusă adesea pe seama lui Nastratin Hogea (ale cărui isprăvi sunt şi-aşa

destul de numeroase) arată cum califul Bagdadului a vestit într-o zi, cu tobe şi surle, că-şi va da fiica de soţie, împreună cu patruzeci de sipete pline cu aur şi o grămadă de pământuri roditoare, aceluia care va fi gata să plece tot atunci cu o solie grabnică la fratele său, care ducea o luptă înverşunată împotriva unor răzvrătiţi, undeva în ţinuturile de la miazănoapte.
Bineînţeles, călătoria nu era uşoară. Drumul trecea prin ţinuturi primejdioase, mlaştini, munţi în care se ascundeau o mulţime de tâlhari şi chiar prin păduri bântuite de monştri şi strigoi.
Cel în stare să treacă peste toate aceste piedici avea să ducă după aceea o viaţă fericită şi fără griji.
Auzind vestea, un bărbat socotit cam nebun s-a repezit spre palat. A alergat cât a putut de iute, îmbrâncind trecătorii şi dărâmând tejghelele. A împins paznicii, a urcat în goană scările, a pătruns în palat, a trecut pe lângă alţi paznici şi a ajuns în cele din urmă în sala tronului.
ii
338
339
A despicat mulţimea curtenilor, cu răsuflarea tăiată, cu părul vâlvoi. Când a ajuns în sfârşit în faţa califului, a început să strige:
— Califule! Califule!... Nu eu!
Gândirea pozitivă
Un tânăr englez beat turtă 1-a căutat într-o zi pe Norman Vincent Peale, autorul unei cărţi celebre, The Power ofPosi-tive Thinking. Tânărul 1-a întrebat care era după părerea lui deosebirea între gândirea pozitivă şi gândirea negativă.
Observând imediat starea tânărului vizitator, Peale i-a spus:
— Veniţi altă dată, când veţi fi treaz, şi voi fi încântat să vă răspund.
— Vă mulţumesc, a răspuns tânărul, dar când sunt treaz, puţin îmi pasă.
Oglinda lui Goha
Pe când punea stăpânire pe Egipt, temutul han tătar Timur Lenk, care era şchiop, chior şi cumplit de urât şi mai avea pe deasupra şi un picior de fier, 1-a chemat la el pe Goha, despre care auzise vorbindu-se. Pe când pălăvrăgeau, a intrat bărbierul hanului, 1-a ras în cap şi i-a pus în faţă o oglindă, ca să se vadă.
Când s-a uitat în oglindă, Timur a izbucnit în lacrimi. Goha s-a pornit şi el pe plâns, a gemut şi a lovit pământul cu pumnii, vreme de două-trei ceasuri. Timur încetase de mult să mai plângă, dar Goha nici gând să se oprească.
Hanul 1-a întrebat:
— Ce ai ? Eu plâng pentru că m-am uitat în oglinda acestui blestemat de bărbier şi am văzut că sunt urât, ba chiar hidos. Dar tu ? De ce verşi atâtea lacrimi ?
La care Goha a răspuns:
— De ce te miri ? Tu nu te-ai uitat în oglindă decât o clipă şi ai plâns un ceas. Atunci eu, care sunt nevoit să mă uit la tine toată ziua, cât ar trebui să plâng ?
340
Nebunul şi rugăciunea
O poveste islamică—în care apare uneori şi Goha—spune că un nebun se ruga întotdeauna numai când era cu desăvârşire singur. Se spunea însă că putea pătrunde tainele cele mai adânci.
După rugăminţi stăruitoare, a primit să fie de faţă la o rugăciune comună, într-o zi de vineri.
Mai întâi, imamul a rostit: „Mare este Dumnezeu." Apoi a început să cânte: „Slavă lui Dumnezeu."
In clipa aceea, nebunul a pornit să ragă din toate puterile în moschee, asemenea unui bou.
Când rugăciunea s-a sfârşit, i s-a spus că, pentru o astfel de purtare, ar trebui să i se taie capul pe loc, aşa cum se stinge o lumânare. Nebunul a răspuns:
— N-am făcut altceva decât să mă iau după imam.
— Ce vrei să spui cu asta ?
— în clipa în care a început să cânte „Slavă lui Dumnezeu", cumpăra un bou. Aşa că am găsit de cuviinţă să rag. Nu fac decât să urmez pilda acestui om sfânt. Orice ar face, mă iau după dânsul.
Cei care-1 poftiseră pe nebun la rugăciune nu pricepeau o iotă, aşa că s-au dus la imam,

care le-a spus:
— Da, aşa este. Când am rostit: „Mare este Dumnezeu", mă gândeam la o moşie pe care o am departe de locurile astea. Iar când am început să cânt: „Slavă lui Dumnezeu", mi-am adus aminte că am nevoie de un bou. Atunci am auzit un răget în moschee, şi...
A trebuit să tacă, pentru că nebunul pornise din nou să ragă.
încă un idol
O poveste de origine arabă spune că un nebun trist a petrecut o noapte întreagă plângând dinaintea lăcaşului sfânt. Sprijinit de uşă, rostea:
— Dacă nu mă laşi să intru, am să mă dau cu capul de uşă, precum ciocanul, până am s-o sparg. Atunci voi scăpa de suferinţă.
341
if!
S-a auzit atunci un glas înăuntru, care grăia astfel: — încă un cap spart nu înseamnă nimic, pentru că oceanul nu este decât o picătură de rouă. în două-trei rânduri, acest lăcaş a fost umplut de idoli, dar toţi au fost sfărâmaţi, până la unul. Un idol sfărâmat afară nu înseamnă nimic. Fiindcă dacă-ţi spargi ţeasta izbind-o de uşă toată noaptea, n-ai să faci altceva decât să dărâmi încă un idol.
în vreme de furtună
Ca şi atâţia alţi nebuni, ori netoţi, Nastratin Hogea se poartă uneori ca şi cum ar fi lipsit de minte ori de judecată.
îl găsim aşadar, într-o zi, aşezat într-o luntre care încearcă să străbată un liman de mare. în faţa lui, doi bărbaţi vâslesc din greu. Nastratin nu face nimic.
Deodată izbucneşte o furtună puternică. Valuri uriaşe clatină luntrea. Cei doi vâslaşi îşi dau toată osteneala încercând să ţină piept furtunii, care ameninţă să înghită luntrea ca pe o coajă de nucă.
Cei doi se întorc să vadă ce face Nastratin care, în chip cât se poate de ciudat, ia apă din mare şi o toarnă în luntre. Vâslaşii, uluiţi, încep să strige:
— Ce faci ? Eşti nebun ? Trebuie să scoţi apa din luntre, nu s-o torni!
— Mama mea, răspunde Nastratin, m-a învăţat să mă pun întotdeauna de partea celui mai tare!
Strănutul
Un negustor chinez, care trăia în pace şi bună înţelegere cu soţia sa, dar care era chinuit de gelozie, a fost nevoit să plece într-o lungă călătorie.
înainte de plecare, i-a spus nevestei:
— Când am să fiu departe, cum am să ştiu că te gândeşti la mine ?
— Nimic mai uşor, a răspuns ea. De fiecare dată când ai să strănuţi, să ştii că mă gândesc la tine.
342
Omul a pornit la drum. Ajuns la porţile cetăţii, s-a întâlnit cu un bonz, care a strănutat zgomotos.
— Semn rău, s-a gândit omul, îngrijorat. Nici n-am trecut bine de zidurile cetăţii că nevastă-mea se şi gândeşte la bonz!
Sita lui Mahmud
Eroul celei mai cunoscute poveşti de dragoste din întreaga tradiţie islamică, Mahmud, o pierde pe Leila, femeia iubită, şi îşi pierde şi minţile.
într-o zi ia o sită şi începe să cearnă ţărână, cu un soi de frenezie. Ţărâna trece prin sită. Mahmud aruncă pumni de ţărână în sită şi o ia de la capăt.
Trece un om care se uită la el şi se miră.
— Ce cauţi ? îl întreabă el pe Mahmud.
— O caut pe iubita mea.
— Şi crezi c-ai s-o găseşti acolo ?
— O caut peste tot, dacă vreau s-o găsesc undeva.
Busola
Nişte călători care străbăteau deşertul au găsit o busolă şi s-au grăbit să i-o arate lui Nastratin, întrebându-1:
— Ce-i asta ?
Nastratin a luat busola, a întors-o pe toate părţile şi a izbucnit într-un plâns cu suspine. După o clipă, s-a oprit din plâns şi a pornit să râdă în hohote.
— De ce plângi ? Şi de ce râzi ? l-au întrebat călătorii.
— Am izbucnit în plâns când m-am gândit la prostia voastră, a răspuns Nastratin, pentru

că nu ştiţi ce este. Apoi am început să râd gândindu-mă la prostia mea, pentru că nici eu nu ştiu ce este.

Nasul muşcat

în timpul unei certe, un chinez 1-a muşcat pe altul de nas. Au fost duşi amândoi în faţa unui judecător, iar vinovatul a spus sus şi tare că adversarul său se muşcase singur de nas.

— Dar nasul este deasupra gurii! a strigat judecătorul. Cum oare ar fi putut s-o facă ?

— S-a urcat pe un scaun, a răspuns împricinatul.

Goha şi barza

Găsim în O mie ţi una de nopţi o poveste care istoriseşte cum prietenii i-au spus într-o zi lui Goha:

— Nu ţi-e ruşine să te târăşti prin viaţă fără să faci nimic ? Şi să nu te slujeşti de cele zece degete decât ca să-ţi duci mâncarea la gură ? Nu crezi că a venit vremea să isprăveşti cu lenevia şi să treci în rândul lumii ?

Goha n-a spus nimic. După câteva zile, a prins o barză mare şi frumoasă. A urcat pe terasă şi, de faţă cu cei care-1 dojeniseră, a tăiat aripile păsării cu un cuţit ascuţit, după care i-a tăiat ciocul cel lung (spaima şobolanilor şi a broaştelor), apoi picioarele lungi şi delicate. După care a aruncat pasărea de sus, îndemnând-o:

— Zboară! Hai, zboară!

— Ce te-a apucat ? l-au întrebat prietenii.

— Pasărea asta mă scotea din sărite, a răspuns Goha, pentru că nu era ca toate celelalte. Acum poate intra în rând cu lumea.

Ţânţarul şi bivolul

Un ţânţar, aşezat pe cornul unui bivol, undeva în oreză-riile din Annam, şi-a închipuit că atârnă foarte greu. A strigat, aşadar, cât a putut de tare:

— Sunt cumva prea greu ? Dacă nu mă poţi duce, spune-mi şi mă duc sa mă aşez în altă parte.

Bivolul a auzit, s-a oprit din păscut, s-a uitat la dreapta, apoi la stânga şi a întrebat cu mirare:

— Cine vorbeşte ? -Eu.

— Care eu ?

— Eu. Ţânţarul.

— Şi unde te afli ?

— Pe cornul tău stâng.

— Bine că mi-ai spus, a zis bivolul. Altfel n-aş fi ştiut că duc pe cornul stâng un idiot.

Caftanul lui Nastratin

Nastratin Hogea, cu burta goală ca de obicei, rătăcea odată pe uliţele unei cetăţi, când deodată a auzit, într-o casă mare şi arătoasă, zgomotele plăcute ale unei petreceri. A bătut la uşa şi a cerut să fie primit şi el la petrecere, însă era atât de prost îmbrăcat încât paznicii nu l-au lăsat să intre.

S-a dus atunci la un prieten să ia cu împrumut un caftan cusut cu fir de aur. Astfel înveşmântat, a bătut din nou la uş? casei şi a fost primit, de data aceasta, cu toată cinstea.

Nastratin s-a aşezat în preajma bucatelor abia aduse, mulţumind frumos. Cu mare grijă, a ridicat o mână şi şi-a muiat mâneca în sos.

Ca şi cum ar fi vorbit cu mâneca, spunea:

— Ia şi mănâncă.

Stăpânul casei s-a minunat, apoi s-a supărat şi a strigat:

— Ce faci acolo ? Eşti cumva nebun ?

— Nicidecum, a răspuns Nastratin. Nu pe mine m-aţi poftit, ci caftanul. E firesc, prin urmare, să mănânce el.

Piatra cu barbă

Povestea aceasta vine din Senegal. O hienă care plecase la vânătoare a dat de o piatră cu barbă şi a strigat:

— E prima dată că văd o piatră cu barbă! După care s-a prăbuşit la pământ, fără suflare. După o clipă, piatra a înviat-o şi i-a spus:

— Aşa se întâmplă întotdeauna cu pietrele cu barbă. Cine rosteşte „E prima dată că văd o piatră cu barbă" moare pe loc. Asta este rânduiala.

Hiena şi-a cerut iertare pentru neştiinţă, s-a întors acasă şi s-a gândit să-1 dovedească pe vechiul său duşman, iepurele. I-a spus, aşadar, minţind fără să clipească:

— Am văzut ceva nemaipomenit. O piatră cu barbă. Treaba este că piatra asta ucide pe oricine care nu spune pe dată: „E prima dată că văd o piatră cu barbă." Dacă nu spui vorbele astea, mori pe loc. Ai priceput ?
— Am priceput, a zis iepurele. Hai să vedem despre ce este vorba.
Au ajuns la piatra cu barbă, iar hiena i-a zis iepurelui:
— Hai, rosteşte vorbele acelea, că dacă nu e vai de tine!
— Le-am uitat, a spus iepurele. Ce trebuie să spun ?
— Haide, adu-ţi aminte: „E prima dată..."
— E prima dată, a repetat iepurele.
— „Că văd."
— Că văd.
— „O piatră"...
— O piatră.
— „O piatră cu ..."
— O piatră cu.
— Hai, mai departe!
— Hai, mai departe!
— Nu, spune până la capăt!
— Nu, spune până la capăt! a repetat iepurele.
— Câtă prostie! a urlat hiena.
— Câtă prostie! a strigat şi iepurele.
— Idiotule! Tâmpitule! Nu poţi ţine minte câteva vorbe: „E prima oară că văd..."
— „E prima oară că văd..."
— O piatră cu barbă! a urlat hiena, în culmea turbării. Apoi s-a prăbuşit fără simţire.
Piatra cu barbă i-a spus iepurelui:
— Am iertat-o prima oară, dar a doua oară nu mai pot.
— Ai dreptate, a zis iepurele. După care s-a întors liniştit acasă.
Omul cu barbă
Altă poveste despre barbă, de origine persană, a fost spusă, printre alţii, de Fariduddin Attar.
Nişte păsări care străbăteau în zbor un deşert au zărit un om singuratic şezând dinaintea unei peşteri. S-au aşezat pentru câteva clipe lângă el, iar una dintre ele, care-1 cunoştea, i-a dat bineţe şi i-a spus:
— Tot aici eşti ?
— Tot, a răspuns omul, care-şi pieptăna încetişor barba cu o surcea cioplită.
— Spune-mi: ai aflat răspunsul ?
— Care răspuns ?
— La întrebarea care te frământa.
— Nu, a răspuns omul, nu l-am aflat.
— Ce întrebare ? a făcut altă pasăre.
Omul a dat din mână a oboseală, ca şi cum nu dorea să împărtăşească o taină adâncă. Dar păsările, bucuroase să audă povestea unui pustnic în timp ce se odihneau, au stăruit atât de tare încât omul, ros fără îndoială de dorinţa de a vorbi despre el, le-a grăit astfel:
— Trăiam aproape de inima unei cetăţi şi mă purtam, cred, ca un om cinstit. Aveam nevastă şi copii. De o vreme, fără să pot spune de când, simţeam nevoia să mănânc vinete. Pofta asta nu mă părăsea niciodată, nici ziua, nici noaptea, îmi spuneam în acelaşi timp — sau ceva îmi spunea — că, dacă voi mânca vinete, mi se va întâmpla o nenorocire. O nenorocire cumplită. încercam să mă gândesc la altceva, la muncă, la familie. La portocale. La oi. Dar vinetele alungau orice alt gând. Erau mai puternice. Vinetele.
Păsările ascultau nemişcate, pe când vântul fierbinte al deşertului le răsfira penele. Omul vorbea şi-şi pieptăna barba.
— Până la urmă, cum lesne vă puteţi închipui — pentru "că, dacă n-ar fi, nu s-ar povesti —, dorinţa a fost mai tare decât orice. Mama a găsit vinete, le-a copt şi le-a pregătit cum credea ea că-rni plac, apoi mi le-a dat să le mănânc, calde, mirositoare. Am început să mănânc, sub privirile mamei. Dar nu mâncasem nici jumătate, da, doar jumătate dintr-o vânătă, când a bătut cineva la uşă. A intrat un bărbat şi a pus pe masă capul fiului meu.

Fiului meu i se tăiase capul.
347
Omul a tăcut o clipa, iar păsările i-au respectat durerea, care părea să-1 copleşească. Stătea cu capul plecat spre pământul sterp. Doar mâna i se plimba prin barbă, în sus şi-n jos.
— Atunci, a spus, am hotărât să-mi petrec restul zilelor căutând legătura dintre mâncatul vinetelor şi tăierea capului fiului meu. Am lăsat tot şi am venit aici, iar de atunci caut răspunsul la această întrebare.
— Şi nu l-ai găsit ? a întrebat altă pasăre.
— Nu.
— Dar cum trăieşti în deşert ?
— Ma hrănesc cu ierburi, cu pământ, cu bucăţele de scoarţă aduse de vânt. Dacă frământ bine lutul din fundul peşterii, scot câteva picături de apă. Şi, precum vedeţi, mă gândesc.
Deodată, după o scurtă tăcere, o pasăre a prins a râde cu poftă.
— De ce râzi ? a întrebat-o pustnicul, mirat.
— Râd pentru că ştiu eu de ce.
— De ce ce?
— De ce n-ai găsit răspunsul.
— Şi de ce mă rog n-am găsit răspunsul ?
— Pentru că nu te gândeşti la întrebare.
— Eu ? a făcut omul, supărat. Dar nu mă gândesc decât la asta!
— Greşeşti, i-a răspuns pasarea, care râdea întruna. Nu te gândeşti decât la barbă.
Ceea ce a urmat a fost un lucru de mirare pentru toate păsările. Omul şi-a privit mâna cu o oarecare gravitate, iar mâna s-a oprit şi n-a mai pieptănat barba. A tăcut, dar numai o clipă. Vorbele păsării erau atât de drepte încât îl izbiseră pe pustnic cu puterea unei lumini desăvârşite. Fără să se tulbure, pătruns deodată de un adevăr nou care i se înfăţişa în toate amănuntele, până atunci risipite şi care se lămuriseră dintr-odată, a spus cu glas liniştit:
— Ai dreptate. Văd că ai dreptate, păsărico. Ai dreptate întru totul. Ascultă-mă. într-o zi, eram aici de câteva luni, când am văzut deodată în ţărână ceva ce strălucea. O piatră. Am luat-o de jos. Priviţi. O bucată de mică.
348
Păsările şi-au trecut bucata de mică din cioc în cioc, în vreme ce omul spunea mai departe:
— Privmdu-mă în bucata asta de mică, am văzut că barba îmi crescuse destul de mult. O barbă pe care am găsit-o minunată. Atunci, repede, am luat o surcea, am cioplit-o ca să-mi fac un pieptene şi m-am apucat să-mi îngrijesc barba! S-o descâlcesc, s-o pieptăn, s-o netezesc, s-o păstrez!
Se lăsa purtat de valul vorbelor şi al supărării. Era cuprins de cea mai puternică dintre mânii, care este mânia faţă de sine.
— Aşa că aveţi dreptate! striga. Nu mâ mai gândeam decât la barba mea! înainte, nu mă gândeam decât la vinete, iar odată ajuns în pustiu, nu mă gândeam decât la barbă! Toată viaţa mea era închinată bărbii!
S-a ridicat, furios, şi-a apucat barba cu amândouă mâinile şi a răcnit către zările deşertului:
— De-acum s-a isprăvit! O să vedeţi, am să smulg barba asta spurcată! Barba asta blestemată! O smulg! O arunc!
Făcea întocmai cum spunea; îşi smulgea smocuri de barbă, iar sângele ţâşnea prin pielea sfâşiată, pătând nisipul.
— S-o ia vântul !N-o să mai am barbă! Deloc! Nici un fir! Omul îşi smulgea ultimele fire din barbă, scoţând răcnete
turbate. Deodată s-a oprit, auzind râsul păsării. Şi-a întors spre făptura obraznică chipul însângerat şi nefericit şi a întrebat:
— De ce râzi ?
Pasărea a răspuns dând din aripi, fiindcă se pregătea să plece, alături de celelalte:
— De ce râd ? Pentru că şi acum numai la barbă te gândeşti! Iar toate păsările, râzând, şi-au luat zborul.
Schimbarea apelor
Iată ce istoriseşte o veche legendă arabă.
Demult, demult de tot, Khidr, care era dascălul lui Moise, a trimis omenirii un semn

cumplit. într-o zi anume, toată apa de pe pământ avea să sece, dacă nu era gospodărită cu grijă. Avea să fie apoi înlocuită de o apă nouă, care avea darul de a-i face pe oameni nebuni.

Un singur om a ascultat sfatul. A adunat multă apă şi a pus-o undeva la păstrare. Când a sosit ziua vestită de Khidr, apele curgătoare s-au oprit, fântânile au secat şi pământul s-a uscat. Omul cel prevăzător s-a descurcat, folosind apa pe care o pusese la păstrare.
Ceva mai târziu, apa cea nouă a căzut din cer, umplând râurile şi fântânile. Omul şi-a părăsit adăpostul şi s-a întors printre semenii săi. A găsit că vorbeau şi se mişcau cu totul altfel decât înainte şi că erau ciudaţi. Uitaseră întâmplarea şi chiar primejdia. Omul a încercat să-i lămurească, dar a fost luat drept nebun. Unii s-au purtat duşmănos, alţii i-au arătat milă. Nu-1 înţelegeau.
N-a vrut să bea din apa cea nouă şi s-a întors acasă, unde a folosit apa pusă la păstrare. Curând, a început să fie apăsat de singurătate şi de faptul că nu era ca toţi ceilalţi. S-a întors printre ei şi a băut şi el din apa cea nouă. A uitat pe dată până şi locul unde o păstra pe cea veche, iar ceilalţi se uitau la el ca la un nebun care, printr-o minune, îşi venise în fire.
Uitucul
Două poveşti coreene ne vorbesc despre un uituc.
Intr-o zi, după o călătorie lungă şi grea, un uituc a văzut un pârâu. Şi-a scos hainele ca să se arunce în apa limpede şi le-a agăţat de creanga unui copac.
Când a ieşit din apă, gol puşcă, s-a uitat la haine şi s-a gândit:
— Ia te uită! Cineva şi-a uitat hainele şi pălăria! Am să le iau eu!
S-a îmbrăcat, şi-a pus pălăria pe cap, s-a încălţat şi şi-a văzut de drum, mulţumit.
Acelaşi uituc şi-a urmat drumul în tovărăşia unui bonz pe care îl întreba fără încetare cum îl cheamă şi unde merge. Bonzul, scos din sărite, s-a gândit să-şi bată joc de slăbiciunea uitucului.
Au petrecut noaptea în aceeaşi încăpere a unui han. Dimineaţa, văzând că tovarăşul său de drum doarme dus, bonzul 1-a ras în cap şi 1-a îmbrăcat cu una din sutanele lui. Apoi a ieşit cu hainele uitucului.
Când s-a trezit şi s-a uitat în oglindă, acesta a scos un strigăt:
— Uite-I pe bonzul care era cu mine aseară. Dar eu unde- oi fi ? M-am rătăcit cumva ? Trebuie neapărat să mă găsesc.
Şi a plecat să se caute.
Graniţele prostiei
Nastratin Hogea — cu care vom încheia acest capitol — a dus la moară un sac de grâu, să-1 macine. Aşteptându-şi rândul, a pus sacul alături de celelalte. Ţinând ochii pe jumătate închişi, lua câte un pumn de grâu din ceilalţi saci şi-1 punea în sacul lui.
Morarul 1-a văzut şi a strigat:
— Ei, tu de colo! Ce faci ?
— Eu ? Nimic, a răspuns Nastratin. Sunt prost, nu ştiu ce fac.
— Dacă eşti prost, de ce nu iei grâu de la tine şi nu-1 pui în ceilalţi saci ?
— Oi fi eu prost, a făcut Nastratin, dar nici chiar aşa.

Timpul este stăpânul nostru: Putem să ne jucăm cu el ?
Omul care s-a dus după apă
Chiar dacă timpul este stăpânul nostru, de care ascultă toate, chiar pietrele şi stelele (fără să mai vorbim de poveşti), îl putem supune uneori, când ne îngăduie, la ceea ce numim îndeobşte jocurile minţii.
Iată mai întâi o poveste indiană, luată din Mahăbhărata.
Doi bărbaţi mergeau pe câmp. Unul dintre ei, şi anume cel mai vârstnic, î-a zis celuilalt:
— Sunt ostenit. Du-te şi adu-mi nişte apă din fântâna de colo, de la capătul ogorului. Am să te aştept lângă copacii aceia, la umbră.
Tânărul s-a îndreptat într-acolo. Când a ajuns lângă fântână, a întâlnit o fată care scotea apă. Plăcând-o foarte, a intrat cu ea în vorbă şi a întrebat-o cum o cheamă. Fata i-a răspuns şi i-a zâmbit. Pe urmă, tânărul s-a oferit să-i ducă ulciorul cu apă până în sat. Fata a primit. Ajuns în casa fetei, a fost poftit la masă. I-a cunoscut toate rudele şi până la urmă a cerut mâna celei pe care o însoţise până acolo. I-a fost dată. După ce s-a făcut nunta, s-a apucat de lucru la câmp. A avut copii şi i-a crescut. Unul dintre ei s-a

îmbolnăvit şi a murit. Părinţii nevestei lui au murit şi ei, unul după altul, iar el a ajuns capul familiei. Fiul său cel mai mare s-a însurat şi a plecat din sat, unde se întorcea o dată pe an. Apoi nevasta lui, acum căruntă, s-a îmbolnăvit de friguri şi s-a stins.
A plâns-o îndelung, pentru că o iubise din toată inima.
După câteva zile, râul ieşit din matcă a acoperit ogoarele. Ţăranul a fost luat de apele mâloase, împreună cu ceilalţi.

Se zbătea, întindea mâna să-1 apuce de păr pe copilul cel mai mic, care se îneca sub ochii lui. Deodată, fără să-şi dea seama, J şi-a adus aminte de vechiul lui prieten, bărbatul mai în vârstă care-1 trimisese după apă.
S-a trezit într-o clipă mergând pe un ogor uscat, ducând în mână un ulcior cu apă. S-a întors la bărbatul mai în vârstă, care aţipise la umbra unui copac. în văzduh plutea ceva care părea să-i şoptească ţăranului că se află în pragul tainei marelui Vishnu, zeul care veghează la rânduiala lumilor. Bărbatul mai în vârstă s-a trezit şi i-a spus, ridicându-se: — Soarele este de-acum la asfinţit. Ai stat cam mult. Tocmai mă pregăteam să vin după tine.
Tradiţia sufi cuprinde o variantă a acestei poveşti indiene.
Un bărbat pe nume Haydar se pregăteşte pentru primirea în rândurile şeicilor. Trebuie să-i aducă apă învăţătorului său, care se bucură de o mare preţuire. Trece cu grijă prin mulţime, cu paharul plin în mână, se pleacă dinaintea marelui şeic şi-i întinde paharul. Dar şeicul, care vorbeşte dând tare din mâini, loveşte paharul, care cade şi se sparge. în clipa aceea, Haydar se simte purtat prin văzduh şi se trezeşte la marginea unei prăpăstii. Zăreşte o cetate necunoscută şi se îndreaptă spre ea.
Intră într-un han, mănâncă bine, se caută în buzunare ca să plătească, dar nu găseşte nici un ban. încurcat, îi mărturiseşte hangiului necazul său, iar acesta îi răspunde:
— Dar aici nu se plăteşte! Nu trebuie decât să rosteşti Bis-millab ir-Rahman in-Rahim şi gata.
— Bismillah ir-Rahman in-Rahim ?
— întocmai cum ai spus.
Haydar se bucură foarte şi cere o cafea, apoi încă una. Este de-ajuns să rostească versetul sfânt în loc de plată. Şi tot aşa. Acelaşi lucru plăcut i se întâmplă la croitor, unde îşi cumpără veşminte noi şi frumoase rostind un alt verset (ce-i drept, ceva mai lung decât primul).
— Nu eşti de prin părţile astea, îi zice croitorul.
— Nu. Chiar azi am sosit. Nu prea cunosc obiceiurile de aici.
— Şi n-ai nici unde locui, mă gândesc.
— Nu.
— Am o cămăruţă deasupra prăvăliei. Dacă vrei, te pot
— îţi mulţumesc.
— închide uşa înainte de culcare şi pune o lumânare aprinsă lângă fereastră. Pentru că noaptea vin femeile şi-şi iau tot ce vor.
Haydar face întocmai. Noaptea, de la fereastră, se uită la femeile care se apropie de prăvălia croitorului şi iau tot soiul de lucruri. Este vrăjit de chipul frumos şi portul mândru al uneia dintre ele. îndrăgostit pe dată, Haydar nu-şi găseşte somnul. A doua zi îi vorbeşte croitorului despre femeie, iar acesta îi zice:
— Nimic mai uşor. La noapte, aprinde încă o lumânare şi du-te să 1-0 dăruieşti femeii. Dacă primeşte e semn bun.
— Dar are să vină ?
— Toate vin în fiecare noapte.
în noaptea următoare, femeia primeşte lumânarea aprinsă din mâinile lui Haydar şi pleacă fără să rostească o vorbă. A doua zi, Haydar este chemat la judecător, care îi grăieşte astfel:
— Dacă înţeleg bine, doreşti să te însori cu fiica mea.
— Chiar aşa, răspunde Haydar (care se temea că făcuse vreo prostie).
— Fata te vrea. Dar înainte să te însori cu dânsa, trebuie să cunoşti cele trei legi de căpetenie ale cetăţii noastre. Mai întâi de toate, să nu furi. Apoi să nu minţi. Şi în sfârşit să nu râvneşti la femeia altuia.
— Mă învoiesc, zice Haydar, care găseşte cele trei legi cât se poate de blânde.
O nuntă minunată îl uneşte pe Haydar cu o femeie frumoasă, harnică şi credincioasă. într-o zi, se întoarce în cetate

356
357
A "•
muşcând dintr-un măr pe care 1-a găsit pe câmp. Nevasta îl vede şi-i zice:
— Ai furat mărul. Mărul este al celui care stăpâneşte pământul pe care ai trecut. Trebuie să te părăsesc.
îşi pregăteşte lucrurile şi pleacă, neclintită în hotărârea ei, lăsându-1 pe Haydar cu inima sfâşiată. Dar cum este nou-venit în ţinut, socrul lui îl iartă. Nevasta se întoarce şi viaţa îşi urmează cursul.
într-o dimineaţă, devreme, pe când se află încă în pat, cineva bate la uşă.
— Un prieten doreşte să te vadă, îi spune nevasta, care se sculase înaintea lui.
Haydar, pe jumătate adormit, se întoarce pe partea cealaltă şi mormăie:
— Spune-i că nu sunt acasă.
— Ai spus o minciună, îi zice femeia.
Fără altă vorbă, îşi pregăteşte din nou lucrurile şi pleacă, pentru a doua oară.
Haydar se duce la socrul său, care vrea să-1 pedepsească aspru şi să-1 alunge din cetate. Haydar se apără cu vorbe iscusite şi cinstite. Este iertat încă o dată, nevasta i se întoarce acasă, iar zilele fericite curg din nou una după alta.
Trec astfel mulţi ani, repede ca gândul. Frumuseţea femeii se duce, încetul cu încetul. Haydar şi-a luat obiceiul de a face în fiecare zi o plimbare pe malul râului. Printre crengile unui copac, zăreşte nişte fecioare care se scaldă.
Cineva îl vede şi-i spune nevestei lui, care îl părăseşte pentru a treia oară.
Haydar se înfăţişează socrului său, judecătorul.
— Ai râvnit la altă femeie, îi spune acesta. Ai încălcat, rând pe rând, cele trei legi ale ţinutului nostru. De data aceasta eşti pedepsit fără putinţă de iertare.
Haydar este luat de doi oameni voinici care-1 duc la marginea unei prăpăstii, chiar în locul unde se trezise cu mulţi ani în urmă.
Cei doi îl apucă de mâini şi de picioare, îi fac vânt de două-trei ori şi—1 aruncă în prăpastie.
Se simte zburând câteva clipe.
Apoi se trezeşte dinaintea marelui şeic, care-i spune, arătând cu degetul cioburile:
— Zici că eşti vrednic şi nu poţi nici măcar să-mi aduci un pahar cu apă ?
Cântecul păsării
O veche poveste creştină, care ne vine din Italia, spune că un om sfânt străbătea o pădure cugetând la aceste vorbe din Psalmi: „O mie de ani înaintea ochilor Tăi, precum ziua de ieri care a trecut..."
Deodată, o pasăre aflată pe creanga unui copac a început să cânte. Omul cel sfânt a ridicat ochii şi a ascultat cântecul minunat al păsării, petrecând aşa un ceas de încântare. Pe urmă şi-a spus că ar fi timpul să se întoarcă şi a pornit la drum.
La ieşirea din pădure, mergând prin nişte locuri pe unde mai trecuse, nu mai recunoştea nimic. Casele unde era întâmpinat cu căldură dimineaţa nu erau, după-amiază, decât nişte ruine năpădite de mărăcini. Acolo unde, în zorii aceleiaşi zile, nu erau decât bolovani, se ridicau alte case. Cât despre oamenii pe care î-a întâlnit, pe lângă faptul că veşmintele 1 se păreau ciudate, erau cu toţii necunoscuţi.
Omul cel sfânt petrecuse trei sute de ani ascultând cântecul păsării, trei veacuri încheiate. Frunzele căzuseră de trei sute de ori în jurul lui şi copacii înverziseră de trei sute de ori, dar omul arăta la fel, nu cunoscuse povara trupului vremelnic, a oboselii, nici chinurile foamei şi nici trecerea nemiloasă a timpului. Vrăjit de o picătură nevăzută din ceea ce cronicarii au numit paradisul, fusese apărat de întuneric, de bătrâneţe şi de moarte.
A trăit apoi mai departe, ascultând toate cântecele păsărilor. S-a întors de multe ori în acelaşi loc, în pădure. Dar încântarea aceea pe care o căuta acum cu atâta râvnă nu s-a mai ivit niciodată.
358
359
O zi la Los Angeles
La Los Angeles, în lumea filmului, plină de oameni bogaţi — şi îndeobşte trândavi, fiecare fiind mereu „prins în ceva" —, programul unei zile obişnuite sună după cum urmează :
— Te scoli la ora opt. Bei un suc de portocale şi-ţi iei vitaminele. Faci o plimbare de o jumătate de oră, cu câinele, înainte de micul dejun. Apoi citeşti presa şi corespondenţa.

Pe la zece şi jumătate, prima vizită la piscină. După aceea, gimnastică, baie, soare şi toaleta completă. Apoi prânzul, eventual cu nişte prieteni.
După prânz şi cafea, poţi vedea un film în proiecţie privată, ori poţi merge la cumpărături, dai câteva telefoane sau te uiţi la o casetă. Pe la ora patru după-amiază, tenis, călărie sau golf. La întoarcere, a doua vizită la piscină şi gimnastica de după-amiază. După toate astea, urmate de duş şi masaj, e bine să tragi un pui de somn.
Când te trezeşti, ai optzeci de ani.

Gâza şi melcul

Un melc japonez urca încet pe trunchiul unui cireş. Asta era prin februarie sau martie. A întâlnit în drum o gâză, care i-a spus:
— încotro ? E prea devreme! încă nu s-au copt cireşele!
— Până ajung eu sus, vor fi coapte, a răspuns melcul, fără să se oprească.

Toba hoţului

. în toiul nopţii, spune o poveste persană, un om a văzut un hoţ care încerca să se strecoare într-o casă de peste drum. Omul a luat o lanternă, a îndreptat-o spre hoţ şi a strigat:
— Ce faci acolo ?
Surprins, hoţul a încremenit şi a răspuns:
— Eu ? Bat toba.
— Ce înseamnă asta, că baţi toba ?
— M-ai întrebat ce fac şi ţi-am răspuns. Bat toba, asta fac.
— Dar nu văd nici o tobă! spune omul, plimbând lanterna. Şi nici nu aud nimic.
— Nu auzi, spune hoţul, pentru că este o tobă mai deosebită. Eu bat acum, dar sunetul ai să-1 auzi abia mâine dimineaţă.

Bătrânul şi copilul

O poveste africană dintre cele mai pline de tâlc evocă minunat natura timpului omenesc.
Un copil s-a rătăcit într-o zi într-o pădure întunecoasă şi plină de fiare sălbatice. La căderea nopţii, a întâlnit un bătrân care părea să se fi rătăcit şi el şi care i-a propus să caute drumul împreună. Copilul, care tremura de frig şi de frică, 1-a luat pe bătrân de mână. Au mers aşa o vreme, fără să poată ieşi dintr-un hăţiş de cioturi, crengi, liane şi ierburi înalte. Aşa că au hotărât — fund amândoi rupţi de oboseală — să înnopteze acolo. Bătrânul avea ceva merinde, pe care le-a împărţit cu copilul. Apoi, cu toate zgomotele făcute de animalele plecate după pradă, au adormit buştean.
Dimineaţa, pe când se dezmorţeau, bătrânul 1-a întrebat pe copil din ce sat vine. S-a întâmplat să cunoască satul acela.
— Şi eu tot într-acolo merg, a zis el.
Bătrânul şi-a ridicat chipul spre soare, care se zărea printre nori, ca să vadă încotro s-o ia. Copilul 1-a luat de mână şi a păşit alături de el. Se întreba cine poate fi omul acela, care spunea că e chiar din satul lui. Copilul nu-1 mai văzuse, dar felul lui de a se purta, de a se mişca şi chiar glasul lui cam aspru i se păreau cumva cunoscute. Cât au mers împreună, o zi întreagă, în care s-au hrănit cu fructe şi cu câţiva melci cruzi, bătrânul 1-a luat oarecum pe copil sub ocrotirea sa. L-a ferit de hârtoape şi de un şarpe destul de gros care pândea dintr-un copac.
Pe măsură ce mergeau aşa prin pădure, un simţământ ciudat şi apăsător punea stăpânire pe copil. Bătrânul era scump la vorbă şi se întorcea arareori spre el.

t '

— Eşti încredinţat că suntem pe drumul cel bun ? a întrebat copilul, dimineaţă.
Bătrânul î-a răspuns:
— Da, da. Nu se poate să mă înşel.
— Cum se face oare că nu te cunosc ? a mai întrebat copilul. Cum te cheamă ?
— Mă cunoşti, a răspuns bătrânul. Mă cunoşti, numai că ai uitat.
Au mers aşa multe ceasuri, înaintând cu greu prin hăţişuri. Copilul tresărea la fiecare creangă ruptă, la fiecare ţipăt de pasăre, la fiecare înţepătură de insectă. Insă bătrânul, deşi mergea încet, fără îndoială din pricina slăbiciunii şi a vârstei, îl liniştea pe copil şi-i alunga spaimele, îi strângea mâna în mâna lui şi-i dădea să mănânce şi să bea.
— Eşti încredinţat că suntem pe drumul cel bun ? a întrebat iar copilul, spre amiază.
— Da, da. Nu se poate să mă înşel.

în ciuda purtării bătrânului, care părea să ştie drumul (şi totuşi, gândea copilul, nu mi-a spus chiar el că se rătăctse, ca şi mine ?), povara din inima copilului se făcea tot mai grea. Locurile şi mirosurile pădurii îi păreau străine cu desăvârşire. Totul era nou şi necunoscut. Până şi ceasurile zilei îi păreau altele decât de obicei. Chiar şi oboseala, care-i cuprindea trupul firav, era o oboseală nouă, necunoscută.
Târziu, după-amiază — dar nu putea spune cât anume avea să mai treacă până la lăsarea serii —, copilul a întrebat pentru a treia oară:
— Eşti încredinţat că suntem pe drumul cel bun ?
— Da, da, a răspuns bătrânul. Nu se poate să mă înşel. Ca şi cum i-ar fi dat dreptate bătrânului, după o clipă,
copacii s-au făcut mai rari şi au ajuns într-o poiană.
— Uite satul, a zis bătrânul. Am ajuns.
Bătrânul şi copilul au păşit în poiană, unde se ridicau colibele unui sat. Copilul a recunoscut pe dată satul ca fiind al lui. A văzut bărbaţi şi femei venind să-1 întâmpine pe bătrân, mai întâi cu neîncredere, apoi cu bucurie, ca şi cum nu l-ar fi văzut de multă vreme ori l-ar fi crezut pierdut.
362

Lucru curios, nimeni nu părea să-1 recunoască pe copil şi nici el nu recunoştea pe nimeni. A văzut coliba de unde plecase în ajun, a recunoscut-o, dar n-a putut să-i recunoască pe cei care stăteau în ea. Ce se întâmplase ? A încercat să se lămurească întrebându-i pe doi-trei copii pe care i-a întâlnit, a vrut să ştie unde sunt mama şi tatăl lui, toate celelalte rude, dar nimeni nu părea să-1 audă. Nimeni nu-1 băga în seamă. A încercat să se agate de piciorul unei femei care trecea, dar n-a putut apuca piciorul, ca şi cum s-ar fi agăţat de aer.'
S-a întors iute şi, cum stătea aşa în mijlocul poienii, a văzut că trupul lui, spre deosebire de celelalte care se mişcau în preajmă, nu arunca nici o umbră. Fără să ştie de ce, 1 s-a făcut frică. A strigat, dar nu s-a mişcat nimeni. Cei mai mulţi dintre locuitorii satului, aşezaţi în jurul bătrânului, păreau să asculte povestea unei călătorii. Copilul s-a repezit, a sărit în mijlocul lor, a vrut să întrerupă povestirea, a vrut să fie băgat în seamă — dar nu a tulburat nici măcar aerul călduţ şi liniştit care învăluia sfârşitul acelei zile. Nu izbutea să mişte nici măcar o frunză din copac ori să culce la pământ un smoc de iarbă.
A alergat până la o baltă unde obişnuia să-şi oglindească chipul. S-a aşezat în genunchi şi s-a aplecat deasupra apei, dar n-a văzut decât apa. Oglinda, pe care o cunoştea atât de bine, nu-i mai trimitea chipul îndărăt.
L-a simţit atunci pe bătrân apropundu-se şi îngenunchind alături de el. A văzut chipul bătrânului oglindindu-se în apă, chiar în locul unde ar fi trebuit să vadă chipul lui. Bătrânul şi-a băgat mâinile în apă şi le-a trecut peste faţa obosită. în acea clipă, o femeie în vârstă, care putea fi una dintre nevestele lui, a venit lângă el şi a început să-i spele creştetul, umerii şi gâtul.
Copilul se uita. Simţea o dorinţă din ce în ce mai puternică de a dormi. Fără îndoială, se gândea el aţipind, sunt obosit pentru că am mers atâta prin pădure. Mâine, totul va fi mai limpede.
înainte ca ultimul gând să i se topească în somn, a auzit-o pe femeia cu părul alb întrebându-1 pe bătrân:
363
— Nu te-ai întâlnit cu nimeni în pădure ?
— Nu, a răspuns bătrânul. Nu m-am întâlnit cu nimeni.
ii
Norocul sultanului Mahmud
Se povesteşte, în cele O mie şi una de nopţi, că sultanul Mahmud, unul dintre cei mai înţelepţi care au domnit vreodată în Egipt, cădea adesea pradă unei tristeţi fără pricină. Lumea şi viaţa îi păreau întunecate şi se plângea de soarta sa, pizmuind până şi pe cel mai sărman dintre ţărani.
Intr-una din zile, pe când şedea aşa trist şi abătut, nevrând să mănânce şi nici să vadă de cârmuirea ţării, dorind numai să vină moartea dintr-odată, cineva i-a adus vestea sosirii unui personaj deosebit, despre care se spunea că este vrăjitor şi vraci, şi care nu avea pereche pe pământ. A poruncit fără nici un chef să fie lăsat să intre şi a văzut o fiinţă slabă şi descărnată, care venea de departe, din Maghreb, şi care nu avea drept veşmânt decât o barbă nemaipomenită şi o cingătoare în jurul mijlocului. Trupul lui aducea cu cele

pe care plugarii din Egipt le scoteau uneori din mormintele de granit — un trup uscat, dar cu ochii vii şi strălucitori.
A păşit spre sultan, 1-a apucat de mână şi 1-a dus spre una din cele patru ferestre ale sălii tronului. Cele patru ferestre erau îndreptate spre cele patru zări.
Bătrânul a deschis prima fereastră şi a rostit către sultan:
— Priveşte!
Sultanul s-a aplecat şi a văzut o armată numeroasă de călăreţi, cu săbiile scoase din teacă, gonind spre cetate. Unii se dăduseră jos de pe cal şi începeau să se caţere pe ziduri, scoţând strigăte de luptă şi de moarte.
Sultanul s-a făcut alb de spaimă. Atunci bătrânul a închis fereastra, apoi a deschis-o din nou. Călăreţii se făcuseră nevăzuţi. Totul era ca mai înainte.
Bătrânul 1-a dus pe sultan la cea de-a doua fereastră, a deschis-o şi i-a spus:
— Priveşte!
364
Sultanul s-a uitat pe fereastră şi a văzut cetatea cuprinsă de flăcări, ameninţată de nori negri care închideau ochiul soarelui. Un vânt sălbatic împingea focul spre palat. Sultanul a strigat, iar ochii i s-au umplut de lacrimi. Atunci bătrânul a închis fereastra, apoi a deschis-o din nou, iar sultanul a văzut cetatea dinaintea ochilor săi, paşnică şi frumoasă ca înainte.
Când bătrânul 1-a dus la cea de-a treia fereastră, sultanul a văzut ape ieşite din matcă, revărsându-se peste cetate şi smulgând piatra de pe piatră. La cea de-a patra fereastră, în loc de pajiştile înverzite pe care le ştia, sultanul a văzut un deşert încins. Apoi apele şi deşertul n-au mai fost, iar lucrurile s-au rânduit ca mai înainte.
Pe urmă, bătrânul 1-a luat de mână pe sultan, 1-a dus lângă o fântână şi i-a poruncit să se aplece şi să se uite în fundul apei. Cu o mişcare iute, omul venit din Maghreb a cufundat capul sultanului în apă. Pe dată, sultanul s-a trezit la poalele unui munte, lângă nişte ţărani care râdeau şi-1 arătau cu degetul. Le-a spus că este sultanul Mahmud, a stăruit, a strigat bătând din picior, dar felahn râdeau întruna, în hohote. Mai-marele lor s-a apropiat de el, i-a sfâşiat veşmintele şi i-a smuls podoabele scumpe, dându-i în schimb veşminte simple de ţăran şi o tichie. Apoi i-a grăit astfel:
— Dacă nu vrei să mori de foame, munceşte!
— Dar nu ştiu să muncesc! a răspuns Mahmud.
— Atunci ai să ne slujeşti drept vită de povară!
I-au pus toate uneltele lor în spinare şi Mahmud, zdrobit, i-a urmat într-un sat unde o droaie de copii şi-au bătut joc de el. A dormit într-un grajd părăsit, unde i s-a azvârlit o coajă de pâine uscată şi o ceapă veche.
A doua zi, când s-a trezit, se prefăcuse în măgar, un măgar adevărat, cu copite, coadă şi urechi mari. A fost legat cu o funie de gât, iar sultanul Mahmud, prefăcut în măgar, a tras plugul toată ziua. Apoi a tras roata morii, cu ochii legaţi, sub lovituri de bici. Aşa au trecut cinci ani de ocări, nevoi şi batjocură.
Apoi, dintr-odată, şi-a redobândit chipul de om, mergând pe uliţele unei cetăţi necunoscute. Un negustor bătrân 1-a oprit şi i-a dat o slujbă ciudată.
365
o vei întreba dacă e măritată. Dacă nu e măritată, o vei lua de soţie fără întârziere. Am să te răsplătesc. Dar dacă nu vrei să te însori cu femeia care nu este măritată, nu vei căpăta nimic şi vei fi alungat din cetate.
S-a întâmplat ca femeia care a spus că nu este măritată să fie bătrână şi grozav de urâtă. Sultanul Mahmud a încercat să scape, a strigat chiar că este măgar, a vrut să-şi arate urechile, coada şi nu numai atât, spunând că este măgar şi că nici o femeie nu poate lua un măgar de bărbat.
A încercat din răsputeri să scape de femeie, care-1 cuprindea cu dragoste, iar tot zbătându-se, a scos capul din fântână.
S-a trezit în sala tronului, alături de vizir şi de bătrânul vrăjitor. O femeie preafrumoasă îi adusese o tava cu şerbeturi. Toată păţania lui nefericită, atât de îndelungată şi de aspră, ţinuse doar cât avusese capul cufundat în apă. Era tot sultan. Cu adevărat.
Se uita în jur frecându-se la ochi.
Atunci bătrânul i-a spus:
— Am venit doar să-ţi arăt cât eşti de norocos.
Apoi a ieşit fără o vorbă.
Sultanul Mahmud s-a aşezat pe tron, a tras aer în piept şi s-a apucat cu hotărâre de

treburile cetăţii.
Capul şi cele două femei
O altă pildă a jocului nostru cu timpul ne este dată de o povestire amerindiană, şi anume a neamului modoc.
O femeie bătrână şi sărmană şi-a trimis cele două fiice la marele conducător Blaiwas, nădăjduind că vor duce alături de el un trai fără griji. Le-a îndemnat s-o ia pe cărarea din dreapta, prin pădure, deoarece cea din stânga ducea spre sălaşul temutului Wus.
Cele două fete, zăpăcite şi uituce, au luat-o pe cărarea din stânga, care li s-a părut mai plăcută, şi au căzut repede în mâinile lui Wus. Au petrecut o noapte alături de el, într-o colibă,
366
la căldură. A doua zi de dimineaţă, le-a dat drumul să plece, dar pe măsură ce se îndepărtau, veşmintele lor frumoase se prefăceau în zdrenţe murdare, podoabele din jurul gâtului nu mai erau decât nişte fire de iarbă uscată şi răsucită, merindele pe care le duceau în coşuri putrezeau, iar ele erau de-acum nişte babe slute, aduse de spate, cu părul alb şi cu dinţii galbeni şi rari.
S-au întors prin urmare la Wus, căci erau sub puterea unei vrăji.
Bătrâna lor mamă, care aflase despre această nenorocire, a deschis sipetul fermecat şi a rostit nişte vorbe tainice. Iar farmecele s-au împlinit în chip ciudat.
Wus, care avea acum încă două guri de hrănit, vânase un cerb şl—1 aducea acasă. Cerbul atârna din ce în ce mai greu. Ca să-şi uşureze povara, Wus a tăiat o bucată din carnea animalului şi a agăţat-o de creanga unui copac. Dar vânatul parcă era de plumb. Wus a mai tăiat o bucată, şi încă una, iar până la urmă a lăsat totul în pădure.
Cu toate că scăpase de povară, mergea anevoie. O greutate nevăzută îl strivea. Abia putea să-şi târască picioarele. Şi-a aruncat veşmintele, încălţările, arcul şi săgeţile. Degeaba.
Neştiind ce să mai facă, şi-a smuls un braţ şi 1-a azvârlit cât colo. Apoi 1-a smuls şi pe celălalt. Apăsat de o povară cumplită, s-a descotorosit de picioare, apoi de pântece, apoi de coaste şi de umeri.
Capul — pentru că numai capul mai rămăsese din Wus — s-a rostogolit până la uşa colibei. Din acea clipă, cele două surori au avut parte de un trai chinuit. Capul se aşeza în fiecare zi pe genunchii uneia dintre ele, iar cealaltă trebuia să-1 scarpine şi să-1 pieptene. Nu le slăbea din ochi o clipă. Le-a poruncit să ridice un soi de scară, din vârful căreia putea urmări orice mişcare. Cele două surori îl duceau până şi la vânătoare şi—1 cocoţau sus într-un copac, de unde se repezea răcnind asupra vânatului, rănindu-1 de moarte.
într-o zi s-au întâlnit în pădure cu Blaiwas. Acesta a recunoscut pe dată capul lui Wus, care-şi rostogolea ameninţător
367
ochii din coşul în care se afla. Le-a recunoscut, în ciuda zbâr-citurilor, şi pe cele două surori, despre care auzise. A ridicat în grabă o baie de aburi zdravănă, a umplut-o cu pietre încinse şi a aruncat înăuntru ţeasta lui Wus, care urla de mânie şi ameninţa că va ucide tot ce va întâlni în cale. Blaiwas a astupat cu grijă toate ieşirile, gândindu-se că ţestele fără trup nu au ce căuta în lumea asta. O putere nevăzută a ridicat capul înfierbântat, care s-a izbit de pereţii de piatră ai băii şi s-a spart în mii de bucăţele.
Când Blaiwas a pătruns în colibă, a găsit trupul întreg al lui Wus, fără viaţă, şi i-a dat foc. în vreme ce flăcările mistuiau carnea blestemată, cele două femei se îndreptau de şale, părul li se înnegrea, obrazul li se netezea, iar veşmintele se făceau la loc frumoase şi curate. Pe cenuşa lui Wus, amândouă s-au unit cu Blaiwas, devenindu-i soţii credincioase.
18
Dacă totul este una, înseamnă că viaţa de apoi este în noi ?
Mâna tăiată
Uneori, răgazul nu trece de câteva ceasuri, alteori se poate măsura în clipe. Dar tocmai în acest grăunte de timp stă plăcerea jocului.
Un dregător, povesteşte Fanduddin Attar, a prins un hoţ undeva, pe o uliţă a cetăţii, şi i-a tăiat mâna chiar acolo, în mijlocul mulţimii.
Hoţul n-a strigat, n-a crâcnit. A ridicat de jos mâna tăiată şi s-a îndepărtat. Ceva mai încolo, a pătruns într-o piaţă, un caravanserai. S-a trântit la pământ, a dat din picioare, s-a rostogolit în ţărână.
— De ce atâta jale ? 1-a întrebat cineva. Când ţi-au tăiat mâna, ai tăcut. De ce răcneşti şi te zbaţi abia acum ?

Hoţul a răspuns:
— Pentru că acolo, toţi mă credeau hoţ şi nimănui nu-i era milă de mine. Aici, în piaţa asta, mai sunt fără îndoială şi alţi hoţi. Şi mai sunt negreşit şi alţii cu mâna tăiată. Toţi aceştia ştiu cât sufăr şi mă pot înţelege. Iată de ce plâng şi mă jeluiesc.
368
Pânza de păianjen
Toate poveştile, din toate timpurile, vorbesc despre viaţa de apoi, încercând fie s-o dovedească, fie s-o tăgăduiască.
Această veche poveste indiană a fost reluată întâi de Dos-toievski, apoi de Akutagawa Ryunosuke.
Buddha Săkyamuni se preumbla într-o zi prin paradis, când deodată, aplecându-se peste marginea unui iaz, a zărit adâncimile înfricoşătoare ale iadului. Un tâlhar vestit, pe numele său Kandata, se zbătea în ghearele diavolilor.
Buddha ştia însă că ucigaşul, trecând printr-o pădure, cruţase viaţa unui păianjen pe care se ferise să-1 strivească sub talpă. Era singura lui faptă bună, dar Săkyamuni, cuprins de milă, a hotărât să-i lase viaţa. Un păianjen din paradis îşi ţesea liniştit pânza alături de el. Buddha a apucat firul şi 1-a aruncat în gaura fără fund a iadului.
Kandata a zărit firul strălucitor şi 1-a apucat. A urcat pe el spre lumina şi mireasma cerească. Nu era uşor. După o vreme, simţindu-se obosit, Kandata s-a oprit o clipă să-şi tragă sufletul şi s-a uitat în jos.
A văzut atunci că sute şi mii de osândiţi se agăţaseră de fir şi încercau să se ţină după el. Speriat şi mânios, Kandata a strigat că firul este al lui şi le-a poruncit să-i dea drumul. Nici n-a rostit bine vorbele că firul s-a rupt.
împreună cu toţi ceilalţi, Kandata s-a prăbuşit în întuneric şi durere.
Săkyamuni, care văzuse totul, s-a plimbat mai departe liniştit pe câmpiile paradisului.
371
Chipul Iui Dumnezeu
Locuitorii unui sat din Turcia, Karatepo, vestiţi pentru prostia lor, nu văzuseră în viaţa lor o cămilă. Unul dintre ei, care semănase pepeni, a zărit într-o zi un animal neasemuit, mare, auriu, care a pătruns în grădina lui şi î-a mâncat pepenii, ridicându-i în sus, între cer şi pământ.
— Ce animal este acesta ? a întrebat omul. Nu văd ce-ar putea fi, decât numai Dumnezeu însuşi!
S-a prăbuşit în ţărână printre pepenii striviţi şi a strigat în urma cămilei care se îndepărta, sătulă:
— O, Doamne cu blană aurie şi cu gâtul lung şi mlădios, mi-ai dăruit pepenii aceştia şi tot tu mi î-ai luat. Ce pot să fac ? Fie numele Tău binecuvântat!
Zeul furnicilor
O povestioară sufi spune că, într-o zi, un om a început să înţeleagă limba furnicilor şi s-a bucurat foarte. S-a apropiat de o furnică şi a întrebat-o:
— Aveţi şi voi un zeu ?
— Fireşte, a răspuns furnica.
— Şi cum arată zeul vostru ? Aduce cu o furnică ?
— Nu prea, a răspuns ea. Noi avem doar un ac, iar el are două.
Rugăciunea potrivită
Sfântul Nicolae, care mergea odată pe ţărmul mării, a dat peste un om care se ruga cu glas tare şi striga:
— Ai milă, Doamne, şi nu mă ajuta! Binevoieşte şi nu mă ajuta, Doamne!
Sfântul Nicolae s-a oprit şi 1-a mustrat pe omul acela care se ruga împotriva firii, îndemnându-1 să spună tocmai pe dos, adică „Ajută-mă, Doamne! Doamne, ajută-mă!"
Omul s-a supus şi a început să se roage după cum fusese sfătuit. Sfântul Nicolae s-a urcat pe o corabie care s-a avântat în larg.
372
După câteva clipe, omul uitase îndemnurile Sfântului Nicolae şi nu mai ştia cum să se roage. L-a chemat pe sfânt, dar acesta n-avea cum să-1 audă. Atunci şi-a scos mantaua, a întins-o pe apă, s-a aşezat pe ea şi a început să vâslească cu braţele.
A ajuns din urmă corabia pe care se afla Sfântul Nicolae şi i-a strigat:
— Ei! Am uitat! Cum ziceai să mă rog ?
— Roagă-te cum ştii! i-a răspuns sfântul.
Iadul şi raiul

înainte de a-şi da sufletul, un chinez bătrân s-a rugat să i se îndeplinească o dorinţă. Voia să vadă iadul şi raiul. Şi cum trăise cinstit, dorinţa i-a fost îndeplinită.
Mai întâi a fost dus în iad, unde a văzut mese întinse şi încărcate de bucate ademenitoare, doar că mesenii păreau flămânzi şi mânioşi. Erau aşezaţi la doi metri de masă şi se foloseau de nişte beţe lungi de tot, astfel încât nu izbuteau să ducă nimic la gură, aceasta fiind pricina suferinţei şi a supărării lor.
Omul a fost dus apoi în rai, unde a avut parte de aceeaşi privelişte.
— Iată, a spus el, la întoarcere. Mesele sunt la fel, mâncarea aşijderea, beţele tot aşa.
Numai că toţi mesenii păreau mulţumiţi şi sătui.
— Cum aşa ? l-a întrebat cineva.
— Pentru că se hrăneau unii pe alţii.

Cărţile şi raiul

Iată cum ne este înfăţişat raiul într-o poveste evreiască.
Un tânăr a băgat de seamă că un bătrân îşi petrecea toată vremea citind. Citea fără oprire, zi şi noapte, iar când era întrebat de ce anume face acest lucru, răspundea:
— Vreau să ajung în rai, de aceea citesc.
Câţiva ani mai târziu, după ce bătrânul murise, tânărul, care era de-acum un bărbat în toata firea, a pornit într-o

lungă călătorie, în căutarea adevărului. Cum se întâmplă în asemenea călătorii, a trecut printr-o mulţime de încercări grele, a străbătut pustiuri şi ţinuturi sterpe şi pline de mărăcini, a întâlnit tâlhari de toate soiurile (chiar şi din cei ce fură inimi), monştri, prăpăstii, ispite şi taine.
Dorinţa lui de a afla adevărul era atât de mare, încât a trecut cu bine peste toate piedicile şi a ajuns în vârful unui munte, unde se afla o peşteră, iar în acea peşteră era ascuns adevărul.
A intrat în peşteră şi nu mică i-a fost mirarea când 1-a găsit acolo pe bătrân, cunoscut de-acum în lume ca sfânt.
Şi de această dată, bătrânul citea. Celălalt s-a apropiat de el cu respect şi 1-a întrebat:
— Aici este raiul ? -Da.
— Şi tot citeşti ? -Tot.
— Ţi-ai petrecut, prin urmare, toată viaţa pe pământ citind ca să ajungi în rai, dorinţa ţi s-a îndeplinit, iar tu tot citeşti ?
— După cum vezi.
— Citeai deci doar aşa, ca să citeşti ?
— Da, a răspuns bătrânul. Numai că aici am ajuns să şi înţeleg ce citesc.

Numele cel mai mare

într-o zi, un om (ne spune o poveste islamică) 1-a rugat pe Isus să-i spună care este cel mai mare nume al lui Dum-

nezeu.

— Nu eşti vrednic să afli, i-a răspuns Isus. De ce doreşti ce nu poţi dobândi ?
Omul a stăruit atât de tare, încât Isus s-a lăsat înduplecat şi i-a spus numele cel mai mare al lui Dumnezeu. Omul a plecat, cu chipul strălucind de bucurie. A pornit prin deşert cu paşi repezi şi a zărit deodată o groapă plină cu oase uscate.
A stat o clipă pe gânduri la marginea gropii şi a hotărât să rostească numele cel mai mare, pentru a-şi încerca puterile.

A rostit, aşadar, cel mai mare nume al lui Dumnezeu şi 1-a rugat să învie oasele acelea. Oasele s-au lipit, s-au acoperit cu carne şi cu piele şi au înviat. Atâta doar că fuseseră oasele unui leu flămând, care s-a năpustit asupra omului, 1-a ucis şi 1-a mâncat.
Apoi a lăsat oasele omului în groapa unde zăcuseră până atunci oasele lui.

Trecerea râului

Prezenţa a ceea ce este cu neputinţă, ori mai curând a ceea ce este peste fire, ne poate pune adesea în încurcătură, ca în această istorioară zen.
Un călugăr bătrân, plecat în pelerinaj, a întâlnit un călugăr tânăr care mergea spre acelaşi loc. Au stat de vorbă şi-au văzut că împărtăşesc o mulţime de lucruri. Aşa că au hotărât să facă împreună călătoria sfântă.
Au ajuns pe malul unui râu. Podul plutitor trecuse. Călugărul cel vârstnic s-a aşezat pe ţărm în aşteptarea podului. Celălalt, mai tânăr, a mers mai departe, păşind pe apă.
Când a ajuns în mijlocul râului, s-a întors şi a strigat către celălalt:

— Hai şi tu! Eşti în stare! Numai să crezi! Călugărul cel vârstnic a clătinat din cap şi a rămas nemişcat, pe malul râului. Celălalt a stăruit:
— Dacă ţi-e frică, te pot ajuta! Hai! Vezi bine că se poate, de vreme ce eu mă aflu aici!
Călugărul cel vârstnic a clătinat iar din cap şi nu s-a mişcat. Tânărul a trecut dincolo şi 1-a aşteptat. Apoi bătrânul a trecut cu podul plutitor.
— De ce ai aşteptat ? 1-a întrebat tânărul.
— Şi ce-ai câştigat dacă te-ai grăbit ? i-a spus bătrânul. Dacă ştiam cum eşti, nu m-aş fi încumetat să plec la drum cu tine!
Călugărul cel vârstnic i-a urat apoi drum bun şi a plecat singur mai departe.
375
Tot la poarta raiului
A fost odată, ne spune o poveste sufi, un om de seamă, Jf care încercase toată viaţa să dobândească însuşirile cerute pentru a ajunge în rai. Dădea de pomană săracilor, îşi iubea semenii, suferea senin loviturile sorţii şi ajunsese să fie cunoscut ca un om peste măsură de înţelept.
Nu avea decât un cusur: era cam aiurit. Faţă de celelalte însuşiri, cusurul acesta părea de-a dreptul neînsemnat. Uneori, nu băga de seamă un cerşetor care stătea cu mâna întinsă în drumul lui. Alteori, uita de nevoile altora, pentru că avea şi el grijile lui.
Dar mai presus de orice, îi plăcea să doarmă. Slăbiciunea lui era somnul. Când dormea, simţea că poate şti mai mult, că poate ajunge la adevărata umilinţă, că-şi poate desăvârşi pornirea spre virtute, dar toate treceau pe lângă el şi nu se mai întorceau niciodată.
Când a murit, mergând pe drumul spre rai, s-a oprit o clipă şi s-a uitat îndărăt, la toată viaţa lui. S-a socotit vrednic să intre în rai. Ce făcuse i se părea de ajuns.
La sosire, a găsit uşa închisă. A auzit un glas:
— Fii cu băgare de seamă. Porţile nu se deschid decât o dată la o sută de ani.
S-a aşezat şi a aşteptat, cu mintea tulburată. Dar cum era singur şi nu mai avea cum să-şi dovedească milostenia şi să-i ajute pe semenii săi, n-a putut fi chiar cu băgare de seamă.
După o vreme care i s-a părut o veşnicie, capul i-a căzut în piept, iar după o clipă, pleoapele i s-au îngreunat. Tocmai în acea clipă, porţile s-au dat în lături. Dar nici n-a apucat să deschidă ochii că se şi închiseseră, cu un zgomot în stare să scoale si morţii din morminte.
Curăţenia lui Dumnezeu
Cam prin tot Orientul Mijlociu se spune că Moise se plimba într-o zi pe câmp, când a dat de un păstor care se ruga. Păstorul rostea, cu glas tare:
376
— O, Doamne, ai milă şi lasă-mă să-ţi cârpesc veşmintele şi să-ţi leg încălţările. Lasă-mă să-ţi descâlcesc pletele şi să-ţi curăţ urechile. Lasă-mă să-ţi mătur pragul şi să-ţi deretic casa în toate ungherele, să alung praful şi puricii. îngăduie-mi...
Moise i-a tăiat vorba păstorului şi i-a spus cu asprime:
— Taci odată! Nu ştii ce păcat faci ? Nu ţi-e ruşine să-i vorbeşti astfel lui Dumnezeu ?
S-a auzit atunci glasul lui Dumnezeu, rostind către Moise:
— De ce te amesteci ? E adevărat că nu s-a mai făcut demult curăţenie la mine!
Prezenţa lui Vishnu
în poveştile vechi, de dinaintea schismei, lucrurile apar adesea ca alcătuind un tot. Această noţiune, cunoscută îndeobşte sub numele de interdependenţă, se află la temelia budismului. Lucrul pe care îl privim nu poate fi, aşadar, despărţit de cel care îl priveşte. Numeroase scrieri, anecdotice ori poetice, au stăruit îndelung asupra unităţii şi desăvârşirii acestei lumi, conceptul fiind în zilele noastre întâlnit în ştiinţele cele mai avansate şi mai riguroase.
O poveste indiană ne arată că un om, discipol al unui înţelept vestit, aduna vreascuri în pădure. Deodată a auzit un zgomot straşnic şi a văzut alergând spre el un elefant furios, pe care o călăuză încerca din răsputeri să-1 stăpânească.
— Fugi! i-a strigat călăuza. îndepărtează-te! Elefantul a înnebunit!
Discipolul, care învăţase că divinitatea, adică Vishnu, se află în toate lucrurile, a aşteptat ca elefantul să vină peste el şi nu s-a mişcat.
— Fugi! striga călăuza. Pleacă! Nu pot stăpâni elefantul!
în loc să plece, omul a căzut în genunchi în faţa elefantului, care 1-a apucat cu trompa şi 1-a izbit cu putere de un copac.
Omul a căzut jos, zdrobit şi însângerat. A fost dus la spital. Gurul său a venit să-1 vadă şi i-a zis:

377
— Dar de ce n-ai plecat ?
— învăţătorule, mi-am adus aminte de vorbele tale, care spuneau că Vishnu este pretutindeni. M-am plecat spre a-1 întâmpina pe zeu, care era întrupat în elefant...
— Nefericitule! i-a strigat guru. De ce n-ai ascultat de călăuză ? Vishnu era în glasul său!
Piatra şi bulgărele de ţărână
O piatră şi un bulgăre de ţărână au căzut deodată în mare, ne spune o poveste arabă. Căzând la fundul apei, piatra gemea:
— Mă înec! S-a zis cu mine! Doar fundul mării îmi va auzi suspinele!
Bulgărele de ţărână s-a topit. Nimeni n-a mai ştiut de el. Se zice însă că, deşi nu avea glas, a vorbit, şi că unele urechi au auzit următoarele:
— N-a mai rămas nimic din mine în cele două lumi, nimic, nici măcar un fir de praf. Nimeni n-are să-mi mai vadă trupul, şi nici măcar sufletul. Amândouă au fost înghiţite de apa mării, şi doar apa mării se mai vede.
Demonul bolnav
O poveste a cărei origine este necunoscută, dar pe care o întâlnim aproape pretutindeni, spune că un demon a întâlnit un alt demon, care se rostogolea pe jos, ţipa şi plângea, ca apucat de o durere cumplită.
— Ce te doare ? a întrebat primul demon.
La care celălalt a răspuns, între două suspine:
— A intrat un înger în mine şi mă chinuie.
Sărbătoarea înfrângerii
Este uneori greu să desparţi două lucruri care se bat cap în cap. Se spune în Mabăbbărata că izbânda este un fel de înfrângere, iar un eveniment istoric pare să confirme acest lucru.
4
i
în 1389 se pregătea la Kosovo o bătălie între sârbi, care-şi apărau pământul, şi cotropitorii turci, al căror număr era cu mult mai mare. Cu două zile înainte de bătălie, despre care toţi ştiau că va fi hotărâtoare, cneazul Lazăr, conducătorul trupelor sârbe, a primit un semn de la Fecioara Măria, adus de o pasăre de la Ierusalim.
Iată ce spunea mesajul:
— Ai de ales între două împărăţii: una aici, una pe lumea cealaltă. Pe care o alegi ?
Cneazul Lazăr a ales împărăţia cerurilor. Drept urmare, a pierdut bătălia de la Kosovo, iar oamenii lui au fost măcelăriţi.
însă victoria sa spirituală, după făgăduiala Fecioarei Măria, a fost uriaşă şi temeinică, astfel încât ziua acelei bătălii a ajuns, pentru toţi sârbii aflaţi sub stăpânire otomană, o zi însemnată, de tainică sărbătoare.
în fiecare primăvară, câmpul de bătălie de la Kosovo se acoperă cu flori roşii. în 1913, străbătând câmpul, armata sârbă a mers în vârful picioarelor pentru a nu tulbura somnul celor morţi.
Cine este mai mare ?
O poveste inuit a dat un răspuns desăvârşit la această întrebare.
Luna cu obrazul rotund străbătea cerul, trântită în sanie, şi spunea cu trufie:
— Sunt cea mai mare! Sunt mai mare decât Soarele! Un lac mititel, pierdut în mijlocul tundrei, a auzit-o pe Lună cum se lăuda şi i-a spus:
— încrezuto! Uită-te la mine şi ai să vezi că eu sunt cel mai mare!
Luna s-a aplecat spre Pământ şi şi-a văzut chipul în apa lacului.
— Sunt mai mare decât tine, a adăugat lacul, pentru că te pot cuprinde şi încă mai rămâne loc!
1 I
378
379
Luna şi lacul s-au certat atât de amarnic încât au trezit un şoricel din somn. Acesta a ieşit din sălaşul lui, s-a întins şi a căscat atât de straşnic încât i s-a închis ochiul stâng. Cu ochiul drept, rămas deschis, s-a uitat la lac, apoi la Lună şi a rostit:
— De fapt, cel mai mare şi mai mare este ochiul meu drept, pentru că poate cuprinde şi Luna şi lacul deodată!
O cucuvea care vâna prin preajmă 1-a auzit pe şoricel, s-a repezit asupra lui şi 1-a înghiţit.
— Acum se vede cine este mai mare, şi-a zis ea. Cel mai mare este stomacul meu, pentru

că au încăput în el şoricelul, cu ochi cu tot, lacul şi Luna.
':■£
19
Adevărul, şi ce dacă ?
I
Rostirea adevărului
Dacă umblăm să găsim adevărul (care, spunea Victor Hugo, rămâne oricum necunoscut) înseamnă că suntem încredinţaţi că există. Iată o altă credinţă la fel de fragilă ca şi celelalte.
Uneori însă, adevărul — sau cel puţin o parte din el — există, fără îndoială. De pildă, într-o istorioară arabă, un bărbat supărat îi spune nevestei:
— Dacă nu-mi spui adevărul, te repudiez! Mi-ai luat ceva din buzunar ?
Femeia a răspuns, privindu-1 drept în ochi:
— Am luat. N-am luat.
Bărbatul a stat o clipă pe gânduri. A înţeles că nevasta îi spusese într-un fel adevărul, întocmai cum îi ceruse. Şi s-a liniştit.
Crocodilul şi adevărul
Această poveste indiană a fost preluată de Rene Daumal.
Un crocodil de o lungime nemaivăzută şi de o cruzime pe măsură îi mânca pe toţi cei care încercau să treacă o apă. Soarta îl aşezase de la naştere în locul acela, aproape de un vad, iar el îşi îndeplinea cu zel treaba lui de crocodil.
Auzea totuşi, cu amărăciune, toate vorbele rele care se rosteau pe seama lui prin părţile acelea. Păsările şi peştii veneau la el şi i le povesteau. Se zicea mai ales despre crocodil că nu ştie adevărul.
Bârfele îl întristau şi îl nelinişteau. Cugeta îndelung, cufundat aproape cu totul în mâl, în vreme ce trecătorii erau
383
din ce în ce mai puţini (încercau să treacă prin altă parte, ceea ce este de înţeles).
într-o zi, la amiază, a văzut o femeie cu chipul luminos venind spre mal şi pregătindu-se să treacă dincolo, prin vad. Crocodilul a ţâşnit din mâl şi s-a repezit la femeie, cu botul larg deschis. Femeia a încremenit de spaimă şi a început să ţipe.
— Ştii adevărul ? a întrebat crocodilul.
— Da, a răspuns ea.
— Ei bine, dacă-mi spui adevărul, n-am să te mănânc. Femeia i-a spus iute:
— Adevărul este că ai să mă mănânci.
Crocodilul a holbat atunci ochii şi a rămas cu gura căscată. Fiindcă este adevărat că adevărul, dacă-1 auzi pe nepregătite, te lasă fără grai, cu gura căscată şi cu ochii holbaţi.
Când crocodilul a închis gura şi şi-a venit în fire, femeia era de-acum pe celălalt mal.
Ce ştiu ?
Iată un dialog povestit de Zhuang Zi:
— Cunoaşteţi un adevăr care poate fi recunoscut de toată lumea, de toate fiinţele ? a fost întrebat într-o zi un înţelept chinez pe nume Wang Yi.
— Cum oare aş putea cunoaşte un asemenea adevăr ? a răspuns înţeleptul.
— Dar ştii cel puţin că nu-1 cunoşti ?
— De unde să ştiu ? a răspuns Wang Yi.
— Altfel spus, fiinţele omeneşti nu ştiu nimic ?
— De unde să ştiu ?
Adevărul şi Minciuna în călătorie
O poveste africană, şi anume de origine hausa, ne spune următoarele.
Minciuna şi Adevărul, care călătoreau fiecare pe drumul său, s-au întâlnit şi au hotărât să meargă mai departe împreună. Adevărul pornise în căutarea unor datornici, să-şi recapete
384
banii. Minciuna, ca de obicei, încerca să le aducă pământenilor speranţe, iluzii şi dezamăgiri.
Calea pe care urmau să meargă a fost aleasă de Adevăr. Numai că, în toate satele pe care le străbăteau, cei doi tovarăşi de drum aveau parte de o primire nu prea bună: femei morocănoase, bâte pe spinare, uşi închise în nas.
— O să murim de foame şi de sete, a zis Minciuna. După părerea mea, nu eşti bun de călăuză. Lasă-mă pe mine.

Adevărul a lăsat Minciuna în frunte. Au sosit într-o cetate, unde Minciuna a zărit o casă de unde ieşeau pâlcuri-pâlcuri femei în vârstă, tăcute, cu capul plecat. A priceput că se întâmplase ceva trist. într-adevăr, singurul fiu al stăpânei casei murise în ajun. Sub un umbrar se vedea mormântul proaspăt săpat. Celelalte femei veneau să-i aline durerea. Minciuna s-a prefăcut îndurerată şi s-a aşezat lângă mormânt.
— De ce plângi ? a întrebat mama.
— Am venit să înviem un copil mort, prietenul meu şi cu mine, dar din nefericire nu se poate.
— Dar de ce ? a întrebat mama, cuprinsă pe dată de o speranţă nebunească.
— Pentru că, vezi dumneata, n-am mâncat de câteva zile. Mă chinuie duhul din mine, care-şi cere partea de hrana, iar dacă nu-i dau nimic, vor mai muri şi alţii.
— Mi-a murit copilul! a strigat femeia. Dar dacă vă dau o masă bună, o să-1 puteţi învia ?
— Asta ne este meseria, să înviem morţii, a răspuns Minciuna (făcându-i semn Adevărului să tacă). Pentru asta am venit. Numai că duhul nostru este tare lacom. Âsta-i necazul.
Femeia s-a grăbit să le pregătească o masă îmbelşugată. Pe urmă, în vreme ce Minciuna şi Adevărul şedeau să le cadă bine mâncarea, femeia le-a spus că tocmai murise şi tatăl regelui. De asta răsunau în toată cetatea cântece de jale.
— Aha, a spus Minciuna. Aşadar, a murit tatăl regelui...
— Poţi acum să-1 învii pe fiul meu ? 1-a întrebat mama. Duhul tău s-a săturat ?

— S-a săturat, a răspuns Minciuna. Du-mă la mormânt, apoi trimite-i vorbă regelui că au sosit în cetate cei ce învie morţii.
I s-a trimis vorbă regelui, care s-a arătat nespus de mirat şi a căzut pe gânduri. Cei din preajma lui l-au sfătuit să nu scape prilejul şi să-1 învie pe tatăl său. Minciuna a dat de veste că este gata să-1 învie pe tatăl regelui. Curtea a fost cuprinsă de fierbere.
In acest timp, la cererea Minciunii, în jurul mormântului copilului fusese ridicat un gard. Când a socotit că sosise clipa potrivită, în faţa unui mare număr de locuitori ai cetăţii, Minciuna s-a strecurat singură după gard. S-au auzit nişte vorbe înăbuşite, ca de pe altă lume, după care Minciuna a ieşit şi i-a spus mamei, gâfâind, cu faţa acoperită de sudoare:
— Fiul tău vrea să se întoarcă, este aici, pregătit, dar tatăl regelui îl ţine de mână. Tatăl regelui spune că nu-1 lasă să vină înapoi fără dânsul. Du-te şi-i spune regelui, iute.
Oamenii s-au dus la rege să-i spună că tatăl lui cerea îngăduinţa să se întoarcă pe pământ. Dar cum regele şi soţia lui îl otrăviseră — ceea ce Minciuna ştia sau, oricum, bănuia — nu doreau nicidecum să-1 vadă înapoi. Dimpotrivă: voiau ca mortul să rămână pe tărâmul umbrelor şi î-au spus acest lucru Minciunii.
Minciuna i-a spus nefericitei femei că, spre marea sa părere de rău, nu putea să-i aducă fiul la loc pe pământ, din pricina dorinţei regelui.
Apoi s-a îndepărtat, însoţită de Adevăr. Acesta nu căpătase înapoi nici un ban de la datornici. Minciuna avea burta plină. Viaţa i se părea lungă şi plină de plăceri.
— Cel ce cumpără cu minciună va plăti cu adevăr, i-a spus Adevărul.
— Poate că ai dreptate, i-a răspuns Minciuna.
După câteva zile de călătorie, s-au despărţit. Fiecare a luat-o singur pe drumul său.
Cele trei adevăruri ale canarului
Cum se întâmplă adesea, vorbele sunt puse, în această poveste arabă, în gura unui animal.

Un om a prins un canar, care i-a spus aşa:
— Ce vrei de la mine ? Uită-te ce picioare subţiri am, ce cap mic şi ce gât firav. Ce aştepţi de la mine ? Lasă-mă să-mi iau zborul şi am să-ţi spun trei adevăruri folositoare.
— Trei adevăruri ?
— Da. Ascultă-mă bine. Primul am să ţi—1 spun când am să fiu încă în mâna ta. Al doilea am să ţi-1 spun când voi fi în siguranţă, pe o creangă. Iar al treilea am să ţi-1 spun când am să ajung în vârful movilei de colo.
— Prea bine, a spus omul, care dorea să afle cele trei adevăruri. Spune-mi-1 pe primul.
Atunci canarul i-a spus:
— Dacă pierzi un lucru, chiar dacă este la fel de preţios ca viaţa, să nu-ţi pară rău, nici măcar o clipă!
Credincios făgăduielii făcute, omul i-a dat drumul păsării din mână. Canarul a zburat pe o creangă şi a rostit cel de-al doilea adevăr:
— Dacă ţi se spune un lucru, să nu crezi înainte de a avea dovada!

Pasărea a zburat până în vârful movilei. Omul a strigat:
— Care este cel de-al treilea adevăr ?
— Al treilea adevăr, a răspuns pasărea, este că am în măruntaiele mele două giuvaeruri de preţ, şi fiecare cântăreşte douăzeci de miscali. Dacă m-ai fi ucis, ar fi fost acum ale tale.
Omul s-a lăsat la pământ, ros de ciudă şi şi-a muşcat degetul până la sânge. A auzit pasărea râzând. S-a ridicat şi a întrebat-o de ce râde.
— Eşti un prost, a răspuns pasărea. Ţi-am spus mai întâi să nu-ţi pară rău după un lucru pierdut. Iar ţie îţi pare rău după giuvaeruri. Pe urmă ţi-am spus să nu crezi un lucru de necrezut. Eu îţi spusesem că am în măruntaie două giuvaeruri care cântăresc fiecare douăzeci de miscali, dar trupul meu nu cântăreşte mai mult de doi, iar tu ai crezut! Eşti un prost.
Iar pasărea şi-a luat zborul, în vreme ce omul se prăbuşea din nou la pământ.

Urechile regelui Midas
Uneori, adevărul este atât de limpede încât toate cele din lume îl cunosc şi—1 rostesc întruna.
O întrecere de muzică, povesteşte Ovidiu în Metamorfoze, i-a pus faţă-n faţă pe ApoUo şi pe zeul Pan. Drept judecător a fost ales muntele Tmolus, care 1-a numit câştigător pe Apollo. însă regele Midas, căruia îi plăcea să se plimbe pe munte, n-a fost de aceeaşi părere. Găsea că muzica lui Pan este mai frumoasă.
Cuprins de mânie — ceea ce i se întâmpla destul de des —, Apollo a hotărât să se răzbune pe urechile lui Midas, care nu ascultaseră cum trebuie. Le-a lungit, le-a umplut cu păr cărunt şi des şi le-a făcut să se mişte. Adevărate urechi de măgar.
Midas a încercat să şi le ascundă sub o coroană de purpură. Dar cel care-i slujea drept bărbier şi obişnuia să-i taie regelui părul ştia adevărul. Ştia ce se întâmplase cu urechile. Pe de o parte, temându-se de o pedeapsă aspră, nu cuteza să spună nimic nimănui. Pe de altă parte, era chinuit mereu de dorinţa de a spune cuiva şi de neputinţa de a tăcea. Bărbierul a făcut într-un loc mai ascuns o gaură în ţărână, s-a aplecat şi a şoptit în gaura aceea ce se întâmplase cu urechile stăpânului său, încredinţând astfel taina pământului. Apoi a astupat cu grijă gaura, ca să şteargă orice urmă a vorbelor pe care le rostise, s-a întors la palat, uşurat, şi a păstrat taina.
în locul cu pricina a răsărit nişte trestie. A trecut un an. Trestia a crescut. De fiecare dată când sufla vântul, trestia se legăna şi şoptea: „Midas, regele Midas are urechi de măgar."
Se cunoaşte o versiune coreeană a poveştii. Bărbierul a ajuns pălărier. El trebuie să facă pălăria menită să ascundă urechile de măgar ale regelui (Har nu se ştie de unde s-a ales regele cu asemenea urechi). Pălărierul nu poate păstra taina,
pentru că nu reuşeşte să-şi stăpânească râsul. După ce o încredinţează pământului, moare.
Pe locul tainei creşte o tufă de bambus. Regele coreean porunceşte să fie tăiată şi să se pună în loc copaci. Dar şi copacii află taina urechilor regelui şi o spun tuturor când suflă vântul.
Cartea şi cheia
Un dialog scurt între doi sufişti:
— Am să vând Cartea adevărului cu o sută de galbeni, iar unii vor spune: Nu e mult.
— Iar eu, spune celălalt, voi dărui cheia care va uşura înţelegerea ei, iar unii n-o vor primi, deşi o voi da degeaba.
Adevărata floare
O poveste arabă ori evreiasca (se întâlneşte în cele două tradiţii) înfăţişează un alt fel de a găsi adevărul într-o lume a artificialului sau a virtualului.
Regina din Saba, când a primit vizita lui Solomon, cu care se întrecea în înţelepciune, i-a pus un soi de ghicitoare. L-a dus într-o încăpere a palatului unde meşteri iscusiţi ura-pluseră totul cu flori artificiale. Părea o pajişte minunată, unde felurite flori, care de care mai parfumate şi mai colorate, se legănau uşurel, clătinate de o briză tainică.
— Iată ghicitoarea mea, a spus regina. Una dintre aceste flori, doar una, este adevărată. Mi-o poţi arăta ?
Solomon a privit cu băgare de seamă în jur. Şi-a ascuţit toate simţurile, şi-a pus la încercare toată înţelepciunea şi puterea gândului. N-a putut ghici care era floarea adevărată. Cum asudase din belşug, i-a spus reginei din Saba:
— Căldura din această încăpere este neobişnuită. Poţi să-i ceri unuia dintre servitori să

deschidă o fereastră ?
Regina a poruncit să se deschidă o fereastră.
— Iată floarea cea adevărată, a spus regele, după o clipă.
388
389
...i
Nu avea cum să se înşele. O albină, intrată pe fereastră, se aşezase pe singura floare adevărată.
Dacă este greu să fii Solomon, spun comentatorii acestei poveşti, este şi mai greu să fii albină. Dar cel mai greu este, întotdeauna, să fii floare adevărată.
Taina sipetului
Nun Bey, care trăia în Albania, era un om de o mare înţelepciune. Se însurase cu o femeie cu mult mai tânără decât el.
într-o seară, pe când se întorcea acasă mai devreme decât de obicei, un servitor, om de încredere, i-a şoptit:
— Purtarea soţiei tale este astăzi ciudată. îngăduie-mi să-ţi spun acest lucru. S-a închis în odaia ei cu un sipet. Sipetul este destul de mare ca să încapă în el trupul unui bărbat. A fost al bunica tale şi ar trebui să se afle înăuntru broderii vechi. Cred că, dacă-1 deschizi, n-ai să găseşti nici o broderie. Soţia ta nu mi-a îngăduit să deschid sipetul, deşi sunt cel mai bătrân şi cel mai credincios servitor al tău.
Nun Bey a pătruns în odaia soţiei sale. A găsit-o şezând, abătută, lângă sipetul uriaş.
— îmi poţi arăta ce este în sipet ? a întrebat Nuri Bey.
— De ce ? Din pricina bănuielilor servitorului ? Ori pentru că nu mai ai încredere în mine ?
— N-ar fi mai bine să-1 deschizi, a spus Nun Bey, fără nici un gând ascuns şi nici un ocoliş ?
— Cred că nu se poate, a spus femeia.
— Sipetul este încuiat ? -Da.
— Şi unde este cheia ?
Femeia i-a arătat cheia, pe care o ţinea în mână, şi a zis:
— Dă-1 afară pe servitor şi-ţi dau cheia.
Servitorul a fost dat afară. Femeia i-a dat cheia bărbatului ei şi a ieşit din încăpere. Inima şi mintea ei păreau cuprinse de o adâncă tulburare.
Nuri Bey a cugetat câteva clipe.
390
După ce s-a gândit la toate câte se puteau întâmpla, şi nu erau puţine, a chemat patru grădinari. Le-a cerut, în toiul nopţii, să ducă sipetul pe câmp, departe de casă, şi să-1 îngroape adânc. Ceea ce au şi făcut.
Nimeni nu a mai pomenit vreodată de sipetul acela.
Minciuna adevărului
O poveste populară indiană spune că un tânăr prinţ, care trecea în goana calului prin ţinut, s-a îndrăgostit de o tânără ţărancă şi i-a cerut pe loc să-i fie soţie.
Dar tatăl fetei a spus:
— Nu ţi-o pot da pe fiica mea, pentru că nu cunoşti adevărul. Caută-1, găseşte-1, întoarce-te şi am să ţi-o dau.
Fără să mai aştepte, tânărul a pornit în căutarea adevărului. L-a căutat pe câmpii, în păduri, la malul apelor, 1-a căutat în cetăţi şi în deserturi. întreba peste tot:
— Aţi văzut adevărul ? îl cunoaşteţi ? Ştiţi cumva unde l-aş putea găsi ?
Pretutindeni, i se spunea că adevărul nu este acolo. Da, se înţelege, fusese odinioară cunoscut, trecuse prin cetate ori pe lângă râu, dar fără să stea prea mult. Plecase repede. încotro ? Nu se ştia. Adevărul era în altă parte, mai departe, de fiecare dată mai departe.
— Aici, i se spunea prinţului, nu se mai cunoaşte. Căutarea aceasta încăpăţânată şi chinuitoare a ţinut câţiva
ani buni. La sfârşit, obosit, sleit de puteri, cu părul încărunţit, s-a aşezat pe vârful unui munte, lângă o peşteră.
Dorea să se odihnească o clipă, simţindu-se gata să se oprească din căutat.
A auzit deodată în fundul peşterii un zgomot, un soi de mormăit. S-a ridicat şi s-a apropiat, cu sabia în mână, crezând că este o fiară, un urs. A zărit o arătare întunecată, care aducea cu o femeie.
A intrat în peşteră, unde domnea un miros greu. După ce ochii i s-au obişnuit cu întunericul, a zărit, chircită la pământ,

391
o femeie bătrână şi slută, plină de bube şi de răni, zbârcită, păroasă, murdară.
Arătarea a ridicat spre el nişte ochi sticloşi şi l-a întrebat ce doreşte.
— Caut adevărul, a răspuns el.
— L-ai găsit, a zis ea.
— Tu eşti adevărul ? -Da. '
— Cum mă pot încredinţa ?
Femeia i-a dat dovezi: de pildă, ştia totul despre el, numele, vârsta, prin ce trecuse. A întrebat-o:
— Eu sunt primul care te-a găsit ?
— Eşti primul.
După o clipă de uimire, prinţul a adăugat:
— Sunt foarte bucuros că te-am găsit. Am să mă pot însura cu femeia pe care o iubesc, dacă m-a aşteptat. Ce vrei să le spun oamenilor despre tine ?
— Nu le spune nimic.
— Dar toţi doresc să te cunoască! Or să mă întrebe! Trebuie să le spun ceva! Ce să le spun ?
Atunci femeia cea slută i-a răspuns prinţului:
— Spune-le că sunt tânără şi frumoasă.
.20.
în sfârşit, câteva boabe de înţelepciune (poate)
Soldatul rănit
După cum se ştie, Buddha spunea că un om rănit de o săgeată trebuie mai întâi, şi cât mai repede, să vadă de rană. Nu să se întrebe de unde vine săgeata, cine anume a tras, din ce lemn este făcută şi aşa mai departe.
Poetul persan Rumi a preluat parabola aproape cuvânt cu cuvânt.
Un războinic a fost rănit de o săgeată, în timpul unei bătălii. Cei dm jur au încercat să scoată săgeata şi să-1 îngrijească, dar el a vrut să ştie mai întâi cine fusese arcaşul, ce fel de om era şi ce loc îşi alesese pentru a-1 nimeri. A dorit să cunoască, de asemenea, cum arată arcul şi din ce este făcută coarda. în timp ce încerca să afle toate aceste lucruri, a murit.
Cele două sandale
Iată ce ne spune o poveste indiană din zilele noastre.
Un om călătoreşte cu trenul. La o hurducătură mai puternică, îşi pierde o sandală. Omul şi-o scoate şi pe cealaltă şi o aruncă.
Un altul, care se afla lângă el, se miră. Omul îi răspunde:
— N-am ce să fac cu o singură sandală. Iar dacă o găseşte cineva pe cea care a căzut, nu-i va fi nici lui de nici un folos. Măcar să le găsească pe amândouă.
Cum să-ţi găseşti mintea
Una dintre pildele cele mai cunoscute din istoria budismului zen este următoarea.
395
Un călugăr s-a dus la maestrul său şi i-a spus:
— Aş dori să-mi liniştesc mintea, care este neastâmpărată şi nestatornică. Ajută-mă, te rog, să-mi liniştesc mintea.
— Fie, spune maestrul. Adu-mi mintea ta, aici, şi am s-o liniştesc.
— Dar o caut şi n-o găsesc, spune călugărul.
— Gata, răspunde înţeleptul. Ţi-am liniştit mintea.
Taina vieţii
Altă pildă.
— învăţătorule, zice un discipol, dezvăluie-mi taina vieţii.
— Nu pot.
— De ce ?
— Pentru că este o taină.
înfrângerea lui Dumnezeu
Un rabin foarte vestit şi respectat apăra cu străşnicie un anume punct de doctrină. Spunea că este absolut sigur de temeinicia părerii sale.
Fiindcă adversarii săi, la fel de încăpăţânaţi, nu voiau să-i asculte argumentele, a strigat:
— Dacă legea este aşa cum o înţeleg eu, să hotărască roşcovul de colo!
Copacul pe care îl arăta cu degetul s-a dat atunci înapoi cu vreo sută de coţi. Dar adversarii rabinului Eliezer au spus:

— Un roşcov nu dovedeşte nimic.
— Atunci, a zis rabinul, dacă legea este aşa cum o înţeleg eu, să hotărască apa din canal!
Apa din canal a pornit atunci să curgă în celălalt sens. Dar adversarii rabinului Eliezer erau încăpăţânaţi:
— Apa din canal nu dovedeşte nimic. Rabinul a spus iar:
ă hotărască i
reţii şcolii!
i legea este aşa cum o înţeleg <
.pe-
396
Atunci pereţii şcolii s-au lăsat într-o parte, gata să se prăbuşească. Rabinul Joshua s-a răstit la pereţi:
— De ce vă amestecaţi ? Ce treabă aveţi voi cu această discuţie între înţelepţi ?
Pereţii au încremenit pe loc, din respect pentru vorbele rabinului Joshua, şi nu s-au dărâmat. Dar, din respect faţă de rabinul Eliezer, nu s-au îndreptat. Au rămas strâmbi.
în clipa aceea, s-a auzit un glas din ceruri, care a grăit astfel:
— Dar ce se petrece acolo ? De ce-1 supăraţi pe rabinul Eliezer? Legea este aşa cum spune el!
Rabinul Joshua s-a ridicat în picioare şi a strigat către ceruri:
— Legea nu mai este în cer! Ne-a fost dată nouă, pe muntele Sinai, o dată pentru totdeauna, şi nu mai avem de ce să ascultăm nici un glas ceresc, pentru că stă scris în Tora, care ne-a fost dăruită pe muntele Sinai: „Se va hotărî după părerea majorităţii l"
Ceva mai târziu, după această scenă memorabilă în care rabinul Joshua negase făţiş valoarea minunilor, profetul Elie i s-a arătat altui om sfânt, rabinul Nathan, care 1-a întrebat:
— Dar ce făcea Dumnezeu în clipa aceea ?
— Râdea, i-a răspuns Elie. Râdea cu hohote şi spunea: „Copiii mei m-au înfrânt! Copiii mei m-au înfrânt!"

Cel mai bun rabin

Trei evrei, din comunităţi diferite, se făleau cu însuşirile rabinilor lor. Primul zicea:
— Al nostru are o credinţă atât de puternică şi o asemenea frică de Dumnezeu, încât tremură necontenit, zi şi noapte. Trebuie legat, altfel ar putea cădea din pat.
— Al nostru, a spus al doilea evreu, este atât de sfânt, încât Domnul tremură dinaintea lui, de teamă sa nu-1 supere cumva. Iată de ce lucrurile nu merg prea bine în lume, în ultima vreme. Dumnezeu tremură întruna-
397
•
La rândul său, cel de-al treilea evreu a spus:
— Rabinii voştri sunt grozavi, nu mă îndoiesc. Dar al nostru, după părerea mea, îi întrece. A tremurat şi el mult timp. Apoi a tremurat Dumnezeu dinaintea lui, vreme îndelungată. Pe urmă a cugetat adânc, după care 1-a întrebat pe Dumnezeu: „Ascultă, la ce ne foloseşte să tremurăm?"

Soluţia

Un alt dialog din tradiţia evreiască aminteşte în chip straniu de tradiţia zen.
Un învăţăcel se duce la un rabin bătrân şi—1 întreabă:
— M-am gândit bine şi am luat o hotărâre. Am hotărât că trebuie să mor.
— Asta nu este o soluţie, î-a zis rabinul. Tânărul a plecat şi s-a întors după o săptămână.

— Ai avut dreptate. M-am gândit bine şi am hotărât să trăiesc.
— Asta nu este o soluţie, i-a zis rabinul.
— Dar mi-ai spus că moartea nu este o soluţie! Iar acum îmi zici că viaţa nu este o soluţie. Atunci care este soluţia ?
— Crezi cumva că există vreo soluţie ? a zis rabinul.

Pliciul de muşte

Un maestru japonez, pe nume Baso, 1-a întrebat pe un alt învăţat, pe nume Hyakujo:
— Ce adevăr predici tu ?
In loc de răspuns, maestrul Hyakujo a ridicat pliciul de muşte.
— Asta-i tot ? a întrebat Baso. Şi altceva ? Maestrul Hyakujo a lăsat pliciul în jos.

înţeleptul care plânge

Un alt maestru zen, pe nume Shaku Soen, se plimba în fiecare seară pe uliţele unui sat din apropiere. Auzind nişte

vaiete într-o casă, s-a strecurat înăuntru. A văzut un mort, pe care îl plângeau rudele şi prietenii.
S-a aşezat şi a plâns alături de ceilalţi.
Un bătrân 1-a zărit. Mirându-se că un învăţător atât de vestit plânge ca nişte oameni de rând, i-a zis:
— De ce plângi ? Credeam că eşti mai presus de toate astea.
— Tocmai pentru că plâng sunt mai presus de toate astea, a răspuns înţeleptul.
Şi a plâns mai departe.

Dincolo de gând

Un discipol s-a aşezat într-o anumită poziţie, pe care o văzuse la maestrul său, şi 1-a întrebat:
— Invăţătorule, la ce te gândeşti când faci asta ?
— Mă gândesc, a spus înţeleptul, la ceea ce se află dincolo de gând.
— Şi cum anume izbuteşti ?
— Nu gândesc.

Pacea universală

O poveste arabă care aduce a fabulă ne arată că lumea este cea pe care o ştim — cel puţin în această clipă.
Cele O mie şi una de nopţi cuprind povestea unui cocoş de toată isprava, care se numea Glasul Zorilor şi care era mândria gospodăriei. într-o zi, pe când se avântase destul de departe de casă şi se rătăcise, a zărit venind spre el un vulpoi. Glasul Zorilor s-a cocoţat iute pe un zid cam dărâmat, unde vulpea nu-1 putea ajunge.
Vulpoiul a ridicat capul spre cocoş şi i-a dat o veste nemaipomenită:
— Dac-ai şti ce am să-ţi spun, ai coborî de pe zid şi te-ai repezi să mă săruţi pe gură!
Cocoşul nu s-a grăbit să coboare. Ba niei n-a catadicsit să răspundă. Atunci vulpoiul, trăgându-şi sufletul, i-a spus că

sultanul fiarelor, leul, şi sultanul zburătoarelor, acvila, strânseseră pe o pajişte înverzită toate animalele pământului, tigri, leoparzi, vulturi, corbi, antilope, şacali, iepuri, râşi, pantere, şerpi, porumbei, lupi şi aşa mai departe, fără să uite pe nimeni.
— Prin hotărâre împărătească, a spus vulpoiul, de acum înainte, pacea, liniştea şi frăţia vor domni pe întreg pământul. Toate vechile duşmănii vor fi date uitării. Toate strădaniile se vor îndrepta spre fericirea universală.
Vulpoiul a mai spus:
— S-a hotărât, de asemenea, ca toţi cei ce încalcă această poruncă să fie trimişi în judecată. Iar ca pristav m-au ales pe mine, să răspândesc vestea şi să spun numele celor care nu se supun. Hai, vino să mă îmbrăţişezi. Dacă nu, ai să suferi de pe urma legii celei noi, care va fi necruţătoare cu toţi cei care vor încerca să împiedice domnia păcii universale. Hai, ascultă-mă şi vino jos!
Atunci cocoşul 1-a privit pentru prima oară şi i-a zis:
— Te cinstesc, frate, ca sol al sultanului nostru, acvila. Dacă nu ţi-am răspuns, să nu cumva să crezi că am făcut-o din trufie. Nu! De o sută de ori nu! Numai că sunt tulburat peste măsură de ceea ce văd acolo.
— Dar ce vezi ? a întrebat vulpoiul. Nimic rău, nădăjduiesc ?
— Ei bine, a răspuns cocoşul, mi se pare că zăresc, într-un nor de praf, un stol de şoimi de

vânătoare care se apropie cu repeziciune!
— Şoimi ? a întrebat vulpoiul clănţănind din dinţi. Eşti sigur ?
— Iar pe jos, a mai spus cocoşul, văd ceva care aleargă repede de tot, ceva cu picioare lungi, cu trupul subţire şi cu urechile fluturând.
— Nu cumva o fi vreun ogar ?
— Se prea poate.
— Allah fie cu noi! a strigat vulpoiul. Mă văd nevoit să mă despart de tine.
— Nu stai să aştepţi ogarul şi şoimii ?

— Nici nu mă gândesc!
— Dar nu mi-ai zis oare că eşti pristav şi că vii din partea suveranilor noştri ca să vesteşti pacea universală?
— Aşa este! a răspuns vulpoiul. Numai că ogarii şi şoimii n-au fost la adunare!
Vulpoiul a şters-o cât a putut de repede. Cocoşul, mulţumit că-1 păcălise, s-a întors în poiată şi le-a povestit găinilor păţania. Toţi au scos strigăte de bucurie, cinstindu-i izbânda. Apoi au trăit mai departe, de pe o zi pe alta, când în pace, când în război.

Omul care trecea prin zid

O poveste chinezească ne spune altceva, dar tâlcul este acelaşi.
Pu Sonzling arată, în Poveştile din Liaozbai, că un om a petrecut câţiva ani într-o mănăstire daoistă, unde stareţul cunoştea meşteşugul de a trece prin zid fără să se rănească. Când a fost să părăsească mănăstirea, omul, pe nume Wang, 1-a rugat să-1 înveţe şi pe el acest meşteşug.
— M-aş bucura nespus, i-a zis el, să pot trece prin zid. Călugărul a zâmbit şi s-a învoit. L-a învăţat pe Wang câteva
vorbe tainice, i-a spus să le rostească şi să se repeadă în zid. Wang şovăia. Călugărul l-a îmbărbătat.
— Lasă capul în jos şi mergi înainte. Nu mai sta pe gânduri. Wang s-a dat înapoi cu câţiva paşi, a rostit vorbele, a lăsat
capul în jos şi s-a repezit, fără şovăire. Zidul a părut că se topeşte dinaintea lui, iar Wang s-a trezit afară din încăpere, nevătămat şi nebun de bucurie. I-a mulţumit din suflet călugărului, care i-a dat câteva sfaturi, şi s-a întors acasă.
Nici n-a ajuns bine, că s-a apucat să-i spună nevestei lui că deprinsese meşteşugul de a trece prin zid. Femeia, bineînţeles, nu i-a dat crezare. Atunci, urmând cu străşnicie sfaturile călugărului, Wang a făcut câţiva paşi înapoi, a rostit vorbele tainice, a lăsat capul în jos şi s-a repezit într-unui din pereţii casei. De data aceasta, izbitura a fost destul de zdravănă.

Năucit, Wang s-a prăbuşit la pământ, iar nevasta lui a izbucnit în râs. Pe frunte i s-a ivit un cucui cât toate zilele, pe care nevasta îi punea mereu comprese, neputându-şi stăpâni râsul.
Povestitorul adaugă că Wang, ca atâtea mii de oameni, 1-a blestemat pe cel care-1 învăţase să treacă prin zid. Aşa se întâmplă cu toate şiretlicurile — şi cu toate cunoştinţele pe care le deprindem. Le folosim până în clipa când un zid nu vrea să se deschidă în faţa noastră. Iar atunci, spune povestea, suntem cuprinşi de ciudă şi de mânie. Cel mai înţelept ar fi fost pentru Wang să păstreze taina şi să se folosească de ce ştia într-o împrejurare deosebită, nu să se laude doar ca să fie admirat de alţii.
Dar şi mai înţelept este să nu încerci niciodată să te foloseşti de aşa ceva, cu nici un chip.

Plecarea corăbiilor

Un maestru zen î-a zis unui discipol, arătându-i marea:
— Spui că spiritul este mai tare decât materia. Ei bine, împiedică plecarea corăbiilor pe care le vezi acolo.
Discipolul a lăsat storurile ferestrei pe care se uitau.
— Da, a spus învăţătorul zâmbind şi ridicând storurile, e bine, numai că te-ai slujit de mâini.
Atunci discipolul a închis ochii.

Altă taină a lumii

Un discipol 1-a întrebat pe maestrul său chinez:
— Care este taina lumii ?
învăţătorul a ridicat încet degetul arătător şi 1-a îndreptat înainte.
A doua zi, învăţătorul lipsea. A venit un pelerin, 1-a găsit pe discipol şi 1-a întrebat:

— Care este taina lumii ?
La rândul său, discipolul a făcut ce făcuse maestrul, adică a ridicat încet degetul arătător şi 1-a îndreptat înainte.
402
Pelerinul a plecat.
Când a venit, învăţătorul şi-a întrebat discipolul ce se întâmplase în lipsa lui.
— A venit un om. M-a întrebat care este taina lumii.
— Şi ce î-ai răspuns ?
— Am făcut aşa.
Discipolul a ridicat încet degetul arătător şi 1-a îndreptat înainte. Atunci maestrul a luat o sabie ascuţită şi i-a retezat degetul, dintr-o singură lovitură.
Discipolul s-a dat înapoi clătinându-se, cu mâna plină de sânge.
Uitându-se la el, maestrul a ridicat încet degetul arătător şi 1-a îndreptat înainte.
Răsplata
Un scurt poem arab spune că o picătură de ploaie a căzut în mare şi a strigat:
— O, mare! Ce puţin însemn eu faţă de tine!
Picătura a fost adăpostită şi hrănită de o scoică. S-a preschimbat într-o perlă minunată, care strălucea în coroana unui rege.
Vie, preţioasă şi unică — pentru că spusese că nu înseamnă nimic.
Un răspuns
Ultima pildă.
— Invăţătorule, a întrebat un discipol, de ce a venit Buddha din Apus ?
învăţătorul a arătat cu mâna un stâlp din faţa porţii şi a răspuns:
— Priveşte stâlpul acela.
— Nu înţeleg, a zis discipolul, privind stâlpul.
— Nici eu, a spus învăţătorul.
403
u O
O
—4
*->
S-i"
Miezul poveştilor
Multe poveşti ne vorbesc despre poveşti, precum acest dialog sufist:
Cineva 1-a mustrat într-o zi pe Bahandin Naqshband:
— Ne tot spui poveşti, dar nu ne desluşeşti tâlcul lor.
— Ce-ai spune, a răspuns povestitorul, dacă un negustor de fructe le-ar mânca sub ochii tăi şi nu ţi-ar pune în palmă decât coaja?
Care este tâlcul poveştilor ?
Un om asculta poveştile spuse de un înţelept vestit şi vedea că erau tălmăcite când într-un fel, când într-altul. S-a plâns: la ce bun să mai spui poveşti ?
Povestaşul i-a răspuns:
— Dar tocmai de asta sunt atât de preţioase! Ce însemnătate ai da tu unei ceşti pe care n-ai putea s-o umpli decât cu apă, ori unei farfurii din care n-ai putea mânca decât carne ? Şi încă ceva: în ceaşcă şi în farfurie nu încape oricât. Ce să spunem atunci despre limbă, care pare să ne dăruiască o hrană mult mai bogată şi mai îmbelşugată ?
A tăcut o clipă, apoi a adăugat:
— întrebarea care se pune nu este: „Care e tâlcul poveştii ? în câte feluri o pot înţelege ? O pot tălmăci într-un singur fel ?" întrebarea sună astfel: „Omul căruia îi spun povestea va învăţa ceva din ceea ce îi spun ?"
407
De ţinut minte
Se spune că Rumi ar fi zis:
— După o vreme, când nu vom mai fi, se va vedea dacă-şi va mai aduce aminte cineva de noi. Legile vechi sunt cele mai trainice. Aveţi încredere. Aţi auzit multe poveşti care începeau cu „a fost odată un leu". Dar câte din cele pe care le-aţi auzit începeau cu „a fost odată un şacal" ?
Pe malul oceanului
O pildă persană străveche îl înfăţişează pe povestaş stând smgur pe ţărmul oceanului, pe o stâncă. Spune poveste după poveste, abia trăgându-şi răsuflarea şi bând din când în

când un pahar de apă.
Oceanul îl ascultă vrăjit.
Iar autorul necunoscut adaugă:
— Dacă într-o bună zi povestaşul tace ori este nevoit să tacă, nu poate spune nimeni ce va face oceanul.
Ce rămâne după uitare
In sfârşit, o poveste evreiască, din Polonia, sună după cum urmează.
într-un orăşel în care trăia o comunitate evreiască exista din cele mai vechi timpuri o ceremonie deosebită, care avea loc în pădure o dată la treizeci de ani. Un rabin bătrân, care cunoştea rânduiala, a împărtăşit-o altui rabin.
Când a sosit timpul, acesta a însoţit un grup de credincioşi în pădure, la locul hotărât, şi a făcut ceea ce trebuia, după care toată lumea s-a întors acasă.
Au trecut anii. Când a venit din nou vremea ceremoniei, după treizeci de ani, rabinul murise şi el. Cei trei-patru credincioşi care mai rămăseseră în viaţă s-au dus în pădure însoţiţi de câţiva neofiţi şi de alt rabin.
Ajunşi în pădure, nu şi-au putut aminti locul. „în poiana asta", a spus unul. „Nici vorbă, a zis altul, e mult mai departe!"

Au ales până la urmă un loc fără să fie siguri că era cel bun, au făcut ce trebuia după rânduieli şi s-au întors acasă.
După treizeci de ani, nu mai erau în viaţă decât unii dintre neofiţii de odinioară. Cu un nou rabin în frunte, s-au îndreptat spre pădure, însoţiţi de câţiva tineri. De această dată, n-au recunoscut nici măcar o poiană. Totul se schimbase, totul se amesteca în mintea lor. Până şi rânduiala ceremoniei li se părea tulbure. Care rugăciune trebuia oare spusă mai întâi ? Nu mai ştiau.
Au făcut cum s-au priceput mai bine şi s-au întors acasă.
După alţi treizeci de ani, un alt grup, având în frunte un alt rabin, s-a dus în pădure. Auziseră despre o ceremonie de mare însemnătate care avea loc demult în pădure. In ce zi ? Nimeni nu mai ştia. în ce loc şi sub ce formă ? Nu se putea spune.
Rabinul şi credincioşii au rătăcit prin pădure timp de vreo două ceasuri, prin ploaie, fără să celebreze nici un fel de ceremonie, apoi s-au întors acasă şi s-au adunat la sinagogă.
Unul dintre credincioşi a spus, descurajat:
— Am uitat tot. Data viitoare nici n-ar trebui să ne mai ostenim să mergem în pădure.
— Aşa este, a zis rabinul, am uitat toate amănuntele ceremoniei. Dar nu e totul pierdut. Avem totuşi de ce să fim mulţumiţi.
— Ce vrei să spui ?
— Vom avea întotdeauna ceva de povestit.
Câteva repere pentru o bibliografie imposibilă
Prin definiţie, în domeniul literaturii orale nu este posibilă nici o bibliografie. Aproape o treime din poveştile cuprinse în această carte mi-au fost spuse prin viu grai, şi le mulţumesc tuturor celor care au făcut-o.
Celelalte sunt preluate din peste două mii de cărţi, pe care nu e nici timpul şi nici locul să le citez, cu atât mai mult cu cât apare cel puţin câte una nouă în fiecare lună. M-aş putea referi totuşi la ceea ce publică edituri ca L'Harmattan, Phebus, Sindbad, Gallimard (colecţia „Connaissance de l'Onent" şi, de curând, „La Pleiade"), Hachette, Nathan...
Aş putea de asemenea aminti unele colecţii importante, fără de care orice cercetare ar fi riscantă. Acestea au pregătit oarecum terenul. Pasiunea pentru culegerile de poveşti şi de fabule nu este nouă. Fabulele lui Bidpai erau publicate încă din secolul al XV-lea, în incunabul. în secolul al XVIII-lea, Le Cabinet desfees cuprindea peste patruzeci de volume. Un secol mai târziu, găsim mai multe colecţii, precum „Collection des contes et chansons populaires" la editura Ernest Leroux, care sunt de neînlocuit pentru unele tradiţii africane (peste treizeci de volume între 1880 şi 1914).
în aceeaşi perioadă, editura Maisonneuve a publicat peste şaizeci de volume intitulate Litteraturespopulaires de toutes Ies nations, care au cunoscut o ediţie fotocopiată în anii '60, la fel ca seria Conte urs et Poetes de touspays, apărută la Fer-nand Nathan. Am consultat, de asemenea, peste treizeci de

volume din publicaţiile Institutului de etnologie, care sunt foarte valoroase.
în privinţa Africii, este indispensabilă consultarea seriei Classiques africains, apărută la editura Armând Colin, unde Amadou Hampate-Bă a desfăşurat o muncă uriaşă. Mai tre-

buie consultate cărţi publicate de editurile Khartala, Peeters, Stock, Presence africaine, L'Harmattan...
O serie interesantă cu privire la India a apărut în anii '30 la editura Chitra şi a fost continuată de Maisonneuve. Se numeşte Feuillets de Vinde. La ea se adaugă un mare număr de lucrări separate, dintre care primele au apărut în secolul al XVIII-lea {Contes et Legendes indiennes, traduse de Galland, în 1724), fiind editate şi astăzi (Ocean des rivieres de contes, de Somadeva, „La Pliiade", NRF, 1997).
Alături de numeroasele ediţii ale celor O mie şi una de nopţi, cartea lui Rene Basset Contes et Legendes arabes, apărută în trei volume la editura Maisonneuve în 1924, este punctul de plecare al oricărei cercetări în domeniul tradiţiei islamice, unde lucrările sunt de ordinul sutelor (editurile Desclee de Brouwer, Sindbad, Erasme, Le Rocher, Le Courrier du livre, £disud, Fleuve et flamme, Phebus, Selaf etc).
Cu privire la Franţa, unde diversitatea este fără îndoială foarte mare, există multe lucrări specializate. Le putem recomanda pe cele semnate de Van Gennep şi P. Sebillot (Le Folklore de France, 1904), precum şi compilaţiile lui Collin de Plancy, care a publicat în secolul al XlX-lea şaptesprezece volume de Legendes. Am găsit peste o mie de culegeri, în care povestirile se repetau de multe ori. Oricum, cele treisprezece volume care alcătuiesc Le Tresordes contes, publicate de Henri Pourrat la NRF, trebuie neapărat cunoscute.
Am consultat de asemenea cam o sută de lucrări în limba engleză, mai ales pentru poveştile indienilor din America de Nord. Pentru America Latină, a trebuit să recurg la lucrări în spaniolă şi portugheză. Poveştile japoneze, chinezeşti, cambodgiene şi vietnameze sunt destul de bogat reprezentate în

lucrările în limba franceză apărute la edituri precum Aubier, Picquier, POF, Gallimard, PAF, Albin Michel...).
Aşa cum am afirmat în introducere, nu am retranscris niciodată exact vreuna din poveşti. Am preferat să caut o linie comună pentru toate. Cum spune un proverb indian, „umbrela este a ta, dar ploaia e a tuturor".
J.-C. C.
Cuprins
Aici este lumină..... 5
1. Lumea este aşa cum este..... 21
2. Lumea nu este aşa cum este..... 45
3. Dacă totul nu este decât un vis, cine oare visează ? .. . 65
4. Eul este încăpăţânat, întunecat, nesuferit
şi poate că nici măcar nu există..... 85
5. Omenescul este uneori prea omenesc..... 105
6. Iar ultimul nostru personaj este moartea..... 117
7. Lucrurile fiind aşa cum sunt, putem alege cunoaşterea: este greu. Putem alege necunoaşterea: este şi mai greu..... 133
8. Un dascăl bun poate fi folositor sau nu..... 155
9. Dascălul ne spune de la început că trebuie
să ne înfrânăm poftele: să fie oare aşa ?..... 183
10. Din care se vede cât de multe
sunt piedicile din calea gândirii..... 209
11. Justiţia este invenţia noastră şovăielnică..... 229
12. Puterea este fragilă, prin urmare neliniştită, aşadar şovăielnică, deci nesigură, deci contestată, deci fragilă..... 249
13. Trebuie totuşi să ştim de ce lucrurile
sunt aşa cum sunt..... 275
14. De obicei, întrebările vin înaintea răspunsurilor..... 289
15. Râsul poate fi un scop în sine..... 307
16. Să ascultăm şi vorbele nebunilor (şi ale beţivilor).... 333
415
17. Timpul este stăpânul nostru:
putem să ne jucăm cu el ?..... 353
18. Dacă totul este una, înseamnă
că viaţa de apoi este în noi ?..... 369
19. Adevărul, şi ce dacă?..... 381

20. în sfârşit, câteva boabe de înţelepciune (poate)..... 393
21. Sfârşitul poveştilor..... 405
Câteva repere pentru o bibliografie imposibilă.. . 411

La preţul de vânzare se adaugă 2%, reprezentând valoarea timbrului literar ce se virează
Uniunii Scriitorilor din România,
Cont nr. RO44 RNCB 5101 0000 0171 0001,
B.C.R. Unirea, Bucureşti
Redactor VLAD ZOGRAFI
Tehnoredactor DOINA ELENA PODARU
Corector GEORGIANA BECHERU
Apărut 2006 BUCUREŞTI - ROMÂNIA
Lucrare executată la „UNIVERSUL" SA.
HUMANITAS
bunul gust al libertăţii

JEAN BRUN Socrate

începând cu Platon şi sfârşind cu marii istorici ai filozofiei din secolul nostru, misterul vieţii şi învăţăturii lui Socrate a fost întors pe toate feţele, fără să se poată spune că a fost cu adevărat dezlegat.

Jean Brun, profesor la Universitatea din Dijon, aşază această situaţie paradoxală în centrul succintei sale monografii apărute la Presses Universitaires de France. Sub înfăţişarea unei introduceri destinate « profanilor », el scrie un adevărat eseu, structurat după episoadele principale ale vieţii lui Socrate — educaţia, familia, dialogul, participarea la viaţa cetăţii, procesul, moartea — şi după elementele definitorii ale învăţăturii sale — deviza « cu-noaşte-te pe tine însuţi », daimonul, ironia. Dar mai ales, în manieră autentic socratică şi în tradiţia marilor gânditori pentru care Socrate a reprezentat un reper (Hegel, Kierkegaard, Nietzsche), Jean Brun pune pretutindeni totul în chestiune, atrăgând cititorul în sfera marilor probleme ale filozofiei dintotdeauna.